

Pagels E. - Adam, Eve, and the Serpent. Sex and Politics in Early Christianity

TAM METİN EKSİKSİZ TÜRKÇE TERCÜME (209 Sayfa)

Gnostik Araştırma Kütüphanesi Arşivi

--- SAYFA 1 [Görsel / Boş] ---

--- SAYFA 2 ---

Adem, Havva ve Yılan Elaine Pagels İÇİNDEKİLER Giriş I Tanrı'nın Krallığı Elimizde II Roma Düzenine Karşı Hristiyanlar III Yaratılış Üzerine Gnostik Doğaçlamalar IV "Bekâret Cenneti" Geri Kazanıldı V Cennetin Politikası VI Doğanın Doğası Sonsöz Teşekkür Notlar Dizin GİRİŞ Toplumsal tutumlarda ani değişiklikler, özellikle evlilik, boşanma, eşcinsellik dahil olmak üzere cinsellik konusunda son zamanlarda sıradan hale geldi. kürtaj, doğum kontrolü ve cinsiyet. Bu değişiklikleri hoş karşılasak da karşılamasak da, diğer insanlar ve kendimiz hakkındaki düşüncelerimizi, nasıl davrandığımızı ve başkalarının eylemlerine nasıl tepki verdiğimizizi değiştirdiler. Özellikle Hristiyanlar için bu tür değişiklikler yalnızca geleneksel değerlere değil aynı zamanda insan doğasının yapısına da meydan okuyor gibi görünebilir.

--- SAYFA 3 ---

Peki ama bu geleneksel cinsiyet ve cinsel ilişki kalıpları ilk etapta nasıl ortaya çıktı; onları kabul edenler için o kadar açık ve "doğal" olan kalıplar, sanki onları doğanın kendisi emretmiş gibi görünüyordu? Bu soru üzerine düşündüğümde, Hristiyan geleneğiyle ilişkilendirdiğimiz cinsel tutumların Batı kültüründe belirli bir zamanda, yani milattan sonra ilk dört yüzyılda, meydan okuyan bir mezhep olarak başlayan Hristiyan hareketinin sonunda kendisini Roma İmparatorluğu'nun dinine dönüştürdüğü dönemde geliştiğini görmeye başladım. Bu tutumların daha önce nihai Hristiyan biçiminde var olmadığını da gördüm; ve bunların hem pagan uygulamalardan hem de Yahudi geleneğinden bir ayrılığı temsil ettiği. İlk dört yüzyıldaki birçok Hristiyan, cinsel kısıtlamalarıyla gurur duyuyordu; çok eşlilikten kaçındılar ve Yahudi geleneğinin izin verdiği gibi sıklıkla boşandılar; ve pagan çağdaşları arasında yaygın olarak kabul edilen fuhuş ve eşcinsellik gibi evlilik dışı cinsel uygulamaları reddettiler. Bu dönemin bazı Hristiyan ahlakçıları, tekeşli evli olanlar arasında bile cinsel ilişkinin zevk için yapılmaması, yalnızca üreme amacıyla yapılması gerektiğinde ısrar ediyordu. Bütün bu tutumlar, Yahudi ve felsefi gelenekten, özellikle de Stoacı gelenekten pek çok şey alan Hristiyanlar için özgün değildi; ancak Hristiyan hareketi, çok geçmeden Hristiyan inancından ayrılamaz hale gelen bu tür görüşleri vurguladı ve kurumsallaştırdı. Kahraman Hristiyanlar daha da ileri giderek "Cennetin Krallığı uğruna" bekarlığı benimsediler; bu davranışın İsa ve Pavlus tarafından örneklendiğini ve "melek yaşamı"na sahip olanlara teşvik edildiğini söylediler. Beşinci yüzyılın başlarında Augustine, kendiliğinden oluşan cinsel arzunun, evrensel ilk günahın kanıtı ve cezası olduğunu ilan etmişti; bu fikir, pagan ve Yahudi çağdaşları bir yana, Hristiyan seleflerinin çoğunu şaşırtmıştı. İlk dört yüzyılın Yunan-Roma toplumundaki ilk Hristiyanların pek çok pagan çağdaşı, yirminci yüzyıldaki bazı insanlara yüzeysel olarak tanıdık gelebilecek cinsel uygulamalar peşinde koştu. Örneğin Romalılar hem erkek hem de kadın fuhşunu yasallaştırdı ve vergilendirdi; ve bazıları, özellikle ergenlik döneminde veya evli erkekler söz konusu olduğunda, aile yükümlülüklerinden saptırma olarak eşcinsel ve biseksüel ilişkilerin yanı sıra boşanmaya da kolaylıkla tolerans gösterdiler. Ancak Roma uygulamalarını daha yakından incelediğimizde kendimizi daha alışılmadık bir zeminde buluyoruz; örneğin, kölelerin rutin cinsel kullanımı ve istismarı gibi, milattan kalma birinci ve ikinci yüzyıllarda bebeklerin teşhir edilmesinin ve terk edilmesinin yaygın ve açık bir şekilde uygulandığını görmek bizi dehşete düşürebilir. Bu tür uygulamalardan ne kadar uzak durursak, kendimizi açıkça dini gelenekle özdeşleştirsek de tanımlamasak da, Hristiyan geleneğinin Batı kültürüne getirdiği cinsel değerlerin dönüşümünden bizim de etkilendiğimizi ortaya koyuyoruz. Hristiyan hareketinin (Romalı tarihçi Tacitus'un ifadesiyle) yeni ve "ölümcül bir batıl inanç" olarak ortaya çıktığı birinci yüzyıldan itibaren, üyelerinin tutuklanmaya, işkenceye ve idama maruz kaldığı iki yüzyıllık zulüm boyunca, hareket büyümeye devam etti. Daha sonra 313 yılında hesaplanamaz öneme sahip bir olay meydana geldi.

- imparator Konstantin'in Hristiyanlığa geçmesi; ve o andan itibaren

--- SAYFA 4 ---

Mürted olarak adlandırılan neopagan imparator Julian'ın kısa saltanatı sırasında yalnızca iki yıllık bir kesintiyle, Hristiyanlık giderek imparatorluğun resmi dini haline geldi. Hristiyanlığın yayılmasına eşlik eden, klasik tarihçilerin bize hatırlattığı gibi bununla sınırlı olmamakla birlikte, cinsel tutum ve uygulamalarda bir devrimdi. Ancak milattan sonraki ilk yüzyıllardaki Yahudi ve Hristiyan yazarları incelediğimizde, onların doğrudan cinsel davranış hakkında nadiren konuştuklarını ve nadiren evlilik, boşanma ve cinsiyet gibi konularda bilimsel incelemeler yazdıklarını görüyoruz. Bunun yerine sıklıkla Adem, Havva ve yılanın (yaratılış hikayesi) bahsederler ve bunu yaptıklarında bize cinsel konular hakkında ne düşündüklerini anlatırlar. Yaklaşık MÖ 200'den itibaren. (Milattan önce) bazı Yahudiler ve daha sonra Hristiyanlar için yaratılış hikayesi, temel tutum ve değerlerin ortaya çıkarılması ve savunulması için temel bir araç haline geldi. Ruhsal atalarımız, Tanrı'nın ilk erkek ve kadına "verimli olmalarını, çoğalmalarını ve yeryüzünü doldurmalarını" nasıl emrettiğini ve ilk evliliği nasıl kurduğunu tartışıp tartıştılar; Adem'in hayvanlar arasında "kendisine uygun bir yardımcı" (Yaratılış 2:20) bulamayınca, Havva ile nasıl karşılaştığını ve bunun çok iyi bilinen ve feci sonuçları olduğunu anlattık. Görebildiğimiz gibi, Yaratılış kitabının ilk üç bölümüne ilişkin bu tür yorumlar, yoğun biçimde pratik kaygılarla bağlantılıydı ve derinden hissedilen tutumları dile getiriyordu. Bu Yahudi ve Hristiyan kaynaklarını araştırırken, yaklaşık üç bin yıl önce İbrani kabilelerinin üyeleri tarafından yazılan ve muhtemelen bundan önceki nesiller boyunca anlatılan Adem, Havva ve yılanın hikâyesine hayran kaldığımı fark ettim. Her zaman bu arkaik hikayenin batı kültürü üzerinde olağanüstü bir etkiye sahip olduğunu varsaymıştım, ancak çalışmalarım ilerledikçe etkisinin ne kadar karmaşık ve kapsamlı olduğunu keşfettiğimde şaşırdım. Antropolog Clifford Geertz, kültürü, sembollerde cisimleşen, tarihsel olarak aktarılan bir anlam modeli olarak tanımlıyor; İnsanların iletişim kurduğu, sürdürdüğü ve yaşamla ilgili bilgilerini ve hayata karşı tutumlarını geliştirdiği, sembolik biçimde ifade edilen, miras alınan kavramlar sistemi. 1 Eğer herhangi birimiz yabancı bir antropolog olarak kendi kültürümüze gelebilseydi ve Hristiyanlığın cinsellik ve toplumsal cinsiyete yönelik geleneksel tutumlarını ve politika, felsefe ve psikolojiyle ilişkili olarak "insan doğası"nı nasıl gördüğümüzü gözlemleyebilseydi, kabul ettiğimiz tutumlar karşısında pekala hayrete düşebilirdik. Batı Hristiyanlığının en büyük öğretmenlerinden biri olan Augustine, bu tutumların çoğunu Adem ile Havva'nın öyküsünden türetmiştir: cinsel arzu günahtır; bebeklere, döllenme anından itibaren ilk günah hastalığına yakalandığı; ve Adem'in günahının tüm doğayı bozduğu. Yaratılış kitabını sadece edebiyat olarak düşünenler ve Hristiyan olmayanlar bile bu tür yorumların şekillendirdiği silinmez bir kültür içinde yaşıyorlar. Ancak Yaratılış'taki yaratılış anlatımları, Greko-Romen kültürüne cinsel değerlerin dışında birçok değeri de kattı; örneğin, her insanın Tanrı'nın benzerliğinde yaratılan asıl değeri (Yaratılış 1:26). Çoğu zaman bu diğer değerlerin son derece etkili olduğu ortaya çıkar. Her ne kadar ilk Hristiyanlar insanın ahlaki açıdan değerli olduğuna dair bu inancı düşünseler de,

--- SAYFA 5 ---

sosyal ya da politik - terimler, bin beş yüz yıldan fazla bir süre sonra yaşayan Hristiyanlar, Batı'nın yasalarını, ahlakını ve siyasi kurumlarını dönüştürmeye yardımcı olmak için bu fikre başvuracaklardı. 1776'da Bağımsızlık Bildirgesi'nin yazarları, İncil'deki yaratılış anlatımına başvurarak şunu beyan ettiler: "Biz bu gerçeklerin apaçık olduğunu, tüm insanların eşit yaratıldığını düşünüyoruz..." - ampirik olarak kanıtlanamaz olduğunu görmekte zorluk çekebileceğimiz kadar tanıdık bir fikir; Aristoteles, diğerlerinin yanı sıra, bunun saçma olduğunu düşünürdü. Göreceğimiz gibi, insanların ahlaki eşitliği fikri, Hristiyanlığa geçenler arasında gelişti; bunların çoğu, özellikle de köleler ve kadınlar, Roma hukukuna göre hiç de eşit değildi. Bugün bazı Hristiyanlar, elbette, evrim teorisine karşı Yaratılış'a başvuruyor, bilimsel nesnellik iddialarını ve "seküler hümanizm" ile bağdaştırdıkları göreceli değerleri eleştiriyor; birçoğu yaratılış hikayesinin kendi sosyal ve cinsel tutumlarını doğruladığında ısrar ediyor. Liberal eleştirmenler bu tür yorumcuları gerçekçilikle suçluyor; ve bu tür inananların, "İncil'in söylediğini" mükemmel bir şekilde anladıkları konusunda ısrar ettikleri doğrudur; bunun ne anlama geldiğini varsaydıklarının, başkalarının - hatta Hristiyan öncülerinin - onu kastettiklerinden tamamen farklı olabileceğini düşünmezler. Ancak bu tür Evanjelik Hristiyanlar, kendilerini eleştirenlerin çoğunlukla gözden kaçırdığı bir şeyi sezgisel olarak anlıyorlar: İncil'deki yaratılış öyküsü, diğer kültürlerin yaratılış öyküleri gibi, sosyal ve dini değerleri aktarıyor ve bunları sanki evrensel olarak geçerliymiş gibi sunuyor. Yaratılış hikâyesini -en azından entelektüel olarak- salt bir halk masalı olarak bir kenara bırakan pek çok insan, yine de kendilerini bu hikâyenin üreme, hayvanlar, çalışma, evlilik ve insanın dünyayı "boyun eğdirme" ve onun tüm yaratıkları üzerinde "hakimiyet sahibi olma" çabasıyla ilgili ahlaki sonuçlarıyla meşgul buluyor (Yaratılış 1:28). Bu kitap, diğer şeylerin yanı sıra, Yaratılış hakkındaki Hristiyan yorumlarının ilk dört yüzyılda nasıl ortaya çıktığını ve Hristiyanların inançlarını haklı çıkarmak ve oluşturmak için Adem ile Havva'nın öyküsüne nasıl başvurduklarını araştırıyor; yaratılış ve düşüş hikayesinde kendi durumlarını, acılarını ve umutlarını yansımasını nasıl gördüklerini. Hiçbir şekilde erken Hristiyanlığın tarihini yazmadım; bunun yerine entelektüel tarih süreciyle ilgileniyorum - diğerlerinin yanı sıra bu cinsellik ve ahlaki eşitlik fikirlerinin nasıl ortaya çıktığı; ve ben hermeneutik süreçle ilgileniyorum - Hristiyanların Adem ile Havva'nın hikayesini nasıl okudukları ve cinsellik, insan özgürlüğü ve insan doğası gibi konular üzerine düşünmenin bir yolu olarak kendilerini sıklıkla bu hikayeye nasıl yansıtırları. Hem temel hem de yoruma ilişkin bu soruları araştırmaya başladığımda, çeşitli zaman ve yerlerdeki Yahudilerin ve Hristiyanların yaratılış öyküsünü - ve onun pratik sonuçlarını - oldukça farklı, hatta bazen zıt olarak okuduklarını keşfettim. Hristiyanların Yaratılış 1-3'te gördükleri ya da gördüklerini iddia ettikleri şey, kilisenin muhalif bir Yahudi mezhebinden Roma hükümeti tarafından zulme uğrayan bir halk hareketine dönüşmesiyle değişti ve bu hareket, Roma toplumunun her yerinden giderek daha fazla üye kazandıkça daha da değişti, ta ki sonunda Roma imparatoru bile yeni inanca dönüştü ve Hristiyanlık, Roma İmparatorluğu'nun resmi dini haline geldi. Son yıllarda, aralarında Profesör Robert M.

Grant, Georges de Ste. Croix, Ramsay MacMullen, Wayne Meeks ve Paul Veyne, Hristiyanların birçok açıdan pagan komşularına benzediğine dikkat çekti. 2 Onların

--- SAYFA 6 ---

çalışmalar, diğer şeylerin yanı sıra, burada incelemediğim sosyal, politik, ekonomik ve kültürel paralellikleri belgeliyor. Bunun yerine, Hristiyanların paganlardan farklılaştığı ya da farklı olduklarını iddia ettikleri yönleri, başka bir deyişle onları pagan dünyasında özellikle Hristiyan yapan şeyin ne olduğuna; Tertullian'ın sözleriyle "Hristiyan toplumunun özellikleri" ilgimi çekiyor. 3 Her bölümde Hristiyanların yaratılış hikayesi aracılığıyla anlamaya veya haklı çıkarmaya çalıştıkları bir temayı ele alıyorum. İsa'nın zamanının ve daha önceki Yahudi öğretmenleri, 1. Bölüm'de gösterdiğim gibi, kamusal alanda çıplaklığın tiksindirici (çünkü Tanrı Adem ve Havva'yı Cennette giydirdi) üremeyi kolaylaştırmak için tasarlanmış evlilik uygulamalarına (çünkü Tanrı, "Verimli olun, çoğalın ve dünyayı doldurun" dememiş miydi?) kadar uzanan Yahudi cinsel uygulamalarını savunmak için sıklıkla Adem ile Havva'nın hikayesine başvurdular. Bu Yahudi öğretmenler Yaratılış Kitabı'nın yaratılışla ilgili bir değil iki ayrı anlatım içerdiğini belirtmişlerdir; bunların ilki Yaratılış kitabının açılış bölümüyle başlar ve Tanrı'nın dünyayı nasıl altı günde yarattığını anlatır ve başarısını kendi benzeşiğinde Adem'i, yani insanlığı yaratarak taçlandırır (Yaratılış 1:26). Ancak bu anlatım Yaratılış 2:3 ile bitiyor; ve aşağıdaki ayet Yaratılış 2:4 farklı bir anlatıma başlıyor. Bu ikinci hikaye, Rab'bin nasıl topraktan bir adam yarattığını, tüm hayvanları yarattıktan ve hiçbirini Adem'e uygun bir arkadaş bulamadıktan sonra Adem'i uyuttuğunu, kadını yanından çıkarıp Adem'e eş olarak sunduğunu anlatır. Kadın daha sonra kocasını ilahi kanuna itaatsizlik etmeye ikna etti ve onunla birlikte Cennetten kovulma hakkını kazandı. Günümüzde Kutsal Kitap bilginlerinin çoğu, başlangıçta ayrı olan iki yaratılış anlatımının daha sonra birleştirilerek Yaratılış kitabının ilk üç bölümünü oluşturduğu konusunda hemfikirdir. Adem ile Havva'nın folklor dilinde anlatılan öyküsü (Yaratılış 2:40), iki kayıttan en eskisi olarak kabul edilir ve M.Ö. 1000-900'e tarihlenir; şimdi ilk sırada yer alan kayıt (Yaratılış 1:1-2:3) sürgün sonrası teologlara (yaklaşık M.Ö. Metinlerdeki çelişkileri açıklamak için tarihsel ya da edebi analizler. Yeni Ahit anlatımlarına göre, İsa'nın kendisi Adem ile Havva'nın öyküsünden yalnızca bir kez bahsetmişti; ve diğer birçok Yahudi öğretmen gibi İsa da, Yahudi yasasını yorumlayan Ferisiler tarafından kendisine sorulan, boşanmanın meşru gerekçeleri hakkında kendisine sorulan pratik bir soruyu yanıtlamak için Yaratılış'ı kullandı - Tanrı'nın birleştirdiği şeyi kimsenin ayırmasına izin vermeyin - kendisine sorulan soruyu yanıtlamak yerine, soru soranları şok etti. Birçok Yahudi tarafından evliliğin amacının üreme olduğu varsayıldığından ve Yahudi geleneği boşanmayı erkeğin ayrıcalığı olarak kabul ettiğinden - ve bazen de kadının kısırlığı durumunda bir zorunluluk olarak - İsa'nın Ferisilere cevabı Yahudi öğretisini bozdu. Ferisiler, "Cennetin Krallığı uğruna" bekarlığın aslında evliliğe tercih edilebileceğini öne sürerek (Matta 19:10-12) nesiller boyunca, hatta binlerce yıl boyunca, Hristiyanlar bunu yaptılar.

bu tür sözlerin ve İsa'nın gayretli öğrencisi Pavlus'un sözlerinin pratik sonuçlarını çözmeye çalışıyordum.

--- SAYFA 7 ---

Pavlus'un kendisi, İsa'nın ölümünden yaklaşık yirmi yıl sonra, takipçilerine İsa'nın vaaz ettiğinden çok daha sert bir disiplin uygulanmasını ısrarla tavsiye etti. Pavlus evliliğin günah olmadığını kabul etmesine rağmen (1 Korintliler 7:3), evlilikten vazgeçebilenleri bunu yapmaya teşvik etti. Pavlus, Hristiyanları fuhuştan kaçınmaya teşvik etmek için yaratılış anlatımına başvurdu (1 Korintliler 6:15-20) ve daha sonra kadınların kilisede başlarını örtmeleri gerektiğini, görünüşe göre doğada verilen bir tür ilahi emir olarak erkeklere tabi olduklarını kabul etmek için bunu savundu ("Çünkü erkek kadından değil, kadın erkekten yaratıldı. Erkek de kadın için yaratılmadı, kadın da erkek için yaratıldı," 1 Korintliler 11:3-16). Pavlus'u takip eden nesillerde Hristiyanlar, elçinin ne demek istediğini hararetle tartıştılar. Bazıları, yalnızca evlilik içinde bile bekarlık uygulayarak "Adem ile Havva'nın günahını ortadan kaldıranların" müjdeyi gerçek anlamda uygulayabileceklerinde ısrar etti. Kiliselerin çoğunluğunda çoğunlukta olan diğerleri, bu tür bir kemer sıkmayı reddettiler ve Pavlus'un adına, sanki Pavlus'un kendisi yazmış gibi daha sonra Yeni Ahit'e dahil edilen başka mektuplar yazdılar; bu mektuplar Adem ile Havva'nın öyküsünü geleneksel evliliği desteklemek ve doğal olarak saf olan kadınların çocuk yetiştirmek ve ev idaresi dışında herhangi bir role uygun olmadığını kanıtlamak için kullandı (örneğin bkz. 1 Timoteos 2:11-15); böylece Cennet'in hikayesi toplum yaşamının ataerkil yapısını güçlendirmek için yapıldı. Ancak Hristiyanların çoğunluğu, 1. Bölüm'de de gösterdiğim gibi, radikal Hristiyanların Adem ile Havva'nın günahının cinsel olduğu, "bilgi ağacının yasak meyvesinin" her şeyden önce cinsel bilgi taşıdığı yönündeki iddiasını reddetti. Aksine, İskenderiyeli Clement (yaklaşık MS 180) üremeye bilinçli katılımın "yaratılış işinde Tanrı ile işbirliği" olduğunu söyledi. Adem'in günahı cinsel düşkünlük değil itaatsizlikti; dolayısıyla Clement, Adem ile Havva'nın hikayesinin gerçek temasının ahlaki özgürlük ve ahlaki sorumluluk olduğu konusunda Yahudi ve Hristiyan çağdaşlarının çoğuyla aynı fikirdeydi. Amacı, tıpkı Adem gibi, özgürce yaptığımız iyi ya da kötü seçimlerden sorumlu olduğumuzu göstermektir. 2. Bölüm'de Hristiyanların yaratılış açıklamasını, Romalı yetkililerin sürekli zulmüne maruz kaldıkları kendi istikrarsız siyasi durumlarına nasıl uygulamaya başladıklarını göstereceğim. İsa'nın ölümünden yaklaşık yüz yıl sonra, pek çok Hristiyan imparatora ve tanrılara olağan bağlılığı reddettikleri için benzer bir kaderle (tutuklama, işkence ve idam) korkarak yaşarken, Hristiyan filozof Justin, insanlığın yalnızca tüm insanlığı yaratan Tanrı'ya - İsrail'in Tanrısı, şimdi Hristiyanların Tanrısı - ve Justin'in iblis olarak kınadığı Roma tanrılarına değil, bağlılığını savunmak için Yaratılış'a başvurdu. Justin, meleklerin düşüşünü anlatan Yaratılış 6'yı Roma imparatorlarına ve tanrılarına yönelik bir ithama dönüştürdü; Justin'in söylediğine göre bu ileri gelenler, düşmüş meleklerin iblis evlatlarından başkası değildi. Justin'in Roma tanrılarına tapmayı reddettiği için kafasının kesilmesinden yaklaşık yirmi yıl sonra, İskenderiyeli Clement, Tanrı'nın insanlığı kendi suretinde yarattığı yönündeki ifadeyi, insan eşitliğinin kanıtı ve imparatorluk kültüne bir suçlama olarak kabul etti. Totaliter Roma devletine açıkça meydan okuyan ve sıklıkla acımasız şiddete maruz kalan Hristiyanlar, bu tür başlangıçlardan, yüzyıllar sonra olacak olanın temelini attılar.

Batının özgürlük fikirleri ve her insan hayatının sonsuz değeri.

--- SAYFA 8 ---

Clement ayrıca bazı araştırmacı ve huzursuz Hristiyanların Yaratılış öyküsünde yalnızca cinsel ve politik imalar değil, aynı zamanda rahatsız edici felsefi ve dini imalar da gördüklerini fark etti. Biz bu kadar acı çekerken, her şeye gücü yeten bir Tanrı, dünyayı nasıl "iyi" yaratabildi? Yılan nereden geldi? Tanrı, Adem ve Havva'nın, kendisinin bile onları "bizden biri gibi" yapacağını (Yaratılış 3:22) bilmesini neden kıskandı? Hristiyan yazar Tertullian'ın söylediğine göre bu tür sorular ve bunların altında yatan unde malum ("Kötülük nereden gelir?" sorusu) "insanları sapkın yapan sorulardır." 3. Bölüm'de, genellikle gnostikler olarak adlandırılan İsa'nın bu takipçilerinden bazılarının, Adem ile Havva'nın hikayesini, Ortodoks Hristiyanları dehşete düşürecek ve öfkeli edilecek şekilde nasıl okuduklarını araştıracağım. Çünkü gnostik Hristiyanlar, kelimenin tam anlamıyla alındığında hikayenin hiçbir anlam ifade etmediğini beyan ettiler; bu nedenle kendileri onu sembolik olarak, çoğu zaman alegorik olarak okumaya koyuldular. En radikal gnostikler hikayeyi tersine çevirdiler ve aslında yılanın bakış açısından anlattılar: Bazıları onun diğer tüm hayvanlardan "daha akıllı" olduğunu söyledi ve bu yüzden kıskanç ve düşman yaratıcılarına meydan okuyarak Adem ve Havva'yı bilgi ağacından pay almaya ikna etmek için çaresizce çalıştılar; Bazıları bu bilge yılanın bizzat Mesih'in bir tezahürü olduğunu söylemeye cüret etti! Diğer gnostikler, Adem ile Havva'nın öyküsünü, ruhun (Adem) içinde saklı olan özgün manevi benliğin (Havva) keşfiyle ilgili olarak dini deneyimin bir alegorisi olarak okurlar. Ruhun Yorumu'nun gnostik yazarı, Havva'yı ruhsal birlik arayışında olan yabancılaşmış ruhu temsil eden biri olarak gördü; Thunder: Perfect Mind kitabının yazarı onu, insani ve ilahi tüm varoluşun altında yatan ilahi enerji olarak gördü. Neredeyse her konuda birbirleriyle aynı fikirde olmayan Gnostik Hristiyanlar, bu naif hikayenin insan doğasına dair derin gerçekleri sakladığı konusunda hemfikir ve onun daha derin anlamına dair ustaca ve yaratıcı yorumlar bulmak için birbirleriyle yarıştılar. Kendilerini ortodoks (kelimenin tam anlamıyla "doğrudan düşünen") Hristiyanlar olarak adlandıran kilisenin liderleri, bu tür yorumları kınadılar ve gnostikleri metne kendi tuhaf fantezilerini yansıtmakla suçladılar. Hepsinden önemlisi, gnostik Hristiyanların Yaratılış kaydının birincil gerçekliğini, yani bu hikayenin ahlaki açıdan özgür yaratılmış ve özgür iradeyle emanet edilmiş insanlığı tasvir ettiğini inkar ettiklerini söylediler. İnsan iradesinin hatayı ve acıyı önleme gücüne sahip olduğunu inkar eden Gnostik Hristiyanlar, aslında vaftizin bizi günah ve acıdan tamamen kurtardığını ve ahlaki özgürlüğümüzü geri getirdiğini de inkar ettiler ve bu nedenle, diğerlerinin yanı sıra, gnostikler kilisenin liderleri tarafından kovuldu ve unutulmaya mahkum edildi. Hristiyan hareketi, üçüncü ve dördüncü yüzyıllarda Roma toplumunda giderek daha fazla taraftar kazandıkça, en ateşli Hristiyanlardan bazıları, kişinin en büyük özgürlüğü elde etmek için "dünyadan vazgeçmesi" ve yoksulluğu ve bekarlığı seçmesi gerektiğinde ısrar etti. Bazı Hristiyanlar için bekarlık, Roma'nın sosyal yaşamını reddetmenin bir yoluydu. Yahudilerin ve pek çok Hristiyanın geleneksel olarak Tanrı'nın evliliği ve üremeyi onayladığını gördüğü Yaratılış 1-3'te, münzevi Hristiyanlar bunun tersini gördüler: Adem ve Havva Cennette bakirelerdi ve öyle kalmaları gerekirdi; Nyssa'lı Gregory'nin açıkladığı gibi, Tanrı, insan ırkının, meleklerin yaptığı gibi tamamen cinsel olmayan yollarla "çoğalması" için düzenleme yapmış olabilir. Fakat Romalı bir keşiş olan Jovinian,

Kendisi bekar olmasına rağmen, bekar Hristiyanların evli kız kardeşlerinden ve erkek kardeşlerinden daha kutsal olmadığını Kutsal Yazılardan kanıtlamaya çalıştı; kilisenin gelecekteki üç azizi olan Jerome, Ambrose ve Augustine ona saldırırken, Romalı Papa Siricius onu kınadı ve

--- SAYFA 9 ---

Jovinian'ı "sapkın" nedeniyle aforoz etti. 4. Bölüm'de erkekleri, özellikle de kadınları bu münzevi yaşamı benimsemeye neyin motive ettiğini araştıracağım; ve savunucularının bekarlığı seçerken gerçekte ne tür bir özgürlük buldıkları. Bu araştırmalardan, çağımızın neredeyse ilk dört yüz yılı boyunca Hristiyanların özgürlüğü Yaratılış 1-3'ün ana mesajı olarak kabul ettiklerini görmeye başladım; özgür irade, şeytani güçlerden özgürlük, sosyal ve cinsel yükümlülüklerden özgürlük, zalim hükümetten ve kaderden özgürlük de dahil olmak üzere pek çok biçimdeki özgürlük; ve bu tür bir özgürlüğün kaynağı olarak kendine hakim olmak. Bölüm 5'te gösterdiğim gibi, Augustine ile birlikte bu mesaj değişti. Dördüncü yüzyılın sonlarında Augustine tamamen farklı bir Hristiyan dünyasında yaşıyordu - Justin ve çağdaşlarının hayal bile edemeyeceği bir dünya - çünkü Hristiyanlık artık muhalif bir mezhep değildi. Konstantin'in 313'te din değiştirmesiyle birlikte, birkaç nesil boyunca yaklaşık üç yüz yıl boyunca Roma tarafından baskı ve zulme uğrayan Hristiyan hareketi imparatorluğun gözüne girdi ve dördüncü yüzyılın sonları boyunca imparatorluğun resmi dini olarak yeni konumunu pekiştirdi. Bir zamanlar tutuklanmanın, işkencenin ve infazın hedefi olan Hristiyan piskoposlar, artık vergi muafiyetleri, imparatorluk hazinesinden hediyeler, prestij ve hatta sarayda nüfuz elde ediyorlardı; kiliseleri yeni bir zenginlik, güç ve itibar kazandı. Bir zamanlar kendilerine zulmedenlere karşı meydan okurcasına özgürlüklerini ilan eden bazı Hristiyanlar, artık eski söylemlerinin ve hatta insan doğası ve onun sosyal ve politik düzenle ilişkisine ilişkin geleneksel anlayışlarının, onları imparatorun müttefiki yapan bu yeni duruma artık uygulanmadığını gördüler. Hristiyanların yalnızca inançlarını takip etmekte özgür oldukları değil, aynı zamanda resmi olarak bunu yapmaya teşvik edildikleri bir dünyada Augustine, Adem ile Havva'nın öyküsünü Yahudi ve Hristiyan seleflerinin çoğundan çok farklı okumaya başladı. Yüzyıllardır insan özgürlüğünün öyküsü olarak okudukları şey, onun elinde insanın esaretinin öyküsüne dönüştü. Çoğu Yahudi ve Hristiyan, Tanrı'nın insanoğluna yaratılışta ahlaki özgürlük armağanını verdiği ve Adem'in bunu kötüye kullanmasının kendi soyunun ölümüne yol açtığı konusunda hemfikirdi. Ancak Augustine daha da ileri gitti: Adem'in günahı sadece ölümlü olmamıza neden olmadı, aynı zamanda ahlaki özgürlüğümüze de mal oldu, cinsellik deneyimimizi (Augustine bunu ilk günahla özdeşleştirme eğilimindeydi) geri dönülemez biçimde yozlaştırdı ve bizi gerçek politik özgürlüğe sahip olmaktan aciz hale getirdi. Dahası, Augustinus, Pavlus'un mektuplarında, günahın cinselleştirilmiş yorumuyla birlikte, insan iradesinin ahlaki güçsüzlüğüne ilişkin kendi öğretisini⁴ okudu. Augustinus'un ilk günah teorisi, çağdaşlarının çoğunu insanların evrensel olarak dış hükümete ihtiyaç duyduğuna -ki bu onların durumunda hem Hristiyan bir devlet hem de imparatorluk tarafından desteklenen bir kilise anlamına geliyordu- ikna ettiği için yalnızca politik açıdan uygun olduğunu kanıtlamakla kalmadı, aynı zamanda iyisiyle kötüsüyle Batılı Hristiyanların sonraki tüm nesillerinin mirası haline gelen ve onların psikolojik ve politik düşünceleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olan insan doğasına dair bir analiz de sundu. Bugün bile birçok insan, hem Katolik hem de Protestan, Adem ile Havva'nın hikayesinin neredeyse ilk günahla eşanlamlı olduğunu düşünüyor. Göreceğimiz gibi, Augustinus'un yaşamı boyunca çeşitli Hristiyanlar onun radikal teorisine karşı çıktılar ve diğerleri de ona şiddetle karşı çıktılar; ama içinde

Sonraki birkaç nesilde, insan özgürlüğüne ilişkin daha geleneksel görüşlere sahip olan Hristiyanların kendileri de kâfir olmakla suçlandılar.

--- SAYFA 10 ---

Augustine, hayatının son on iki yılını, Yaratılış'ı yorumlamak için, genç Hristiyan piskopos Eclanum'lu Julian'a karşı savaşıyor; o, onun ilk günah teorisine yalnızca ortodoks Hristiyan düşüncesinden ani bir ayrılma olarak değil, aynı zamanda Augustine'in bir zamanlar hayran olduğu ve daha sonra saldırdığı sapkınlığın ta kendisi olan Maniheizm sapkınlık olarak saldırıp eleştirmişti. Julian, Augustine'e "doğa"nın ne olduğunu (insan doğası ve genel olarak doğa) tanımlaması için meydan okuduğunda, Augustine ölümlülüğün ve cinsel arzusun "doğal" olmadığını, her ikisinin de insan deneyimine yalnızca Adem'in günahını cezalandırmak için girdiğini ısrarla yanıtladı. 6. Bölüm, doğanın doğasına ilişkin bu tartışmayı ele alıyor ve Augustinus'un -birçok okuyucuya doğa karşıtı ve hatta saçma görünse de- görüşlerinin yine de acı ve ölüme yönelik kültürel tutumlarımızda nasıl derinden kök saldırdığını gösteriyor. Burada ve önceki kitabım olan Gnostik İnciller'de sunulan bakış açısını yanlış anlayan meslektaşlarımdan biri, dini fikirlerin pratik (veya kendi deyimiyle siyasi) gündemlere indirgenemeyeceğine itiraz etti. Bu konuda kendisine tüm kalbimle katılıyorum. Dini fikirlerin siyasi saiklerin kılıfından başka bir şey olmadığını söylemiyorum; örneğin dördüncü yüzyılda Hristiyanlar önce Roma devletiyle güçlerini birleştirmeyi seçmişler, sonra da yeni siyasi yönelimlerini meşrulaştırmak için ilk günah doktrinini benimsemişler gibi. Bunun yerine, gerçek deneyimdeki dini anlayışların ve ahlaki seçimlerin pratik olanlarla örtüştüğünü göstermeyi amaçlıyorum. Akademisyenler ve teologlar bunları teorik olarak ayırabilirler, ancak bunun bedeli anlayışımızı çarpıtmaktır: bizim gerçek deneyimimizde -ilk dört yüzyıldaki Hristiyanların deneyiminde olduğu gibi- ahlaki tercihler çoğunlukla politik seçimlerdir. Bir dini tasdik eylemi her zaman bir anlamda pratik ve sonuç niteliğindeki bir eylemdir. Bazı okuyucular şöyle sorabilir: "O halde Kutsal Kitap yorumunun yansıtmadan başka bir şey olmadığını mı söylüyorsunuz? Tefsir (metinden okunan şey) yalnızca eisegesis (metnin içine doğru okumak) mıdır?" Kesinlikle hayır; ancak hermenötüğün tarihiyle ilgilenen herkes, İncil yorumcularının Anayasa'nın anlamını tartışan hukukçularla, vaka tarihlerini yorumlamaları üzerine düşünen psikiyatristlerle ve kendi verileri üzerinde kafa yoran antropologlar ve tarihçilerle paylaştığı bir soru olan yorum sorunuyla karşı karşıya kalır. Benim düşündüğüm şey antropolog Foucault'nun "hakikat siyaseti" dediği şeydir; yani her birimizin doğru olarak algıladığı ve ona göre hareket ettiği şeyin sosyal, politik, kültürel, dini veya felsefi durumumuzla büyük ölçüde ilgisi vardır. İncil yorumuna aşina olmayanlar veya bu konuda şüpheli olanlar, burada açıklanan tartışmaların ve farklı yorumların yalnızca başından beri şüphelendikleri şeyi doğruladığını varsayabilir: İncil yorumunun farklı bir isim altında ideolojiden başka bir şey olmadığı. Ancak Kutsal Kitap'la ciddi bir şekilde yüzleşenler, gerçek yorumun her zaman okuyucunun metinlerle aktif ve yaratıcı bir şekilde ilgilenmesini gerektirdiğini fark edeceklerdir. Yorumlama süreci yoluyla okuyucunun yaşam deneyimi eski metinlere işlenir, böylece "ölü harfler" yeniden hayata döner. Bu kitapta göstermek istediğim şey, belirli fikirlerin - özellikle de cinsellik, ahlaki özgürlük ve insani değerle ilgili fikirlerin - ilk çağda kesin şeklini nasıl aldığıdır.

Yaratılış hikayelerinin yorumlanması dört yüzyıldır ve o zamandan beri kültürümüzü ve Hristiyan olsun ya da olmasın içindeki herkesi nasıl etkilemeye devam ettiklerini anlatıyor.

--- SAYFA 11 ---

YARATILIŞ KİTABI Bölüm 1-3 (Revize Edilmiş Standart Versiyon) 1 Başlangıçta Tanrı gökleri ve yeri yarattı. 2 Dünya şekilsiz ve boştu ve engin yüzün üzerinde karanlık vardı; ve Tanrı'nın Ruhu suların üzerinde hareket ediyordu. 3 Ve Tanrı, "Işık olsun" dedi; ve ışık vardı. 4 Ve Tanrı ışığın iyi olduğunu gördü; ve Tanrı ışığı karanlıktan ayırdı. 5 Tanrı ışığa Gün, karanlığa da Gece adını verdi. Akşam oldu, sabah oldu, bir gün. 6 Ve Tanrı dedi: Suların ortasında bir gökkubbe olsun ve suları sulardan ayırsın. 7 Ve Tanrı gökkubbeyi yarattı ve gökkubbenin altındaki suları gökkubbenin üstündeki sulardan ayırdı. Ve öyleydi. 8 Ve Tanrı gökkubbeye Cennet adını verdi. Akşam oldu, sabah oldu ve ikinci gün oluştu. 9 Ve Tanrı şöyle dedi: "Göklerin altındaki sular bir yerde toplansın ve kuru toprak görünsün." Ve öyle oldu. 10 Tanrı kuru toprağa Yer, bir araya toplanan sulara da Deniz adını verdi. Ve Tanrı bunun iyi olduğunu gördü. 11 Ve Tanrı şöyle dedi: "Yeryüzü bitkiler, tohum veren bitkiler ve tohumu kendisinde bulunan, türüne göre meyve veren meyve ağaçları üretsın." Ve öyleydi. 12

--- SAYFA 12 ---

Yeryüzü bitkiler, türüne göre tohum veren bitkiler ve türüne göre tohumu kendisinde bulunan meyve veren ağaçlar yetiştirdi. Ve Tanrı bunun iyi olduğunu gördü. 13 Akşam oldu, sabah oldu ve üçüncü gün oluştu. 14 Ve Tanrı şöyle dedi: "Gündüzünü geceden ayırmak için göklerin kubbesinde ışıklar olsun; ve bunlar işaretler, mevsimler, günler ve yıllar için olsun; 15 ve yeryüzüne ışık vermek için göklerin kubbesinde ışıklar olsunlar." Ve öyle oldu. 16 Ve Tanrı, büyüğü gündüze, küçüğü geceye hükmedecek iki büyük ışığı yarattı; yıldızları da o yarattı. 17 Ve Allah, yeryüzüne ışık vermek, 18 gündüze ve geceye hükmetmek ve ışığı karanlıktan ayırmak için onları göklerin kubbesine yerleştirdi. Ve Tanrı bunun iyi olduğunu gördü. 19 Akşam oldu, sabah oldu ve dördüncü gün oluştu. 20 Ve Tanrı şöyle dedi: "Sular canlı yaratık sürüleri çıkarsın ve yerin üzerinde, gök kubbede kuşlar uçsun." 21 Böylece Tanrı, büyük deniz canavarlarını, sulara kaynayan, türlerine göre hareket eden her canlı yarattığı ve türüne göre her kanatlı kuşu yarattı. Ve Tanrı bunun iyi olduğunu gördü. 22 Ve Tanrı, "Verimli olun, çoğalın, denizlerdeki suları doldurun ve yeryüzünde kuşlar çoğalsın" diyerek onları kutsadı. 23 Akşam oldu, sabah oldu ve beşinci gün oluştu. 24 Ve Tanrı, "Yer, türlerine göre canlı yaratıklar, sığırlar, sürüngenler ve türlerine göre yerin canavarlarını çıkarsın" dedi. Ve öyleydi. 25 Ve Tanrı yerdeki hayvanları türlerine göre, sığırları türlerine göre ve toprakta sürünen her şeyi türüne göre yarattı. Ve Tanrı bunun iyi olduğunu gördü. 26 Sonra Tanrı şöyle dedi: "İnsanı kendi benzeyişimizde, kendi benzeyişimizde yaratalım; ve denizdeki balıklara, havadaki kuşlara, sığırlara, tüm yeryüzüne ve sürünen her şeye egemen olsunlar. 27 Böylece Tanrı insanı kendi benzerliğinde yarattı, onu Tanrı'nın benzerliğinde yarattı; erkek ve

--- SAYFA 13 ---

kadın onları yarattı. 28 Ve Tanrı onları kutsadı ve Tanrı onlara şöyle dedi: "Verimli olun ve çoğalın, yeryüzünü doldurun ve ona egemen olun; denizdeki balıklara, havadaki kuşlara ve yeryüzünde hareket eden her canlıya egemen olun." 29 Ve Tanrı şöyle dedi: "İşte, tüm yeryüzünde tohum veren her bitkiyi ve meyvesinde tohum olan her ağacı size verdim; onları yiyecek olarak alacaksınız. 30 Ve yerdeki her canavara, havadaki her kuşa ve yeryüzünde sürünen her şeye, yaşam nefesi olan her şeye, her yeşil bitkiyi yiyecek olarak verdim." Ve öyleydi. 31 Ve Tanrı yaptığı her şeyi gördü ve işte, her şey çok iyiydi. Akşam oldu, sabah oldu ve altıncı gün oluştu. 1 Böylece gökler, yer ve onlara ait tüm ordular tamamlandı. 2 Ve Tanrı yaptığı işi yedinci günde bitirdi ve yaptığı bütün işten yedinci günde istirahat etti. 3 Böylece Tanrı yedinci günü kutsadı ve onu kutsadı; çünkü Tanrı, yaratılıştaki yaptığı bütün işten bu günde istirahat etti. 4 Bunlar, yaratıldıkları sırada göklerin ve yerin nesilleridir. Rab Tanrı yeri ve gökleri yarattığı günde, 5 henüz yerde hiçbir tarla bitkisi yokken ve hiçbir yabancı ot bitmemişken; çünkü Rab Tanrı yeryüzüne yağmur yağdırmamıştı ve toprağı işleyecek kimse yoktu; 6 ama yerden bir sis çıktı ve tüm yeryüzünü suladı. 7 Bunun üzerine Rab Tanrı topraktan adamı yarattı ve onun burnuna yaşam nefesini üfledi. ve insan yaşayan bir varlık oldu. 8 Ve Rab Tanrı doğuda Aden'de bir bahçe dikti; ve yarattığı adamı oraya koydu. 9 Ve Rab Tanrı, görünüşü güzel ve yenilmesi iyi olan her ağacı, bahçenin ortasında da hayat ağacını ve iyilik ve kötülüğü bilme ağacını topraktan bitirdi. 10 Bahçeyi sulamak için Aden'den bir ırmak çıktı ve orada bölünerek dörde bölündü.

--- SAYFA 14 ---

nehirler. 11 İlkinin adı Pişon'dur; altın bulunan tüm Hav'ilah ülkesinin çevresinden akan odur; 12 ve o diyarın altını iyidir; bdellium ve oniks taşı bulunmaktadır. 13 İkinci nehrin adı Gihon'dur; tüm Cush ülkesinin etrafından akan odur. 14 Üçüncü ırmağın adı ise Asur'un doğusundan akan Dicle'dir. Dördüncü nehir ise Fırat'tır. 15 Rab Tanrı adamı aldı ve onu işleyip korusun diye Aden bahçesine koydu. 16 Ve Rab Tanrı adama şu emri verdi: "Bahçedeki her ağaçtan özgürce yiyebilirsin; 17 ama iyilik ve kötülüğü bilme ağacından yemeyeceksin; çünkü ondan yediğin gün öleceksin." 18 Bunun üzerine Rab Tanrı, "Adamın yalnız kalması iyi değil; onu kendisine uygun bir yardımcı yapacağım" dedi. 19 Böylece Rab Tanrı kırdaki her hayvanı ve havadaki her kuşu topraktan yarattı ve onlara ne ad vereceğini görmek için onları adama getirdi; ve adam her canlı yaratığa ne isim verdiyse, onun adı oydu. 20 Adam bütün sığırlara, havadaki kuşlara ve kırdaki her hayvana isim verdi; fakat adama uygun bir yardımcı bulunamadı. 21 Böylece Rab Tanrı adamın üzerine derin bir uyku getirdi ve o uyurken kaburga kemiklerinden birini alıp yerini etle kapattı; 22 ve Rab Tanrı adamdan aldığı kaburga kemiğini bir kadın yaptı ve onu adama getirdi. 23 Adam, "Sonunda bu benim kemiklerimden kemik, etimden ettir" dedi. "Ona Kadın adı verilecek, çünkü o, Erkek'ten çıkarıldı." Bu nedenle adam babasını ve annesini bırakıp karısına bağlanacak ve ikisi tek beden olacak. 24 Adam da karısı da çıplaktı ve utanmıyorlardı. 1 Yılan, Rab Tanrı'nın sahip olduğu diğer tüm vahşi yaratıklardan daha kurnazdı.

--- SAYFA 15 ---

yapılmış. Kadına şöyle dedi: "Tanrı, 'Bahçedeki hiçbir ağacın meyvesini yemeyeceksin' mi dedi? 2 Ve kadın yılan, 'Bahçedeki ağaçların meyvesinden yiyebiliriz' dedi. 3 Ama Tanrı şöyle dedi: 'Bahçenin ortasındaki ağacın meyvesinden yemeyeceksin, ona dokunmayacaksın, yoksa ölürsün. 4 Ama yılan kadına, "Ölmeyeceksin" dedi. 5 Çünkü Tanrı bilir ki, ondan yediğinizde gözleriniz açılacak ve iyiyi ve kötüyü bilerek Tanrı gibi olacaksınız. " 6 Kadın ağacın yemek için iyi olduğunu, göze hoş geldiğini ve ağacın bilgelik kazandırmak için arzu edildiğini görünce meyvesinden aldı ve yedi; o da bir kısmını kocasına verdi ve o da yedi. 7 Sonra her ikisinin de gözleri açıldı ve çıplak olduklarını anladılar; incir yapraklarını birbirine dikip kendilerine önlük yaptılar. 8 Ve günün serinliğinde bahçede yürüyen Rab Tanrı'nın sesini duydular. Adam ve karısı Rab Tanrı'nın huzurundan bahçedeki ağaçların arasına saklandılar. 9 Ama Rab Tanrı adama seslendi ve ona şöyle dedi: "Neredesin?" 10 O da şöyle dedi: "Bahçede senin sesini duydum ve korktum çünkü çıplaktım; ve kendimi gizledim." 11 "Çıplak olduğumu sana kim söyledi?" dedi. Yeme diye sana emrettiğim ağaçtan yedin mi?" 12 Adam şöyle dedi: "Yanıma verdiği kadın, ağacın meyvesini bana verdi ve ben de yedim." 13 Sonra Rab Tanrı kadına şöyle dedi: "Yaptığın bu nedir?" Kadın şöyle dedi: "Yılan beni kandırdı ve ben de yedim. " 14 Rab Tanrı yılan, "Bunu yaptığın için, tüm sığırlardan ve tüm vahşi hayvanlardan daha lanetlisin; karnın üzerinde gideceksin ve hayatının bütün günlerinde toz yiyeceksin. 15 Seninle kadın arasına, senin soyunla onun tohumu arasına düşmanlık koyacağım; o senin başını ezecek, sen de onun topuğunu yaralayacaksın." 16 Kadına, "Çocuk doğurma sırasındaki acını çok artıracam" dedi; Acı çekerek çocuk doğuracaksın, ama arzun kocana olacak ve o seni yönetecek.

--- SAYFA 16 ---

17 Ve Adem'e şöyle dedi: "Karının sözünü dinlediğin ve sana, 'Ondan yemeyeceksin' diye emrettiğim ağaçtan yediğin için, toprak senin yüzünden lanetlendi; hayatınızın bütün günlerinde emek vererek ondan yiyeceksiniz; 18 sana dikenler ve çalılar çıkaracak; ve kırdaki bitkileri yiyeceksin. 19 Toprağa dönünceye kadar alınının teriyle ekmek yiyeceksin; çünkü oradan alındın; topraksın ve toprağa döneceksin." 20 Adam karısının adını Havva koydu, çünkü o tüm yaşayanların annesiydi. 21 Ve Rab Tanrı, Adem için ve karısı için deriden giysiler yaptı ve onları giydirdi. 22 Sonra Rab Tanrı şöyle dedi: "İşte, adam iyiyi ve kötüyü bilerek bizden biri gibi oldu; ve şimdi elini uzatıp hayat ağacından almasın ve yemesin ve sonsuza dek yaşamasın diye" — 23 bu nedenle Rab Tanrı, alındığı toprağı işlemek için onu Aden bahçesinden gönderdi. 24 Adamı kovdu ve hayat ağacının yolunu korumak için Aden bahçesinin doğusuna kerubileri ve her yöne dönen alevli bir kılıcı yerleştirdi. Adem, Havva ve Yılan (İ) Tanrı'nın Krallığı İsa ve takipçileri, Yahudilerin durumunun özellikle çalkantılı ve potansiyel olarak patlamaya hazır olduğu bir zamanda yaşadılar. Yahudilerin yüzyıllardır geleneksel yaşam tarzlarını uyguladığı Kutsal Topraklar olarak adlandırılan bölgenin kırsal toplulukları, kendilerini izole edilmiş köylerinde değil, İsa'nın zamanına kadar yabancı imparatorlukların yüzyıllarca süren hakimiyetinin getirdiği şehir hayatı hakkında duyduklarından dolayı giderek daha fazla şaşkırtan ve iten, saldırgan bir pagan kültürüyle karşı karşıya kaldılar. Bir zamanlar Yahudi topluluklarını pagan komşularıyla (Babilliler, Romalılar, Asyalılar, Mısırlılar, Yunanlılar, Afrikalılar ve Persler) doğrudan ve isteksiz bir şekilde temasa geçirmişlerdi. Birçok Yahudi, özellikle de daha zengin ve daha dünyevi olanlar, "uluslar gibi" davranıp davranmayacakları veya ne ölçüde davranmaları gerektiği sorusuyla boğuşuyordu. Yahudiler, büyük ekonomik ve politik avantajları olan yabancı vatandaşlığı aramalı mı ve çocuklarına Yunanca ve Latince öğretmeleri için pagan köleleri işe almalı mı ve onları cesaretlendirme riskine mi girmeli?

--- SAYFA 17 ---

hamamlarda çıplak egzersiz yapmak mı? Pagan komşularının barbarca kabul ettiği sünnet ve koşer kanunları gibi kadim gelenekleri terk ederek, pagan kültürünün ve sosyal yaşamının canlı ve kozmopolit dünyasına girmeye mi çalışmalılar? İsa'nın zamanında, bu şehirli Yahudi toplulukları, pagan kültürüne uyum sağlayan ve onun siyasi egemenliğini kabul edenler ile hem pagan kültürüne hem de siyasetine direnenler arasında huzursuz bir şekilde bölünmüştü. Bir zamanlar Romalıların müttefiki olan Yahudiler artık onların tebaasıydı ve Yahudiye, pagan efendileri için Büyük Hirodes'in kukla Yahudi hanedanı tarafından yönetilen bir Roma eyaleti haline gelmişti. Pagan kültürüne direnenler dahi bundan derinden etkilenmişlerdi; yine de kendilerini pagan komşularından ayıran ve ayıran geleneklere bağlıydılar. Pek çok Yahudi, özellikle de yoksul olanlar ve Yahya ile İsa'nın vaaz verdiği kırsal köylerde yaşayanlar, lüks eğlenceleri ve gösterişli saraylarıyla, Hirodeslerin bazen imparatorların adını verdiği ama Yahudi kardeşlerinden aldıkları ağır vergiler, gasp ve rüşvetlerle finanse ettikleri sarayından nefret ediyordu. Bu kırsal insanları özellikle kızdıran şey, Yahudi geleneğini ihmal eden Hirodeslerin Romalılara kur yapma ve onları kopyalama biçimleriydi. 2 Büyük Herod'un torunu Prens Herod Antipas, Roma'nın gelecekteki imparatoru Prens Claudius'a ders veren aynı filozoflardan ders almak için Roma'ya gitmişti. Yahudi tarihçi Josephus, İsa'nın doğumundan kısa bir süre önce, iki bin Yahudi'nin memleketi Celile'de Roma'ya isyan ettikleri için çarmıha gerildiğini ve diğerlerine bir uyarı olarak çürüyen cesetlerle dolu bir haç ormanı bıraktığını söylüyor. 3 Roma'ya ihanetle suçlanan İsa da bir gün aynı cezayı çekecekti. Özellikle yoksullar, dindarlar ve kırsal kesimdeki Yahudiler arasında pagan karşıtlığı derin bir duyguya sahipti; ve İsa, takipçilerini işte böyle insanlar arasında buldu. Pek çok Yahudi, Kudüs Tapınağı'nda görev yapan kendi dini liderlerine, özellikle de baş rahibin etrafını saran güçlü ve zengin adamlara, Romalı işgalcilerle açık gizli anlaşmaları nedeniyle güvenmiyordu. Yahudi cemaatlerinin üyeleri bu duruma çeşitli şekillerde tepki gösterdi. En popüler mezhep olan Ferisiler, bu liderleri Tapınağı yıktıkları için sert bir şekilde eleştirirken, 4 bazı dindar kişiler daha da ileri giderek protesto amacıyla sıradan Yahudi yaşamından çekildiler. Örneğin, Esseneler MÖ birinci yüzyılda Kudüs'ü terk ettiler, Tapınak ibadetini kirli olmakla suçladılar ve Ölü Deniz'e bakan çöl mağaralarında "saf" bir topluluk oluşturdular. Orada bir manastır topluluğunda yaşamak için özel mülkiyetten vazgeçtiler; kutsal savaş için öngörülen kurallara uydular; Armagedon savaşını beklerken cinsel temastan ve saf olmayan yiyeceklerden, düşüncelerden ve uygulamalardan kaçındılar. Kıyamet gününde bizzat Tanrı'nın ikiye bölünmüşlüğü ve kötülük yapanları yok edeceği ve Esseneleri doğru kişiler olarak haklı çıkaracağı konusunda uyardılar. İsa'nın selefi, tutkulu bir reformcu olan ve muhtemelen birkaç yıl Esseneler'le birlikte yaşamış olan Vaftizci Yahya, o zamanlar Celile'nin tetrarki olan Herod Antipas'a, kardeşinin eski karısıyla evlendiği için açıkça nutuk çekti; Herod'un karısının kışkırtmasıyla - o Salome'nin annesiydi - Yahya hapsedildi ve başı kesildi. 5

--- SAYFA 18 ---

Zamanın radikal reform gerektirdiği konusunda John'la aynı fikirde olan birçok kişi vardı. Artık sadece geleneksel Yahudi kalıplarını takip etmek veya kanunların sınırları içinde kalmak yeterli değildi. John çok daha fazlasını talep etti; aslında insanların kanunun sadece lafzına değil ahlaki ruhuna da dönmelerini talep etti. 6 Ancak Yahya'nın gerçek Yahudi geleneği adına konuşma iddiasına rağmen, daha zor bir soru kalıyordu: Yahudi geleneğinin hangi unsurları esaslı ve doğrudu, hangileri arkaik bir geçmişin antika kalıntılarıydı? Hangisini takip etmeli ve hangisini atmali? Nasıralı İsa, Yuhanna tarafından vaftiz edildi ve ardından, Markos İncili'ne göre, ruh tarafından çöle sürüldü (Markos 1:12). Yalnızlığından Tanrı'nın Krallığının yakın olduğuna dair inançla döndü. Esseneler gibi İsa da zamanın krizinin radikal bir fedakarlık gerektirdiğini ilan etti. Doğum yeri olan Celile'nin yakınında köy köy dolaşan İsa, yaklaşan hüküm gününün sosyal ve politik dünyayı alt üst etmek üzere olduğu konusunda uyardı. O zaman "birinci olanların çoğu sonuncu, sonuncuların çoğu da birinci olacak" (Matta 19:30); ve gelecek krallık artık "hor görülen ve reddedilenlere" verilecekti. İsa ünlü Vaazında şunları söyledi: "Ne mutlu size yoksullar, çünkü sizinki Tanrı'nın krallığıdır. Ne mutlu size, şimdi o açlık, çünkü doyacaksınız. Ne mutlu şimdi ağlayanlar, çünkü güleceksiniz... Ama vay zenginler, çünkü tesellinizi aldınız. Vay şimdi tok olan size, çünkü acıkacaksınız. Vay şimdi gülenlere, çünkü yas tutacak ve ağlayacaksınız. LUKE 16:10 İsa, koşer ve Şabat ibadetini göz ardı etti ve iddia ettiği gibi, insanların ihtiyaç sahibi olanların sorumluluğundan kaçmalarını sağlayan hukuki yargıya saldırdı.

--- SAYFA 19 ---

ve mesajıyla İsa, gelecek yeni çağa hazırlanmak için fedakarlık ve dönüşüm, olağanüstü önlemler talep etti. Onun mesajı o zaman ve şimdi bundan daha radikal olamazdı: "Sizden dilenen herkese verin; mallarınızı alanlardan bir daha istemeyin. "Fakat düşmanlarınızı sevin, iyilik yapın ve karşılığında hiçbir şey beklemeden ödünç verin." (Luka 6:30; 35) On Emir'e gelince: "Eski zamanların adamlarına, 'Öldürmeyeceksin' dediğini duydunuz ve kim öldürürse yargılanacaktır.' Ama ben size diyorum ki, kardeşine kızan herkes yargılanacaktır; Kardeşine hakaret eden kişi konseye karşı sorumlu olacaktır; ve kim 'Seni aptal' derse, cehennem ateşine maruz kalacaktır. "'Zina etmeyeceksin' dediğini duydunuz. Ama ben size şunu söyleyeyim ki, bir kadına şehvetle bakan her adam, zaten yüreğinde o kadınla zina etmiştir." (Matta 5:21-22; 27-28) İsa, İsrail'in dinsel liderlerine ironi ve öfkeyle saldırdı: "Din bilginleri ve Ferisiler Musa'nın koltuğunda oturuyorlar; bu nedenle onların size söylediklerini uygulayın ve yerine getirin, ama yaptıklarını değil; çünkü onlar vaaz ederler ama uygulamazlar." "Yazıklar olsun size, din bilginleri ve Ferisiler, ikiyüzlüler! Nane, dereotu ve kimyonun ondallığını verdiniz ve yasanın daha önemli konularını, adaleti, merhameti ve imanı ihmal ettiniz. ... Siz kör kılavuzlar, sivrisineği süzen ve bir deveyi yutan siz! Yılanlar; sizi engerek sürüsü; cehenneme mahkum edilmekten nasıl kurtulacaksınız?" (Matta 11.0pt;23:2; 23-24; 33) İsa'nın tutkulu ve güçlü varlığı, özellikle Fısıh Bayramı'nı kutlamak için Yeruşalim'de toplanan hacılar kalabalığı arasında vaaz ettiğinde çok büyük tepki uyandırdı. Yahudi ve Romalı yetkililerin çok iyi bildiği gibi, Yahudi ibadet edenlerin kendilerini Romalı askerlerle karşı karşıya bulduğu dini bayramlarda gerilim yüksekti. İsa'nın yakın çağdaşı, kendisi de Celile valisi olan Yahudi tarihçi Josephus,

--- SAYFA 20 ---

Tapınağın yakınında nöbet tutan Romalı bir askerin böyle bir kalabalığın önünde kendini aşağılayıcı bir şekilde teşhir ettiğini anlatır; bu, yirmi bin kişinin öldüğü bir isyanı kışkırtan bir rezalettir. 7 İsa, belli bir Fısıh Bayramı'ndan önce, kamçısını sallayarak, yabancı para bozanların masalarını devirerek ve Tanrı'nın evini "haydut çukuruna" çevirdikleri için Tapınak önderlerine saldıran peygamber Yeremya'nın sözlerinden alıntı yaparak Tapınağın avlusuna girmeye cesaret ettiğinde, Markos İncili şöyle der: "Kimsenin tapınağın içinden bir şey taşımasına izin vermezdi" (Markos 11:16). Ancak kısa bir süre sonra yetkililer, bu ateşli köy vaizinin, huzursuz kalabalıklar arasında halihazırda için için yanan dini ve milliyetçi tutkuları körüklemesini önlemek için harekete geçti. Barışı korumak isteyen ve Romalı efendilerinin suçlamalarından kaçınmayı ümit eden Yahudi Konseyi, İsa'nın tutuklanması, yargılanması ve Tapınağı tek başına yıkmaya tehdidinde bulunmak ve Roma'ya karşı ayaklanmak ve kendisini Yahudilerin kralı yapmak için komplo kurmak suçlamasıyla aceleyle idam edilmesi için Romalı savcıyla işbirliği yaptı (Markos 14:58-15:26). Yeni Ahit'e göre İsa'nın kendisi kendisini çok farklı bir şekilde görüyordu; bir devrimci olarak değil, İşaya ve Yeremya'ya ilham veren ruha -Tanrı'nın ruhuna- kapılmış bir adam olarak, insanlığı yaklaşan Tanrı'nın Krallığı konusunda uyarmak ve dinleyenlere arınma sunmak için gönderilen bir peygamber olarak görüyordu. 8 Yeni Ahit kayıtlarına göre İsa defalarca susturulmak yerine ölümü göze almayı seçti. Şimdilik İsa'nın mesajının dini anlamını bir kenara bırakırsak, tamamen tarihsel bir bakış açısıyla İsa'nın olayları doğru bir şekilde öngördüğü söylenebilir: Onun ve Yahudi çağdaşlarının yaşadığı dünya, pek çok açıdan, onun ölümünden kırk yıldan az bir süre sonra, Yahudilerin Roma'ya karşı felaketle sonuçlanan savaşıyla, yakında sona erecekti. MS 66'da, Yahudi Konseyi'nin İsa'nın ateşleyebileceğinden korktuğu dinsel ve vatansever duygu sonunda alev aldı. Roma işgaline karşı şiddet patlamaları, sonunda Romalıların Judea adını verdiği tüm eyaleti saran bir iç savaşa dönüştü. İsa'nın ölümünden birkaç yıl sonra, MS 37'de doğan Josephus bu savaşa katılmış ve Titus'un Romalı kuvvetlerinin Yerusolim'e yürümesi sırasında yaşanan korkunç yıkımı anlatmıştı. Sokaklar kanla aktı; şehrin iç kısmı moloz yığınınına dönüştü ve Tapınağın kendisi de yanarak bir harabe yığınınına dönüştü. Romalı fatih ve geleceğin imparatoru Titus, Kudüs'ü politik olarak da yok etti ve onun yerine Romalıların, Roma tanrıları için kutsal olan Aelia Capitolina adını verdikleri koloniyi yeniden kurdu. Roma zaferini takip eden "yeni çağ" Yahudiye'den Roma'ya ve dünyanın her yerindeki Yahudi topluluklarına meydan okudu ve onları böldü. Bazı Yahudiler basitçe vazgeçtiler ve pagan geleneklerini takip ettiler, ancak çoğunluk yavaş yavaş Ferisilerin partisinin eski geleneklerini kurtarıp yeniden şekillendirdiği biçimleri benimsemeye başladı. Profesör Jacob Neusner'a göre Ferisiler, ortak bir hukuk kanunu sağlayarak Yahudi topluluklarını yeniden birleştirmeyi umuyorlardı; Böylece haham hareketini doğurdular. 9 Bu hahamlar veya öğretmenler, yıkılan Kudüs Tapınağı'nda sundukları rahiplerin ve hayvan kurbanlarının yerine - bu Tapınak birçok Yahudi için Yahudi yaşamının merkezi odağıydı - dua, Tora çalışması ve dağınık sinagoglarda ibadet "kurbanlarını" koydu.

Yahudilerin yaşadığı dünyanın her yerinde. Ve hahamların kendileri de "öğretmenler" olarak

--- SAYFA 21 ---

"Yasa", nesiller boyunca bu Tapınakta görev yapan Yahudi rahiplerin kalıtsal kastının yerini almak üzere geldi.¹⁰ Ancak kendilerini Nasıralı İsa'nın takipçileri olarak adlandıran radikal mezhepçiler daha da ileri gittiler. Yahudilerin Roma'ya karşı savaşında savaşmayı reddettiklerinden, kendilerini zaten Yahudi topluluklarından uzaklaştırmışlardı; şimdi Yahudi kardeşlerinden kopmuşlar ve kendilerinin bu yıkıcı yeni çağın "yeni İsrail'i, hatta "gerçek İsrail'i olduklarını ilan etmişlerdi. Bu Hristiyan hareketine katılan bazı Yahudiler, özellikle de Pavlus'un öğretilerinden etkilenenler, İsa'nın ölümünden sonraki bir veya iki kuşak içinde kendilerini Yahudi olarak ayıran karakteristik uygulamaları terk ettiler; çoğu, Pavlus'un sözleriyle, bedenlen değil, "içten Yahudi", "yüreğinden sünnetli" olduklarını (Romalılar 2:28-29) iddia ederek sünnetten, koşer yasalarından ve Şabat ibadetinden vazgeçti. Bu yeni ahlaki katılığın en tartışmalı yönü, takipçilerinin cinsel tutumları ve uygulamalarıydı.¹¹ Bu kitap, İsa'nın mesajıyla ilgili değil, özellikle de kendisi ve takipçilerinin bu unsurları yaratılış hikayesine aktardıkları için, boşanmanın meşru gerekçeleriyle ilgili bir soruya yanıt olarak, Adem ile Havva'nın hikayesinden yalnızca bir kez bahsetti. Yeni Ahit'in evlilik, boşanma ve bekarlığa ilişkin birkaç yorumunu bildirdiğine göre, bu tür endişeler İsa'nın mesajı için neredeyse tesadüfi görünmektedir. Ancak onun ölümünden sonra ilham verdiği hareket, Filistinli Yahudilerin yanı sıra Yunanlıları, Asyalıları, Afrikalıları, Romalıları ve Mısırlıları da kapsayacak şekilde büyüdükçe, takipçileri onun ruhani öğretilerini günlük yaşamın pratik şartlarına nasıl tercüme edecekleri konusunda sorunlarla boğuştu. Hristiyanlar evlenmeli mi, evlenmemeli mi ve eğer öyleyse, nasıl kaçınılmalı? Peki ya fuhuş, kürtaj ve kölelerin cinsel kullanımı? Bu sorular da daha geniş anlamlar taşıyordu: Örneğin, köleler aslında özgür kişilerden farklı mıydı? Bu tür sorular elbette ki Hristiyanlardan kaynaklanmadı ve Fransız bilim adamı Paul Veyne'in de gösterdiği gibi, bazı pagan filozoflar Hristiyanların benimsediği gibi cinsel kısıtlamayı savundu. ¹² Ancak Hristiyan hareketi bu değişen tutumları çok önemli sonuçlarla yaygınlaştırdı, özellikle de Roma imparatoru Konstantin'in Mesih'e bağlılığını ilan etmesinden ve imparatorluk içinde Hristiyanlığa yalnızca yasal değil ayrıcalıklı bir statü vermesiyle birlikte, Hristiyan tutumları, batı toplumunu şekillendirmeye devam eden ahlaki ve yasal sistemler hakkında hiçbir şey söylemeden, bilinci dönüştürmeye başladı. Genel olarak, bu tutumların Hristiyanlar arasında nesiller boyunca veya nasıl sayıldığına bağlı olarak binlerce yıl boyunca farklı şekillerde yorumlanmasının yol açtığı tartışmalar da gösterilecek.

--- SAYFA 22 ---

Hıristiyanlığa geçen erkek ve kadınlar, cinselliğe karşı sıklıkla ailelerinin ve arkadaşlarının tuhaf bulduğu tutumları benimsediler. Dahası, "Yahudi-Hıristiyan kültürü"nden kaynaklanan cinsellik ve insan doğası hakkındaki tutumları nasıl olduğu gibi kabul ettiğimize dair spekülasyonlar yapacağım; bugün pek çok insanın normal ve açık kabul ettiği, ancak erken Hıristiyanlık zamanları bağlamında normalden başka her şey olan ve kendi çağdaşlarımızın antropolojik açıdan bilgilendirilmiş perspektifinden bakıldığında hiç de açık olmayan tutumlar. İsa ve takipçileri, Hıristiyanlık Çağı olarak adlandırılan dönemin başlangıcında, boşanma, çocuk sahibi olma ve aile konularında, Yahudi kardeşlerinin çoğu arasında yüzyıllar boyunca geçerli olan tutumlardan şaşkıncı derecede farklı tutumlar benimsediler. Geleneğe yönelik bu meydan okumalar o kadar güçlüydü ki, yeni bir dini hareketin doğuşunu hızlandırdı ya da en azından ona eşlik etti. İsa'nın radikal mesajına rağmen - ya da belki de bu yüzden - hareket hızla Roma dünyasına yayıldı ve üç yüzyıl içinde ona hakim oldu. Hıristiyan hareketi Roma İmparatorluğu'nda ortaya çıktıkça, pagan din değiştirenleri de tutum ve davranışlarını değiştirmeye zorladı. Evliliği esasen sosyal ve ekonomik bir düzenleme olarak, eşcinsel ilişkileri erkek eğitiminin beklenen bir unsuru olarak, hem erkek hem de kadın fuhşunu hem sıradan hem de yasal olarak ve boşanmayı, kürtajı, doğum kontrolünü ve istenmeyen bebeklerin teşhirini pratik çıkar meselesi olarak görececek şekilde yetiştirilen birçok pagan, ailelerini hayrete düşürerek bu uygulamalara karşı çıkan Hıristiyan mesajını benimsedi. Başta Paul Veyne olmak üzere, belirttiğimiz gibi bazı akademisyenler yakın zamanda bu farklılıkları küçümsediler ve Musonius Rufus ve Plutarch gibi felsefi ahlakçıların benzer ahlaki uygulamaları savunduklarına işaret ettiler. Veyne şu sonuca varıyor: "Kalıplaşmış yargılarla tartışmamalı ve pagan ile Hıristiyan ahlakı arasında bir çatışma hayal etmemeliyiz." 13 Ancak filozof ve din değiştirmiş Athenagoras'ın (MS 160 civarı) Hıristiyanları savunurken, onlara zulmeden imparatorlara hitaben belirttiği gibi, filozofların savunduğu şeylerin, din değiştirmenin birçok Hıristiyan için geçerli olduğu gibi, insanları değişime gerçekte motive eden şeyle çok az ilgisi olabilir veya hiç ilgisi olmayabilir. 14 Gerçekten de, Justin, Athenagoras, Clement ve Tertullianus gibi din değiştirenlerin hepsi, din değiştirmenin kendilerinin ve çoğu zaman eğitimsiz olan diğer inançlıların hayatlarını seks, iş, büyü, para, vergi ödeme ve ırksal nefretle ilgili konularda nasıl değiştirdiğini anlatıyor. 15 Justin ve Tertullianus'un her ikisi de bir inanlının din değiştirmesine eşlik eden ahlaki dönüşümün pagan akrabalarda öfke uyandırdığı ve hatta yasal suçlamalara ve mirastan mahrum bırakmaya yol açtığı vakaları anlatıyor. Elbette bu Hıristiyanlar inançlarını savunmak için yazıyorlardı; Onların ve diğer pek çok kişinin kesinlikle "pagan ve Hıristiyan ahlakı arasında bir çatışma hayal ettiklerini" ve buna göre hareket etmeye çalıştıklarını kabul etmek için onların tüm retoriklerini gerçek olarak kabul etmemize gerek yok.

--- SAYFA 23 ---

Kendi açıklamaları, bu tür din değiştirenlerin kendilerine, doğaya ve Tanrı'ya karşı tutumlarının yanı sıra sosyal ve politik yükümlülük duygularını da çoğu zaman onları pagan kültürüne taban tabana zıt bir konuma yerleştirecek şekilde değiştirdiklerini öne sürüyor. En adanmış Hristiyanlar için din değiştirme hem bilinci hem de davranışı dönüştürdü; ve giderek daha popüler hale gelen Hristiyan hareketi içinde bir araya gelen bu tür din değiştirenler, sonraki tüm nesillerin bilincini de derinden etkileyecektir. 16 İsa'nın zamanının ve daha önceki nesillerin diğer Yahudi öğretmenleri, putperestlerin bazı cinsel uygulamalarını iğrenç olarak ilan etmişlerdi. Vicdanlı Yahudiler arasında yalnızca pagan tanrılara tapınma, pagan cinsel davranışlarından daha fazla öfke uyandırdı. Nesiller boyunca Yahudi öğretmenler, paganların oğlancılık, rastgele cinsel ilişki ve ensest hakkında hiçbir şey düşünmedikleri konusunda uyarıyordu. Ancak dış kültürlerle yaşanan çatışma, Yahudi geleneklerine de meydan okuyordu. Pek çok pagan, sünnet gibi uygulamaları kendine özgü, modası geçmiş ve Yahudilerin paganların cinsel alışkanlıklarını bulmasından daha az barbar bulmadı. Kendileri de tekeşli olan Babilliler ve Romalılar, İbrahim, Davud ve Süleyman gibi saygıdeğer patriklerin yanı sıra, İsa'nın zamanında ve sonrasında bile buna gücü yeten az sayıdaki varlıklı kişi tarafından uygulanan eski Yahudi çokeşli evlilik geleneğini eleştirdiler. 17 Kendisi de görünüşte çok eşli olan Yahudi tarihçi Josephus, Romalı okuyucularına Büyük Kral Herod'un on karısını (ve muhtemelen kendi büyük eşliliğini de) 18 "bizim aramızda aynı anda birçok eşe sahip olmak bir gelenektir" diyerek haklı çıkarmaya çalıştı. 19 Roma hukukuna aşina olanlar, genellikle kolay olan boşanma hakkını kocaya (kariya değil) tanıyan geleneksel Yahudi boşanma hukukunu da sorgulayabilirler. Yüzyıllar boyunca, hatta bin yılı aşkın bir süredir Yahudiler, evliliğin ve dolayısıyla cinselliğin amacının üreme olduğunu öğretmişlerdi. Yahudi toplulukları cinsel geleneklerini, hayatta kalmaları hem hayvan sürüleri arasında hem de kendi aralarında üremeye bağlı olan göçebe atalarından miras almışlardı. İbrahim'in Yaratılış 22'de anlatılan öyküsüne göre, Tanrı'nın İsrail'le yaptığı antlaşma aracılığıyla vaat edilen büyük bereket, denizin kumları ve gökteki yıldızlar kadar sayısız nesildi (ayet 17). Görünüşe göre Yahudi öğretmenler, milletin istikrarını ve hayatta kalmasını sağlamak için cinsel aktivitenin temel amaç olan üremeye bağlı olması gerektiğini varsayıyordu. Fuhuş, eşcinsellik, kürtaj ve çocuk öldürme hem yasal hem de bazı pagan komşuları arasında hoşgörüyle karşılanan uygulamalar, Yahudi gelenek ve yasalarıyla çelişiyordu. Öte yandan hem çokeşlilik hem de boşanma üreme fırsatlarını artırdı; kadınlar için değil, yasaları yazan ve onlardan yararlanan erkekler için. Hatta Yahudi kanunu, on yıl boyunca çocuksuz bir evliliğe sahip olan bir erkeğin ya karısını boşayıp bir başkasıyla evlenmesini, ya da kısır karısını elinde tutmasını ve çocuklarını doğurmak için bir saniye ayırmasını gerektirecek kadar ileri gitmişti. 20 Yahudi geleneği, üremeye yardımcı olmayan cinsel eylemleri "iğrenç" olarak yasakladı ve safsızlık yasaları, hamile kalma olasılığı en yüksek olan zamanlar dışında evlilik ilişkilerini bile yasakladı. İsa'dan önceki nesiller, Yahudiler, diğer pek çok halk gibi, bu tür kabile geleneklerinin, pagan eleştirmenlerinin iddia ettiği gibi barbarca ya da tuhaf olmadığını, aksine yapının bir parçası olduğunu kanıtlamak için, özellikle Yaratılış'taki yaratılış kayıtlarına başvurmaya başlamışlardı.

evrenin kendisi. Yahudi öğretmenler Kutsal Yazılara dayalı argümanlarında sıklıkla kaçınıldılar.

--- SAYFA 24 ---

Doğrudan cinsel uygulamalardan söz ederken Adem, Havva ve yılan hakkında hararetli tartışmalara girdiler ve bu metaforik yolla insan cinselliği ve genel olarak insan doğası hakkında ne düşündüklerini ortaya çıkardılar. Örneğin, İsa'nın doğumundan yaklaşık 150 yıl önce Filistinli bir Yahudi tarafından yazılan Jübileler Kitabı, diğer şeylerin yanı sıra, doğum ve çıplaklıkla ilgili Yahudi geleneklerinin keyfi veya önemsiz olmadığını, aslında başlangıçtan itibaren insan doğasına yerleşik olduğunu kanıtlamak için Adem ile Havva'nın hikayesini yeniden anlatır. Bu yazarın anlattığına göre, Adem yaratılışın ilk haftasında Cennet Bahçesi'ne girdi, ancak Havva bahçeye yalnızca ikinci haftada girdi; bu, neden erkek çocuk doğuran bir kadının ritüel olarak yalnızca bir hafta boyunca kirli kaldığını, dişi doğuran kadının ise iki hafta boyunca kirli kaldığını açıklıyor. 21 Yazar devamla Tanrı'nın Adem ile Havva için deri giysiler yaptığını ve onları Cennetten kovmadan önce giydirdiğini hatırlatıyor (Yaratılış 3:21); bu, Yahudilerin hamam ve spor salonları gibi halka açık yerlerde "yabancı milletlerin yaptığı gibi utançlarını gizlemeleri ve çıplak dolaşmamaları" gerektiğini gösteriyor. 22 Sonraki nesiller boyunca, Yahudi ve Hristiyanların Yaratılış kitabının yaratılış kayıtlarında okudukları, iyisiyle kötüsüyle, daha sonra Yahudi-Hristiyan geleneği olarak adlandırılacak olan geleneği şekillendirdi. İsa vaaz verdiğinde, Yahudi çağdaşları, Yaratılış 1'den Tanrı'nın ilk erkek ve kadınla sonuçlanan tüm canlı yaratıkları yaratır yaratmaz onlara "verimli olmalarını, çoğalmalarını ve dünyayı doldurmalarını" (Yaratılış 1:28) emrettiğini göstererek atalarının üreme konusundaki vurgularını savunmakta hiç zorluk çekmediler. Çeşitli Yahudi grupları arasındaki anlaşmazlıklar ne olursa olsun (örneğin Ferisiler evlilik bağları içinde cinsel zevki açıkça onaylarken, Esseneler cinsel kısıtlamayı uyguluyorlardı), Yahudi öğretmenler bu birincil ve kutsal doğurma yükümlülüğünün evlilik yükümlülüklerinden bile önce geldiği konusunda hemfikir - dolayısıyla kısır bir evlilik geçersiz kılınabilirdi - ve yapısını dikte ediyordu. Yaratılış'ta, Tanrı'nın önce erkeğe ve kadına çocuk sahibi olmalarını emrettiğini ve ancak daha sonra onlara yardım etmek için Havva'yı Adem'e getirip onları ilk evlilikte birleştirdiğini belirttiler: Sonra adam şöyle dedi: "Bu sonunda benim kemiklerimden alınan kemik ve etimden ettir; ona Kadın denilecek, çünkü o İnsandan alındı." Bu nedenle adam babasını ve annesini bırakır ve karısına bağlanır ve onlar tek beden olurlar. (Tekvin 2:23-24) Yüzyıllar boyunca Yahudi öğretmenler bu pasaja dayanarak evlilik davranışının temel yasalarını oluşturdular. Bazı hahamlar aslında Yaratılış'taki bu satırları bir cinsel davranış kuralına dönüştürdüler. Haham Eliezer (yaklaşık MS 90) "Bu nedenle bir adam annesini ve babasını terk eder" sözlerini, yalnızca bir erkeğin annesiyle evlenmemesi gerektiği anlamına değil, aynı zamanda ensest olarak yasaklanan akrabalık dereceleri dahilinde "babası veya annesiyle akraba olan kadınla" evlenmeyi reddetmesi gerektiği anlamına da getirdi. Haham Akiba (MS 135 civarı) bir sonraki cümleyi aldı: "ve karısına bağlanır", kendi sözleriyle "Ama komşusunun karısına, bir erkeğe veya bir hayvana değil" anlamına gelir - böylece zina, eşcinsellik ve hayvanlarla cinsel ilişkiden kurtulur. Haham Issi (c. 145 CE), diğerlerinin yanı sıra, "ve tek beden olurlar" ifadesini, kendi sözleriyle, adamın "her ikisinin de tek beden oluşturduğu yere bağlanacağı" anlamına gelmek üzere aldı ve bu şekilde yasakladı.

Hahamların "doğal olmayan ilişki" olarak adlandırdığı bu örtmece ifade - cinsel eylemler veya

--- SAYFA 25 ---

Gebe kalmayı engelleyebilecek pozisyonlar. 23 Diğer Yahudi öğretmenler evliliğin amacının "çoğalmak ve çoğalmak" olduğu konusunda hemfikir; boşanma ve çok eşlilik de dahil olmak üzere üremeyi kolaylaştıran her şeyi kabul etmek gerekir; ve kişi, üremeyi engelleyen her şeyi, hatta kısır bir eş söz konusu olduğunda evliliği bile reddetmelidir. İsa bu görüş birliğine radikal bir şekilde karşı çıktı. Diğer Yahudi öğretmenler gibi İsa da evlilikten söz ederken Yaratılış kitabında ilk evlilikle ilgili kayıtlara dönüyor; ancak aynı pasajı diğerlerinden çok farklı okuyor. Ferisiler olarak adlandırılan muhafazakar hukuk öğretmenleri tarafından boşanmanın meşru gerekçeleri sorulduğunda, İsa, bunların hiçbirinin bulunmadığını söyledi: 24 "Başlangıçtan beri onları erkek ve kadın yapanın, 'Bu nedenle adam annesini babasını bırakıp karısına bağlanacak ve ikisi bir olacak' dediğini okumadınız mı? Yani onlar artık iki değil, birdir. Bu nedenle Tanrı bir araya getirdiyse, kimse ayırmasın." (Matta 11.0pt;19:4-6) Bu cevap Yahudi dinleyicilerini şok etti ve Matta'nın söylediği gibi kimseyi memnun etmedi. İsa'nın Yahudi çağdaşları arasında hiç kimse boşanmanın meşruiyetini sorgulamadı. Tek soru, neyin yeterli zemin oluşturduğuydu; ve dini okulları karşıt gruplara ayıran da boşanmanın meşruluğu değil, bu gerekçe meselesiydi. Öğretmen Shammai, muhafazakar bir tutum benimsedi: Boşanmayı haklı çıkaracak kadar ciddi olan tek suç, kadının sadakatsizliği idi. Shammai'nin liberal yargılarıyla ünlü rakibi Hillel, bunun yerine, bir erkeğin karısını kendi seçtiği herhangi bir nedenle "çorbasını yaksa bile" boşayabileceğini savundu. Hillel'le aynı fikirde olan ünlü öğretmen Akiba, "kendisinden daha genç bir kadını daha güzel bulsa bile" diye vurguladı. Ancak her ne kadar çeşitli öğretmenler boşanmanın gerekçelerini tartışsa da, hiç kimse İsa'nın yaptığı kadar ileri gitmedi ve boşanmayı tamamen yasakladı. Dinleyiciler arasında Yahudi hukukunu bilen kişiler, Musa kanununda üreme için gerekli olan bir hak ve bazı durumlarda bir yükümlülük olarak sağlanan boşanma hakkını nasıl sorgulamaya cesaret ettiğini öğrenmek istediler. İsa boşanmanın teknik olarak yasal olduğunu kabul etti ama yine de uygulamayı reddetti. "Musa eşlerinizi boşamanıza izin verdi, ancak başlangıçtan beri (yani yaratılış zamanından beri) durum böyle değildi" (Matta 19:8). İsa, Musa'nın, Tanrı'nın yarattığı şeyi değiştirmeyi ve "senin katı yüreğine" bir taviz olarak boşanmaya izin vermeyi kendi üzerine aldığını söylüyor. Böylesine şiddetli bir tavırdan rahatsız olan kendi takipçileri, "Eğer durum böyleyse... evlenmek uygun değil" diye şikayet ettiklerinde, İsa, evet, evlenmemenin daha iyi olduğunu kabul ederek ve "Cennetin Krallığı uğruna kendilerini hadım etmiş olanları" (Matta 19:12) överek onları daha da şaşırtmış olmalı. Luka, İsa'nın kısır kadınları bile övdüğünü söylüyor: "Ne mutlu... hiç doğurmayan rahimlere ve hiç emmeyen memelere" (Luka 23:29), bu da çocuğu olmayanların şanslı kişiler olacağı zamanın geldiğini ima ediyor. Luka muhtemelen bunu İsa'nın Roma'ya karşı yaklaşan savaşa (MS 66-70) ilişkin kehaneti olarak gördü; ancak daha sonraki okuyucular bunu sıklıkla Tanrı'nın Krallığına gönderme olarak algıladılar. Başka bir pasajda Luka, İsa'nın evliliği ölümle, bekarlığı da sonsuz yaşamla ilişkilendirdiğini söyler:

--- SAYFA 26 ---

Ve İsa onlara şöyle dedi: "Bu çağın oğulları evlenir ve evlendirilirler; fakat o yaşa ve ölümden dirilmeye erişmeye layık sayılanlar ne evlenir ne de evlendirilir; çünkü onlar artık ölemezler; çünkü onlar meleklerle eşittirler ve dirilişin oğulları olan Tanrı'nın oğullarıdır." (Luka 20:34-36) Bu tür ifadeler Yahudi gelenekçilerini dehşete düşürmüş olmalı; çünkü İsa'nın kutsadığı kısır kadınlar geleneksel olarak lanetli olarak görülüyordu ve İsa'nın övdüğü hadımlar, cinsel yetersizlikleri nedeniyle haham öğretmenler tarafından küçümseniyordu. Kendisi evli olmayan İsa, Yahudi topluluklarında cinsel eksiklikleri nedeniyle en çok acınan ve dışlanan kişileri - bekar ve çocuksuzları - övdü; çünkü İsa'nın yaklaşmakta olan Tanrı'nın Krallığına ilişkin radikal mesajı, takipçilerine günlük yaşamın olağan yükümlülüklerini yerine getirecek zaman bırakmadı. Birinci yüzyıldaki Hristiyanlar kendilerini, İsa'nın "gelecek çağda" vaat ettiği topyekûn toplumsal dönüşümle sonuçlanacağını umdukları devrimci bir hareketin doğuşuna katılıyor olarak görüyorlardı. Kendilerini bu olaylara hazırlamak için İsa, takipçilerine yiyecek ve giyeceklerle ilgili sıradan endişeleri unutmalarını, "eşyalarını satmalarını ve sadaka vermelerini" (Luka 12:33), kendilerini her türlü maldan mahrum etmelerini ve ister ana babaya, ister eşe, ister çocuklara karşı aile yükümlülüklerinden vazgeçmelerini emretti; öğrenci Tanrı'ya hizmet etme konusunda tamamen özgür olmalıdır. Hatta Luka'ya göre İsa şunu söyleyecek kadar ileri gitmişti: "Bir kimse bana gelip kendi babasından, annesinden, karısından, çocuklarından, erkek ve kız kardeşlerinden, hatta kendi canından bile nefret etmezse, o benim öğrencim olamaz" (Luka 14:26). Yaklaşan yeni çağ, artık aileye ve ulusa değil, krallığın kendisine yeni ve tam bir bağlılık gerektiriyor. Bu nedenle İsa, takipçilerini salt doğal olan ilişkilerini bırakıp ruhi ilişkiler kurmaya teşvik etti. Bu tür öğretilerin aile ilişkilerini böldüğünü ve bozduğunu kabul eden İsa cesur bir şekilde şunları söylüyor: "Yeryüzüne ateş yakmaya geldim; keşke çoktan tutuşturulsaydı! . . . Dünyaya barış vermeye geldiğimi mi sanıyorsunuz? Hayır, size söylüyorum, daha doğrusu bölünme; çünkü bundan böyle bir evde beş bölünmüş olacak, ikiye karşı üç ve üçe karşı iki; üçe karşı ikiye bölünecekler; baba oğula karşı ve oğul babaya karşı, anne kıza ve kız annesine karşı olarak bölünecekler. kayınvalidesi gelinine, gelini de kayınvalidesine karşı." (Luka 11.0pt;12:49-53) Markos, İsa'nın, takipçilerinin ailesi uğruna kendi annesini ve kardeşlerini nasıl reddettiğini anlatır. Annesi ve kardeşleri onunla konuşmak için gelip vaaz ettiği kalabalık salonun önünde durduklarında, "Annem ve kardeşlerim kim?" diyerek yanlarına gitmeyi reddetti. Ve çevresinde oturanlara bakarak şöyle dedi: "İşte annem ve kardeşlerim! Kim Tanrı'nın iradesini yerine getirirse, o benim erkek kardeşim, kız kardeşim ve annemdir."

--- SAYFA 27 ---

(Markos 3:33-35) Böylece İsa, kişinin ana-babasına, kardeşlerine, eşine ve çocuklarına karşı olanlar da dahil olmak üzere, Yahudi toplum yaşamında en kutsal kabul edilen aile yükümlülüklerini bir kenara bıraktı. İsa, üreme yükümlülüğünü ikinci plana atarak, boşanmayı reddederek ve tek eşli ilişkileri dolaylı olarak onaylayarak, geleneksel öncelikleri tersine çevirerek, aslında evlilikle ilgili olanlar da dahil olmak üzere diğer yükümlülüklerin artık üremekten daha önemli olduğunu ilan etti. Daha da şaşırtıcı olan, İsa'nın yeni bir olasılığı onaylaması ve örneklendirmesi ve kendisinin daha da iyi olduğunu söylemesi: Yeni çağda onu takip etmek adına gönüllü bekarlık adına hem evliliği hem de çocuk sahibi olmayı reddetmek. Yirmi yıl sonra İsa'nın gayretli öğrencisi Pavlus daha da ileri gidecek. Asya'nın kozmopolit şehri Tarsus'ta doğan ve Ferisilerin sıkı kurallara bağlı geleneğiyle yetişen Pavlus, birdenbire Hristiyanlara karşı şiddetli düşmanlıktan çıkıp onların liderlerinden biri haline geldi. Bir kişi olarak onun hakkında çok az şey biliyor olsak da, şimdi Yeni Ahit'te saklanan mektuplarından Pavlus'un yoğun inançlara sahip bir adam olduğunu biliyoruz. Pavlus, İsa'nın, evliliğin çözülmez olduğu yönündeki yargısını kabul eder ve İsa gibi, sadece astları alt etmekle kalmaz, aynı zamanda doğurma emrini de göz ardı eder. Ancak evlilikten sık sık olumsuz terimlerle söz ediyor, en iyi olanı yapamayacak kadar zayıf olanlara bir yardım olarak konuşuyor: cinsel aktiviteden tamamen vazgeçmek. Pavlus evliliğin "günah olmadığını" kabul ediyor, ancak bunun her iki partneri de birbirlerinin cinsel ihtiyaçlarına ve arzularına köle haline getirdiğini, artık enerjilerini "Rab'be" adamak konusunda özgür olmadıklarını savunuyor (I Korintliler 7:1-35). 25 Pavlus sadece evliliği değil, en rastgele cinsel ilişkiyi bile bir çeşit esaret olarak görüyor. Şaşırtıcı bir şekilde, geleneksel olarak evlilik kurumunu tanımlamak için Yaratılış'tan alınan pasajı alıp bunu bir fahişeye karşılaşmaya uygular: "Bir fahişeye birleşenin onunla tek vücut haline geldiğini bilmiyor musun? Çünkü yazıldığı gibi, 'İkisi bir olacak' " (Yaratılış 2:24). Pavlus daha sonra böyle bir cinsel birleşmeyi inanlının Mesih'le olan ruhsal birliğiyle karşılaştırır: "Fakat Rab'le birleşen, O'nunla tek ruh olur" (I Korintliler 6:16-17). Elbette ne İsa ne de Pavlus dinsel bekarlığı icat etmedi. Ancak çağdaşları arasında bunu uygulayan az sayıdaki Yahudi (Ölü Deniz'e bakan mağaralarda yaşayan bazı Esseneler, başka yerlerdeki Essene grupları ve Mısır'daki erkek ve kadınlardan oluşan bir manastır grubu olan Therapeutae) geniş çapta aşırılıkçı olarak görülüyordu. Ancak Pavlus, tam tersine, herkesin kendisi gibi, krallığın uğruna gönüllü olarak bekar olmasını dilediğini beyan eder (I Korintliler 7:7-8). Evli insanların başına bela olan kaygılardan ve yükümlülüklerden kurtulan bekar insanlar yalnızca daha özgür değil, aynı zamanda daha mutlu oluyor, diyor Paul. Ancak o şunu da kabul ediyor: "Kendilerine hakim olamıyorlarsa evlensinler. Çünkü evlenmek tutkuyla tutuşmaktan daha iyidir" (I Korintliler 7:9). Ancak Pavlus evli olanları bile sanki evli değillermiş gibi yaşamaya teşvik ediyor: "Karıları olanlar, hiç karıları yokmuş gibi yaşasınlar" (I Korintliler 7:29b). George Bernard Shaw, Paul'ü dini bekarlığı icat etmekle suçlarken hatalıydı; Shaw bunu "İsa'ya yapılan bu korkunç dayatma" olarak adlandırdı; ve Shaw, Paul'ün bekarlığını onun "seks korkusu ve yaşam korkusu"na bağlamakta da hatalıydı. 26 İsa ve Pavlus için Esseneler için bu tür sert önlemler cinsel tiksintinin bir yansıması değil,

--- SAYFA 28 ---

dünyanın sonuna hazırlanma ve "gelecek çağ" için kendini özgürleştirme zorunluluğu. Pavlus da İsa gibi, bedenden nefret ettiği için değil (bence öyle değildi), müjdeyi duyurmanın pratik işine olan acil ilgisi nedeniyle bekarlığı teşvik etti. Pavlus'un kendisi, inanlılara kısıtlamalar getirmek istemediğinde ısrar etti; bunun yerine, "mevcut sıkıntı"yı göz önünde bulundurarak onları dış kaygılardan kurtarmak istedi: Demek istediğim, kardeşler, belirlenen süre çok kısaldı. . . Bunu sizin yararınız için söylüyorum, size herhangi bir kısıtlama getirmek için değil, iyi düzeni teşvik etmek ve Rab'be olan bölünmez bağlılığınızı güvence altına almak için söylüyorum. (Korintoslular 7:29, 35) Pavlus, Yunanistan'ın liman kentleri Korint ve Selanik'ten Asya'nın kıyı kentleri Galatya ve Efes'e kadar Yahudiler ve Yahudi olmayanlar arasında takipçi grupları oluşturmuştu ve krallığı beklerken onları saf tutmak için bu grupların her birini kıskançlıkla gözetiyordu. Korint'teki din değiştirenlere, Hristiyan kilisesini İsa'nın "gelini" olarak gördüğünü ve kendisini de genç bir kızın gelecekteki kocası için bekaretini korumaya çalışan bir baba veya evlilik komisyoncusu olarak gördüğünü söyledi: Seni, tek kocasına saf bir gelin olarak sunmak için İsa'yla nişanladığım için sana karşı ilahi bir kıskançlık duyuyorum. Ama yılanın Havva'yı kurnazlığıyla kandırması gibi, düşüncelerinizin de Mesih'e olan samimi ve saf bağlılıktan sapacağından korkuyorum. (Korintliler 11:2-3) Burada Pavlus, saf ve özgün öğretisini sürdürmenin bir metaforu olarak kilisenin bekaretini korumaktan söz ediyor; ancak sonraki nesillerdeki bazı Hristiyanlar, onun sözlerini kelimenin tam anlamıyla, bekarlığın bir emri olarak algıladılar. 27 Pavlus, Korintos'taki Hristiyanlara yazdığı ilk mektubun ve özellikle de yedinci bölümünün evlilik sorunlarıyla ilgili topluluktaki anlaşmazlıkları çözmeyi amaçlamasına rağmen, sonuç olarak cevapladığından daha fazla soru sordu. Bazı Hristiyanlar, İsa ve Pavlus'un sözlerini kendi sözleri olduğuna inandılar ve müjde mesajını, çağdaşlarının çoğunluğunu meşgul eden özellikle aile ve çocuk bakımı gibi tüm dünyevi kaygılardan kurtuluş olarak vaaz ettiler. Pavlus'un Korint'te din değiştirenlerden bazıları, hem kadın hem de erkek, bekarlığı coşkuyla benimsedi. Her ne kadar Pavlus evli Hristiyanlara evlilik ilişkilerini tek taraflı olarak reddetmemeleri konusunda özellikle tavsiyede bulunmuş olsa da (i Korintliler 7:2-5), İsa'nın emriyle boşanması yasaklanan bazı evli Hristiyanlar, sanki Pavlus sanki evlilik içinde cinsel ilişkiden uzak durmayı teşvik etmiş gibi Pavlus'un tavsiyesine uymayı seçtiler ("Karıları olanlar, hiç karıları yokmuş gibi yaşasınlar", 1 Korintliler 7:29). Pavlus'un ölümünden yaklaşık bir yüzyıl sonra, İsa'nın mesajının münzevi versiyonları, özellikle de Pavlus'un bir zamanlar vaaz verdiği Küçük Asya şehirlerinde hızla yayılıyordu. Bu feragat coşkusunu tetikleyen şeyin ne olduğu belirsiz, ancak annesinin kendisi için ayarladığı kazançlı bir evlilikten vazgeçen, saçını kesen ve güzel bir elbise giyen sevimli genç bakire Thecla'nın hikayesi gibi yaygın olarak popüler anlatılarda kendini ifade etti.

--- SAYFA 29 ---

erkek giysileri içinde İsa ile Pavlus'un başlattığı harekete katılmak için kaçtı. Pavlus ve Thecla'nın işleri'ne göre, aslında müjdenin kendisinden gerektirdiğine inandığı şeyi yapmaya kararlıydı; Pavlus'un kendisi gibi bekar bir evanjelist olmak ve sadece Thecla'yı değil, yaşlanan ve yoksul annesini de destekleyecek olan zengin nişanlısı Thamyris'i reddetmek. Pavlus, Küçük Asya'daki memleketi Iconium'da "bakire hayat sözünü"28 vaaz etmek için geldiğinde, Thecla'nın annesi onun kendisini dinlemek için evden çıkmasını yasakladı. Bunun üzerine Thecla pencere kenarında oturdu ve Pavlus'un etrafında toplanan genç ve kadın kalabalığına ne söylediğini duymaya çalıştı: "Ne mutlu yüreği temiz olanlara, çünkü onlar Tanrı'yı görecekler [Krş. Matta 5:8]. Ne mutlu bedeni saf tutanlara, çünkü onlar Tanrı'nın tapınağı olacaklar [Krş. 2 Korintliler 6:16]. Ne mutlu kıtaya, çünkü Tanrı onlarla konuşacak. Ne mutlu onlar gibi eşleri olanlara. eğer onlar olmasaydı, çünkü onlar Tanrı'yı miras alacaklardı [Krş. I Korintliler 7:29]. Ne mutlu bakirelerin bedenlerine, çünkü onlar Tanrı'nın hoşuna gidecek ve saflıklarının ödülünü kaybetmeyeceklerdir." [Bk. Matta 10:42]. 29 Thecla'nın üç gün boyunca yemek yemek ya da uyumak için bile evinden ayrılmayı reddetmesi üzerine paniğe kapılan annesi, kızının nişanlısına "aldatıcı ve incelikli sözler öğreten tuhaf adamdan... Thamyris, bu adam Iconianların şehrini ve senin Thecla'nı da rahatsız ediyor; çünkü tüm kadınlar ve gençler onun yanına gidiyor. 'Yalnızca tek bir Tanrı'dan korkmalı ve iffet içinde yaşamalısın' diyor.' Ve kızım da, penceredeki bir örümcek gibi, sözlerine bağlı, yeni bir arzunun ve korkulu bir tutkunun hakimiyetinde; çünkü kız onun söylediklerine uyuyor ve esir alınıyor. Ama sen gidip onunla konuş, çünkü o seninle nişanlı." 30 Ancak Thecla, annesinin emirlerini aldığı için Thamyris'in sevgi dolu ricalarını şiddetle reddetti; ve o, kederli ve öfkeli bir şekilde, insanları geleneksel geleneklere ve hatta kanunlara karşı gelmeye teşvik ettiği için Pavlus'un derhal tutuklanmasını sağladı. Paul'un tutuklandığını duyan Thecla, hapis haneye gitmek için gece gizlice evden dışarı çıktı ve Paul'ün hücreğine girip onunla özel olarak konuşmasına izin vermesi için gardiyana bilezikleriyle ve gardiyana gümüş bir aynayla rüşvet verdi. Ertesi gün, Paul'ün duruşmasında vali, Thecla'nın yasal nişanlısıyla evlenmeyi neden reddettiğini öğrenmek istediğinde, "orada durup Paul'e sabit bir şekilde baktı" ve cevap vermeyi reddetti. Thecla'nın ailesinin olduğu kadar kendisinin de geleceğini tehlikeye atmasına öfkelenen annesi, şiddetli bir tirad başlattı:

--- SAYFA 30 ---

"Kanunsuz olanı yakın! Gelin olmayanı amfitiyatronun ortasında yakın ki, bu adam tarafından eğitilen tüm kadınlar dehşete düşsünler! 31 Thecla'nın meydan okuması ve annesinin öfkesi karşısında sarsılan vali, Pavlus'un dövülmesini ve şehirden atılmasını emretti. Thecla, şehrin kanunlarını ihlal ettiği ve toplumsal düzeni tehdit ettiği için diri diri yakılmaya mahkûm edildi. İnfaz sırasında Thecla bir odun yığınının üzerine uzandı ve çıra yakıldı, ancak aniden bir yağmur bulutu amfitiyatroyu gölgede bıraktı ve kargaşadan kaçan Thecla, Paul'u aramaya gitti. Ancak Antakya'da tek başına seyahat eden bu genç kadının uyandırdığı Suriyeli bir soylu, kendisini bu tür saldırılardan korumak için saçını kesti ve kendisini bir erkek gibi giydirdi. Hikayeye göre elçi bile ilk başta onu ciddiye almamış, onu vaftiz etmeyi ya da bir müjdeci arkadaşı olarak kabul etmeyi reddetmişti. Bu yüzden çaresizlik içinde kendini vaftiz etti ve Pavlus isteksizce ona onayını verene kadar Thecla, yüzyıllar boyunca saygı duyulan ünlü bir öğretmen ve kutsal kadın oldu. Doğu kiliselerinde sevilen bir aziz olarak görülen Thecla'nın etrafında pek çok efsane yetişmiş olsa da (32) ve bazı bilginler onun hikâyesini kurgu olarak görse de, o pekala gerçek bir kişi olabilir.³³ Kendisi Pavlus'un vaazını duysa da duymasa da, o ve onun gibi binlerce kişi müjdenin bu tür radikal versiyonlarını memnuniyetle karşıladılar. Bu genç öğrenciler, artık kendilerini "Tanrı'nın ailesinin" üyeleri olarak ilan ederek ailelerinden ayrıldılar ve evlenmeyi reddettiler. Genellikle ergenlik döneminde evlilikleri ayarlayan ve böylece çocuklarının hayatlarının gidişatını belirleyen geleneğin ve ailelerinin ezici baskılarından bağımsızlık beyanı. Hristiyanlık Çağı'nın ikinci yüzyılında ve sonrasında birçok nesil boyunca Hristiyan bekarlar, Hristiyan kadınların vaftiz etme ve vaaz verme hakkını haklı çıkarmak için Thecla'nın örneğine başvurmuş olabilirler. Zengin kadınlar tarafından kurulan ve sıklıkla finanse edilen manastır toplulukları kendilerini "yeni Theclas" olarak adlandırıyordu.³⁴ Thecla'nın öyküsünün muazzam popülaritesi, Hristiyan hareketinin gençlere, Thecla'nın ergenlik çağındaki akranlarına ne kadar çekici gelebileceğini gösteriyor. Yine de diğer popüler öyküler - kendileri de muhtemelen efsaneler - radikal mesajın bazı büyük, evli kız kardeşlerini ve erkek kardeşlerini nasıl ele geçirdiğini ve onların da hayatlarını geri dönülemez biçimde değiştirdiğini anlatıyor. Yaygın olarak anlatılan bir başka Hristiyan hikayesine göre, güzel Mygdonia'nın karısı Thomas'ın işleri. Hindistan'daki aristokrat, Hristiyan havari Thomas'ın şehrine gelmek üzere olduğunu duyunca merakla doldu ve hemen onu dinlemeye koyuldu. Fakat köleler tarafından taşınan zarif tahtırevanı Thomas'ın etrafındaki kalabalığa yaklaşıp onları ayırırken, havari açıkça Mygdonia'yı görmezden geldi ve bunun yerine kölelerine dönerek onlara şu şiddetli sözleri söyledi:

--- SAYFA 31 ---

Bu nimet ve uyarı, 'ağır yük' taşıyan sizler içindir. Çünkü insan olmanıza rağmen üzerinizde otorite sahibi olanlar, sizin kendileri gibi insan olmadığınızı düşünüyorlar. . . Köle ya da özgür, tüm insanların Tanrı'nın önünde aynı olduğunu bilmiyorlar." Bu sözler karşısında şaşkına dönen ve hayal kırıklığına uğrayan Mygdonia, tahtırevanından fırladı ve kendini Thomas'ın önüne attı, "gerçekten de mantıksız hayvanlar gibi davranıyoruz" diyerek ondan kendisi için dua etmesini ve müjdeyi öğretmesini istedi.³⁵ Thomas razı oldu ve Mygdonia onun sözleriyle daha önce hiç yaşamadığı bir içsel özgürlük ve manevi saygınlık duygusu keşfetti. Thomas onu ikna etti: ayrıca müjdeyi takip etmek için evliliği içinde bile kendini bekarlığa adanması gerektiğini söyledi: "Eğer gerçek bir birliktelikten mahrum kalırsanız, kocanızla olan bu iğrenç birlikteliğin hiçbir anlamı olmayacak."³⁶ Thomas'ın sözlerine ikna olan Mygdonia, kocasının kaygılı ve sevgi dolu ricalarına sırtını döndü ve ardından onun "utanmaz" cinsel tekliflerini reddetti. Kocasını acı çekmesine, acı çekmesine ve öfkelenmesine rağmen sonunda teslim oldu ve kendisi de vaftiz edildikten sonra onunla bekar bir evlilik içinde yaşamayı kabul etti. Havariler hakkındaki bu tür popüler hikayeler, bazı ilk Hristiyan vaizlerinin, bekarlığı seçerek erkekleri ve kadınları "Adem ile Havva'nın günahını geri almaya" ikna etmeye çalışarak, inananları sıradan aile yaşamını reddetmeye teşvik ederek nasıl geleneksel aile, köy ve şehir düzenini bozduğunu açıkça anlatıyor. ³⁷ Ancak diğer birçok Hristiyan, İsa'nın müjdesinin temel anlamının bu tür radikal çilecilik olmadığını savundu ve onlar, İsa ve Pavlus'un öğrettiklerinin daha radikal sonuçlarını görmezden geldiler. çocuk sahibi oluyorlar; ama fetüsleri yok etmezler."³⁸ Yahudilikten dönmüş çağdaşı Hristiyan öğretmen Barnabas, "Işık yolunu" takip eden Hristiyanların dindar Yahudiler gibi davrandıklarını, yalnızca evliliği bozan veya evliliğin meşru üremede gerçekleşmesini engelleyen cinsel uygulamalardan kaçındıklarını varsayar.³⁹ Pavlus'tan (MS 180) yüz yıldan fazla bir süre sonra Mısır'da yaşayan liberal, kibar ve sofistike bir Hristiyan öğretmen olan İskenderiyeli Clement, bu durumu kınadı Hiç evlenmemiş ve dünyada herhangi bir mülkü olmayan "Rab'bi taklit ettiklerini" söyleyen ve müjdeyi herkesten daha iyi anladıklarıyla övünen bekarlar ve dilenciler. ⁴⁰ Clement'e göre bu tür aşırı kibirli, aptal ve hatalıdır.

--- SAYFA 32 ---

Fakat daha ılımlı bir mesaj arayan Barnabas veya Clement gibi Hristiyanlar, İsa'nın iyi bilinen bazı sözleriyle - örneğin, boşanmayı kategorik olarak reddetmesi veya "kendi babasından, annesinden, karısından, çocuklarından ve kız kardeşlerinden, hatta kendi hayatından bile nefret etmeyen kişi benim öğrencim olamaz" (Luka 14:26) şeklindeki ifadesiyle nasıl başa çıkabilirdi? Bu tür sözlerin etkisi, Hristiyan hareketini yalnızca en gayretli din değiştirenlerle sınırlamış olabilir. Ancak İsa'nın ölümünden sonraki iki nesil içinde, onun takipçilerinin bazıları bu tür aşırı sözlerin anlatımını değiştirmeye ve değiştirici ifadeler eklemeye cesaret ettiler. Örneğin Matta İncili'nin yazarı, İsa'nın boşanma yasağını inanılmaz derecede katı bulduğunda, karısının sadakatsizliği durumunda görünüşe göre boşanmaya izin veren bir ifade ekledi: MNETTI vopveiq., "ahlaksızlık nedeniyle"; bu, İsa'yı öğretmen Şammai'nin tarafına yerleştiren çok önemli bir istisnaydı. Matta'ya göre İsa şöyle der: "Karısını ahlaksızlık dışında bir nedenle boşayıp başkasıyla evlenen kişi zina yapmış olur" (Matta 19:9). Ve Matta, Luka'ya göre, İsa'nın kişinin ailesinden nefret etmesiyle ilgili söylediklerini yumuşatır: Matta, bu ifadeyi İsa'nın şu şekilde ifade edeceği şekilde yeniden ifade eder: "Annesini veya babasını benden çok seven bana layık değildir; ve oğlunu veya kızını benden çok seven bana layık değildir" (Matta 10:37). Matta'nın yazarı sadece görünüşte kelimeleri değiştirmekle ve ifadeler eklemekle kalmıyor, aynı zamanda daha da ileri giderek, İsa'nın daha radikal sözlerini aynı konudaki daha ılımlı sözlerle kasıtlı olarak yan yana getiriyor. Örneğin Matta'ya göre, İsa boşanmayı şiddetle reddedişini - "Tanrı'nın birleştirdiğini kimse ayırmazın" - Matta'nın boşanmaya izin veren değişikliğiyle bitiriyor: "Karısını ahlaksızlık dışında bir nedenle boşayan ve başka biriyle evlenen kişi zina suçlusudur" (Matta 19:9). Sadece birkaç ayet sonra Matta, İsa'nın "benim adım uğruna evlerini, erkek kardeşlerini, kız kardeşlerini, babasını, annesini, çocuklarını veya topraklarını bırakan herkese" (19:29) büyük ödüller vaadini İsa'nın geleneksel "Babanıza ve annenize hürmet edin" (19:19) emrini yeniden onaylamasıyla karşılaştırır. Bu nedenle, bu tür tutarsızlıkların açıkça farkında olan ve belki de bunlardan utanan Matta, üstü kapalı olarak iki tür söyleme ve iki müritlik düzeyi arasında ayırım yapar. Matta okuyucuya, İsa'nın mesajının ve ilham verdiği hareketin her inanlıya aşırı talepler yüklemesi gerekmediği, yalnızca sözde ruhani kahramanlara, yani İsa'nın "mükemmel olma" emrini yerine getirmek isteyenlere (Matta 5:48) aşırı talepler yüklemesi gerektiği izlenimini verir. Ancak Matta'ya göre, eşleri ve çocuklarıyla birlikte evde kalmak ve yaşlanan ebeveynlerini desteklemeye devam etmek isteyen İsa'nın takipçileri, aile yaşamına bağlı kalabilir ve yine de Hristiyan topluluğu içinde yerlerini bulabilirler. Pavlus'un mesajını eşit derecede erişilebilir kılmakla ilgilenen ve Korintliler'e yazdığı ilk mektubundaki bazı ifadeleri aşırı derecede aşırı bulan Pavlus'un bazı takipçileri, coşkulu münzevi Hristiyanların onu kastettiği bir yana, orada söylediklerini de kastetmiş olamayacağına karar verdiler. Böylece Pavlus'un takipçilerinin bir kısmı, Pavlus'un öğretisinin tehlikeli yanlış yorumlanması olduğuna inandıkları şeyleri düzeltmek için, Pavlus'un adına kendi mektuplarını yazmaya başladılar. Pavlus'un bu anonim hayranlarından birçoğu, ölümünden bir veya iki kuşak sonra, sahte mektuplar hazırlayıp içlerini kişisel ayrıntılarla doldurdular.

Pavlus'un hayatı hakkında bilgi veriyor ve arkadaşlarına selamlar göndererek onların gerçek gibi görünmesini umuyorum. O zaman ve şimdi birçok kişi bu mektupların gerçek olduğunu varsayıyordu ve bunlardan beşi aslında Yeni Ahit'e "Pavlus'un mektupları" olarak dahil edilmişti. Bugün bile

--- SAYFA 33 ---

Akademisyenler hangisinin gerçek, hangisinin olmadığı konusunda tartışıyorlar. Most scholars, however, agree that Paul actually wrote only eight of the thirteen "Pauline" letters now included in the New Testament collection: Romans, I and 2 Corinthians, Galatians, Philippians, I Thessalonians, and Philemon. Virtually all scholars agree that Paul himself did not write I or 2 Timothy or Titus — letters written in a style different from Paul's and reflecting situations and viewpoints very different from those in Paul's own letters. Efesliler, Koloseliler ve 2 Selanikli'nin yazarları hakkında tartışmalar devam ediyor; ancak bilim adamlarının çoğunluğu bunları da "deutero-Pauline" - kelimenin tam anlamıyla, ikincil olarak Pauline - mektupları arasına dahil ediyor. 42 Deutero-Pauline mektupları pek çok açıdan birbirinden farklı olmasına rağmen, pratik konularda hepsi aynı fikirdedir. All reject Paul's most radically ascetic views to present instead a "domesticated Paul" 43 — a version of Paul who, far from urging celibacy upon his fellow Christians, endorses only a stricter version of traditional Jewish attitudes toward marriage and family. Just as Matthew juxtaposed Jesus' more radical sayings with modified versions of them, so the New Testament collection juxtaposes Paul's authentic letters with the deutero-Paulines, offering a version of Paul that softens him from a radical preacher into a patron saint of domestic life. The anonymous author of I Timothy, for example, makes "Paul" attack as demon-inspired those "liars . . . who forbid marriage and enjoin abstinence from foods which God created" (I Timothy 4:1-3), taking aim, presumably, at the preachers of asceticism, who depict Paul as one of themselves, indeed as their model. 44 Denouncing the characterizations of Paul that appear in such works as the Acts of Paul and Thecla, the author of 2 Timothy almost goes so far as to take sides with Thecla's mother, warning people to avoid those who make their way into households and capture weak women, burdened with sins and swayed by various impulses, who will listen to anybody and can never arrive at a knowledge of the truth. (Timothy 3:6-7) The conservative Paul of Timothy directly contradicts the advice Paul gives in I Corinthians, where he urges virgins and widows to remain unmarried. According to I Timothy, Paul, concerned that the presence of unmarried women among the Christians may arouse suspicions and scandalous gossip, declares, "I would have the younger widows marry, bear children, rule their households and give the enemy no occasion to revile us" (I Timothy 5:14). Dismissing ascetic discipline as mere "bodily training" (I Timothy 4:8), worth little for developing piety, this "Paul" warns his readers to "have nothing to do with godless and silly myths" (I Timothy 4:7). As Dennis MacDonald persuasively shows, the author of I Timothy is denouncing, in all probability, such stories as those of Thecla and Mygdonia, which circulated for generations, perhaps especially among women storytellers. (Yukarıdaki 33 ve 34. notlara bakınız.)

--- SAYFA 34 ---

Thecla, kadınların öğretme ve vaftiz etme hakkına sahip olduğunu iddia eden I Timothy'nin yazarı, Havva'nın günahını hatırlatıyor ve kadınların tüm itaatkarlıkla sessizce öğrenmeleri gerektiğini emrediyor. Hiçbir kadının öğretmesine ya da erkekler üzerinde otorite sahibi olmasına izin vermiyorum; susması gerekiyor. Çünkü önce Adem yaratıldı, sonra Havva; Adem aldanmadı ama kadın alandı ve haddi aşan bir kimse oldu. Ancak kadın, imanını, sevgisini ve kutsallığını alçakgönüllülükle sürdürürse, çocuk doğurarak kurtulacaktır. (Timoteos 2:11-15) Bu şekilde okuyun - Hristiyan kiliselerinin çoğunluğu tarafından hâlâ okunduğu gibi - Havva'nın hikayesi hem kadının doğal zayıflığını ve saflığını kanıtlar hem de onun mevcut rolünü tanımlar. Havva'nın günahının hatırlatılmasıyla cezalandırılan ve her türlü yetkiden mahrum bırakılan kadınlar, geleneksel ev içi rollerine bağlı kaldıkları sürece kendilerinin de kurtulabileceğine şükran duyarak kocalarına sessizce boyun eğmelidirler. 45 1. Timoteos'un "Pavlus"u, erkeklerin liderlik yeteneklerini bile aile reisi olarak ev içi rollerine göre yargılayacak kadar ileri gider: Artık bir piskopos, tek eşli bir koca olarak her türlü suçlamanın üstünde olmalıdır. . . Kendi evini iyi idare etmeli, çocuklarını itaatkar ve saygılı tutmalıdır. . . çünkü eğer bir adam kendi evini nasıl idare edeceğini bilmiyorsa, Tanrı'nın kilisesiyle nasıl ilgilenebilir? (Timoteos 3:2-5) Bu nedenle, gerçek Pavlus Korintoslulara yazdığı mektubunda gönüllü olarak bekar olan "Keşke herkes benim gibi olsaydı" derken, I. Timoteos'un "Pavlus"u hem erkeklere hem de kadınlara evliliği ve aileyi teşvik eder. İbranilere Mektup evliliğe, özellikle de cinsel açıdan aktif evliliğe olumlu bir saygıyı ifade eder: "Evlilik herkes için onurludur ve evlilik yatağı kirlenmez" (İbraniler 13:4). Deutero-Pauline'nin Efesliler'e yazdığı mektup, münzevi Hristiyanları aptal olarak adlandırıyor ve "hiç kimsenin kendi bedeninden nefret etmediğini, aksine onu besleyip değer verdiğini" ısrarla vurguluyor (Efesliler 5:29). Efesliler kitabının yazarı, Pavlus'a, "Mesih ve kilisenin büyük gizemini" (Efesliler 5:32) simgeleyen Adem ile Havva'nın ve dolayısıyla evliliğin kendisinin bir vizyonunu atfedecek kadar ileri gider. Bu yazarın iddiasına göre, "Pavlus'un" Hristiyan evlilik vizyonu, geleneksel ataerkil evlilik modelini doğrulamaktadır; çünkü İsa kilisenin başı olduğu gibi, koca da karısının başıdır. . . Kilise Mesih'e tabi olduğu gibi, kadınlar da her konuda kocalarına tabi olsunlar. (Efesliler 11.0pt;5:23-24)

--- SAYFA 35 ---

Efesliler kitabının yazarı, Pavlus'un "her erkeğin başı Mesih'tir, kadının başı da kocasıdır" (I. Korintliler 11:3) sözlerinden yola çıkarak, erkeğin, Mesih gibi baş, kadın da onun bedeni olduğundan, "kocalar karılarını kendi bedenleri gibi sevmeli" ve eşler de "başları" olarak kocalarının yüksek yargısına boyun eğmelidirler (Efesliler) 5:28-33). O halde, Pavlus'un ölümünden otuz ila elli yıl sonra, münzevi İsa'nın ve münzevi Pavlus'un taraftarları, çok daha ılımlı bir İsa'yı ve çok daha muhafazakar bir Pavlus'u savunanlarla rekabet ediyorlardı. Miras konusunda kavga eden büyük bir ailedeki akrabalar gibi, hem münzevi hem de münzevi olmayan Hristiyanlar, İsa ve Pavlus'un mirası üzerinde hak iddia ediyorlardı; her iki taraf da gerçek mirasçıların yalnızca kendilerinin olduğunda ısrar ediyordu. Pek çok Hristiyan - belki de çoğunluk - sıradan sosyal ve evlilik yapılarına meydan okumaktan ziyade kendilerini bu yapılara uydurmakla ilgileniyordu. İkinci yüzyılın sonuna gelindiğinde, kiliselerin çoğunluğu artık Yeni Ahit dediğimiz koleksiyonda oluşturulan İncil ve mektupların listesini kanonik olarak kabul ettiğinden, ılımlılar zafer ilan edebilir ve böylece gelecekteki tüm Hristiyan kiliselerine hakim olabilirler. Kilisenin babaları, deuterio-Paulines'te bulunan Pavlus'un evcilleştirilmiş ve evcilleştirilmiş versiyonunu münzevi aşırılık yanlılarına karşı birincil silah olarak benimsedikçe yazarlar artık saygı duyuyorlardı. Pavlus'un ölümünden yüz yılı aşkın bir süre sonra yazan İskenderiyeli Clement, kendisi de havariden çok daha az militan ve geleneksel sosyal ve aile yaşamına çok daha fazla sempati duyan bir kişi olarak, çilecilerin Pavlus'un öğretisini abarttıklarını ve yanlış anladıklarını savunurken çoğunluk adına konuştu. 46 Clement, İncillerin ve Pavlus'un mektuplarının tartışmalı alanını çoğunluk adına geri kazanmaya karar verdi. Muhalliflerinin argümanlarını nokta nokta ele alan Clement, İsa'nın hiç evlenmemiş olmasına rağmen, insan takipçilerinin, en azından bu açıdan, onun örneğini takip etme niyetinde olmadığını söyleyerek başladı: İsa'nın evlenmemesinin nedeni, ilk etapta, deyim yerindeyse, zaten kiliseyle nişanlanmış olmasıydı; ve ikinci olarak o sıradan bir adam değildi. 47 Zühd eğilimli Hristiyanlar, İsa'nın sözlerinin onun bekarlığı savunduğunu kanıtladığını ileri sürmüşlerdi: Yoksa neden "rahimleri asla doğurmayan" kadınları veya "Cennetin Krallığı uğruna kendilerini hadım eden" erkekleri övsündü diye sordular? Clement bu tür sözlerin kafa karıştırıcı olduğunu kabul ediyor, ancak bunları gerçek anlamıyla ele almayı reddederek gündeme gelen sorundan kaçınıyor. O, İsa'nın "hadım" derken çoğu okuyucunun varsaydığı şeyi (bekar bir adam) kastetmiş olamayacağını ileri sürmektedir. Bunun yerine, "İsa'nın kastettiği," diye iddia eder Clement beceriksizce, "karısını sadakatsizliği nedeniyle boşayan evli bir adamın yeniden evlenmemesi gerektiğidir."⁴⁸ Peki ya övündüğü halde gönüllü olarak bekar kalan Pavlus'a ne demeli; Yoksa Luka 18:28'e göre İsa'yı takip etmek için evini terk eden Petrus mu? Pavlus'un kendisi bize, Clement'in iddia edebileceği gibi, Petrus'un da "diğer havariler ve Rab'bin kardeşleri" gibi kilise masraflarını karşılamak üzere karısıyla birlikte seyahat ettiğini söylüyor (I Korintliler 9:5)! Sonra, kesinlikle olması gereken bir pasajda

--- SAYFA 36 ---

Paul'u şaşırtan Clement, Paul'un de evli olduğunu öne sürüyor: "[Karısını] yanına almamasının tek nedeni, bunun bakanlığı için bir rahatsızlık teşkil etmesiydi." 49 Clement, Pavlus'un mesajının çileci yorumlarına saldırdığında, ihtiyacı olan tüm cephaneyi Dötero-Pauline mektuplarında bulur. Örneğin, "evliliğe iftira atanlara" diye yanıt verir ve çile karşıtı I. Timothy'li Pavlus'tan alıntı yapar. 50 Ancak gerçek mektuplarla karşılaştığında Clement'in işi çok daha zorlaşır. Ancak her iki mektup grubunu da aynı adamın yazdığı konusunda ısrar eden Clement, orijinal ve deuterio-Pauline mektuplarından pasajları ustaca bir araya getiriyor. Dolayısıyla Clement ve o zamandan beri Hristiyanların çoğunluğu, Pavlus'un hem evliliği hem de bekarlığı desteklediğini iddia edebilir: Genel olarak, elçinin tüm mektupları özdenetim ve kendine hakim olmayı öğretir ve evlilik, çocuk sahibi olma ve ev hayatı hakkında sayısız talimat içerir, ancak hiçbir yerde özdenetimli evliliği dışlamaz. 51 Clement, her şeyden önce, Adem ile Havva'nın günahının cinsel ilişkiye girmek olduğu iddiasını reddeder; bu, bilgi ağacının meyvesinin cinsel bilgi taşıdığını öğreten Suriyeli Tatian gibi Hristiyan öğretmenler arasında yaygın olan bir görüştür. Tatian, Adem ile Havva'nın yasak meyveyi yedikten sonra cinsel açıdan farkındalık sahibi olduklarına dikkat çekmişti: "Sonra ikisinin de gözleri açıldı ve çıplak olduklarını anladılar" (Yaratılış 3:7). Diğer tercümanlar bu yorumun doğruluğunun, İbranice "bilmek" Cyada fiilinin cinsel ilişkiyi ifade ettiği Yaratılış 4:1'de kanıtlandığı konusunda hemfikir: "Ve Adem karısını tanıyordu ve o hamile kaldı ve bir oğul doğurdu." Tatianus, Tanrı'nın bu günahtan dolayı Adem'i ve suç ortağını Cennetten kovduğuna inanarak Adem'i evliliği icat etmekle suçladı. 52 Seçkin münzevi Julius Cassianus bunun yerine cinsel ilişkiyi icat ettiği için Adem'i değil Şeytan'ı suçladı. Cassianus'a göre Şeytan "bu uygulamayı akıl dışı hayvanlardan ödünç aldı ve Adem'i Havva ile cinsel ilişkiye girmeye ikna etti." 53 Ancak Clement bu tür görüşlerin tümünü reddediyor. Cinsel ilişkinin günah olmadığını, aksine Tanrı'nın orijinal - ve "iyi" yaratımının bir parçası olduğunu beyan eder: "Doğa, mantıksız hayvanlar gibi [Adem ve Havva'yı] üremeye yönlendirdi"; 54 "ve" Clement pekâlâ şunu ekleyebilirdi, "doğa dediğimde, Tanrı'yı kastediyorum." Clement, üremeyle uğraşanların günah işlemediğini, ancak "yaratma işinde Tanrı ile işbirliği yaptığını" söylüyor. 55 Böylece Clement, deuterio-Pauline mektuplarında ifade edilen, meşru üremenin, insanın yaratıldığı günden bu yana Tanrı tarafından kutsanmış iyi bir iş olduğu yönündeki geleneksel Yahudi inancını doğruluyor. Eğer cinsel ilişkiye girmek Adem ile Havva'nın günahı değilse, bu ilk ve ölümcül günah neydi? Kilisenin Clement ve Irenaeus gibi babaları ilk günahın Tanrı'nın emrine itaatsizlik olduğunda ısrar ediyorlar. Yine de Clement ve onun çağdaşı Lyonslu Piskopos Irenaeus bile, cinsel arzuyu düşüşün temel suçundan muaf tutmaya istekli olmalarına rağmen, hayal ettikleri gibi "erkeğin ilk itaatsizliğinin" ve düşüşün aslında cinsel biçim aldığını kabul ediyorlar. Clement, Adem ile Havva'nın itaatsizliğinin ne yaptıklarıyla değil, nasıl yaptıklarıyla ilgili olduğunu dikkatlice açıklıyor. Clement sahneyi hayal ederken Adam

--- SAYFA 37 ---

ve Havva, sabırsız ergenler gibi, Babalarının onayını almadan önce cinsel birleşmeye koştı. Irenaeus, Adem ile Havva'nın aslında reşit olmadıklarını şöyle açıklıyor: Kısa bir süre önce yaratılmış oldukları için çocuk sahibi olma konusunda hiçbir anlayışları yoktu. Önce yetişkinliğe gelmeleri, sonra da o andan itibaren "çoğalmaları" gerekiyordu. 56 Clement, "evliliğin meyvesini zamanından önce arzulayan ve bu yüzden günaha düşen Adem'i suçluyor... onlar bunu gerekenden daha çabuk yapmaya mecbur kaldılar çünkü henüz gençler ve hileyle baştan çıkarıldılar. Vücudunu çok daha az tahriş edecek başka birçok yaprak olsaydı." 58 Böylece Adem kendilerini günaha sürükleyen organları cezalandırdı. Pavlus'un ölümünden yüz yılı aşkın bir süre sonra Clement ve Irenaeus'un şekillenmesine yardımcı oldukları tutumlar, yüzyıllar boyunca, hatta neredeyse iki bin yıl boyunca Hristiyan davranışının standardını belirledi. Hristiyan geleneğinde hakim olan şey, yalnızca İsa'ya atfedilen müjdelerin katı sözleri ve Pavlus'un I Korintliler'de inananlara bekarlığa teşvik etmesi değil, aynı zamanda bu katı öğretilerin birinci ve ikinci yüzyıl kiliselerinin amaçlarına uyacak şekilde değiştirilmiş versiyonlarıydı. Clement ve meslektaşları da evliliği onaylayan, ancak bekarlıktan sonra ikinci en iyi seçenek olan kalıcı bir çift standart oluşturdular. Clement ve Hristiyan kardeşleri, evliliğin Yahudiler için olduğu kadar Hristiyanlar için de "Tanrı'nın yaratma işiyle işbirliğini" içeren olumlu bir eylem olduğunu göstermek için öncelikle İbranice İncil'den ve Deutero-Pauline mektuplarından alınan ayrıntılı argümanlar geliştirdiler. Yine de Clement, ancak İsa'nın meydan okuduğu fikir birliğine geri dönerek buna bu şekilde saygı gösterebilir. Şüphesiz prensipte kendisiyle aynı fikirde olan Stoacı filozoflardan etkilenen Clement, evliliğin tek meşru amacını ve cinsel ilişkinin de tek mantığını üremede bulduğu konusunda ısrar etti. 59 Dolayısıyla, kilise babalarının kesinlikle en liberali olan ve Tanrı'nın evliliği ve üremeyi kutsadığını herkesten daha vurgulu bir şekilde onaylayan Clement bile, cinselliğe karşı derin bir kararsızlık ifade ediyor - iki bin yıldır Hristiyan tarihinde yankılanan bir çelişki. Clement, İsa'nın geleneksel evlilik kalıplarını hem onaylamak hem de dönüştürmek istediğine inanıyor; evliliğin ataerkil yapısına meydan okumadığını (Clement'e göre bu, erkeklerin doğal üstünlüğünü ve aynı zamanda Tanrı'nın Havva'ya verdiği cezayı ifade eder); ancak İsa'nın, ensest, zina, "doğal olmayan ilişki", eşcinsellik, kürtaj ve çocuk öldürme gibi pagan cinsel uygulamalarının yanı sıra, çok eşlilik ve boşanma gibi İbrani uygulamalarının kökünü kazımayı amaçladığını söyledi. Tanrı'nın başlangıçta amaçladığı gibi artık tek eşli ve çözülmez olan evlilik, inanlılar için "kutsal bir imge" haline gelebilir. Ancak bunu bu şekilde deneyimlemek için inanlının, Adem ile Havva'yı günaha sürükleyen cinsel tutkudan arındırılması gerekir. Evli bir Hristiyan yalnızca arzuyu akla tabi kılmakla kalmamalı, aynı zamanda arzuyu tamamen yok etmeye çalışmalıdır:

--- SAYFA 38 ---

İdealimiz arzuyu hiç yaşamamaktır. . . Hiçbir şeyi arzudan yapmamalıyız. İrademiz yalnızca gerekli olana yönelmektir. Çünkü biz arzunun değil, iradenin çocuklarıyız. Çocuk sahibi olmak için evlenen bir adam, karısına karşı hissettiği arzunun olmaması için kendine hakim olmalıdır. . . böylece iffetli ve kontrollü bir iradeye sahip çocuklar doğurabilir. 60 Bunu başarmak tahmin edilebileceği gibi kolay değildir. Clement'in okuduğu şekliyle "İncil", cinselliği yalnızca evlilikle sınırlamakla kalmıyor, evlilik içinde bile onu üremeye yönelik belirli eylemlerle sınırlandırıyor. Başka herhangi bir nedenle evlilik ilişkisine girmek "doğaya zarar vermektir". 61 Clement yalnızca oral ve anal ilişki gibi verimsiz uygulamaları değil, aynı zamanda adet gören, hamile, kısır veya menopozdaki bir eşle ve bu nedenle kişinin karısıyla "sabah", "gündüz" veya "akşam yemeğinden sonra" ilişkiyi de hariç tutar. Gerçekten de Clement, geceleri bile, karanlıkta bile, utanmazca ya da uygunsuz bir şekilde hareket etmenin uygun olmadığı konusunda uyarıyor, ancak alçakgönüllülükle, böylece ne olursa olsun mantığın ışığında gerçekleşsin. . . çünkü meşru olan bu birliktelik bile, çocuk doğurmayla ilgili olmadığı sürece hâlâ tehlikelidir. 62 Ancak en iyi ihtimalle bile Hristiyan evliliği iffetten daha aşağı düzeyde kalır. Her iki partnerin de kendilerini bekarlığa adanmış "iffetli evlilik", cinsel açıdan aktif olandan daha iyidir. Kendini adanmış bir Hristiyan için karısı, hamile kaldıktan sonra kız kardeş gibidir ve sanki aynı babadanmış gibi değerlendirilir; kocasını ancak çocuklara baktığında hatırlayan; cinsiyetlerin belirli özelliklerine göre ruhsal olanların bilgisini ayıran ve sınırlayan bedeni çıkardıktan sonra gerçekte kız kardeş olmaya mahkum biri olarak. 63 Yalnızca bekar olan ve böylece deyim yerindeyse bekaretlerini geri kazanan eşler, bedensel varoluşun tüm yapısını aşar ve Adem ile Havva'nın düşüşte kaybettikleri manevi eşitliği yeniden kazanırlar, çünkü ruhlar kendi başlarına eşittir. Ruhlar, "artık evlenmedikleri veya evlendirilmedikleri" zaman "ne erkek ne de kadındırlar" [krş. Luka 20:35]. 64 Clement, kutsanmış havarilerin evliliğinin böyle olduğunu ve en yakın insan ilişkilerinde bile duyguları üzerindeki mükemmel kontrollerinin böyle olduğunu söylüyor. Aynı şekilde elçi de şöyle diyor: "Evlenen, evli değilmiş gibi olsun" [krş. I Korintliler 7:29], evliliğin tutkunun kölesi olmamasını talep ediyor. . . böylece ruh, yaşamın her ilişkisinde müjdeye karşılık gelen zihinsel bir eğilim kazanır. 65

--- SAYFA 39 ---

Clement gibi, Hristiyanların çoğunluğu da son iki bin yıldır, İsa'nın boşanmayı yasaklayan ve feragat etmeyi teşvik eden en aşırı - hatta şok edici - sözlerini, bunların ciddiyetini değiştiren diğerleriyle birlikte aynı anda sürdürmeyi seçmişlerdir. İkinci yüzyılın sonuna gelindiğinde, Hristiyanlar da, gördüğümüz gibi, Yeni Ahit'e Pavlus ve onun mesajına ilişkin benzer bir ikili imgeyi de dahil etmişlerdi. İkinci yüzyılda Pavlus'un mektuplarını toplayan kiliseler, genel olarak, her şeyden önce, Pavlus'un, bekarlığı tercih etmesinden, "zayıfların" rastgele cinsel ilişkiye girmektense evlenmesinin daha iyi olduğunu kabul etmesine kadar uzanan, kendi karmaşık ve çoğu zaman kararsız tutumlarını ifade eden gerçek mektupları içeriyordu. 66 Ancak Hristiyanların çoğunluğu münzevi Pavlus yerine evcilleştirilmiş Pavlus'u seçti ve elçiye atfedilen çelişkili ifadelere hoşgörüyü yaklaştı (tıpkı Matta'nın İsa'ya çelişkili ifadeler atfetmesi gibi). Bu şekilde Hristiyanlar, evli ve hatta boşanmış olanları ve bekarlığa hevesli olanları harekete çekebildiler. Clement, çağdaşlarının çoğu gibi, İsa'nın radikal feragat çağrılarını ikinci plana atmayı ve bunun yerine - İsa ve Pavlus'un yapmadığı gibi - Hristiyan yaşamının yalnızca normal değil, aynı zamanda kutsallaştırılmış seyri olarak evlilik içinde çocuk sahibi olmayı onaylamayı seçti. Ancak Clement ve arkadaşları münzevi idealden tamamen vazgeçemediler. Bunun yerine, evlilik ve bekarlığa ilişkin olağanüstü bir görüş oluşturmak için Yeni Ahit kaynaklarının çeşitliliğini kullandılar; Çünkü Clement'in evlilikle ilgili görüşleri, onları ciddiye alan herkesin kendi standartlarına göre yetersiz olduğuna karar vermesini neredeyse garantiliyor. Ve Clement, evlilik hayatının tehlikeli sürülerinden uzak duran istekli birkaç kişiyi "melek hayatına" davet etmeye devam ediyor. Çünkü kendine hakim olmanın ve bekaretin daha da iyi, kesinlikle daha güvenli ve çok daha kutsal olduğunu varsayıyor. Hristiyan hareketi, Clement'in zamanında ve sonrasında, Roma ve Yunanistan'dan, Afrika ve Asya'dan ve İspanya ile Galya bölgelerinden yüzbinlerce din değiştireni bir araya getirerek daha karmaşık hale geldikçe, başlangıçta büyük ölçüde İbrani bir seçmen kitlesine yönelik olan İsa ve Pavlus'un mesajının, giderek çeşitlenen bu hareket aracılığıyla kırılması gerekti. İsa'nın Tanrı'nın Krallığına hazırlanmak için tövbe etme ve kendini arındırma yönündeki radikal çağrısı, çoğu kişi için birincil referans noktası olarak kaldı. Bununla birlikte, eş zamanlı olarak Hristiyanlar, çeşitli dünyevi ve manevi amaçlara uyacak şekilde İsa ve Pavlus'un birden fazla resmini ve mesajlarının birden fazla yorumunu geliştirdiler. Bu kadar sade bir mesajın birçok versiyonuyla bu kadar çok insan için çekici kılan şey neydi? Hristiyanlık Roma İmparatorluğu'nun dini olmayı nasıl başardı? Sonraki bölümlerde bu soruları ele alacağız ve pek çok kişinin, pratik ciddiyeti dahilinde, insan doğasına dair yeni bir vizyonu nasıl gördüğünü göreceğiz - bunu duyan kalabalıkların hayatlarını doğrulama ve dönüştürme gücüne sahip olan bir vizyon.

--- SAYFA 40 ---

(II) Roma düzenine karşı Hristiyanlar Önceki bölümde, Hristiyanlığın, kendilerini ailelerine, şehirlerine, uluslarına bağlayan her şeyi - kısacası, ister Yahudi, Yunanlı, Asyalı, Afrikalı veya Romalılar olsun, en kutsal kabul edilen vicdanlı insanların - kendilerini Tanrı'nın ailesi olarak adlandıran mezhebin diğer üyeleri olan "Mesih'teki erkek ve kız kardeşlerine" olan Hristiyan bağlılığıyla çatıştığı, din değiştirenlere meydan okuyan bir hareket olarak nasıl ortaya çıktığını göstermeye çalıştım. İkinci yüzyılın sonuna gelindiğinde, Hristiyan hareketi imparatorluğun her yerine yayılmıştı, öyle ki Kuzey Afrikalı din değiştiren Tertullianus, MS 200 civarında Kartaca'da yazarken, haykırışın devletin Hristiyanlarla dolu olduğunu, onların tarlalarda olduğunu; şehirlerde; adalarda; Paganlar, bir tür felakete gelince, her iki cinsiyetten, her yaştan ve statüden, hatta yüksek rütbeli olanların bile Hristiyan inancını mesleğine geçmesinden yakınıyorlar. 1 "Roma İmparatorluğu'nun yöneticilerine" hitaben yazdığı açık bir mektupta Tertullianus, pagan eleştirmenlerin bu hareketten nefret ettiğini kabul ediyor: "Siz bir Hristiyanın her türlü suçu işleyen bir adam olduğunu, tanrıların, imparatorun, hukukun, iyi ahlakın ve her türlü doğanın düşmanı olduğunu düşünüyorsunuz." 2 Bir bakıma bu tür eleştiriler haklıydı; Çünkü Hristiyanlar, antik dünyanın sosyal ve etik sistemini, sonunda imparatorluğun yapısını değiştirecek şekilde tehdit ediyorlardı. Pazar yerlerine, ayakkabı tamircilerinin ve marangozların dükkânlarına ve büyük evlerin mutfaklarına giden Hristiyanlar, çalışan insanlara, kölelere ve dinleyen herkese³, bazılarının vaaz ettiği gibi, Roma toplumunun hiyerarşik yapısını tehdit ediyor gibi görünen bir mesaj sundular. Ancak diğer Hristiyanlar da, gördüğümüz gibi, bu hiyerarşik yapıya uyum sağlamak ve pagan komşularını rahatsız etmemek için ellerinden geleni yaptılar. 4 Ancak Hristiyanları Roma düzeni açısından özellikle tehlikeli kılan şey, Romalıların, Romalı yöneticilerine karşı olağan saydıkları saygıyı göstermeyi reddetmeleriydi; ve bu, bazılarını ilahi otoritelerin yanı sıra dünyevi otoritelere, imparatorlara ve onların ilahi patronları olan tanrılara karşı doğrudan ve tam bir muhalefete soktu. 5 Zamanın oldukça popüler olan gerçek bir hikayesi, imparatorun imajına saygı göstermeyi reddettikten sonra Hristiyan olarak mahkum edilen bir metres ve onun kişisel kölesini anlatır. Birlikte vahşi hayvanların önüne atıldılar ve Kartaca'daki halka açık amfiteyatroda imparatorun doğum gününü kutlayan bir gösteride katledildiler. Hem Yunanca hem de Latinceyi akıcı bir şekilde konuşabilen aristokrat kahraman Vibia Perpetua, tutuklandığı andan idam edildiği akşama kadar yaşadıklarını yazdı. Yirmi iki yaşında, yeni evli ve küçük oğlunu emziren Perpetua, arkadaşları Saturus ve Saturninus, kişisel kölesi Felicitas ve köle Revocatus ile birlikte tutuklandı. Perpetua ve arkadaşları, boğucu ve kalabalık bir Afrika hapishanesine atıldı. Tutuklanmasının ardından

--- SAYFA 41 ---

Perpetua'nın babası "bana olan sevgisinden dolayı beni kararımı değiştirmeye ikna etmeye çalışıyordu" diye yazdı. 6 Christian isminden vazgeçme talebini reddeden Perpetua, onun yerine aile ismini reddetti; ancak babasının, annesinin ve erkek kardeşlerinin "bana şefkatle acı çekmelerini" görmekten üzüntü duyduğunu söyledi. 7 İlk başta, "Orada bebeğim için endişelenerek işkence gördüm" diye yazmıştı, ancak hapishanede yanında kalmasına izin verdikten sonra "hemen sağlığıma kavuştum, çocuk için duyduğum endişe ve kaygıdan kurtulduğum için rahatladım." 8 Perpetua'nın babası, Hristiyanlara bir duruşma yapılacağını tahmin ederek, Perpetua'ya imparatorların refahı için kurban sunması için yalvarmak üzere hapishaneye "endişeyle yıpranmış" olarak döndü ve ellerini öperken şunları söyledi: "Kızım... Annen ve teyzen, sen gittikten sonra yaşayamayacak olan çocuğunu düşün, eğer sana bir şey olursa, hiçbirimiz bir daha özgürce konuşamayacağız. 9 Fakat Perpetua reddetti ve "beni büyük bir üzüntü içinde bıraktı" dedi. Sonra şöyle devam etti: Bir gün kahvaltı yaparken aniden duruşmaya gitmek için aceleyle yola çıktık. Forumu vardık ve hemen forumun yakınındaki mahalleyle ilgili bir hikaye yayıldı ve büyük bir kalabalık toplandı. Mahkumların iskelesine doğru yürüdük. Diğerleri sorgulandığında suçlarını itiraf ettiler. Sonra sıra bana geldiğinde babam oğlumla birlikte belirdi, beni basamaktan sürükledi ve şöyle dedi: "Kurbanı kes, bebeğine acı!" Merhum prokonsül Minucius Timinianus'un halefi olarak yargı yetkilerini almış olan vali Hilarianus bana şunları söyledi: "Babanın ak kafasına merhamet et; küçük oğluna merhamet et. İmparatorların iyiliği için kurban sun." Yapmayacağım," diye karşılık verdim. Hristiyan mısın?" dedi Hilarianus. Ben de "Evet öyleyim" dedim. Babam ısrarla beni vazgeçirmeye çalışınca Hilarianus onun yere atılmasını ve sopayla dövülmesini emretti. Sanki ben dövülmüşüm gibi babama üzüldüm. Onun acınası yaşlılığına üzüldüm. Sonra Hilarianus hepimizi cezalandırdı: hayvanlara mahkum edildik ve hapishaneye keyifle döndük. 10

--- SAYFA 42 ---

Perpetua, mahkum edilmeden önce bile öleceğini biliyordu çünkü rüyasında, hançerler, kılıçlar ve sivri uçlarla dolu, muazzam yükseklikte bronz bir merdivene tırmandığını ve ta göklere ulaştığını görmüştü. İnfazından önceki gün Perpetua başka bir vizyon daha yazdı: Rüyasında, Mısırlı bir atletle yaptığı dövüşü izlemek için muazzam kalabalığın beklediği amfiteyatroya götürüldüğünü gördü. "Kıyafetlerim çıkarıldı ve birdenbire bir erkek oldum." Onu boynuna geçirene kadar savaştı ve güreşti ve böylece dövüşü kazandı. "Sonra uyandım; vahşi hayvanlarla değil, şeytanla savaşacağımı fark ettim; ama zaferi kazanacağımı biliyordum." Perpetua günlüğünü "Yarışma akşamına kadar yaptıklarım bu kadar. Yarışmada yaşananları kim yazacaksa yazsın" sözleriyle bitiriyor. 11 Perpetua'nın kölesi Felicitas tutuklandığında hamileydi ve idam tarihi yaklaşırken sekizinci aydaydı: "Felicitas hamileliği nedeniyle şehitliğinin ertelenmesinden çok rahatsızdı; çünkü hamile kadınların idam edilmesi kanuna aykırıydı." Hristiyan arkadaşlarından sağ çıkmak zorunda kalacağından ve daha sonra suçlularla birlikte idam edilmeye tek başına katlanmak zorunda kalacağından korkuyordu. İnfazdan iki gün önce Hristiyanlar ortak bir acı içinde onun için dua ettiler ve dualarının hemen ardından doğum sancıları başladı. Sekiz aylık doğumun doğal zorluğu nedeniyle doğum sancıları sırasında çok acı çekti. 12 Hristiyan kadınlardan biri, küçük kızı kendi çocuğu gibi büyütme üzere yanına aldı ve Felicitas'ı arkadaşlarına katılmakta serbest bıraktı. Perpetua'nın umduğu gibi, bir Hristiyan kardeşi hikayeye devam etti ve Hristiyanların hapisanede maruz kaldığı sert muameleye verdiği buyurgan tepki hakkında iki anekdot anlattı. Perpetua doğrudan sorumlu tribünle konuşmaya cesaret ederek şöyle itiraz etti: "İmparatorun doğum gününde dövüleceğiz. O gün daha sağlıklı bir durumda dünyaya getirilseydik bu senin yararına olmaz mıydı?" 13 Gözle görülür bir şekilde rahatsız olan memur, mahkumlara yönelik muamelenin iyileştirilmesini emretti ve aileleri ve arkadaşları için daha fazla ziyaret ayrıcalığı tanıdı. O gün geldiğinde Perpetua ve Felicitas, Hristiyan kardeşleri Revocatus, Saturninus ve Saturus ile birlikte hapisaneden amfi tiyatronun kapısına götürüldüler. Görevli subay, yaygın uygulama gereği, sanki ölümlerini tanrılara kurban ediyormuşçasına, erkeklere tanrı Satürn'ün rahiplerinin cübbelerini, kadınlara da tanrıça Ceres'in rahibelerinin kostümlerini giymelerini emretti. Perpetua, "Buna kendi özgür irademizle geldik, özgürlüğümüz ihlal edilmesin diye geldik" diyerek inatla reddetti. [Tanrılara kurban vermek gibi] hiçbir şey yapmamak için canlarımızı adamaya karar verdik. Ve sen de bunu yapmamız konusunda bizimle hemfikir oldun." 14 Onun ricası yine kabul edildi ve memur teslim oldu. Ancak Perpetua ile Felicitas arenaya girecekleri sırada zorla çıplak soyuldular ve ağlara atıldılar; öyle ki kalabalık bile birinin narin bir genç kız, diğerinin ise doğumdan yeni çıkmış, göğüslerinden hâlâ süt damlayan bir kadın olduğunu görünce dehşete düştü.

--- SAYFA 43 ---

tekrar geri getirildi ve bol tunikler giydirildi. 15 Arkalarından deli bir düve salıverildi; Perpetua boynuzlandı ve yere atıldı. Ayağa kalktı ve Felicitas'ın ezildiğini ve düştüğünü görünce yanına giderek onu kaldırdı ve ikisi yan yana durdu. Daha sonra, daha fazla çetin sınavdan geçtikten ve Saturus'un acı verici işkenceye katlandığını gördükten sonra Perpetua ve Felicitas, diğerleriyle birlikte katledilmek üzere arenanın merkezine çağrıldı. Bir tanık, Perpetua'nın "kemiğe vurulduğunda çılgık attığını; ardından genç gladyatörün titreyen elini tutup boğazına doğru yönlendirdiğini" kaydediyor. 16 Bu tür şehitlikleri izleyenlerden bazıları başlarını sallayarak, "Kendi canlarına bile tercih ettikleri dinin onlara ne faydası vardı?" dediler. 17 Ancak Tertullianus'un kendisi de dahil olmak üzere diğerleri, bu tür manzaralar karşısında yeterince sarsılarak hayatlarını riske attıklarını bilerek bu harekete katıldılar. Filozof Justin, c. MS 110 yılında Samiriye'deki Flavia Neopolis şehrinde varlıklı bir aileye mensup olan ve felsefe yapmak için Roma'ya giden Tertullianus gibi kendisinin de "Hristiyanların ölüm korkusu olmadığını" görünce şaşkınlığa uğradığını ve duygulandığını söylüyor. 18 Justin, Hristiyanların gizlice yamyamlığa ve rastgele cinsel ilişkiye girdiğine dair söylentiler duymuştu; ancak amfiteyatroda işkenceye ve infazlara katlanırken sergiledikleri insanüstü cesaret, onu olağanüstü bir gücün eline geçirdiklerine ikna etti. Justin kendi kendine, hükümet ajanlarının bu tür zulümleri kimin adına işlediği bu imparatorların ve bu tanrıların kim olduğunu sormaya başladı. Geleneksel cevapları elbette biliyordu - imparatorlar, evrenin güçleri olan tanrılar tarafından kutsanmış ve insanlığı yönetmekle ilahi olarak görevlendirilmiş kişilerdir - çünkü Justin'in de itiraf ettiği gibi, o da bir zamanlar herkesle aynı tanrılara tapıyordu. Ama Hristiyanların çektiği çetin sınavlar karşısında şok oldu ve sonradan hem imparatorları hem de tanrıları farklı gözlerle görmek için kendi din değiştirmesinden etkilendi: Biz - her ırktan Semele'nin oğlu Bacchus'a ve insanlarla olan aşk ilişkilerinde sözü edilmesi utanç verici şeyler yapan Latone'nin oğlu Apollon'a tapardık ve Adonis aşkından deliye dönen ve sizin de gizemlerini kutladığınız Persephone ve Venüs - "biz şimdi, İsa Mesih aracılığıyla, ölümle tehdit edilmemize rağmen bu tanrıları küçümsemeyi öğrendik." Kendimizi, asla Antiope ve Ganymede'ye olan şehvetle kıskırtılmadığına ikna olduğumuz, doğmamış, geçilmez Tanrı'ya adadık. . . böyle şeylere inananlara acıyoruz ve bunları icat edenlerin şeytan olduğunu biliyoruz. 19 Justin, felsefede yıllardır boşuna aradığı şeyi Hristiyanlar arasında buldu. Bize geçmişi hakkında çok az şey anlatıyor ama kendisini takıntı haline getiren soruları anlama yönündeki tutkulu özleminden çok şey anlatıyor: Doğru olan ne? Bir insanı ne mutlu eder? İnsan Tanrı'yı nasıl bulabilir? Gençliğinde felsefi bir arayışa giren Justin, "Önce kendimi bir Stoacıya teslim ettim" diyor. Ama bu öğretmenin öğrettiğinden şikayet edince

--- SAYFA 44 ---

Tanrı hakkında hiçbir şey söylemedi ve Stoacı bu tür sorularla ilgilenmediğini, bunların ilgisiz olduğunu düşünerek yanıt verdi, Justin onu terk etti ve keskin zekasıyla tanınan bir Peripatetik filozofun öğrencilerine katıldı. Justin, bu yeni öğretmeni birkaç gün dinledikten sonra "[öğrenim ücreti] ücretini ödememi istedi" diyor. Bu talebe öfkelenen Justin, adamın para istediği için "onun filozof bile olmadığına" karar verdi ve aniden oradan ayrıldı. Justin, son olarak Platoncu felsefeyi araştırdığını söylüyor ve ben de şehrimize yakın zamanda gelen biriyle -Platoncular arasında yüksek bir konuma sahip olan bilge bir adamla- mümkün olduğu kadar çok zaman geçirdim ve ilerledim ve her gün en büyük gelişmeleri kaydettim. 21 Justin, Platoncu öğretmeninden salt duyu izlenimlerinin yarattığı görünümle ile Platon'un yalnızca felsefeyle artırılmış ve disipline edilmiş bir zihnin algılayabileceğini söylediği gerçeklik arasında ayırım yapmayı öğrendi. Ancak bir gün, Justin'in ikinci Sokrates olarak saygı duyduğu daha yaşlı bir Hristiyan filozof, Platoncu varsayımlarına meydan okuduğunda, Justin kendi felsefi araştırma deneyiminin onu uzun süredir direndiği bir sonuca zorladığını itiraf etti: insan zihni tek başına nihai gerçeği kavrayamaz. Bunun yerine Justin, kişinin yukarıdan inen Tanrı'nın ruhu yoluyla aydınlanma alması gerektiğine inanmaya başladı; amfiteyatroda Hristiyan şehitlerini ele geçiren ruhun aynısıydı. Justin, din değiştirdikten sonra vaftiz törenindeki ruh tarafından aydınlatıldığına inanarak, Roma'daki Timothy Hamamları'nın üzerindeki dairesini felsefi düşünceye sahip Hristiyan hakikatini arayanlara açtı. Ancak Hristiyanların keyfi tutuklanmaları ve infazları, ara sıra meydana gelse de, ona yeni keşfettiği inancını açıkça ilan etmenin onu suçlanma, tutuklanma ve teste tabi tutulma tehlikesiyle karşı karşıya bıraktığını hatırlattı - ya Roma tanrılarına simgesel bir kurban sunmak ya da işkence ve idama mahkûm edilmek. 22 Justin, üç Hristiyan kardeşinin yargılanmasını ve mahkûm edilmesini anlattıktan sonra şunları söyledi: "Bu nedenle ben de komplo kurulmasını ve çarmıha gerilmeyi bekliyorum." Yine de kendisine yönelik tehlikeyi göz ardı etmeye karar verdi ve cesurca doğrudan imparatorlara 23 - Marcus Aurelius'a, oğlu Commodus'a ve imparatorluk babası Antoninus Pius'a - açık bir protesto mektubu gönderdi. Justin başlangıçta imparatorlara filozof arkadaşları olarak hitap ediyor ve onlara Hristiyanların sadık, hatta en iyi vatandaşlar olmayı amaçladıklarını garanti ediyor. O kadar ikna edici konuşuyor ki, ünlü tarihçi Robert Grant, Justin'i "Hristiyanların monarşiye bağlılığının" örneği olarak gösterdi. 24 Büyük ihtimalle Justin dilekçesine hiçbir yanıt alamadığından Senato'ya bir kez daha hitap ederek yeni ve tipik bir vakayı protesto etti. Justin, Hristiyanlığa geçtikten sonra kocasıyla birlikte evdeki kölelerin dahil olduğu sarhoş cinsel partilere katılmayı reddeden aristokrat bir kadının hikayesini anlattı. Boşanmak istemesine rağmen arkadaşları uzlaşma umuduyla onu beklemeye ikna etti. Ancak İskenderiye gezisi sırasında kocasının her zamankinden daha kötü davrandığını öğrendiğinde ona boşanma davası açtı ve ayrıldı. Öfkeli kocası, Hristiyanlık öğretmeni Ptolemaios'u suçladı; o da daha sonra tutuklandı, hapsedildi ve yargıç Urbicus'un huzuruna çıkarıldı; o da ona tek bir soru sordu: "Sen misin?"

Hristiyan mı?" Ptolemy evet dedi ve bunun üzerine Urbicus zorunlu ölüm cezasını açıkladı. Ancak Ptolemy ölüme götürülürken mahkeme salonunu izleyenlerden biri olan Lucius protesto için bağırdı:

--- SAYFA 45 ---

"Bu hükmün gerekçesi nedir? Neden bu adamı zina yapan, fuhuş yapan, katil, hırsız, soyguncu olarak değil, herhangi bir suçtan hüküm giymiş olarak değil de sadece 'Hıristiyan' adıyla anıldığını itiraf eden bu adamı cezalandırdın? Urbicus, bu kararın ne İmparator Pius'a, ne filozofa, Sezar'ın oğlu Marcus Aurelius'a, ne de kutsal Senato'ya düşüyor." 25 Urbicus, Lucius'un kendisinin şüphe uyandıracak şekilde bir Hıristiyan gibi görüldüğünü söyledi; Lucius bunu itiraf ettiğinde, vali kendisinin ve seyirciler arasındaki başka bir protestocunun Ptolemy'yi idama kadar takip etmesini emretti. Askerler mahkumları mahkeme salonundan çıkarırken Lucius, kendisini ve arkadaşlarını "böylesine kötü yöneticilerden" kurtardığı ve bunun yerine onları "Evrenin Babası ve Kralı"na salıverdiği için Tanrı'ya yüksek sesle şükretti. O halde Justin kendi kendine, bunlar ne tür imparatorlar ve ne tür tanrılar diye sordu; yasaları rastgele cinsel ilişkiyi ve kişisel intikamı destekleyen ve masum insanların katledilmesini onaylayan? Justin elbette Perpetua ve Felicitas'ın hikayesi gibi anlattığı hikayenin pagan okuyucuların kafasında çok farklı sorular uyandıracaklarını biliyordu. Pagan eleştirmenler, tanrılara tapınmayı reddeden ve Romalı gelenekçilerin bakış açısından ateist olan bu Hıristiyanların ne tür insanlar olduğunu soracaktır. Ve neden bu Hıristiyanlar sıradan simgesel sadakat eylemlerini yerine getirmeyi reddediyorlar, imparatorun ilahi ruhuna kurban vermek yerine ölmeyi seçiyorlar? Justin, Hıristiyanların korkunç bir sır keşfettiklerini söyledi: Romalı yargıçların ve özellikle de imparatorların arkasındaki güçler, Platoncuların söylediği gibi ne tanrılar ne de sadece görünüşlerdir; aksine iblisler, insanları yozlaştırmaya ve yok etmeye kararlı, tüm insanlığı aynı yaratan, her şeyin yaratıcısı tek bir Tanrı olduğu gerçeğine karşı insanları kör etmeye kararlı olan aktif kötü güçler. Her ne kadar Justin Yaratılış'tan açıkça eşitlikçi bir insanlık görüşü çıkarmasa da, diğer bazı Hıristiyanlar bunu yaptı. Justin'in Romalı yetkililer tarafından kafasının kesilmesinden yirmi yıl sonra, İskenderiyeli Clement, Tanrı her insanı "kendi suretinde" yarattığına göre, size sormak isterim ki, sizlerin - Tanrı'nın kendi eseri olan insanların - başka bir efendiye tabi olması ve daha da kötüsü, gerçek kral olan Tanrı yerine bir zorbaya hizmet etmesi size canavarca gelmiyor mu? 26 İmparatorluk kültürü alaya alan Clement, Mesih'in gelişinden bu yana, tanrısallığın artık "tüm insanlığa eşit şekilde yayıldığını... insanlığı tanrılaştırdığını",²⁷ kölenin efendisiyle eşit olduğunu, Felicitas'ın sahibiyle ve "Mesih'teki kız kardeş" Perpetua ile eşit olduğunu ilan etti. Clement, imparatorun dehasına (yani ilahi ruhuna)²⁸ tapınmanın şeytanlar tarafından işlenen bir yalan olduğu konusunda Justin'le aynı fikirdeydi. Böylece Hıristiyanlar, Roma'nın tanrı ve tanrıça panteonunu, yani Olimposlu aristokratları, tüm insanlığın yaratıcısı olan Tek Tanrı'yla değiştirmekle tehdit ettiler. Daha da kötüsü, tanrısal gücün yeryüzündeki tezahürü olarak imparator imajının yerine, pagan hicivci Lucian'ın alaycı bir şekilde "çarmıha gerilmiş bir sofist"²⁹ olarak adlandırdığı mahkum bir suçlu olan İsa'yı, yani Romalılar tarafından devlete ihanetten idam edilen okuma yazma bilmeyen bir barbarı koymakla tehdit ettiler! Perpetua, Felicitas ve arkadaşları ona saygı göstermeyi reddettiklerinde

--- SAYFA 46 ---

İmparator Geta'nın imajını, bunu İsa adına yaptılar. Onlar, Roma'nın güçleri tarafından yenilgiye uğratılmış olmasına rağmen, İsa'nın sonuçta yalnızca Roma'ya karşı değil, bizzat ölüme karşı da zafer kazandığını kanıtladığında ısrar ettiler; çünkü o, şehitlerin arenada ölümüne kadar onu takip ettikten sonra kendisine katılmayı güvenle bekledikleri "Tanrı'nın sağında" muzaffer bir şekilde tahta oturtulmuştu. Pagan şüphecileri, Roma tanrılarıyla saf ve aptalca yanılsamalar olarak alay edebilirler; fakat Justin ve birçok Hristiyan için bu tanrılar gerçek ve tehlikeli düşmanlardı. Örneğin Justin, filozof arkadaşı ve düşmanı dindar pagan imparator Marcus Aurelius ile tanrıların evrende iş başında olan temel güçleri temsil ettiği konusunda hemfikir. Ancak Marcus kendisini aynı zamanda takdir, zorunluluk ve doğa olarak adlandırdığı bu güçlerle özdeşleştirdi ve onlara ilahi patronları ve koruyucuları olarak saygı duydu. Filozof-imparator, askeri bir seferde askerlerle kamp kurarken, geceleri çadırında yalnız başına, kendi kendine ahlaki emirler yazdı: İlahi Takdir, her şeyin aktığı kaynaktır; ve onunla ittifak halinde olan, Gereklilik ve evrenin refahıdır. Siz kendiniz o evrenin bir parçasısınız. . . Ertelemenizi, tanrıların size defalarca nasıl daha fazla lütuf süresi bahsettiğini düşünün. . . Artık ait olduğunuz evrenin ve çocuğu olduğunuz o kontrol eden Gücün doğasını anlamanın zamanıdır. . . Bir Romalı ve bir erkek gibi, elinden geleni doğru ve doğal bir haysiyetle, insanlıkla, bağımsızlıkla ve adaletle yapmaya saat saat tam olarak kararlı olun. . . tanrılar daha fazlasını sormayacak. 30 Fransız bilim adamı Jean Beaujeu yakın zamanda imparatorların ilahi olarak onaylanan rolü hakkındaki bu tür inançların Roma'nın siyasi yaşamı ve Marcus'un kendisi için olduğu kadar imparatorluk ailesi, selefleri, oğulları ve halefleri için de temel hale geldiğini gösterdi. Özellikle Marcus Aurelius'un üvey büyükbabası, göreceli olarak tanınmamış bir İspanyol ailesinden iktidara gelen büyük askeri imparator Hadrianus'un zamanından bu yana, imparatorlar kendilerini giderek tanrıların yeryüzündeki ajanları olarak temsil ediyorlardı. Bu imparatorlar, seleflerinden miras aldıkları devasa imparatorluk propagandasını güçlü bir şekilde desteklediler; madeni paralar, taş anıtlar, at yarışlarından spor etkinliklerine ve dini bayramlara kadar halka açık eğlencelerde, tanrıların kendilerini ve hanedanlarını tüm insan ırkına ve bilinen tüm dünyaya hükmetmek için atadığı iddialarını duyurdular. 31 Hadrianus kendisinin heykellerde ve madeni paralarda bir tanrı olarak tasvir edilmesini emretti; çoğunlukla "tanrıların en büyüğü" olan Jüpiter şeklinde temsil edilirdi. Marcus Aurelius'un imparatorluk babası Antoninus, Senato'da, Hadrianus'un ölümünden sonra tanrı olduğunu ilan eden bir kararnamenin Senato'da kabul edilmesi için başarılı lobi faaliyeti yürüttüğü için Senato'dan onur verici "Dindar" unvanını kazanmıştı. Hadrianus, yaşamı boyunca, çocuk şüpheli bir şekilde Nil'de boğulduktan sonra ölen sevgilisi Antinous'u tanrılaştırmakta ısrar ederek muhafazakar senatörleri skandala sürüklemişti. Marcus Aurelius, özel Meditasyonlarında kendisinin yalnızca ölümlü olduğunu hatırlaması konusunda kendisini uyardığında, "tüm tanrıların en büyüğü ve en tezahürü" olarak kamusal rolünü perspektif içinde tutmaya çalışıyordu. 32 Bu tür bir propaganda, kişisel büyüklemececilikten ve kesinlikle "çılgın imparatorlar" Caligula ve Nero'yu yüz yıl boyunca sürükleyen çılgın bencillikten fazlasını içeriyordu.

daha önce tebaalarının kendilerine vücut bulmuş tanrılar olarak tapmalarını talep etmek için. İnanç

--- SAYFA 47 ---

İlahi güçleri bünyesinde barındıran imparatorlar, geleneksel düşünceye sahip Romalıların zaten tanrıları algılama biçimini yansıtıyordu. Çünkü Roma İmparatorluğu'ndaki geleneksel din, evrenin temel güçlerinin (doğal güçler dediğimiz) aslında ilahi güçler olduğunu her zaman savunmuştu. Güneşin enerjisi, gök gürültüsü ve şimşek ile tutkunun iç güçleri kendilerini sırasıyla tanrılar Apollon, Jüpiter ve Venüs şeklinde gösterdi. İktidarın sosyal ve politik deneyimleri de aynı temel güçlerin tezahürleri olarak yorumlanabilir. Ancak eğitilmiş paganların tanrılara mı yoksa imparatorun tanrısallığına mı "inandıkları" konusunda çok tartışılan soru, klasikçi Simon Price'ın işaret ettiği gibi anakroniktir. 33 İmparatorluğun taşra tebaasının çoğu gibi pek çok eğitilmiş pagan, hem insan hem de ilahi "güçler" ile uygun ilişkilerini göstermenin bir yolu olarak tanrılara veya imparatorun dehasına kurban sunmaya katıldı. Sofistike bir pagan, hiçbir zeki insanın aslında tanrıların resimlerine ya da yaşayan imparatorlara tapmadığını açıklayabilirdi; bunun yerine tanrıların görüntüleri ve bizzat imparatorların görüntüleri, temsil ettikleri kozmik güçlere saygı göstermek için erişilebilir bir odak noktası sağlıyordu. 34 Ancak Justin ve onun Hristiyan çağdaşları, daha sonraki tarihçilerin kendilerine yansıttığı "aydınlanmış" veya şüpheli tutumları ifade etmek şöyle dursun, pagan uygulamalarına genellikle son derece ciddi bir gözle bakıyorlar ve onlardan tiksiniyorlar geri çekiliyorlardı. Justin, tanrıların ve imparatorların evrendeki temel güçleri yansıttığı konusunda dindar paganlarla aynı fikirdeydi, ancak bu noktada anlaşma sona erdi. Marcus Aurelius'un ilahi patronları olarak saygı duyduğu tanrılar, Justin'in şeytan olarak nefret ettiği tanrılar - kötü güçler, diğerlerinin yanı sıra Hristiyanların protesto ettiği eşitsizlikleri ve onların da maruz kaldığı adaletsizlikleri uygulamak için kanunları manipüle ediyor. Justin, din değiştirmesinin ardından kendisinin de bir zamanlar tapındığı tanrıların aslında sadece ilahi güce sahipmiş gibi davranan kişiler olduğunu öğrendiğinde şok olmuştu. İmparatorlara açık mektubunu yazarak tanrıların gizli kimliğinin maskesini düşürdü: Roma'nın koruyucu tanrıları, Yaratılış 6'ya göre zamanın başlangıcında cennetten kovulan düşmüş meleklerden başkası değildi. Çünkü Justin, birçok Yahudi ve Hristiyan kardeşlerinin birçoğu gibi, insan yaşamının zorluklarını Adem ile Havva'nın düşüşü (Yaratılış 2-3) yerine meleklerin düşüşü (Yaratılış 6:1-6) açısından yorumlama eğilimindeydi. Yaratılış 6'ya göre, eski zamanların büyük ve ünlü adamları - devler olarak adlandırılanlar - Tanrı'nın melekleri ile insan kadınları arasındaki melez birliğin sonucuydu: Tanrı'nın oğulları [melekler], erkeklerin kızlarının güzel olduğunu gördüler; ve onlardan dilediklerine eş aldılar. . . O zamanlar yeryüzünde devler vardı. . . Tanrı'nın oğulları insan kızlarının yanına geldiğinde ve onlar onlara, ünlü güçlü adamlara çocuk doğurdularında. (Yaratılış 6:2-4) Justin, Tanrı'nın evreni idare etmekle görevlendirdiği bazı meleklerin, kadınları baştan çıkararak ve oğlan çocuklarını baştan çıkararak güvenlerine ihanet ettikten sonra (Justin, Yaratılış 6'daki öyküyü bu şekilde güçlendirdi), onların "cin denilen çocuklar doğurduğunu" açıkladı. 35 Tanrı, yönetiminin yozlaşmışlığını fark edince onları gökten kovdu. Ama sonra

--- SAYFA 48 ---

Sürgün edilen bu melekler, insan ırkını köleleştirmek için soyları olan iblisler katılarak kaybettikleri güçlerini telafi etmeye çalıştılar. Rezil meleklerin bile hâlâ sahip olduğu doğaüstü güçlerden yararlanarak, insanları korkutup korkutarak Tanrı yerine kendilerine tapınmalarını sağladılar. Böylece Justin şunları söyledi: Gerçek söylenecek; Eskiden beri bu kötü iblisler, kendilerinin hayaletlerini etkileyerek, hem kadınları hem de erkek çocukları yozlaştırdılar ve insanlara o kadar korkunç vizyonlar gösterdiler ki, akıllarını kullanmayanlar bile. . . dehşete kapıldılar; Korkuya kapılıp bunların iblis olduğunu bilmeden onlara tanrı adını verdiler. 36 İnsanlığın çoğunluğu onların kontrolü altına girdi ve yalnızca Sokrates ve İsa gibi istisnai bir azınlık, şeytani nedenlerin yol açtığı zihinsel kölelikten kurtuldu. Bu görünmez doğaüstü enerji ağı, daha sonra yandaşlarının talihini artırmaya başladı. Justin, "Herkesin içindeki kötülük arzusunu müttefikleri olarak alarak" diye açıkladı, iblisler güçlü ve acımasız adamların koruyucuları haline geldiler ve "en güçlü olanların onuruna özel ve kamusal ayinler düzenlediler." 37 Justin her fırsatta bunun sonucunu gördü; özellikle de Roma imparatorları ve onların valileri, yargıçları ve orduları adına tanrıların gücünü ve korumasını talep eden geniş imparatorluk propagandası yelpazesinde. Justin'e göre mahkemelere hakim olan adaletsizlik, bu mahkemelerin, Sokrates ve İsa'dan, iblisler karşı çıkan veya onları ifşa etmekle tehdit eden günümüz Hristiyanlarına kadar herkesi yok etmek için yargıçları yönlendiren iblisler tarafından kontrol edildiklerini tartışmasız bir şekilde kanıtladı: Ve Sokrates, gerçek akıl ve soruşturma yoluyla . . . insanları iblislerden kurtardı, sonra iblisler, insanları araç olarak kullanarak, "ateist" olduğu için ona ölüm getirdiler; bizim durumumuzda da aynı şeyleri yapıyorlar. 38 Yargıcın, Hristiyan bir öğretmeni ve onun savunucularını işkenceye ve ölüme mahkum ederken acımasız ve ahlaksız bir adamın çıkarlarını koruduğu Urbicus'un mahkeme salonunda yaşananlar, Justin'in inancına göre adaletin aynı şeytani şekilde tersine çevrildiğini ortaya çıkardı. Tarihçi Peter Brown'un söylediği gibi: Justin ve çağdaşları için, meleklerin insan kızlarıyla çiftleşmesi ve bunun toplum barışı açısından korkunç sonuçlarının hikayesi uzak bir efsane değildi; etraflarındaki aksaklıkları ve gerilimleri çizdikleri bir haritaydı. 39 Tanrıların düşmüş melekler olduklarını kesinleştiren şey onların kibirleri, gaddarlıkları ve ahlaksızlıklarıydı. Justin Roma'da nereye dönse herkes gibi o da tanrıların resimleriyle karşılaşlıyordu; ve bir zamanlar muhteşem, güzel ya da muhteşem olarak hayranlık duyduğu şeyleri, şimdi yolsuzluk ve kötülüğün alaycı maskeleri olarak görüyordu. Genellikle imparatorlarla özdeşleştirilen Jüpiter heykelleri yalnızca tapınaklarda değil, aynı zamanda kamusal meydanlarda ve hükümet binalarında da duruyor ve Roma amfiteyatrosuna hakim oluyordu. Diğer şehirlerde, diğer tanrılar, Kartaca'daki amfiteyatroda Perpetua ve arkadaşlarının katledilmesine başkanlık eden Satürn ve Ceres'in yaptığı gibi, onur yerini paylaşıyorlardı. Bu arenalarda,

--- SAYFA 49 ---

dini bayramlar, aktörler ve gladyatörler tanrıların resimlerini sergiliyorlardı; birbirleriyle ölümüne dövüşürken sıklıkla Herkül veya Attis gibi giyinirlerdi. Perpetua'nın kıl payı kurtulduğu gibi, mahkum edilen suçlular sanki tanrılara kurban veriyormuş gibi kostüm giymeye zorlandı; Çağdaşı olan Kuzey Afrikalı Hristiyan Tertullianus, aynı amfi tiyatrodaki, ölülerin tanrıları Merkür ve Plüton gibi giyinmiş adamların, sanki bir zamanlar Truva Savaşı'nın şiddetinden zevk alan aynı tanrılar, şimdi halkın eğlencesi için gündelik katliam vahşetine başkanlık ediyormuş gibi, kızgın demirlerle ölmekte olanların bedenlerini dürttüklerini gördü. Apollon, Merkür, Herkül ve Venüs'ün resimleri hamamları süslerken, oyuncuların sahnede sıklıkla tanrıların hikayelerini canlandığı tiyatrolarda Apollon ve Romalı Dionysos Bacchus başkanlık ediyordu. En popülerleri arasında Apollo ve Daphne'nin maceraları gibi aşk dolu maceralar vardı; Venüs'ün Mars'la ilişkisi; Romalıların Jüpiter adını verdiği Zeus, insan aşıklarına çeşitli şekillerde görünür: altın yağmuru altındaki Danae'ye, kuğu şeklindeki Leda'ya, boğa şeklindeki Europa'ya veya Zeus'un yaşlı bir sevgilisi olarak kaçırıp tecavüz ettiği oğlan Ganymede'ye. Justin'in Hristiyanlık öğrencisi Tatian, dini dramının ciddi festivallerinde bile halka açık cinsel ilişki gösterileri yapıldığını öne sürdü: "Oğullarınız ve kızlarınız, [tanrıların] sahnede zina dersleri verdiğini görüyor." 40 Hristiyan filozof Athenagoras, Zeus'un Ganymede adlı oğlana tecavüzünü kutlayan hikayeler gibi hikayelerin, yalnızca genç oğlanları baştan çıkaranlara sahte bir çekicilik kazandırmakla kalmayıp, aynı zamanda "ahlaksızlık için pazaryerleri" kuran ve gençler için her türlü yozlaşmış zevk için rezil tatil yerleri kuran tüccarları da teşvik ettiğini söyledi. 41 Pek çok tanınmış halka açık heykelin yanı sıra, Hristiyan öğretmeni İskenderiyeli Clement'in suçlayıcı bir şekilde söylediği gibi birçok insan, evlerinde iblislerin doğal olmayan tutkularını tasvir ediyor. . . ahlaksızlığı din sayarak yatak odalarını oraya asılan resimlerle süslüyorlar; ve kucaklaşmalarının ortasında yatakta yatarken Afrodite'nin sevgilisinin kucağında kilitli olduğunu görürler. . . Kibir [hybris] teolojileri bunlardır; sizinle ahlaksızlık yapan tanrıların talimatları bunlardır.42 Clement'in anlatımı, Pompeii'de keşfedilen freskler ve örneğin imparator Tiberius'un yatak odasında Juno'nun Jüpiter'e oral seks yaptığını gösteren bir tablo bulundurduğunu kaydeden saray tarihçisi Suetonius'un yıllıkları tarafından fazlasıyla desteklenmektedir. 43 Clement'in Jüpiter'e saldırısı, bazı hükümdarlara yönelik küçümsemesini ince bir şekilde gizledi: O halde Jüpiter iyi, peygamber, konukseverliğin koruyucusu, yalvaranların koruyucusu, yanlışların intikamcısı mıdır? Hayır; o tam tersine adaletsizdir, hukuka ve hukuka aykırıdır, dinsizdir, insanlık dışıdır, şiddete başvurandır, baştan çıkarıcıdır, zina yapandır, ensest yapandır. . . Herkese şehvet duyacak ve şehvetini herkese kaptıracak kadar cinsel zevklere düşkündür. 44

--- SAYFA 50 ---

Clement ayrıca imparator Hadrianus'un, ölmüş sevgilisi Antinous'u onurlandırmak için Clement'in memleketi İskenderiye'de kurduğu kulte de saldırdı: Jüpiter'in Ganymede'yi sevdiği gibi sevdiği ve güzelliği son derece nadir olan Antinous'u tanrılaştıran Romalıların Kralı tarafından, Mısır'da ve yakın Yunanistan'da büyük bir dini ihtişamla bu sayıya bir yeni tanrı daha eklendi; çünkü şimdiki gibi korkudan yoksun olduğundan şehveti dizginlemek kolay değildir; ve insanlar, onları birlikte geçiren sevgilinin utanç verici doğasını bildiği "Antinous'un Kutsal Geceleri"ni gözlemlerler. Kirliliğinden dolayı onurlandırılan bir çocuğu neden tanrılar arasında sayalım ki? . . . Ve neden onun güzelliğini genişletmelisiniz? Yolsuzluğun zarar verdiği güzellik korkunçtur. . . Artık fahişe çocuğun mezarı Antinous'un tapınağıdır! 45 Clement, insanların "kendileri de yalnızca insan olan ve çoğu zaman insanlığın en kötüsü olan" tanrılar olarak tapındıklarında bu tür şeylerin gerçekleştiği sonucuna vardı. Justin, Roma tarihinin en seçkin imparatorlarından biri olan Hadrianus'un oğluna ve torunlarına açık mektubunu yazdığında, önce onlara, gördüğümüz gibi, "filozof arkadaşları ve öğrenmeyi sevenler" olarak saygıyla hitap etti. Ancak Hristiyanlara yönelik muameleyi gündeme getirir getirmez Justin, Antoninus Pius ve Marcus Aurelius'u bile, Hristiyanları iblislere tapmayı reddettikleri için idam suçluları olarak gören bir sistemin "şiddet ve zulmünü" sürdürmeye adanmış adamlar olarak gördüğünü gösterdi. Justin karanlık bir şekilde bu imparatorların da tüm kişisel erdemlerine ve kamusal retoriklerine rağmen aslında adaletle değil güç kullanarak hüküm süren bir suçlular çetesinden - "çöldeki soyguncular"⁴⁶ - daha iyi olmadığını ima etti. Justin, Antoninus, Marcus ve Commodus'u "saldırdığımız iblislerin sizi aldatmaması ve sizi söylediklerimizi okumaktan ve anlamaktan alıkoymaması için dikkatli olun" konusunda uyardı, çünkü Justin dünyanın yöneticilerine "bu iblisler sizi köleleri olarak tutmaya çalışıyor!"⁴⁷ Marcus Aurelius ve meslektaşları bu tür eleştirileri dinleme zahmetine girselerdi, Hristiyan mesajının aslında ne kadar yıkıcı olduğunu hemen anlayabilirlerdi. Justin, imparatorlara hitabını duyurarak, onları ilahi haklara sahip evrensel hükümdarlar olarak gösteren resmi propagandaya açık bir saldırı başlatmıştı. Dışarıdan bakanlar çok güçlü imparatorların Hristiyan olmakla suçlanan bir avuç muhalifi ortadan kaldırdığını görürken Justin, iblislerin kölesi olan, tek yenilmez ve gerçek Tanrı ile ittifak kuran insanlarla mücadele eden kukla zorbaları tasvir ediyordu. Örnek vatandaşlar olduklarını iddia etmelerine rağmen, bazı Hristiyanlar gizlice Roma imparatorluk gücünün tüm temellerine saldırdılar ve bunun yerine, imparatorluğun şehirleri boyunca hızla yayılan radikal bir mesajı İsa Mesih adına vaaz ettiler. Hristiyanların bu meydan okuması karşısında şaşkına dönen bazı Romalı yetkililer, Marcus Aurelius'un özel değerlendirmesine katılıyorlardı: Hristiyanları motive eden şey cesaret değil, sapkın bir şöhrat arzusudur. Diğer yetkililer, sanki intihara meyilli fanatikler tarafından yönlendirildiklerinden şüpheleniyormuşçasına öfkeyle bağırıyorlardı: "Ölmek istiyorsanız, gidin kendinizi öldürün ve bizi rahatsız etmeyin."⁴⁸

--- SAYFA 51 ---

Paganlar onların amaçlarından şüphelenebilirler. Eğer Hristiyanlar dünyayı iblislerin yönettiğine inanıyorlarsa, ölüm cezaları için Tanrı'ya şükrediyorlarsa, neden kendilerini öldürüp bu iş bitmiyor? Tam tersine neden küçümsediklerini iddia ettikleri bir rejimin iyi, hatta örnek vatandaşları olduklarını iddia ediyorlar? Neden Justin, tüm meydan okumasına rağmen, Hristiyanların "diğer insanlardan daha kolay"⁴⁹ tüm vergilerden paylarına düşeni tam olarak ödedikleri ve "barışın korunmasında diğer insanlardan daha fazla sizin yardımcınız ve müttefikiniz olduğumuz" konusunda ısrar ediyor? ⁵⁰ Justin imparatorlara, bu durumların her birinde Hristiyanların insan hükümetine değil, Tanrı'ya itaat etmeyi amaçladıklarını açıklıyor. İntihara gelince şöyle diyor: Size neden bunu yapmadığımızı, ama neden sorguya çekildiğinde korkusuzca itiraf ettiğimizi anlatacağım. Bize Tanrı'nın dünyayı amaçsızca değil, insan ırkının iyiliği için yarattığı öğretili. . . Eğer o zaman kendimizi öldürürsek, Tanrı'nın iradesine karşı hareket etmiş oluruz. Ama sorguya çekildiğimizde inkar etmiyoruz çünkü. . . Tanrı'nın hoşuna gittiğini bildiğimiz her konuda gerçeği söylememenin dinsizlik olduğunu düşünüyoruz. ⁵¹ Hristiyanlar vergilerini İsa'nın kendi emrine itaat ederek öderler, diye devam eder Justin ("Sezar'a teslim olun..."). ⁵² Yurttaşlık davranışlarına gelince, Hristiyanlar tam bir doğruluk talep eden, hiçbir gizli eyleminin veya düşüncesinin kaçmadığı Kişiye hizmet ederler. ⁵³ Tanrı, halkına da -kesinlikle sınırlı ve dünyevi bir itaat olmasına rağmen- insan otoritelerine itaat etmelerini emreder. Justin ve onun Hristiyan kardeşleri, bu ayrımı yapma kapasitesini yüzyıllarca yabancı emperyalizm altında yaşayan Yahudilerin deneyimlerinden miras almışlardı. Irenaeus, Pavlus'un "var olan güçler Tanrı tarafından emredilmiştir" şeklindeki sözlerini yorumlamak için hahamların kullandığı bir benzetmeyi kullanır: Dünyevi yönetim, Tanrı tarafından ulusların yararına görevlendirilmiştir, böylece, insan yönetimi korkusu altında, insanlar birbirlerini balıklar gibi yutmasınlar, fakat kanunların konulması yoluyla uluslar arasında aşırı kötülüğün dizginlenmesi mümkün olsun. ⁵⁴ Son olarak Justin ve onun Hristiyan çağdaşları, Yahudiler gibi kendilerini sıklıkla kamusal şiddetin hedefi olarak bulduğundan, hükümetin kamu düzenini korumadaki rolünü takdir etmeye başlamışlardı. Böylece Athenagoras, imparator Marcus Aurelius ve Commodus'a, Yahudiler gibi Hristiyanların da sizin hükümetiniz için dua ettiklerini bildirdi. . . Krallığı babadan oğul olarak alın ve imparatorluğunuz artış ve eklemeler alsın ve tüm insanlar sizin yönetiminize tabi olsun. . . bu bizim de yararımızdır, huzurlu ve sakin bir yaşam sürebiliriz. ⁵⁵ Ancak her biri yaklaşan zulmün tehlikelerinin tam bilincinde olarak yazan Justin, Irenaeus ve Athenagoras, bazı insan yöneticilerin Tanrı'nın amaçlarına hizmet ederken diğerlerinin Şeytan'ın amaçlarına hizmet ettiğini kabul ediyorlar. Athenagoras, şeytani hareket ve işlevlerin Şeytan'dan kaynaklandığını açıklamaktadır. . . Bireysel olarak ve ulus olarak insanları bazen bir yöne, bazen başka bir yöne hareket ettiririz.

--- SAYFA 52 ---

bazıları da toplu olarak bu evrenin belirli bir düzen olmaksızın oluştuğunu düşünmüşlerdir. 56 Bununla birlikte Hristiyanlar, en kötü durumda bile, şeytani ilham veren yöneticilerin "itaatsizliklerine rağmen, kendilerine emredilen düzeni ihlal edemeyeceklerine" inanırlar. Tanrı, evreni üzerinde nihai gücü elinde tutuyor ve hizmetkarlarının nihai haklılığını ve düşmanlarının yaklaşmakta olan yıkımını elinde tutuyor. Bu arada şeytani aldatmacadan kurtulan ve "insanları şeytanlardan kurtarmaya çalışan" Sokrates gibi 57 Hristiyanlar da pagan ibadetini reddederek özgürlüklerinin hakikatini korurlar. Bu yüzden Justin şöyle diyor: "İmparatorlarınızın öldüklerinde heykellerini adadınız ve onlara tanrı diyorsunuz; ancak biz insanların yaptığı ve tapınaklara yerleştirdiği tanrıları onurlandırmıyoruz." 58 Justin, hayatından korkarak, umutsuzca hükümet politikasını değiştirmeyi, Romalı yetkilileri Hristiyanların yıkıcı olma niyetinde olmadıklarına ikna etmeyi umarak yazdığını itiraf etti; kendisi de Hristiyanların büyük çoğunluğu gibi sakın yaşamayı tercih ediyordu ve Hristiyanlar da mümkün olan her yerde bunu yapıyordu. Pek çok şehirde Hristiyan yaşamı çoğu zaman nesiller boyunca kesintisiz olarak devam etti; yine de zulüm görenlerden çok daha fazlası Justin'in endişelerini paylaşmış olmalı. Kulağa kibirli bir meydan okuma gibi gelen şey, pagan fedakarlığı ile ölüm arasında - Mesih'i inkar etmek ya da hayatlarının sonuna kadar ona olan inançlarına tanıklık etmek arasında - kendi istekleri dışında korkunç bir seçim yapmaya zorlanan insanların tepkisiydi: Şehit terimi Yunanca'da "tanık" anlamına gelir. Bazı Romalı yetkililer, Hristiyanların Roma tanrılarına ve dolayısıyla imparatorlara yönelik bu tür saldırılarının, devletin vatandaşları ve tebaası üzerindeki mutlak iddiasını zayıflatabileceğini fark etmiş olabilir; ve tutkulu dinsel coşkunun eşlik ettiği bu kışkırtıcı görüşlerin hoşnutsuzlar ve huzursuzlar arasında, özellikle de tabi uluslar ve köleler arasında alev alabileceği. Dolayısıyla Roma, bu tehlikeli Hristiyanlara hiç hoşgörü göstermedi. Bir gün Justin, tahmin ettiği ve korktuğu gibi mahkemeye çıktı, tutuklandı ve Hristiyan olmakla suçlandı. Onun yargıci, Roma'nın şehir valisi Rusticus, Marcus Aurelius'un kişisel arkadaşı ve uzun süredir danışmanıydı ve Marcus, genç imparatora "eşitlik ve ifade özgürlüğüne dayalı bir devlet ve her şeyden önce tebaanın özgürlüğüne değer veren bir monarşi fikriyle" ilham veren kişiydi. 59 Justin muhtemelen yargıcının adının kendisinin özdeşleştirdiği siyaset felsefesini çağrıştırdığını biliyordu; Çünkü Rusticus gururla, kendi deyimiyle "efendi ve tanrı" imparator Domitian'ın zulmüne meydan okuyan ve cesaretinin bedelini idamıyla ödeyen ünlü bir Stoacı filozofun soyundan geldiğini iddia ediyordu. Yine de Rusticus, Justin'le herhangi bir yakınlığını kabul etmedi - Justin'in kendisiyle Sokrates arasında iddia etmeye cesaret ettiği yakınlığı çok daha az - ve bu gezgin filozofta yalnızca Rusticus'un basit emrine itaat etmeyi reddeden inatçı bir muhalif gördü: "Tanrılara itaat edin ve imparatorlara teslim olun." 60

--- SAYFA 53 ---

Her iki adam da - yargıç ve sanık - dini fedakarlık ile siyasi teslimiyet arasındaki zımni bağlantıyı olduğu gibi kabul etti. Ancak Rusticus her ikisini de herhangi bir vatandaşın asgari yükümlülüğü olarak görürken, Justin ve arkadaşları bu tür eylemleri gerçek Kralları olan Mesih'e ihanet olarak görüyorlardı. Rusticus sorgusunun ardından talebini tekrarladı: "Konuya gelelim; gerekli ve acil bir konu. Tanrılara kurban sunmak konusunda hep birlikte anlaşın." Vali, "İtaat etmezseniz, acımasızca cezalandırılacaksınız" dedi. Justin ve arkadaşları şöyle cevap verdiler: "Ne istersen onu yap; biz Hristiyanız ve putlara kurban vermeyeceğiz." Vali Rusticus daha sonra şu kararı verdi: "Tanrılara kurban vermeyi ve imparatorun fermanına boyun eğmeyi reddedenler, kanunlara uygun olarak dövülmek ve başları kesilmek üzere götürülecek." 61 Algıları, Justin ve diğer şehitlerin sadece dini inançlarını takip ettikleri ve siyasi bir meydan okuma sunmadıkları yönündeki köklü Hristiyan fikirleriyle şekillenen sonraki nesil okuyucular, Justin'in duruşunun gerçekte ne kadar radikal olduğunu çoğu zaman gözden kaçırdılar - ama Rusticus'un açıkça görmediği gibi. Justin bizzat devletin Hristiyanları idam etme politikasının bir hataya dayandığını ileri sürmüştü. Gerçekte Hristiyanlar yasalara isteyerek uyan ve vergilerini tam olarak ödeyen en iyi vatandaşlardı. 62 Bu kadarı doğrudu; yine de Justin, kendisi de dahil olmak üzere Hristiyanların, yargıçların aslında onlara yapmalarını "yaptıkları" tek şeyi yapmayı reddettiklerini de biliyordu: tanrılara veya imparatorun "dehasına" göstermelik fedakarlıklar yapmak. Rusticus'a göre Justin'in bu tür rutin bir sadakat göstermesini yerine getirmeyi reddetmesi, bu Hristiyanların iyi vatandaşlık iddialarını yalanlıyordu. Çoğu Romalı için siyasi ve sosyal yükümlülükler, kutsal saydıkları her şeyin merkezi olan dini yükümlülüklerdi. Roma yönetimi altındaki tüm uluslar arasında yalnızca Yahudiler, siyasi yükümlülüklerini dini yükümlülüklerden ayırma, imparatorun tebaası olarak Roma yasalarına uyma ve kendi Tanrılarına tapma hakkını kazanmıştı. Senatör aristokrasisinin bir üyesi olan Romalı tarihçi Tacitus, Tarihler kitabında şunları yazmıştır: "Yahudiler arasında, bizim kutsal saydığımız her şey kutsal sayılmaz; öte yandan, onlar bize ahlaka aykırı görünen şeyleri izin verilebilir olarak görürler. ... Yahudiliğe dönenler de aynı uygulamaları benimserler ve öğrendikleri ilk ders, tanrıları küçümsemek ve tüm vatanseverlik duygularını bir kenara bırakmaktır." 63 Romalılar Yahudileri "ateistler", yani tanrılara tapınmayı reddeden insanlar olarak görüyorlardı ama onlar, deyim yerindeyse, lisanslı ateistlerdi. Tacitus bile "kökenleri ne olursa olsun, [Yahudilerin] ibadetlerinin antik çağ tarafından onaylandığını"64 ve Romalıların geleneğe saygı duyduğunu kabul etti. Ancak Hristiyanların böyle bir mazereti yoktu. Tacitus'un yeni ve "ölümcül bir batıl inanç" olarak adlandırdığı65 şeyi takip etmek için Yahudi kardeşleriyle bağlarını koparıp pagan tanrılara tapınmayı reddederek, aslında pagan tanrıları laikleştirmeye - ve dolayısıyla radikal bir şekilde azaltmaya - giriştiler.

--- SAYFA 54 ---

sosyal ve politik yükümlülüklerin gücü. Justin ve arkadaşlarının dövülüp başlarının kesilmesinden otuz yıl sonra, Hristiyanların arenada öldüğünü gördükten sonra vaftizi seçen isyankar Kuzey Afrikalı Tertullianus, Romalı yöneticilerine idamların yalnızca Hristiyan dönüşümünü hızlandırdığını söyleyerek övündü: "Sizin tarafınızdan ne kadar çok biçilirsek, o kadar çoğalırız: Hristiyanların kanı tohumdur!" 66 Kinik filozof Diogenes'in takipçileri gibi bazı Hristiyanlar, toplumlarının tüm değerlerini - tüm siyasi ve dini "para birimini" - sahte olarak suçlama cesaretini gösterdiler. İmparatorların iddialarına şeytani yalanlar diyerek saldırdılar ve onların bronz ve yaldızlı resimlerini bir dizi boş maske olarak ya da daha kötüsü, kötü ruhlardan ilham alan insanın güç arzusunun maskeleri olarak ortaya çıkarmaya çalıştılar. Alaycı paganlar aslında aynı fikirde olabilirlerdi; aralarında en cesur olanlar, en azından özel olarak bunu söylemeye cesaret etti. Ancak yalnızca bir avuç gururlu filozof ve senatör emperyal güce meydan okumak için hayatlarını riske atmaya istekliydiler. Ancak en cesur Hristiyanlar yalnızca pagan topluma ölümüne meydan okumakla kalmadılar, aynı zamanda onun yerine yeni bir dini ideolojiye ve insan doğasına ilişkin yeni bir vizyona dayanan yeni bir toplumsal düzen - Tertullian'ın "Hristiyan toplumu" olarak adlandırdığı şey - yaratmaya koyuldular. İmparatorlar güç ve şiddet kullanarak yönetirler; ancak Hristiyanlar arasında Tertullianus "her şeyin gönüllü olduğunu" söyledi. İmparatorların lüksleri, inşaat projeleri ve savaşları için vergi toplamak yerine, Hristiyanlar gönüllü olarak yoksulların desteklenmesine ve cenaze masraflarının karşılanmasına katkıda bulundular; parası ve gücü olmayan kız ve erkek çocukların ve eve hapsolmuş yaşlıların ihtiyaçlarını karşılamak. . Dünyalık mallarımızı birbirimizle paylaşmaktan çekinmeyiz. 67 İhtiyacı olan insanlar, özellikle de yaşlılar, terk edilmiş çocuklar ve dullar, Hristiyan cömertliğini memnuniyetle karşıladılar ve Tertullian'ın övündüğü, "eşlerimiz dışında her şeyi ortak tutuyoruz" diye övündüğü, alaycı bir şekilde çoğu insanın gönüllü olarak başka hiçbir şeyi paylaşmadığı dış toplumdaki uygulamayı tam olarak tersine çevirdiği harekete akın ettiler! 68 Bu yeni toplumun dini temeli olarak Hristiyanlar, "Yeryüzündeki Tanrı'yı" bulmak için birbirlerine ve kendilerine bakmalıydılar - pagan imgelere ve kesinlikle imparatorluk kültüne değil -. Bir neo-Platoncu olan Clement, Hristiyanları "insan biçiminde yapılmış heykellerden... sadece bedenlerin kopyalarından"69 uzaklaşmaya, içlerine bakmaya, orada, insan zihninin ahlaki bilincinde, tek görünmez Tanrı'nın görünmez bir imgesini bulmaya teşvik etti. Clement, Tanrı herkesi "kendi suretinde" yarattığından, hem kölenin hem de özgürün, cinsiyet açısından ister erkek ister kadın olsun, eşit derecede felsefe yapması gerektiğini ekledi. . . zira hayatı bizimki gibi çerçevelenen birey, ister barbar olsun, ister Yunanlı, ister köle, ister yaşlı bir adam, ister erkek çocuk, ister kadın olsun, eğitim almadan felsefe yapabilir. Çünkü ahlaki olarak kendini sınırlama, onu seçen tüm insanlar için ortaktır. Ve her ırkta aynı doğanın ve aynı erdemin var olduğunu kabul ediyoruz. 70

--- SAYFA 55 ---

Stoacı bir filozof olan Marcus Aurelius'un kendisi de en azından prensipte bu ifadeye katılabilirdi. Ancak evrensel insan kardeşliği gibi basmakalıp felsefi soruları hamamda veya yemek masasında akranlarıyla sohbet ederken tartışmak başka bir şeydi. Tanrıları açıkça küçümseyen ve imparatorluk otoritesini hiçe sayan insanların bu tür şeyleri kamuoyuna duyurmasına izin vermek başka bir şeydi. Marcus Aurelius, kamusal tüketim açısından, hiç şüphesiz, emperyal güçle ilgili resmi propagandayı, ister Stoacı ister Hristiyan olsun, her türlü ahlaki eşitlikçiliğe tercih ediyordu. Çünkü Hristiyan mesajı, her insanı sınıfa, aileye, servete, eğitime, cinsiyete ve statüye, her şeyden önce özgür insanları kölelerden ayıran statüye göre bir toplumsal hiyerarşi içinde sıralayan bir toplumda güçlü bir patlayıcı olabilir. Başkent Roma'da nüfusun dörtte üçü ya kölelerden (yasal olarak mülk olarak sınıflandırılan kişiler) ya da köle soyundan geliyordu. Köleler, sahiplerinin tacizlerine, şiddet krizlerine ve cinsel arzularına maruz kalmanın yanı sıra, şikayetleri için yasal başvuru hakkı bir yana, meşru evlilik gibi temel haklardan da mahrum bırakıldı. Clement, terk edilmiş bebekleri çöplüklerde teşhir etme ya da satış için yetiştirme şeklindeki yaygın Roma geleneğine saldırdı: "Köle tacirlerinin sahip olduğu, utanç için giyinmiş ve cinsel uzmanlık eğitimi almış, sahiplerinin cinsel zevklerini tatmin etmek için satılan çocuklara acıyorum"⁷¹ diyor. Justin, Hristiyanların Savunması'nda, "sadece dişilerin değil, erkeklerin de" genellikle "öküz, keçi veya koyun sürüleri gibi", çocuk fahişelerin kârlı bir ürünü olarak yetiştirildiğinden şikayet ediyordu. Justin imparatorları "Ve siz," diye suçladı, "bunlardan kazanç elde ediyorsunuz ve ülkenizden yok etmeniz gerekenlerden vergi ve harç alıyorsunuz!" ⁷² Pek çok Hristiyanın kendisi de köle sahibiydi ve pagan komşuları gibi düşünmeden köleliği olağan kabul ediyordu. Ancak diğerleri yoksulların barakaları arasına ve köle mahallelerine gittiler, yardım ve para teklif ettiler ve yoksullara, okuma yazma bilmeyenlere, kölelere, kadınlara ve yabancılara vaazlar verdiler - sınıfın, eğitimin, cinsiyetin ve statünün hiçbir fark yaratmadığı, her insanın özünde imparatorun kendisi de dahil olmak üzere "Tanrı önünde" diğerleriyle eşit olduğu, çünkü tüm insanlık tek Tanrı'nın benzerliğinde yaratıldığı iyi haber. İlk birkaç yüzyılın Hristiyanlarının büyük çoğunluğu böyle bir ahlaki eşitliğin toplumda uygulanabileceğini savunmadı ve muhtemelen hayal bile etmedi. Kuşkusuz çoğu kişi, böyle bir ahlaki eşitliğin ancak Tanrı'nın yaklaşmakta olan Krallığında gerçekleşebileceğini varsayıyordu. Ancak ahlaki eşitliğe yönelik bu kadar sınırlı iddialar bile eğitilmiş ve düşünceli paganlar arasında öfke uyandırdı; Afrikalı Hristiyan Minucius Felix, paganlar ve Hristiyanlar arasında bir diyalog yazarken pagan karakteri aracılığıyla ifade ettiği gibi: "Eğitimsiz, okuma yazma bilmeyen ve cahil bazı insanların doğanın kendisi ve ilahi varlık hakkında kesinlik iddia etmeye cesaret etmeleri karşısında herkes öfkelenmeli - daha doğrusu üzülmeli -." ⁷³ Ancak Minucius'un Hristiyan karakteri, "okuma yazma bilmeyen, fakir ve vasıfsız insanların" kendilerinden üstün olanların kafasını karıştıran konuları tartışmaya cüret etmelerine karşı öfkesini, üzüntüsünü ve öfkesini ifade eden [pagan] kardeşime meydan okudu:

--- SAYFA 56 ---

"Bütün insanların aynı şekilde, akıl yürütme ve duygu kapasitesi ve yeteneğiyle, yaş, cinsiyet veya sosyal statü ayrımı olmaksızın dünyaya getirildiğini bilmesini sağlayın. Onlar bilgeliği şans eseri kazanmazlar, ancak bu onlara doğa tarafından aşılarmıştır... çünkü zeka zenginliğe verilmez, çalışmayla da edinilmez, zihnin oluşumuyla birlikte ortaya çıkar." 74 Clement de "köle muamelesi yapılamayan insan ruhunun özerkliğini tanımayanları" azarladı. Ve bu tür sözlerin isyanı kışkırtabileceğini bilmesine rağmen, bu tür davranışları teşvik etti: "Biz [Hristiyanlar] çocukların, kadınların ve kölelerin çoğu zaman babalarının, efendilerinin veya kocalarının iradesine aykırı olarak mükemmelliğin en yüksek noktasına ulaştıklarını biliyoruz." 75 Clement'in "mükemmelliğin en yüksek seviyesi" ile kastettiği, Perpetua'nın yaptığını yapmaktı; kişinin yalnızca Tanrı'ya bağlılığını ilan etmek için ailesine, ulusuna ve tanrılara bağlılığını reddetmek ve bir şehit olarak halka açık idamın "ihtişamını" öngörmek. Minucius Felix, Hristiyanların aptalca ve batıl inanç nedeniyle kurban sunmayı reddettiklerini iddia eden paganlara yanıt vererek şunu beyan eder: "Bizim reddimiz korkunun kabulü değil, gerçek özgürlüğümüzün iddiasıdır." 76 Justin ve Perpetua gibi meydan okuyan Hristiyanlar, özgürlüğü Romalı efendilerinden çok farklı anladılar. Roma toplumunun zirvesinde yer alan Marcus Aurelius ve Rusticus, gururla "tebaanın özgürlüğünü her şeyden önce onurlandıran" bir şekilde yönettiklerini iddia ettiler. Marcus ve arkadaşları için "özgürlük", "iyi bir imparatorun", yani zengin ve güçlü adamlardan oluşan Senato'nun onayladığı bir imparatorun yönetimi altında yaşamak anlamına geliyordu. Kendi bakış açısına göre, Marcus ve meslektaşları bu tür bir özgürlüğü takdire şayan bir şekilde sağladılar; ve Plutarch'tan Gibbon'a kadar kendilerini hükümdarlıklarıyla özdeşleştiren adamlar aynı fikirde. Gibbon'un sözleriyle: Eğer bir adam dünya tarihinde insan ırkının durumunun en mutlu ve müreffeh olduğu dönemi tespit etmek için çağrılıysaydı, Domitianus'un ölümünden Commodus'un tahta çıkışına kadar geçen süreyi (yani imparatorlar Nerva, Trajan, Hadrian, Antoninus Pius ve Marcus Aurelius'un hükümdarlıkları) tereddüt etmeden isimlendirebilirdi. Roma İmparatorluğu'nun geniş bir alanı, erdem ve bilgeliğin rehberliği altında mutlak güç tarafından yönetiliyordu. Sivil idare biçimleri, özgürlük imajından hoşlanan Nerva, Trajan, Hadrianus ve Antoninler tarafından dikkatle korundu. . . bu hükümdarların emekleri, başarılarını ayrılmaz bir şekilde bekleyen muazzam ödülle fazlasıyla ödeniyordu; Erdemin dürüst gururu ve kendilerinin yarattığı genel mutluluğu görmenin enfes hazzı sayesinde. 77 Ancak çoğu zaman sosyal ve politik ölçeğin karşıt ucunda yer alan pek çok kişi de buna karşı çıkıyordu. Klasikçi Mason Hammond'un işaret ettiği gibi, Hristiyanlara zulmetme politikası ilk kez ihtiyatlılıkları ve insaniyetleriyle ünlü bu "iyi imparatorların" hükümdarlığı döneminde yaygınlaştı. 78 Eş zamanlı olarak Roma eyaletleri, Trajan ve Hadrian yönetimindeki Yahudilerin isyanlarıyla ve Antoninus Pius ve Marcus Aurelius yönetimindeki Mısırlıların isyanlarıyla sarsılmıştı. 79 Tarihçi Naphtali Lewis, emperyal gücün baskısına maruz kalanlardan kaç tanesinin "Gibbon'un sözlerinin içinde yaşadıkları dünyanın bir tanımı olduğunu anladığını" sorar. 80

--- SAYFA 57 ---

G. de Ste. Croix, antik çağlardaki toplumsal sınıflara ilişkin kapsamlı Marksist tarihi kitabında, Hristiyanları Roma İmparatorluğu'nun egemen ideolojisini eleştirememekle suçluyor. Ona göre Hristiyanlar, fikirlerinin (kendisinin saymadığı) "karşı konulamaz toplumsal baskılar"⁸¹ tarafından şekillenmesi ve "Hristiyanlar olarak içinde yaşadıkları dünyanın kurumlarına karşı tamamen kayıtsız kalmaları" nedeniyle başarısız olduklarını öne sürüyor. ⁸² Ancak Hristiyan savunucuları, gördüğümüz gibi, kesinlikle yalnızca pagan tanrılara ve imparatorluk kültüne değil, ⁸³ aynı zamanda Roma İmparatorluğu'nun kökenlerine ilişkin geleneksel yapıya da saldırdılar. Bunun yerine, Roma tarihine dair lanetleyici ve aslında "mitolojiden arındırıcı" bir bakış açısı sundular. Örneğin Tertullianus, "Romalıların dine olan eşsiz bağlılıklarının bir ödülü olarak dünyanın efendileri olacak kadar yüksek bir güce yükseltildiğini iddia edenlerin temelsiz iddiasına" karşı çıkıyor. ⁸⁴ O halde "imparatorluğun ilerleyişi", Roma yurtsever mitinin ileri sürdüğü gibi, "tanrıların Romalılara bağlılıklarından dolayı ödedikleri ödül" müdür? Aksine, diyor Tertullianus, "Yanılmıyorsam, krallıklar ve imparatorluklar savaşlarla elde edilir ve zaferlerle genişletilir. Üstelik şehirleri ele geçirmeden ve çoğu zaman yok etmeden savaşlara ve zaferlere sahip olamazsınız." ⁸⁵ Romalıların fetih savaşlarında evler ve saraylarla birlikte ayırım gözetmeksizin tapınakları yok edip yağmaladıklarını devam ettiriyor. Romalıların sözde dindarlıklarını fetih takıntılarına tabi kılarak başarılı oldukları sonucuna varıyor. Minucius Felix de Romalıların mükemmel dindarlıkları nedeniyle "güçlerini hak ettiklerini" söyleyenlere meydan okudu; bunun yerine imparatorluğun suçlular ve katiller tarafından oluşturulan bir savunma anlaşmasından kaynaklandığını savundu: "[Romalılar] kökenlerinde bir araya toplanıp suçla güçlendirildiğinde, kendi gaddarlıklarının dehşetiyle büyümediler mi?" Önce savaşlar başlattılar, komşularını topraklarından sürdüler ve askeri güç yoluyla yakındaki şehirleri yok ettiler. Kurbanlarını yakalayarak, onlara tecavüz ederek ve köleleştirerek güçlerini artırdılar: Romalılar dindar oldukları için değil, cezasız kalarak kutsala saygısızlık ettikleri için o kadar büyüktüler."⁸⁶ Hristiyanlar, imparatorluk gücüne ilişkin bu perspektiften yola çıkarak Romalı efendilerinininkinden çok farklı özgürlük görüşlerini aldılar. Senatör aristokrasisinin özgürlük versiyonunu aslında kölelik olarak alay eden muhalif filozofların geleneğinin yanında yer aldılar. Gerçek özgürlük, böyle Muhalifler bunun ifade özgürlüğünü - yani adaletsiz yöneticilere karşı çıkma özgürlüğünü - içerdiğini ileri sürdüler.⁸⁷ Muhafazakar senatörler elbette özgürlüğün bu felsefi versiyonunu sadece bir izin olarak - anarşiye bir davet olarak - zulüm gören, yasadışı bir azınlık olarak kaldıkları sürece - kesinlikle Roma hükümetinin değil - Hristiyan vaftizinin, din değiştirenleri günahattan, pagan tanrılara kölelikten kurtardığı konusunda ısrar ettiler. Minucius Felix, yalnızca Hristiyan şehitlerini infaz edebilen ve dolayısıyla özgür bırakabilen insan ajanlarının gücünden, inancı uğruna işkence gören ama özgürlüğünü koruyan bir Hristiyan'ın retorik ve canlı bir resmini çizdi: "Bir Hristiyanın acıyla savaşması, tehditlere, cezalara ve işkenceye karşı hazır olması Tanrı için ne kadar güzeldir; ölümün gürültüsüyle alay ederken,

--- SAYFA 58 ---

celladın dehşetini ayaklar altına alıyor; "krallara ve prenslere karşı özgürlüğünü yükselttiğinde" ve yalnızca Tanrı'ya teslim olduğunda. . . muzaffer ve muzaffer olduğunda, kendisini cezalandıran adamı ayaklar altına alır!"88 Perpetua, Justin ve diğerlerinin ve kendilerinden önceki Yahudi şehitlerin katlandığı bu tür ıstıraplardan,89 sonunda sosyal ve politik düzenin temeline ilişkin yeni bir vizyon doğdu - artık hükümdarın veya devletin ilahi iddialarına değil, Hristiyanların her erkeğin doğasında olduğuna inandıkları ve bazılarının, ortak yaradılışımız aracılığıyla her kadında da ısrar etmeye cüret ettiği niteliklere dayanan bir düzen. Justin'in zamanındaki Hristiyanlar, gördüğümüz gibi, kendi vizyonlarının siyasi bir gündemin temeli olduğunu hayal edemezlerdi. Ancak, 1600 yıl sonra, tamamen farklı bir sosyal ve politik bağlamda, Amerikalı devrimciler, İngiliz kralının ilahi hak iddiasına karşı aynı yaratılış hikayesini öne sürecek ve şunu ilan edeceklerdi: Tüm insanların eşit yaratıldığı ve Yaratıcıları tarafından onlara bazı devredilemez haklar verildiği yönündeki gerçeklerin apaçık olduğunu düşünüyoruz. Justin'in dünyasında -hatta bazıları bizimkinde de iddia edilebilir- bu tür iddia edilen "gerçekler" in apaçık olduğu söylenemezdi. Aristoteles gözlemlerden ona çok daha açık görünen bir sonuç çıkarmıştı: İnsanlar esasen eşit değildir, bazıları yönetmek için doğar, bazıları ise köledir. Hatta Tertullianus, her insanın dini özgürlük hakkına sahip olduğu yönünde benzeri görülmemiş bir iddiada bulundu: Bir kişinin gönüllü olarak ve kendi ihtiyacının bilincinde olarak, kendi hakkı olan özgürlükte tanrıların onayını araması gerekirken, bir başkasını tanrılara saygı göstermeye zorlaması saçma olarak değerlendirilmelidir.90 Gelecek yüzyıllarda, diğerleri yaratılış hikayesine daha da cesur ahlaki vizyonlar aşılacak ve örneğin, insanın "Tanrı'nın suretinde" yaratılışının yalnızca "devredilemez" anlamına gelmediğini ısrarla vurgulayacaklardı. Bu haklar" aynı zamanda her ırktan insanı, köleleri, kadınları ve bazılarına göre kusurlu bebekleri ve hatta doğmamışları da kapsar. Bu tür inançların mirası, yüzyıllar ve hatta gelecek bin yıllar boyunca denenmemiş bir rüya olarak kalacaktı. Perpetua ve Justin, Hristiyan çağdaşlarıyla birlikte, tanrılara ve imparatorlara kurban sunmayı reddederek özgürlük vizyonlarını hayata geçirdiklerinde, kendilerini tutuklanmanın, işkencenin ve infazın hedefi olarak işaretlediler. Hristiyanlar orada kaldıkları sürece şüpheli bir toplumun ölümüne mahkum üyeleri, aralarında en cesur olanı, iblislerin hükümeti kontrol etmesi ve ajanlarına ilham vermesi nedeniyle, inananların özgürlüğünü ancak ölümle elde edebileceklerini ileri sürdü.

--- SAYFA 59 ---

(III) YARATILIŞ HAKKINDA GNOSTİK DOĞALAMALAR Hristiyanlık imparatorluğun her tarafına yayılıp kök saldıkça, imparatorluğun liderleri çeşitli toplumsal örgütlenme stratejileri geliştirmeye başladı. Ayrıca, ortodoks ("doğru görüşlü") Hristiyanlar olarak kabul ettikleri kişiler ile sapkın olarak reddettikleri kişiler arasında ayırım yapmanın yollarını da geliştirdiler; bunlardan birçoğu "gnostik" Hristiyanlar olarak biliniyordu. 1 Hristiyanlığı açıkça ilan etmek Roma İmparatorluğu'nun her yerinde hâlâ şüpheli ve potansiyel olarak tehlikeli olduğundan, birçok Hristiyan kilisesi tutarlılıklarını ve hayatta kalmalarını liderleri olan piskoposların kurnazlığına ve cesaretine borçluydu. Suriye'deki Antakya piskoposu Ignatius tutuklanıp (MS 9.000'da) gemiyle yargılanmak ve infaz edilmek üzere Roma'ya gönderildiğinde ve kendi deyimiyle "on leopara, yani bir grup askere" zincirlendiğinde² son yolculuğunu, Antakya'daki kendi kilisesini çevreleyen kiliselere ve son varış noktası olan Roma'daki Hristiyanlara mektuplar yazarak geçirdi. Ignatius, bunları ve diğer tüm Hristiyanları, zulüm altında birlikte durmaya ve her kiliseyi "Tanrı'nın yerine" yöneten³ ve dünyanın dört bir yanına dağılmış Hristiyanlar arasındaki iletişimi sürdüren piskopos, rahipler ve diyakozlardan oluşan üçlü bir hiyerarşi olarak tasavvur ettiği din adamlarına oybirliğiyle sadakatlerini sürdürmeye çağırdı. 4 Bir piskoposun tutuklanması ve idam edilmesi gibi krizler, tehdit altındaki Hristiyan grupların güçlü liderlere ne kadar ihtiyaç duyduğunu vurguladı; Ignatius, hâlâ gelişmekte olan ve kırılğan bir kurumsal sisteme hitap ettiğini biliyordu. Ignatius'u özellikle ilgilendiren şey, bu sistemin henüz kendilerini inananlar arasında sayan herkesin sadakatini kazanmamış olmasıydı. Roma dünyasının dört bir yanına dağılmış Hristiyan gruplar arasında da henüz tek bir merkezi örgüt mevcut değildi. Farklı eyaletlerdeki ve hatta komşu topluluklardaki Hristiyanlar, Küçük Asya'nın gezgin münzevilerinden 5 Asya ve Yunan şehirlerinde kurulmaya başlayan yerleşik "ev kiliselerine" kadar büyük bir çeşitlilik sergilediler. 6 Örneğin Yahudilikten dönenler, ister Yahudiye'de, ister Yunanistan'da, ister Asya'da ya da Mısır'da yaşasınlar, bir liderin bir grup "yaşlılar"a başkanlık ettiği sinagogların veya Yunanca'da daha sonra "rahipler" olarak tercüme edilen presbyteroi'nin yapısını ödünç alma eğilimindeydiler. Başlangıçta Yahudi olmayan diğer din değiştirenler, Yunanca diakones olarak adlandırılan ve İngilizce'de "deacons" terimi haline gelen, Yunanca episcopos, bizim "piskopos" anlamına gelen kelimemiz olarak adlandırılan bir "gözetmen" tarafından yönetilen bir grup hizmetçiden oluşan, büyük evlerden uyarlanmış farklı bir idari sistem geliştirdiler. Sonraki üç yüzyıl içinde bu piskoposlar, Roma ordusunun organizasyonunu örnek alan bir model olan belirli alanların veya piskoposlukların sorumluluğunu üstlenmeye başladılar. Ancak ne kadar yoğun olursa olsun ara sıra devam eden zulüm, Hristiyanların çoğunluğunun, her grubu kendi içinde denetleyecek ve üyelerini eğitip disipline edecek, giderek kurumsallaşan bir yapıyı kabul etmesinin tek nedeni değildi. İkinci olarak

--- SAYFA 60 ---

yüzyılda pek çok Hristiyan, İsa'nın Dağdaki Vaazını bir dizi kurala, Hristiyanları pagan çevrelerinden ayıran ve bazen onları bu çevrenin doğrudan karşısına yerleştiren bir etik sisteme dönüştürerek, İsa'nın ahlaki coşkusu günlük hayata dahil etmek istedi; bu etik zorunluluk, giderek kurumsallaşan kilisenin bir başka nedeni haline geldi. Hem pagan hem de Hristiyan çağdaşlarına göre Hristiyanları diğerlerinden ayıran şey, harekete düşman olan paganları bile etkileyen ahlaki katılıklarıydı. Örneğin imparator Marcus Aurelius'un ve imparatorluk ailesinin kişisel doktoru olan ünlü Galen, Hristiyan cesaretine ve "cinsel organların kullanımından uzak durulmasına" hayran kaldı. 7 Hristiyan filozof Justin, Hristiyan kardeşlerini savunmak için aynı imparatorlara yazdığında, onların cinsiyet, para ve ırksal ilişkiler konularında tutum ve davranışlarını tamamen değiştirmiş insanlar olduklarını söyleyerek övünüyordu: Bir zamanlar ahlaksızlıktan zevk alan bizler, artık yalnızca iffeti benimsiyoruz; Zenginlik ve mal edinmeyi her şeyin üstünde tutan bizler, artık sahip olduklarımızı ortak mülkiyete dönüştürüyor ve ihtiyaç sahipleriyle paylaşıyoruz; Birbirimizden nefret eden ve birbirimizden nefret eden, farklı ırktan olanlarla yaşamayı reddeden bizler, şimdi onlarla yakın bir şekilde yaşıyoruz. 8 Justin'in övdüğü uygulamalar - cinsel açıdan kendini kısıtlama, kişinin mallarını yoksullarla paylaşma ve tüm ırklardan insanlarla yaşama - gördüğümüz gibi, özellikle cinsel istismara, mali sömürüye, yoksulluğa ve ırksal nefrete karşı en savunmasız insanlara, yani azat edilmiş kişilere, vatandaş olmayanlara ve kölelere, Roma dünyasında küçümşenen ve reddedilenlere hitap ediyordu. Bazı Romalı yetkililerin Hristiyanlara yönelik şüphelerine rağmen, gelişen kurumsal yapılarıyla güçlenen hareket büyüdü. Ancak kiliseler kurumsallaştıkça bazı Hristiyanlar bu sürece direndi. Örneğin, Lyons'lu Irenaeus da dahil olmak üzere bazı piskoposlar, toplum ahlakını formüle etmeye ve hangi nedenle olursa olsun muhalif olanları öğreterek, cezalandırarak veya okuldan atarak disiplini sağlamaya çalışırken, bazıları da hiç şüphesiz onların davranışlarına yapılan bu müdahalelerden içerlemişti. Diğerleri, Hristiyan öğretisinin etik temelini kabul etmelerine rağmen, ister doktrin ister disiplin olsun, uygunluğu yalnızca yeni başlayanların ciddiye alması gereken bir şey olarak görüyorlardı. Bazı ateşli Hristiyanlar, İsa'nın mesajında buldukları ruhsal dönüşüm duygusunu yeniden kazanmak istediler. Bu Hristiyanlar için din değiştirme, vaftizi kabul etmekten ve İsa'nın öğretisinden türetilen bir dizi yeni ahlaki kurala uymaktan daha fazlası anlamına geliyordu. Hristiyan olmak, kişinin ruhsal doğasını keşfetmesi anlamına geliyordu; bir öğretmenin ifadesiyle, kim olduğumuzu ve ne olduğumuzu keşfetmek; neredeydik? . . . nereye acele ediyoruz; serbest bırakıldıklarımızdan; Doğum nedir ve yeniden doğuş nedir? 9 Daha yüksek düzeyde bir ruhsal bilinç için çabalayan birçok Hristiyan, piskoposların öğrettikleriyle hiçbir tartışmaya girmede; iyi işlerle ilgili ahlaki rehberliğin ve

--- SAYFA 61 ---

Çoğu insan için cinsel kısıtlama sadece hoş karşılanmakla kalmıyor, aynı zamanda gerekli bir durumdu. Ancak bazı Hristiyanlar ne düşünceleri ve nasıl davranmaları gerektiğinin söylenmesine karşı çıktılar. Her ne kadar Hristiyan olmaya giden ilk adımın inancı kabul etmek ve piskoposun vaftiz olmak olduğu konusunda hemfikir olsalar da, bu Hristiyanlar daha da ileri gitmek istiyorlardı. Ruhsal açıdan "olgun" olmayı, 10 bu tür temel eğitimin ötesine geçerek daha yüksek anlayış düzeylerine ulaşmayı arzuluyorlardı. Ve bu yüksek farkındalığa, "bilgi" veya "içgörü" anlamına gelen gnosis adını verdiler. 11 Bu Hristiyanlar, irfana ulaşmak için artık piskoposa veya din adamlarına ihtiyaç duymadıklarını söylüyorlardı. Lyons piskoposu Irenaeus (yaklaşık MS 180), kendi cemaati arasında, kendilerini onun otoritesinden muaf tutmaya çalışan ve Tanrı'yı doğrudan irfan veya doğrudan deneyim yoluyla tanımaya çalışan bu tür Hristiyanlardan oluşan büyük bir grup keşfettiğinde, onların ruhani amaçlarını tanıdı ve hatta isteksizce saygı duydu. 12 Ancak piskopos olarak çok geçmeden onların Mesih'i kendi yöntemleriyle takip etme kararlılıkları ile çatışmaya girdi. Onların kilise birliğini ve disiplinini baltalamakla tehdit eden bölücü ve kibirli yeni başlayanlar olduklarına karar verdi, çünkü onlar "üstün bilgi iddiası altında onları cezbederek birçok kişinin inancını bozuyorlar." 13 Her şeyden önce, göreceğimiz gibi Irenaeus, gnostik öğretinin kendisinin ve diğer birçok kişinin müjdenin merkezi olduğunu düşündüğü özgürlük mesajını tehdit etmesinden endişe duyuyordu. Irenaeus bu gnostik Hristiyanların bazı yazılarını okudu ve birçoğuyla sohbet etti. Daha sonra onlara karşı "Yanlış Sözde Bilginin (Gnosis) Reddedilmesi ve Yıkılması" adını verdiği beş ciltlik bir polemik yazdı. Artık bu tür muhalif ruhani arayışçılar için tanımlayıcı olarak kullanılan "gnostikler" terimi, onların kendi terimi olabilir veya Irenaeus'un kendilerini "her şeyi bilen" olarak nitelendirdiği Hristiyanlar için alaycı bir isim olarak ortaya çıkmış olabilir. 14 O halde bu sözde gnostikler tek bir ideolojiyi paylaşmıyor ya da belirli bir gruba ait değillerdi; aslında hepsi Hristiyan değildi. Kendilerini Hristiyan olarak tanımlayanlar arasında inançlarını kendi yöntemleriyle takip etmeyi seçen çok çeşitli insanlar vardı. Birçok gnostik Hristiyan, tüm Hristiyanlar için ortak olan öğreti ve ibadeti kendi ruhsal deneyimlerinden elde edilen daha derin içgörülerle desteklemekten daha fazlasını istemeyen, hem sıradan insanlar hem de din adamları da dahil olmak üzere Hristiyan cemaatlerinin üyeleri. Pek çok gnostik, kendilerini inancın daha derin gizemlerine inisiye etme sözü veren bazı manevi öğretmenleri de takip etti. Irenaeus polemiklerini öncelikle kendi cemaatinin üyelerinin en çekici ve güçlü bulduğu gnostik Hristiyanlar grubuna - piskoposun özellikle tehlikeli ve bölücü olarak gördüğü bir gruba - yöneltti. Bunlar, Irenaeus'tan yaklaşık kırk yıl önce yazan ve Justin hâlâ Roma'da öğretmenlik yaparken, oradaki Hristiyan grubuna yeni gelen (yaklaşık MS 140-160) olarak katılan Valentinus adında bir ruhani ustanın takipçileriydi. Valentinus, Roma'ya gelmeden önce kendisini Mısır'ın İskenderiye kentindeki Hristiyanlar arasında bir şair, vizyoner ve ruhani öğretmen olarak kabul ettirmişti; ve yeteneklerinin geniş çapta tanındığı Roma'da muhtemelen piskopos adayı olarak görülüyordu. Bir nesil sonra Valentinus'un takipçilerini sert bir şekilde suçlayacak olan Tertullianus bile öğretmenlerinin "hem zeka hem de yetenek açısından yetenekli bir adam" olduğunu kabul etti.

güzel söz." 15

--- SAYFA 62 ---

Valentinus, Hristiyanları iman, vaftiz ve ahlaki reform gibi temel adımların ötesine geçip ruhsal aydınlanmaya teşvik etti. Üstelik takipçileri, Pavlus'un gizli öğretilerine, yani Pavlus'un kamuya açık öğretilerinden ayırdığı ve yalnızca seçilmiş birkaç öğrenciye gizlice öğrettiği "derin gizemlere" erişimi ondan aldıklarını iddia ediyordu. 16 Diğer gnostikler bizzat İsa'nın gizli öğretisini bildiklerini iddia ediyorlardı; öğretinin yalnızca Yeni Ahit müjdelerinde ima edildiğini, ancak Thomas'ın İncili, Mecdelli Meryem İncili ve Kurtarıcı'nın Diyaloğu gibi gizli yazılarda daha ayrıntılı olarak açıklandığını söylediler. 17 Yaklaşık bin altı yüz yıldır bastırılan ve kaybolan bu tür yazılar, yakın zamana kadar neredeyse bilinmiyordu. Ancak Aralık 1945'te, İsrail'deki çöl mağaralarında Ölü Deniz Parşömenlerinin keşfedilmesinden iki yıl önce, bu yazıların ve daha birçoklarının kopyaları, Yukarı Mısır'daki Nag Hammadi kasabası yakınlarındaki Mısır çölünde beklenmedik bir şekilde keşfedildi. Bu olağanüstü keşif, aslında, erken Hristiyan "incilleri" koleksiyonu ve İsa ile öğrencilerine atfedilen diğer yazılar da dahil olmak üzere, Hristiyanlık Çağı'nın ilk yüzyıllarına kadar uzanan elliden fazla metni açığa çıkardı. Bu metinlerin orijinal dili Yunanca (Yeni Ahit'in dili) olmakla birlikte, Mısır'da bulunan nüshalar, Yunancadan, üçüncü ve dördüncü yüzyıllarda Mısır'ın ortak dili olan Kıpti diline çevrilmiştir. Bu yazıların -ya da hangilerinin- İsa ve havarilerine dair gerçek öğretiyi içerip içermediğini bilmiyoruz, aynı şekilde Yeni Ahit'teki hangi sözlerin ya da öğretilerin gerçek olduğunu da kesin olarak bilmiyoruz. Ancak bu keşfin kesinlikle sunduğu şey, erken dönem Hristiyan hareketine ilişkin olağanüstü içgörülerdir. İlk kez, daha sonra piskoposlar tarafından sapkın olarak kınanan ve yok edilen eserleri ilk elden okuyabiliyoruz. Artık ilk kez "kafirler" bizimle kendi sözleriyle konuşabiliyor. Çünkü Ignatius, Justin, Irenaeus, Tertullianus ve Clement'in de aralarında bulunduğu ikinci yüzyılın kilise liderleri gnostik Hristiyanlara saldırmış, öğretilerini kınamış ve onları kiliselerden kovmaya çalışmışlardı. Bir buçuk yüzyıl sonra, imparator Konstantin Roma politikasını aniden Hristiyanlara zulmetmek yerine, onları devasa para bağışları, vergi muafiyetleri ve muazzam prestijle koruma ve iltifat etme yönünde değiştirdiğinde, artık siyasi lehte olan piskoposlar bazen bu yeni kaynakları oybirliği sağlamak için kullandılar; Böylece 381 yılında Hristiyan imparator Theodosius "sapkınlığı" devlete karşı bir suç haline getirdi. Nag Hammadi yakınındaki bir kavanozda keşfedilen metinler bize, bu sözde gnostik Hristiyanlardan bazılarının ruhsal bir kendini keşfetme süreci yoluyla ilahi aydınlanmayı aradıklarını şimdiye kadar bildiğimizden daha açık bir şekilde gösteriyor. 18 Kendilerini Ortodoks olarak adlandıran Hristiyan piskoposlar da şüphesiz kendilerinin de ruhi aydınlanma aradıklarını iddia edebilirler; ancak yöntemleri oldukça farklıydı. Filozof Justin, vaftiz ritüelinin kendisini "aydınlanma" olarak adlandırırken ortak bir Hristiyan geleneğini takip etti ve şunu açıkladı: "Doğduğumuzda bilgimiz veya seçimimiz olmadan, ebeveynlerimizin birliği tarafından doğduğumuz ve kötü alışkanlıklar ve yanlış eğitimle büyüdüğümüz için" din değiştirenlerin ilk önce "zorunluluk ve cehaletin çocukları" olarak doğduğunu açıkladı. Ancak Hristiyanlar vaftiz yoluyla "seçim ve bilginin çocukları" olarak yeniden doğdular. 19 Justin kendi anlayışını artırmaya çalıştı

Ahlaki eylem ve felsefi söylem yoluyla inancın ve öğrencilerinin inancı.

--- SAYFA 63 ---

Öte yandan Valentinus'un takipçileri vaftizi yalnızca temel bir inisiyasyon ritüeli olarak görme eğilimindeydi ve birçok insan için gerçek manevi içerikten yoksundu. 20 Valentinus, Justin gibi felsefi bir yol izlemek yerine, irfanı derinleştirmek için kendi içindeki rüyalara ve vizyonlara baktı. Aslında kendi manevi sürecinin izini, yeni doğmuş bir bebeğin kendisine görüldüğü ve "Ben Logos'um" dediği bir vizyona kadar takip etti. 21 Justin gibi Valentinus da ruhsal aydınlanmayı Kutsal Yazılarda aradı; ancak Justin bunların ahlaki, felsefi ve tarihi boyutlarıyla boğuşurken, Valentinus bunların "derin anlamlarını" yalnızca kendisi gibi inisiyelerin bildiği gizli gelenekler yoluyla açıkladığını iddia etti. 22 Gnostik İncillerden önce yazdığım ilk iki kitabım, Valentinianusçu Hristiyanların Yuhanna'nın Yeni Ahit İncili'ni ve Pavlus'un mektuplarını nasıl yorumladıklarını göstermeye çalışıyor. 23 Gnostik ve Ortodoks Hristiyanlar aynı fikirde olmadıklarında, her biri ortak olarak saygı duydukları Kutsal Yazılara başvurdu ve her biri Kutsal Yazıların desteğini talep etti. Ancak gnostik ve ortodoks Hristiyanlar aynı Kutsal Yazıları kökten farklı şekillerde okurlar; On dokuzuncu yüzyıl şairi William Blake'in sözlerini ödünç alırsak, "İkisi de İncil'i gece gündüz okuyor; ama benim beyaz okuduğum yerde siz siyah okuyorsunuz!" Birinci ve ikinci yüzyıllardaki Ortodoks Hristiyanların çoğunluğu, o zamandan bu yana çoğu Yahudi ve Hristiyan gibi, Kutsal Yazıları Justin'in yaptığı gibi, öncelikle ahlaki yaşama yönelik pratik rehberler olarak okuyordu. Özellikle Yaratılış öyküsünü ahlaki bir tarih olarak okuyorlardı: yani, Adem ile Havva'yı gerçek tarihsel kişiler, ırkımızın saygıdeğer ataları olarak görüyorlardı; ve onların itaatsizlik hikayesinden Ortodoks yorumcular ahlaki davranışlarla ilgili pratik dersler çıkardılar. Örneğin Tertullianus, Yaratılış 3'ü, "Mesih'teki kız kardeşlerini", onların en iyilerinin bile aslında Havva'nın komplocuları olduğu konusunda uyarmak için bir fırsat olarak değerlendirdi: Siz şeytanın kapısıdır. . . şeytanın saldırmaya cesaret edemediği kişiyi ikna eden sensin. . . Her birinizin Havva olduğunuzu bilmiyor musunuz? Tanrı'nın cinsiyetiniz hakkındaki hükmü bu çağda da varlığını sürdürüyor; suçluluk duygusu da zorunlu olarak yaşamaya devam ediyor. 24 Diğer bağlamlarda, Tertullianus hikayeden farklı ahlaki dersler çıkarabilir: örneğin, oburluğa karşı uyarıda bulunmak, çünkü "yemek Adem'in düşüşüne yol açtı"25 ya da Tanrı Adem için "sadece bir eş" yarattığı için inananları yalnızca bir kez evlenmeye teşvik etmek. 26 Yaratılış kitabının yorumlanması konusunda birbirleriyle aynı fikirde olmayan Ortodoks Hristiyanlar, öncelikle bundan hangi ahlakın çıkarılacağı sorusu üzerinde anlaşamazlar: örneğin, Clement, Tanrı'nın cennette evlilik ve üreme konusunda Tanrı'yı kutsadığını gördüğünde,27 dördüncü yüzyıl Hristiyan münzevi Jerome, göreceğimiz gibi, Adem ve Havva'nın aslında bakire olmaları gerektiğini ve ancak günah işledikten ve utanç içinde "bekâret Cennetinden" kovulduktan sonra evlendiklerinde ısrar edecektir. 28 Öte yandan Gnostik Hristiyanlar, Ortodoksları Kutsal Yazıları, özellikle de Yaratılış'ı harfi harfine okuma hatasına düştükleri ve dolayısıyla onun "derin anlamını" kaçırdıkları için kınadılar. Kelimenin tam anlamıyla okunduğunda yaratılış hikayesinin hiçbir anlam ifade etmediğini söylediler. Adem ile Havva'nın, Tanrı'nın bahçesinde hisırdayan ayak seslerini gerçekten duyduklarına mı inanacağız?

--- SAYFA 64 ---

Aden, metnin de belirttiği gibi, Adem ile Havva'nın "günün serinliğinde bahçede yürüyen Rab Tanrı'nın sesini duydukları" için saklandıklarını söylediğinde (Yaratılış 3:8)? Yoksa Tanrı, Adem ile Havva'yı, yüzlerce yıl yaşamış olmalarına rağmen, "İyi ve kötü bilme ağacının meyvesinden yemeyin, çünkü ondan yediğiniz gün mutlaka ölürsünüz" (Yaratılış 2:17) diye uyardığında yalan mı söyledi? Tanrı, "Kendi benzeyişimizde insan yapalım" (Yaratılış 1:26) derken kiminle konuşuyordu? Peki Tanrı, onları "bizden biri gibi" yapabileceğini kabul ettiği bilgiyi neden Adem ile Havva'dan saklamaya çalıştı (Yaratılış 3:22)? Bazı gnostik Hristiyanlar, bu tür saçmalıkların, hikayenin hiçbir zaman kelimenin tam anlamıyla ele alınmaması gerektiğini, manevi bir alegori olarak anlaşılması gerektiğini gösterdiğini öne sürdüler; ahlaki bir hikayeden ziyade, anlamı olan bir mit olarak. Bu gnostikler Kutsal Yazıların her satırını bir muamma, daha derin anlamlara işaret eden bir bilmece olarak ele aldılar. Bu şekilde okunduğunda metin, ruhsal açıdan maceraperestleri gizli derinliklerini keşfetmeye, öyküyü yorumlamak için sanatçıların yaratıcı hayal gücü dediği kendi içsel deneyimlerinden yararlanmaya davet eden, sembollerin parıldayan bir yüzeyi haline geldi. Irenaeus, yaratılış hikâyesinin çeşitli gnostik yorumlarını anlatıyor ve ardından şöyle yakınıyor: "Yaratılışla ilgili bu tür şeyler iddia ederken, her biri yeteneğine göre her gün yeni bir şey üretiyor; çünkü aralarında muazzam kurgular geliştirmeyen hiç kimse olgun [veya "inisiye"] sayılmaz." 29 Sonuç olarak, gnostik Hristiyanlar hikayenin ne anlama geldiğine dair ne bir fikir birliği aradılar ne de buldular; Yaratılış 1-3'ü daha ziyade üzerine sürekli yeni varyasyonlar geliştirdikleri fugal bir melodi gibi gördüler ve Piskopos Irenaeus bunların hepsinin "küfürle dolu" olduğunu söyledi. 30 Gnostik Hristiyanlar bu alegorik yorum tekniğini icat etmediler; tam tersine, pagan ve Yahudi öğretmenler, saygı duyulan ancak şaşırtıcı derecede arkaik metinleri yorumlamak için nesiller boyunca bu tür yöntemleri kullanmışlardı. Örneğin bazı Stoacı filozoflar, Yunan eğitiminin temelini oluşturan Homeros şiirleri İlyada ve Odysseia'nın, kelimenin tam anlamıyla eski savaşların veya tanrıların çatışmalarının ve aşklarının anlatıları olarak okunmaması gerektiğini öne sürmüşlerdi. Bu tür alegoristler, açık anlamların ötesine bakan ve bunları sembolik olarak okuyan herkesin, bunların içinde saklı doğa felsefesinin daha derin gerçeklerini bulabileceğini iddia ettiler. Aralarında İsa'nın çağdaşı, zengin ve eğitilmiş İskenderiyeli Philo'nun da bulunduğu bazı Yahudi öğretmenler de, "yüzeyin altında" yattığına inandıkları daha derin anlamı keşfetmek için Kutsal Yazılara alegorik tefsir uyguladılar. Philo, Yaratılış'ın yaratılış kayıtlarını çeşitli şekillerde yorumluyor. Bazen bunu ahlaki bir tarih olarak okur ve insanları Tanrı'ya itaatsizlik etmeye karşı uyarır ve özellikle de erkekleri, Adem tarafından yaratılışı ilk insanın Tanrı ile yüce ve yalnız birlikteliğine son veren ve Philo'ya göre "tüm kötülüklerin başlangıcı" olan kadınlara karşı uyarır. Ancak Philo aynı zamanda hikayeyi alegorik olarak, anlamı olan bir mit olarak, yani sembollerde saklı derin gerçekleri içeren bir hikaye olarak yorumlayabilir. Ustaca Alegorik Yorumunda Philo, Adem ve Havva'yı insan doğası içindeki iki unsuru temsil ediyor olarak ele alır: Adem'in daha asil, erkeksi ve rasyonel olan akli (nous) temsil ettiğini söyler.

--- SAYFA 65 ---

"Tanrı'nın benzerliğinde yaratılmıştır"; 31 ve Havva bedeni veya duyuyu (aisthesis), daha düşük, dışıl unsuru, tüm tutkuların kaynağını temsil eder. 32 (Bilim adamı Richard Baer, Philo'nun erkeklere ve kadınlara ilişkin görüşünün de benzer - ve öngörülebilir - bir modeli takip ettiğini gösteriyor. 33) Adem ile Havva'nın hikayesinden aynı derecede etkilenen Gnostik yorumcular, Cennet Bahçesi'nde çılgınca çiçek açan bir yorum buldular. Ancak bu gnostik yorumların çoğu, ne kadar çeşitli görünürlerse görünsün, ortak ve tamamen alışılmışın dışında bir önermeyi paylaşıyorlar. Hem Yahudi hem de Hristiyan ortodoks yorumcular, sonsuz Tanrı ile onun sınırlı yaratıkları arasındaki ayrımı vurgulama eğilimindedirler; bu ayrım, örneğin yirminci yüzyıl Yahudi ilahiyatçısı Martin Buber'in Tanrı'yı "tamamen farklı", yani her şeyden önce insandan başka bir şey olarak tanımlamasıyla ifade edilmiştir. Kendi kimliklerini Tanrı'da bulmaya çalışan Yahudi ve Hristiyan geleneğindeki mistikler bile, kendilerini ilahi Kaynaklarından ayıran uçurumu kabul etme konusunda sıklıkla dikkatli davranırlar. Örneğin Dominikli keşiş Meister Eckhart (MS 1260-1328 civarı) bunu yapmayı başaramadığında ve bunun yerine "tüm mükemmelliğimizin ve kutsamamızın yaratıcılık mertebesine adım atmamıza ve en sonunda hiçbir nedeni olmayan Dava'ya ulaşmamıza bağlı olduğunu" 34 - yani "ruhun özünde saklı olan Tanrı'ya"35 ulaşmaya bağlı olduğunu vaaz ettiğinde - onun cesareti Köln başpiskoposunu o kadar kızdırdı ki, Eckhart'ın yazılarını sapkınlik olarak kınayan bir papalık bildirisi almayı başardı. Yahudi ilahiyatçı Martin Buber dini deneyimin kaynaklarını keşfetmeye çalıştığında, Yahudi müridin Tanrı ile ilişkisini "Ben ve Sen" olarak nitelendirdi; ama hiçbir ortodoks Yahudi, bir Ortodoks Hristiyan'dan daha fazla, Hindu adananına "Ben benim" diyemez. 36 Ancak gnostik yorumcular Hindularla ve Eckhart'la aynı inancı paylaşıyorlar: ilahi varlık insan doğasının derinliklerinde olduğu kadar onun dışında da gizlidir ve çoğu zaman algılanmasa da insan ruhunda gizli bir ruhsal potansiyeldir. Valentinus'un takipçisi Ptolemy'e göre, Adem ile Havva'nın hikayesi, insanlığın sıradan bilince "düşüğünü" ve ilahi kökeniyle bağlantısını kaybettiğini gösteriyor. 37 Philip İncili'nin yazarı Valentinus'un bir diğer takipçisi ise insanın, tanrısallığı kendi dışındaki varlıklara yansıtma hatasına düştüğünü ve bu yüzden dini yarattığını söylemektedir: Başlangıçta insanı Tanrı yarattı. Ama şimdi insanlık Tanrı'yı yaratıyor. Dünyada bu böyledir; insanlar tanrılar icat eder ve yarattıklarına taparlar. Tanrıların insanlara tapması daha uygun olur! 38 Bazı gnostikler Philo'nunkine benzer bir yorum modelini benimsediler ancak içeriğini değiştirdiler. Gnostikler, insan psikodinamiğini, Philo'nun yaptığı gibi, zihin ve duyum arasındaki etkileşim açısından karakterize etmek yerine, bunu ruh ve ruhun etkileşimi açısından, yani psişe (hem zihni hem de duyumu içerdiği anlaşılan sıradan bilinç) ile ruh, yani daha yüksek, ruhsal bir bilinç potansiyeli arasındaki etkileşim açısından resmettiler. Pek çok gnostik, Adem ile Havva'nın öyküsünü sonuç olarak ruhsal kendini keşfetme süreciyle meşgul olan bir kişinin içinde olup bitenlerin bir anlatımı olarak okur. Örneğin Ruhun Yorumu adı verilen gnostik metin, Havva olarak temsil edilen ruhun, kendi ruhsal doğasına nasıl yabancılaştığını ve bu sürece kadar nasıl yabancılaştığını anlatır.

--- SAYFA 66 ---

o manevi doğayı inkar etti ve ondan uzaklaştı, kendini yok etmeye ve acı çekmeye düştü. Ancak ruhsal doğasıyla barışmaya ve yeniden birleşmeye istekli olduğunda, bir kez daha bütünleşti; Gnostik yazar, bu ruhsal bütünleşme sürecinin, Adem ile Havva'nın evliliğinin gizli anlamı olduğunu şöyle açıklamaktadır: "Bu evlilik onları yeniden bir araya getirdi ve ruh, onun gerçek aşkına, gerçek efendisine, yani onun ruhsal özüne bağlandı." Diğer birçok gnostik metin sembolizmi tersine çevirir; Bilinen gnostik metinlerin çoğunluğu Adem'in (Havva değil) ruhu temsil ettiğini, Havva'nın ise daha yüksek prensibi, manevi benliği temsil ettiğini tasvir eder. Gnostik yazarlar, pek çok varyasyonla birlikte, o ele geçirilmesi zor ruhsal zeka olan Havva'nın öyküsünü anlatmayı severlerdi: Havva'nın, Adem'in içinde ilk kez nasıl ortaya çıktığı ve onu, yani ruhu, onun ruhsal doğasının farkındalığına nasıl uyandırdığı; nasıl direnişle karşılaştığını, nasıl yanlış anlaşıldığını, saldırıya uğradığını ve olmadığı şeyle karıştırıldığını; ve sonunda deyim yerindeyse nasıl "evlenerek" Adem'le birleştiğini ve böylece ruhla uyumlu bir birliktelik içinde yaşamaya başladığını anlattı. 40 Hükümdarların Gerçeği adı verilen gnostik metne göre Adem, Havva'yı ilk tanıdığı anda, onu sadece bir eş değil, manevi bir güç olarak görmüştü: Ve onu görünce şöyle dedi: "Bana hayat veren sensin; sana Dirilerin Annesi (Havva) denecek; çünkü o benim Annemdir. Hekim, Kadın ve Doğum Yapan odur." 41 Yöneticilerin Gerçekliği, Adem'in, Yaradan tarafından onun sesini dikkate almaması konusunda uyarıldığında, ruhla bağlantısını kaybettiğini, ta ki Adem ona yılan biçiminde yeniden ortaya çıkana kadar şunu söyleyecek kadar ileri gitti: Sonra Dişi Ruhsal İlke, Eğitimci Yılan [içinde] geldi; ve onlara şunu öğretti: "Size ne dedi? 'Bahçedeki her ağaçtan [şarkı] yiyeceksiniz; ama yine de - iyiyi ve kötüyü tanımanın ağacından yemeyin?' miydi? Şehvetli Kadın şöyle dedi: "Sadece 'Yeme' demekle kalmadı, aynı zamanda 'Dokunma ona; çünkü ondan yediğin gün, ölümle birlikte öleceksin' dedi." " Ve Eğitimci Yılan şöyle dedi: "Ölümle birlikte ölmeyeceksin; çünkü bunu sana söylemesi kıskançlıktandı [pl.]. Aksine, gözleriniz açılacak ve siz, kötüyü ve iyiyi tanıyan tanrılar gibi olacaksınız." Ve Dişi Öğretme Prensi Yılan'dan alındı ve o onu arkasında yalnızca dünyevi bir şey olarak bıraktı. 42 Gök Gürültüsü: Kusursuz Zihin adlı olağanüstü bir gnostik şiir, çeşitli şekillerde Bilgelik ve Havva olarak tezahür eden ruhu şöyle anlatır: Ben ilk ve sonum. Onurlandırılan da, aşağılanan da benim. Fahişe ve kutsal olan benim. Ben karısıyım ve bakireyim. Ben gelin ve damatım ve beni doğuran da kocamdır. Ben bilgi ve cehaletim. . . Ben aptalım ve bilgeyim. . . Ben onların hayat (Havva) dedikleri kişiyim, senin ise Ölüm adını verdiğin kişi. . . 43

--- SAYFA 67 ---

Yuhanna'nın Gizli Kitabı, Adem'in Havva'nın varlığına uyanırken yaşadığı deneyimin, bir unutkanlık durumuna gömülen ve birden derinlerde saklı ruhun varlığına uyanan gnostik deneyiminin habercisi olduğunu öne sürer. Gizli Kitap, "mükemmel ilkel zeka" Havva'nın Adem'e - psişeye (ve dolayısıyla aslında size ve bana, okuyuculara) - uyanması, onu tanıması ve böylece ruhsal aydınlanma alması için seslenmesiyle sona eriyor: Bedenin hapishanesi olan hapishanelerinin ortasına girdim. Ben de dedim ki, "Kim duyarsa derin uykusundan kalksın." Ve ağladı, acı gözyaşları döktü. Kendisinden acı gözyaşlarını sildi ve şöyle dedi: "Beni adımla çağıran kimdir ve ben bu hapishanenin zincirleri arasındayken bana bu umut nereden geldi?" Ve dedim ki, "Ben saf yaşamın zekasıym [pronoia]; ben bakire ruhun düşüncesiyim... Kalkın ve hatırlayın... ve ben olan kökünüzü takip edin... ve derin uykudan sakının." 44 Yaratılış'a bu tür "tuhaf icatlar" yansıtan Gnostik Hristiyanlar, pratik ahlak meselelerini görmezden geldiler - ya da Piskopos Irenaeus böyle suçladı ve ilk bakışta kişinin bunu kabul etmesi gerekir. Çünkü onların çağdaş Hristiyanları Yaratılış'tan ahlaki öğütler alırken, bazı gnostik Hristiyanlar Cennet'in öyküsü üzerine sadece doğaçlama mitler uyduruyor gibi görünüyorlardı. Bazı gnostikler daha da ileri gitmeye cüret etti: İnsanın bilgi arzusunu tüm günahların kökü olarak suçlamak yerine, tam tersini yaptılar ve irfan yoluyla kurtuluşu aradılar. Ve Ortodokslar sık sık düşüşten Havva'yı suçlayıp kadınların teslimiyetini uygun bir ceza olarak gösterirken, gnostikler sıklıkla Havva'yı - ya da onun temsil ettiği dış ruhsal gücü - ruhsal uyanışın kaynağı olarak tasvir ediyorlardı. 45 Yine de pek çok gnostik Hristiyan, Ortodoks çağdaşlarını meşgul eden aynı acil etik sorularla boğuşuyordu: Hristiyanlar evlilikten kaçınmalı mı, yoksa onu benimsemeli mi? Hristiyanlara da Yahudiler gibi "verimli olun ve çoğalın" emrolunuyor mu? Hristiyan erkek ve kadınlar arasında ne tür bir ilişki mümkün veya arzu edilir? Ancak gnostik Hristiyanlar kendilerine bu soruları sorduklarında genellikle onlara Ortodoks çağdaşlarından farklı bir şekilde yaklaştılar. Bazı gnostik Hristiyanlar, bir dizi topluluk kuralı formüle etmek yerine, arzu ve eylemin içsel kaynaklarını - tam olarak gnostik mitin "tuhaf icatları" aracılığıyla - keşfetmeye ve ifade etmeye çalıştılar. Onları büyüleyen şey psikodinamikti ya da kendi ifadeleriyle pnömato-psikodinamikti: doğamızın manevi unsuru olan pneuma ile psişe, yani duygusal ve zihinsel dürtüler arasındaki etkileşim. Philip İncili'nin Valentinian yazarı, mitsel bir dille konuşarak, örneğin ölümün "kadın... erkekten ayrıldığında"⁴⁶ - yani Havva'nın (ruh) Adem'den (ruh) ayrıldığında başladığını söyledi. Ancak kişinin ruhu veya sıradan bilinci, kişinin manevi doğasıyla bütünleştğinde - Adem Havva ile yeniden bir araya geldiğinde "yeniden tamamlandığında"⁴⁷ kişi içsel uyum ve bütünlüğe ulaşabilir. Bu Valentinianusçu yazara göre, yalnızca psişeyi ruhla "yeniden evlendiren" kişi, kontrol edilmediği takdirde kendisini kendi kendini yok etmeye ve kötülüğe sürükleyebilecek fiziksel ve duygusal dürtülere dayanma yeteneğine sahip olur. O halde Irenaeus, gnostik Hristiyanların ahlaki meseleleri göz ardı ettiğini öne sürerken hatalıydı.

--- SAYFA 68 ---

Ancak bazen, her birinin içindeki ruhu keşfedebileceğine inanarak, her insanı kendi içsel deneyimini keşfetmeye teşvik edecek şekilde onlarla meşgul oluyorlardı. Yöntemleri hakkında yorum yapan Irenaeus alaycı bir şekilde şunları söyledi: "Muğlak yorumlarıyla her birinin kendine ait bir tanrı keşfettiğini sanıyorlar!" 48 Ancak Irenaeus'u özellikle rahatsız eden şey, gnostik Hristiyanların, piskoposların tüm inanana aynı şekilde empoze etmeye çalıştıkları topluluk etiğine karşı kayıtsız - ya da daha kötüsü, itaatsiz - görünmelerine neden olacak şekilde ahlaki meselelerle ilgilenmeleriydi. Bu arada bazı radikal gnostikler, piskoposları çok sert oldukları için eleştirmek şöyle dursun, onları çok hoşgörülü oldukları için eleştirdiler. Tanıklık of Truth'un yazarı olan böyle bir gnostik Hristiyan, çilecilerin yanında yer aldı ve evliliği ve üremeyi onaylayan ve bu tür safsızlıkları yaratan Tanrı'ya tapan hem ortodoks hem de gnostiklere karşı sövüp sayıyordu. Bu radikal öğretmen, Cennet'in öyküsünü yılanın bakış açısından anlatmaya cesaret etti ve yılanı, Adem ile Havva'nın, yaratıcılarının gerçek - ve aşağılık - doğasına gözlerini açmalarını umutsuzca deneyen bir ilahi bilgeliğin öğretmeni olarak tasvir etti: Çünkü yılan, Cennet'teki tüm hayvanlardan 'daha bilge'ydi. . . Ama Yaradan yılanı lanetledi ve ona şeytan adını verdi. Ve dedi ki: "İşte, Adem kötüyü ve iyiyi bilerek bizden biri gibi oldu." 49 Sonra şöyle dedi: "Hayat ağacından alıp sonsuza dek yaşamasın diye onu cennetten atalım" (Yaratılış 3:22). Kötülüğe "iyi", iyiliğe "kötü" diyen bu Tanrı kimdir? Bu nasıl bir Tanrı? İlk olarak Adem'in bilgi ağacından yemesi gerektiğine imrendi. . . İkinci olarak da şöyle dedi: "Adam, neredesin?" Ve Tanrı bunu başlangıçtan beri bilmediği için önceden bilmemektedir. Daha sonra da şöyle dedi: "Hayat ağacından yiyip yaşamasın diye onu buradan atalım." Şüphesiz o, kötü niyetli bir kıskanç olduğunu göstermiştir. Peki bu nasıl bir Tanrı? Okuyanların körlüğü ne kadar büyüktür, onlar bunu bilmiyorlardı. 50 Hangi kilise lideri, Tekvin kitabını alt üst eden ve evlenen ya da sıradan işler yapan tüm Hristiyanları cahil, yalancı ve aptal olmakla suçlayan bir eleştirmene dizginlemezdi? Aynı gnostik yazar, şehitlere "yalnızca kendilerine tanıklık eden boş şehitler"51 olarak saldırdı ve liderlerini, en iyi ihtimalle olgunlaşmamış ve en kötü ihtimalle yalancı olan "kör rehberler"52 olarak kınadı. Valentinus'un takipçileriyle yüzleşen Irenaeus gibi kilise liderleri, onları neredeyse daha radikal gnostikler kadar çıldırtıcı bulmuş olmalı, ancak farklı nedenlerden dolayı. Valentinianus Hristiyanları, iyi işler yapmanın ve cinsel kısıtlama yapmanın "çoğunluk" olarak adlandırdıkları kişiler için iyi olduğu konusunda piskoposla aynı fikirdeydi, ancak bunların kendileri gibi ruhi Hristiyanlar için isteğe bağlı olduğunu iddia ettiler. 53 Irenaeus bu gnostik konumların kesin olarak tespit edilmesinin zor olduğundan şikayetçiydi; Kutsal Yazılara ilişkin yorumları kadar çılgınca tutarsızlardı. Irenaeus, bazı Valentinianlıların bekar olarak örnek hayatlar yaşadıklarını kabul ederken, diğerlerinin sadece gizli ahlaksızlıklarını gizlemek için dindarmış gibi davrandıklarını söyledi. 54

--- SAYFA 69 ---

Öte yandan İskenderiyeli Clement, Mısır'da tanıdığı Valentinianusluları övüyordu çünkü onlar, diğer "sapkınların" çoğundan farklı olarak evliliği onaylıyordu. 55 O halde Valentinianus gnostikleri Hristiyan çağdaşlarını bölen sorular karşısında nerede duruyorlardı - örneğin Hristiyanlar evlenmeli mi, yoksa bekar mı kalmalı? Elbette yazılarında net bir cevap bulmayı beklerdik; evlilik (veya Philip İncili'nin dediği gibi "evliliğin gizemi") tüm teolojilerinin ana teması olarak şekillendi. Valentinianus ritüelleri görünüşe göre "gelin odası" adını verdikleri kutsal törenle doruğa ulaşıyordu. 56 Ancak şaşırtıcı bir şekilde, tüm bunlara rağmen, evliliğe karşı tutumları gibi pratik sorunlar hakkındaki yazıları o kadar belirsiz kalıyor ki, çeşitli bilim adamları ikna edici bir şekilde karşıt davaları tartışıyorlar. Tanınmış Hollandalı akademisyen Gilles Quispel, Valentinianusluların neredeyse gnostik Hristiyanların evlenmesini gerektirdiğinde ve en azından gnostikler arasındaki evliliği, ilahi varlıktaki eril ve dişil enerjilerin ilahi uyumunu somutlaştıran bir kutsal tören olarak kutladıklarında ısrar ediyor. 57 Daha genç Amerikalı bilim adamı Michael Williams ise tam tersine, Valentinianusçu Hristiyanların, tıpkı ortaçağ Katolik mistikleri gibi, cinsel imgeleri yalnızca "kirli" olduğunu düşündükleri gerçek evliliği, İsa'yla olan cennetsel evlilikle karşılaştırmak için kullandıklarını ileri sürer. 58 Philip'in İncili olarak bildiğimiz dikkat çekici sözler koleksiyonu, bize bu tür çelişkileri çözmemiz için ipuçları sunabilir, çünkü yazarı, çoğu insanın ilk etapta ahlaki sorular oluşturma biçimine meydan okudu. Şimdi olduğu gibi o zaman da Hristiyanlar genellikle bazı eylemlerin iyi, diğerlerinin kötü olduğunu varsayıyordu; ancak hangi eylemlerin (örneğin evlilik veya bekarlığın) hangi kategoriye ait olduğunu hararetle tartışılar. Philip İncili'nin gnostik yazarı tüm bu düşünce tarzını reddeder. Bu yazarın görüşüne göre, hiçbir eylem, özellikle de bekarlık ya da evlilik, kendi başına mutlaka iyi ya da kötü değildir. Bunun yerine, herhangi bir eylemin ahlaki önemi, katılımcıların durumuna, niyetlerine ve bilinç düzeyine bağlıdır. Bu yazar, diğer karşıt çiftler gibi "iyi" ve "kötü" gibi terimleri de yalnızca birbirini zorunlu olarak ima eden zihinsel kategoriler olarak nitelendirmektedir: 59 Işık ve karanlık, yaşam ve ölüm, sağ ve sol birbirinin kardeşidir. Onlar birbirinden ayrılamazlar. Bu nedenle "iyi" iyi değildir, "kötü" kötü değildir, "yaşam" yaşam değildir, "ölüm" de ölüm değildir. Çünkü "dünyadaki şeylere verilen isimler çok aldatıcıdır"⁶⁰, özellikle de isimler gerçeklikle karıştırıldığında. Yazar bu aldatmacanın izini doğrudan Adem ve Havva'nın "iyiyi ve kötüyü bilme ağacından" pay alarak bu tür aldatıcı kategoriler aracılığıyla bilgi elde etmeye çalıştıkları Cennet Bahçesi'ne kadar götürür. " Sonra aynı kategorilere dayanan kanun aynı kandırmaca sürecini sürdürdü: Kanun ağaçtı... Çünkü "Şunu ye, şunu yeme" deyince bu ölümün başlangıcı oldu.⁶¹

--- SAYFA 70 ---

Cemaatleri arasında bu tür Valentinianusçularla karşı karşıya kalan kilise liderleri, kendilerini ve "basit fikirli" ahlakçılıklarını bu tür eleştirilerin hedefi olarak görmüş olmalılar; ancak tek hedef onlar değildi, çünkü bu gnostik Hristiyanlar çileciliğin savunucularına karşı da aynı derecede eleştirel davranırlardı. Philip İncili, bekarlığın iyi olduğunu söyleyenlerin, evliliği iyi ilan edenler kadar yanıldıklarını ve her ikisini de kötü olarak nitelendirenlerin de aynı şekilde yanıldıklarını öne sürüyor. O halde, mevcut Valentinianus metinlerinden hiçbirinin evliliği bekarlığa karşı kesin olarak onaylamaması ya da tam tersi bir rastlantı olmayabilir. Philip'in yazarı, bunun yerine, her insanın ne yapması gerektiğinin, her kişinin niyetine ve bilinç düzeyine bağlı olduğunu ima eder. Aynı yazar, gnostik öğretmeni çocukların, kölelerin, sığırların, köpeklerin ve domuzların bakımından sorumlu olan bir ev sahibine benzetmektedir: o, duyarlı bir kişi olduğundan, her birinin ne yemesi gerektiğini biliyordu. . . Tanrı'nın öğrencisini karşılaştıran; eğer mantıklı bir adamsa, öğrenciliğin ne demek olduğunu anlar. . . Kimsenin dış görünüşüne aldanmaz, herkesin ruhunun durumuna bakar ve herkesle konuşur. 62 Ancak Philip'in yazarı, gnostik Hristiyanların kendilerini gınahtan muaf görmemeleri gerektiği konusunda uyarıyor: Günah işlemenin kendileri için geçerli olmadığını düşünenlere dünya tarafından "özgür" deniyor. Hakikati bilmek bu tür insanları kibirli yapar. . . Hatta bu onlara diğerlerine göre üstünlük duygusu bile verir. 63 Yazar, Pavlus'un Korintliler'e yazdığı mektubu alıntılıyıp yorumlayarak devam ediyor: "Sevgi bina eder" [i Korintliler 8:1b] . . . aslında ilim yoluyla gerçekten hür olan kişi, henüz 'irfan' hürriyetine ulaşamamış olanların sevgi uğruna hizmetkarıdır. 64 Fakat gnostik Hristiyan, gerçek kötülük deneyimiyle - ve özellikle de kendi içinde bulunan kötülükle - nasıl başa çıkacaktı? Ortodoks Hristiyanlar sıklıkla tüm toplum için kurallar belirlemeye çalıştılar, ancak Philip'in yazarı, kişinin kötülükle yalnızca kendi içinde başa çıkabileceğini öne sürüyor: Bize gelince, 'her birimiz içimizde olan kötülüğün kökünü kazalım ve onu kalbimizden kökünden çekip çıkaralım. Eğer tanırsak, sökülecek. Ama eğer biz onu bilmiyorsak, o içimizde kök salıyor ve meyvesini kalbimizde veriyor; bize hakim olur. . . güçlüdür çünkü biz onu tanımadık. 65 O halde yazar, herkesin kendi kendini incelemesini ve kendi niyetlerinde, sözlerinde ve eylemlerinde kıskançlık, şehvet, öfke gibi potansiyel kötülük kaynaklarını aramasını tavsiye eder. Philip İncili'ne göre kişiyi ruhsal olarak dönüştüren şey, sürekli olarak kendinin farkında olmak ve kendi içindeki kötülüğü nerede bulursa bulsun kabul etmektir. 66

--- SAYFA 71 ---

Bu, Valentinianus Hristiyanlarının gerçekten de piskoposların emirlerini reddetmiş, topluluk düzenlemelerini göz ardı etmiş ve ahlaki eylemlerin esasen her kişinin veya en azından her olgun kişinin bağımsız olarak ele alması gereken özel meseleler olduğunda ısrar ederek onların içsel rehberliğini takip etmiş olabileceklerini göstermektedir. Gördüğümüz gibi bu bağımsızlık, kilise birliğini ve disiplinini tehdit ediyordu. Piskopos Irenaeus, Valentinianus Hristiyanlarının yalnızca kendi manevi çıkarlarıyla ilgilendiklerini ve bir kurum olarak kiliseye kayıtsız kaldıklarını suçladı. Onları "başkalarına saygı duymamakla" (özellikle piskoposlara mı demek istiyor?) ve "kendilerinin herkesten daha iyi olduğunu düşünmekle" suçladı. 67 Ancak Irenaeus'u, gnostiklerin ahlaki mutlakıyetçiliği reddetmelerinden veya kilise disiplinini ihlal etmelerinden daha fazla rahatsız eden şey, Yaratılış'ın gnostik okumalarının, Hristiyanlığı pek çok mühtedi için bu kadar güçlü bir şekilde çekici kılan özgürlük mesajını tehdit etmesiydi. Yaratılış hakkındaki bu tartışma, ikinci yüzyıl Hristiyanları arasında büyük bir anlaşmazlığı ortaya çıkardı; bu anlaşmazlığın sonucu, daha sonra kilise doktrinini şekillendirecek. Gördüğümüz gibi, ilk dört yüzyılda Hristiyanlığa dönenlerin çoğunluğu, Yaratılış 1-3'e dayanan ahlaki özgürlüğün ilanını fiilen "müjde" ile eşanlamlı olarak görüyordu. Justin'in İsa'nın mesajını yorumladığı gibi, bu mesaj yalnızca Hristiyanların cinsel tutkuların tahakkümünden ve açgözlülük ve nefret gibi tutkulardan kurtulmasını değil, aynı zamanda Roma devletinin dış tahakkümünden kurtulmasını da kutluyordu. İskenderiyeli Clement, Hristiyanların, Roma sosyal geleneklerinin baskıcı ağırlığına boyun eğmek yerine ölümü bile seçme özgürlüğünü övdü. Yıllar sonra Küçük Asya'da yazan Piskopos Methodius, Adem'den bu yana tüm insanlık tarihini, insan özgürlüğünün ilerleyen bir evrimi olarak tasavvur etti; bu, en büyük özgürlükle, yani gönüllü feragat yaşamıyla sonuçlanır. 68 Nyssa'lı Gregory şunu söylerken tüm gelenek adına konuşmuştur: "Ruh, asil ve mükemmel niteliğini doğrudan ortaya koyar ki... kendi iradesiyle özerk bir şekilde yönetilir ve yönetilir." 69 Ortodoks Hristiyanların çoğu, Adem'in bu özgürlüğü ölümcül biçimde kötüye kullanmasının o kadar önemli olduğu ve bu ihlalinin başlangıçta mükemmel olan dünyaya acı, emek ve ölüm getirdiği konusunda Yahudi çağdaşlarının çoğuyla aynı fikirdeydi. Ancak Justin, Irenaeus, Tertullian ve Clement de Adem'in ihlalinin bizim bireysel özgürlüğümüze tecavüz etmediği konusunda hemfikir: şimdi bile her insanın tıpkı Adem gibi iyiyi veya kötüyü seçmekte özgür olduğunu söylediler. Aynı kilise liderleri oybirliğiyle gnostikleri, ortodoksların insanlığın temel, Tanrı vergisi niteliği olarak kabul ettiği özgür iradeyi reddettikleri için kınadılar. Irenaeus'a göre Adem ile Havva'nın hikayesi "insan özgürlüğünün kadim yasasını" ilan ediyordu. 70 Diğer Hristiyanların çoğu da yaratılış öyküsünün amacının Tanrı'nın her insana ahlaki özgürlük armağanı vermesi olduğu konusunda Yahudi çağdaşlarıyla aynı fikirdeydi. Pavlus'tan Augustinus'a kadar bazı Hristiyanlar bunun ne anlama geldiğini fark etmiş olabilir.

--- SAYFA 72 ---

toplumsal olarak: kölelik, Aristoteles'in öğrettiği gibi doğal bir durum değil, yapay ve günahkar bir insan icadıdır. 71 (Yine de ne Pavlus ne de Augustinus köleliğin kaldırılmasını savunmadı; bunun yerine her ikisi de Stoacı filozoflar gibi köleleri köleliğin zorluklarının üstesinden gelmek için ahlaki özgürlüklerini kullanmaya teşvik etti.) 72 İskenderiyeli Clement'e göre ahlaki özgürlük bizim şerefimizdir; Tanrı'nın benzerliğinde yaratıldığımız, gerçekte onun autexousia dediği şeye, çoğunlukla "özgür irade" olarak tercüme edilen bir terime, daha doğrusu "kişinin kendi varlığını oluşturma gücüne" sahip olduğumuz anlamına gelir. 73 Ancak gnostik Hristiyanlar bu iyimser özgürlük mesajını nitelendirdi ve bazıları reddetti. Bazı radikal gnostikler, insanların özgür iradeye sahip olduğu veya hatta kendi kaderini oluşturabilecek herhangi bir güce sahip olduğu yönündeki ortodoks iddiayı alaya aldılar. Yöneticilerin Gerçeği, insanlığın prototipi olan Adem'i, başından beri ahlaki ve fiziksel olarak sakat olan bir tür kurban olarak tasvir ediyordu. Arzularının ve kıskançlıklarının bir yan ürünü olarak yaratılan kötü güçler tarafından ihanete uğrayan ve aldatılan Adem, çaresiz bir şekilde manevi güçlerin savaşına kapılmıştı ve yalnızca yukarıdaki güçlerin kendisine işkence edenleri yeneceğini ve insan mahkumlarını kozmik hapsinden kurtaracağını umabilirdi. Valentinus ve takipçileri, insanın özgür iradeye sahip olduğunu inkar edecek kadar ileri gitmediler; ancak rolünün Ortodoks Hristiyanların hayal ettiğinden çok daha sınırlı olduğuna inanıyorlardı. İnsanların - ya da en azından bazılarının - ahlaki özgürlüğe sahip olabileceğini söylediler, ancak insanın - hatta Adem'inin - özgür iradesi hiçbir zaman insanlığa acı getirecek ya da ondan tamamen kaçınmamıza izin verecek kadar büyük değildi. 74 Tam tersine, acı çekmek evrenin kendi yapısında yerleşiktir. Valentinus'un takipçileri bu kanaati, insan günahının yanı sıra başka bir şeyin - çok daha ilkel ve güçlü olayların - zaten insan varlığına acının gölgesini düşürdüğünü ima eden bir yaratılış mitinde ifade ettiler. Bu, "düşüşü" Adem'in düşüşünden ve onun yaratılışından çok önce gerçekleşen Bilgelik'in hikayesiydi. Ptolemy'nin müritlerinin hikayeyi anlattığı gibi, zamanın başlangıcından önce, ilk çağda, tüm varlığın yalnızca ilkel Kaynağı vardı; onların uçurum, derinlik veya ilk köken, ortaya çıkacak her şeyin atası dedikleri şey. Ölçülemez çağlar boyunca derin bir dinlenme durumunda var olan bu Kaynak, diğer varlıkların onu tanımasını ve sevmesini istedi; ve böylece kendisinden "her şeyin başlangıcını"75 ortaya çıkardı ve bunu tek arkadaşı olan ilkel Sessizliğe, spermin rahme girmesi gibi yansıttı. Sessizlik, tabiri caizse, ilahi varlığın bir çift yayılımını, ilkel Zihni ve onun muadili Hakikat'i -Yunan isimlerinin cinsiyetine göre birincisi eril, ikincisi dişil- tasarladı ve ortaya çıkardı. Eril ve dişil enerjiler arasında dinamik bir ilişki olarak yapılanan bu ikili, daha sonra ikinci bir çift olan Logos ve Yaşam'ı ortaya çıkardı; ve onlar da sırasıyla İnsanlığı ve Kiliseyi ortaya çıkardılar. Tamamlayıcı ilahi enerjilerin her bir çifti, ilahi varlık "doluluğuna" ulaşana kadar diğerlerini ortaya çıkardı. Son olarak, bu çiftlerin en küçüğü, irade edilmiş olan ile kadınsı muadili Bilgelik'ten (Sophia) oluşuyordu. Bu şekilde Valentinianusçular, "[Babanın] istediğiyle" uyum içinde yaşamının bilgelik olduğuna dair inançlarını ifade ettiler.

--- SAYFA 73 ---

Fakat Bilgelik onun adını yalanladı ve aptalca davrandı. Baba'yı tanımayı arzuladığı için, olaylar düzenindeki yerini reddetti, irade edilenle ilişkisini kesti ve kendisini, ilahi Kaynağının doğasını anlamak için umutsuz bir arayışa kaptırdı. Irenaeus'un anlattığı gibi, hem Baba'nın muazzam derinliği hem de anlaşılmaz doğası nedeniyle amacına ulaşamayınca kendini öne doğru uzattı ve O'nun tatlılığına kapılma ve O'nun mutlak özünde erime tehlikesiyle karşı karşıya kaldı, ta ki "Sınır" adı verilen, her şeyi ayakta tutan ve koruyan Güç ile karşılaşınca kadar. . . onun tarafından restore edildiği ve desteklendiği güç. Daha sonra büyük zorluklarla kendine geldikten sonra Baba'nın anlaşılmaz olduğuna ikna oldu. 76 Sonra, Bilgelik'in yaptığı gibi başkalarını acı çekmekten kurtarmak isteyen Baba, on altıncı eril ve dişil enerji çiftini, Mesih'i ve Kutsal Ruh'u, diğer çağlara, ilksel Zihin dışında hiç kimsenin Tanrı'yı idrak edemeyeceğini, "içinde yaşadığımız, hareket ettiğimiz ve varlığımıza sahip olduğumuz" tüm diğer varlıkların da ondan geldiğini ve bu paradoksal bilgide birlikte sevinip kutlayacaklarını açıklamak için gönderdi. Bilgelik ilahi varlık içindeki yerine geri getirildiğinde acılarını arkasında bıraktı. Ptolemy'nin takipçileri, bu acıların - Tanrı'yı ararken yaşadığı korku, kafa karışıklığı, keder ve cehaletin - ilahi varlıktan dışlanması gerektiğini söyledi. Ancak Bilgelik, bu deneyimlerde kalan ruhsal enerjiyi geri kazanmak için Mesih'le birleşti. O ve İsa birlikte bu acıları dönüştürmeye koyuldular: Onun korkusunu suya, acısını havaya, kafa karışıklığını toprağa ve cehaletini ateşe dönüştürdüler. Daha sonra bu acı unsurlarını mevcut evreni yaratmak için kullandılar. 77 Ortodokslar, Adem ile Havva'nın mükemmel bir dünyayı miras aldıklarında ve özgür iradelerini kötüye kullanmaları yoluyla insanlığın bildiği tüm zararları bu dünyaya getirdikleri konusunda ısrar ediyordu. Ancak Valentinianusçular, her ne kadar ahlaki seçimler yapma konusunda şüphesiz bir ölçüde özgürlüğe sahip olsalar da, insanoğlunun, evrenin kendisini oluşturan acıdan kaçınma konusunda özgür olmadığına ve hiçbir zaman da özgür olmadığına inanıyorlardı. Ortodoks kilisesi insan gücü ve özgürlüğüne dair "iyi haberler" sunuyordu; ancak Valentinianusçular, tıpkı Budistler gibi, acı çekmenin kabulünü manevi anlayışın ilk önkoşulu olarak görüyorlardı. Yazılarının çoğunun karmaşıklığından Valentinianus Hristiyanlarının eğitimi ve ayrıcalıklı insanlar olma eğiliminde oldukları sonucunu çıkarabiliriz. Eğer öyleyse, Roma İmparatorluğu'ndaki pek çok insanın yapamadığı gibi, onlar da kişisel özgürlüklerini olduğu gibi kabul edebilmiş olabilirler. Ayrıca deneyimlerinden insan özgürlüğünün sınırlarını bildikleri sonucunu da çıkarabiliriz. Çünkü onların mitleri, özgürlükle donatılmış olanların bile (tabii ki ahlaki ve entelektüel, aynı zamanda sosyal veya politik) özgürlüğün sınırlarının ve en özgür insanların bile insan gücünün ötesinde olana bağımlı kalma yollarının farkında olmaları gerektiğini öne sürüyor. Gnostiklerin görüşü karanlıktı, acıyla doluydu; yine de bu, sonuçta her şeyin Baba'nın iradesi, o gizemli Kaynak, "uçurum"⁷⁸ olarak adlandırdıkları şeye bağlı olduğu dini bir viziydi; Hakikat İncili'ne göre, "kendinde ['kendisinin'i] keşfeden,

--- SAYFA 74 ---

ve onu kendi içlerinde, anlaşılmaz, akıl almaz olanı, Baba'yı, mükemmel olanı, her şeyi yaratıcı keşfettiler."79 Ancak Justin ve Irenaeus'tan Tertuiyan, Clement ve parlak öğretmen Origen'e kadar ikinci ve üçüncü yüzyılların Ortodoks Hristiyanları, Hristiyan müjdesini bir özgürlük mesajı olarak ilan ederken oybirliğiyle gnostiklere karşı çıktılar - Adem'in ifadesinde ifade edilen ahlaki özgürlük, irade özgürlüğü. Bu ahlaki özgürlük adına, Justin ve Origen, diğerlerinin yanı sıra, işkenceye ve ölüme katlanmayı seçtiler. Yine de diğerleri, bu özgürlük adına, çağdaşlarının çoğunluğunun yaşamı değerli kıldığına inandığı her şeyden - Hristiyanlık zulüm gören bir hareket olarak kaldığı sürece - belki de özellikle Roma dünyasındaki pek çok insana hitap eden sade ve güçlü özgürlük mesajını ilan ettiler. Son olarak, bu özgürlük adına, Valentinianus'un ironik bir şekilde belirtmiş olması gerektiği gibi, ortodokslar gnostik öğretiyi bastırdılar ve onların insan seçiminin kapsamı ve sınırları hakkındaki incelikli düşüncelerini reddettiler. Çünkü dünyanın dört bir yanına dağılmış olan kiliseler giderek kurumsallaştıkça, liderleri onları ortak bir doktrin ve disiplin altında birleştirerek onları güçlendirmeye çalıştı. evrensel ya da Yunanca terimle "Katolik" bir harekete aitti.80 Piskoposlara göre, uyumsuzlar ve muhalifler, kendi ruhani yollarını çizmeye niyetli samimi Hristiyanlar gibi göründüklerinde bile, hareket için tehlikeliydiler; Tertullian'ın dediği gibi, gnostik Hristiyanlar yalnızca aynı fikirde olmamayı kabul ederken, diğerleri insanları bu meseleleri özel olarak kararlaştırmaya teşvik etmiş olabilir. Dahası, bazı gnostikler şehit olarak ölenlerle alay ederken, diğerleri şehitliği savunmuşlardı; Valentinianusçular gibi üçüncü bir grup, insanları ancak tek alternatiflerinin Mesih'e olan inançlarını inkar etmek olması durumunda şehitliği kabul etmeye teşvik ediyordu; Havva'ya ya da onu temsil ettikleri ilahi ruha saygı duyan ve ikinci ve üçüncü yüzyılların kurumsallaşmış kiliselerinde kadınlara saygı ve katılımdan giderek daha fazla mahrum bırakılan kadın üyelerine saygı gösteren gnostik Hristiyanlar da aynı derecede bölücüydü. Muhalifler, bu muhalif Hristiyanların, çoğunluğun Hristiyan müjdesinin temel teması olarak kabul ettiği şeye, yani Tanrı tarafından yaratılmış ve ahlaki özgürlüğe sahip olan, vaftizle dönüştürülmüş hayatlar yaşama gücünü, kötülüğü ve ölümü yenme gücünü elde ettiği düşüncesine meydan okuduğunu ileri sürmüşlerdir. Şimdi bu Ortodoks Hristiyanların en cesurlarından bazılarının gerçekte "melek yaşamı"nı nasıl uygulamaya koyduklarını görelim.

--- SAYFA 75 ---

(IV) 'BEKİRLİK CENNETİ' KAZANILDI İlk dört yüzyılda ve o zamandan bu yana pek çok Hristiyan için, en büyük özgürlük, en büyük feragatleri - her şeyden önce bekarlığı - gerektiriyordu. Özgürlüğün bekarlıkla bu şekilde özdeşleştirilmesi, şimdi olduğu gibi o zaman da bir paradoks içeriyordu; çünkü bekarlık (oruç ve diğer feragat biçimlerinden bahsetmiyorum bile) kendini sınırlamanın aşırı bir biçimidir. Ancak Hristiyanlara göre bekarlık, sıradan toplumun "dünyasının" ve onun sayısız karmaşıklığının reddedilmesini içeriyordu ve dolayısıyla kişinin kendi hayatı üzerinde kontrol sahibi olmasının bir yoluydu. Vazgeçmeyi savunanlar, yalnız Hristiyan'ın imparatorun bile bilmediği özgürlüğe ulaşabileceği konusunda ısrar ediyordu; ve imparatorların en düşüncelisi olan Marcus Aurelius da aynı fikirde olabilir. Genç bir adam olarak, kendisini felsefi çalışmalara ve derin düşüncelere adanmış özgürlüğünün özlemini çekiyordu, ancak imparatorluk kaderinin yüklerini gönülsüzce üstlendi. Ailesinin ayarladığı ve karısının ona doğurduğu on iki veya on üç çocukta dokuzunun bebeklik veya çocukluk döneminde öldüğü bir evliliği kabul etti; siyasi kararların ve hukuki davaların ve emsal kararların değerlendirilmesinde ana sorumluluğu üstlendi; ve imparatorluğu Mısır ve Afrika'dan Galya ve Almanya eyaletlerine kadar kasıp kavuran onlarca yıl süren savaş ve isyanlar sırasında orduların başkomutanı olarak görev yaptı. Diğer insanların birkaç saatlik boş zaman bekleyebileceği zamanlarda, Marcus'un tiyatro veya spor arenasında imparatoriçe varlığı gerekiyordu; burada tebaası, gösteriler sırasında okumak üzere gizlice belgeler getirdiği için onunla alay ediyordu. Her ne kadar Marcus, "dünyanın efendisini" tüm seçmenlerinin kölesi yapan ironiyi çok iyi anlamış olsa da, kutsal görevi olarak gördüğü yükümlülüklerini göz ardı etme eğilimini bilinçli olarak bastırmaya çalıştı. Özel günlüğünde şöyle yazmıştı: Yaptığım işi insanlığa hizmet amacıyla yapacağım; Başıma ne gelirse onu tanrılara göre kabul etmeliyim. . . Benim kendi doğam rasyonel ve yurttaşlıktır (veya "politik", Yunanca, TroXiTiKrjv); Bir şehrim var, bir ülkem var; Marcus olarak Roma'ya sahibim ve bir insan olarak evrene sahibim; ve sonuç olarak bu topluluklara fayda sağlayan şey benim için tek iyi olandır. 1 Marcus kendisini uyardı: Uykuyu üzerinizden atmak zor olduğunda, topluma borçlu olduğunuz görevleri yerine getirmenin insan doğasının kanunlarına ve kendi anayasana uymak anlamına geldiğini kendinize hatırlatın. . . Bir birim olarak sosyal bütünün tamamlanmasına yardımcı olursunuz; aynı şekilde, her eyleminiz toplum yaşamının tamamlanmasına yardımcı olmalıdır. 2 İki yüz yılı aşkın bir süre sonra, o zamanlar çok başarılı bir genç hatip olan Hristiyanlığa geçmiş Augustine, bir gece Milano sokaklarında yürüyordu; ertesi gün imparatoru öven konuşma yapmak zorunda kalacağından korkuyordu. Bu endişelerin ortasında sarhoş bir dilenciye fark etti. Augustine kendi kendine, kendisi bu kadar perişanken bu dilencinin neden bu kadar mutlu görüldüğünü sordu. Augustine daha sonra onun

--- SAYFA 76 ---

Bekarlık ve feragat özgürlüğü uğruna kariyerinden, tutkularından, birlikte yaşadığı ve ona bir oğul doğuran kadından ve zengin bir mirasçıyla yaklaşan evliliğinden nihayet vazgeçtiğinde çok büyük bir rahatlama yaşadı. Pagan çağdaşları bu tür bir feragat etmeyi yalnızca toplumsal bir intihar olarak değil, aynı zamanda en kötü dinsizlik ve onursuzluk olarak görüyorlardı. Ancak Augustine bunun, "kendi hayatını dünyanın üstüne çıkarmak" amacıyla dünyevi gelenek ve göreneklere göre inşa edilen sahte benliği yok ederek "dünya için ölmekten" başka bir anlama gelmediğine inanmaya başladı. 3 Zühd eğilimli Hıristiyanlar, ileride göreceğimiz gibi, idealleştirilmiş bekarlıklarını Cennet'e geri yansıtmışlar ve ilk evlilik öyküsünü, günahları ve bunun sonucunda ortaya çıkan cinsel uyanışları, "Bekâret Cenneti"nden kovulmalarıyla sonuçlanan, evliliğe ve doğum sancılarından toplumsal tahakküm ve ölüme kadar tüm acılara yol açan iki bakirenin öyküsüne dönüştürmüşlerdir. 4 Ünlü öğretmen ve piskopos Nyssa'lı Gregory (yaklaşık MS 331 — 395) şöyle beyan etti: "O halde evlilik, Cennette sürdürülen hayattan ayrılmamızın son aşamasıdır; dolayısıyla evlilik... geride bırakılacak ilk şeydir; sanki Mesih'e gidişimizin ilk durağıdır." 5 Bugün bile, sıradan yetişkin toplumuna (evliliğe, aile ve kariyerin çifte yükümlülüklerine) dalmadan önce düşünmeye zaman ayıran bir ergen tereddüt edebilir, çünkü bu tür yükümlülükler genellikle kişinin hayatından daha azına mal olmaz; özellikle de kişi kendi topluluğu içinde tanınmak ve kutlanmak istiyorsa, neredeyse tüm enerjisinin aileye ve topluma karşı yükümlülüklerini yerine getirmeye harcanmasına neden olur. Bekarlığın paradigmasını oluşturduğu Hıristiyan feragati, bu anlamda özgürlük, özellikle de Roma toplumuna karışmaktan kurtulma olanağı sunuyordu. Klasik Yunan ve Roma toplumunda, ailesi tarafından seçilen kişiyle evlenmeyi reddeden veya tereddüt eden genç bir erkek veya kadın, itaatsiz veya muhtemelen deli olarak kabul edilirdi. Pek çok ebeveyn, kızlarının ergenlik çağında veya hemen sonrasında evlenmesini bekliyordu; Aristokratik çevrelerde avantajlı evlilikler bazen çocuklar altı ya da yedi yaşlarındayken yapılıyordu. Tarihçi Peter Brown'un söylediği gibi, evlilik yoluyla "bir kız, tıpkı eşi gibi, toplumunun tam anlamıyla üretken bir üyesi olarak askere alınıyordu." 6 Genç erkeklerin, aile geleneklerine ve konumlarına göre, on yedi ila yirmi beş yaşları arasında evlenmeleri ve daha sonra kendilerini topluluklarının hizmetine sunmaları bekleniyordu. Roma vatandaşlarının çoğu, muhtemelen "insanın politik bir hayvan olduğu" (ttoaitiktjv d0v) ve kişinin değerinin ölçüsünün nüfuz sahibi ve güçlü insanlar tarafından tanımlandığı şekliyle "ortak iyiye" veya devlet işlerine (TroAireujua) yaptığı katkı olduğu konusunda Aristoteles'le aynı fikirdeydi. Böylece sosyal ve politik tanınma bahşedildi. Geri çekilmeyi ve yalnız bir yola gitmeyi seçen herkes aşırı dışlanma riskiyle karşı karşıyaydı: Yunanca'da "aptal" terimi, kelimenin tam anlamıyla, daha büyük topluluğun kamusal ve sosyal hayatı yerine yalnızca kişisel veya özel meselelerle (l8ioq, "kendisinin") ilgilenen bir kişiyi ifade ediyordu.

--- SAYFA 77 ---

İsa'nın mesajı bu tür varsayımlara saldırıyordu. "Bir insan bütün dünyayı kazanıp kendi ruhunu kaybederse bunun ona ne faydası olur?" İsa Matta'da soruyor. 7 Gördüğümüz gibi İsa'nın kendisi, Perslerin, Babillilerin, Mısırlıların, Yunanlıların ve Romalıların pagan imparatorluklarında yüzyıllar boyunca yabancı gruplar halinde, çoğunlukla da vatandaş olmayan kişiler olarak yaşamış olan Yahudi halkının geleneğine mensuptu. Görünüşe göre bu yabancılar, insani değerlerin devlete yaptığı katkıya bağlı olduğu görüşünü reddetmiş ve bunun yerine Batı'da çok daha sonra gelişen "bireyin mutlak değeri" fikrini ortaya atmışlardır. Her bireyin kendine özgü, Tanrı vergisi bir değere sahip olduğu ve herhangi bir toplumsal katkıdan tamamen ayrı olarak sonsuz bir değere sahip olduğu fikri - çoğu paganın saçma bularak reddedeceği bir fikir - bugün Batı hukuku ve siyasetinin etik temeli olarak varlığını sürdürüyor. Bizim sekülerleşmiş Batılı demokratik toplum fikrimiz, erken Hristiyanlığın yeni toplum vizyonuna çok şey borçludur; artık aile, kabile veya ulusun doğal bağlarıyla değil, üyelerinin gönüllü seçimiyle oluşan bir toplum. 8 Ancak klasik bakış açısından bakıldığında, "dünyayı reddeden" - aileyi, kabileyi ve ulusu reddeden - Hristiyanlar kendilerini fiilen "aptal" ilan ettiler. Dünyadan feragat bir yana, Hristiyanların katı ahlaki tutumları cinsel aktivitenin risklerini büyük ölçüde artırmıştı. Pek çok paganın doğal karşıladığı gündelik cinsel davranışlar (hamamlarda akıl hocaları ve arkadaşlar arasındaki eşcinsel karşılaşmalar veya kölelerin ve fahişelerin cinsel kullanımı) eşcinselliği, doğum kontrolünü, kürtajı ve çocuk öldürmeyi aynı anda reddeden çoğu Hristiyan tarafından reddedildi. Bu nedenle Hristiyanların çoğu için cinsel aktivite hamile kalma riskini taşıyordu ve bu nedenle her iki partneri de potansiyel olarak en azından aile hayatının ekonomik ve sosyal yükümlülüklerine dahil ediyordu. İsa ve takipçilerinin örneği, onları bu tür yükümlülüklerden uzaklaşıp özgürlüğe giden yıkıcı yolu seçmeye teşvik etti. Anthony adında ünlü bir Mısırlı Hristiyan böyle bir özgürlüğü seçti ve nesiller boyunca çileciliğe eğilimli Hristiyanlar onun öyküsünü anlatmayı sevdiler. Anthony, 260 yılı civarında Mısır'ın küçük bir kasabasında yaşayan varlıklı Hristiyan bir ailenin oğluydu. Anthony yaklaşık on sekiz yaşındayken ailesi öldü ve büyük bir evin sorumluluğunu ona bıraktı. Küçük kız kardeşine bakmak, kölelere göz kulak olmak ve üç yüz dönümlük verimli ve güzel tarım arazisini yönetmek zorundaydı. Anne ve babasının ölümünden yaklaşık altı ay sonra, Anthony, bir gün kilisede İsa'nın zengin bir genç adama söylediği şu sözleri duyduğunda geleceğini düşünüyordu: "Git, sahip olduklarını sat ve fakirlere ver, o zaman cennette hazinen olacak; gel ve beni takip et." 9 Anthony'nin biyografisini yazan kişi, onun hemen kiliseyi terk ettiğini ve miras olarak aldığı mülkü "kendisine ve kız kardeşine yük olmasın diye" köylülere verdiğini anlatır. 10 Onların tüm mal varlığını sattı, paranın çoğunu yoksullara verdi ve kız kardeşinin geçimine yetecek kadar azını yedekte tuttu; Kısa bir süre sonra onu münzevi Hristiyan kadınların bulunduğu bir eve yerleştirdi ve "kendini gözeterek ve sabırla kendini disipline ederek" köyü terk etti. 11 Anthony, memleketindeki zengin bir toprak sahibinin evlenip ömür boyu sürecektir yükümlülüklerini yerine getirmek yerine, İsa'nın sözlerini bir izin, aslında bir teşvik olarak kabul etti.

--- SAYFA 78 ---

Bu ağır sorumluluklardan kurtulmak için. Yoğun, yalnız ve kendi kendine yeten Anthony, zorluklardan kolay bir kaçış arayışında değildi. Bunun yerine, kendini keşfetmeye ve Tanrı'yı keşfetmeye giden yolu açmak için geleneksel ve saygın bir yaşamı aniden terk etti. Anthony, "ruhuyla ilgilenmek" için kendisini -kelimenin tam anlamıyla "egzersiz" anlamına gelen- çileye adadı¹² ama önce, insanlarla arkadaşlık ve onaya yönelik arta kalan arzuya savaşmak zorundaydı. Biyografisini yazan bize, şeytanın Anthony'ye ilk başta "mülkleriyle ilgili anılarla, kız kardeşi için endişeyle, akrabalarıyla yakınlık kurarak, para ve güç arzusuyla, yemekten ve hayatın diğer zevklerinden çok keyif alarak" ve son olarak da canlı cinsel fantezilerle eziyet ettiğini anlatıyor. ¹³ Anthony'nin öğrenmek istediği şey, insan yaşamının sıradan toplumsal beklentilerden ayrı olarak ne olduğu veya olabileceğiydi. O, tüm insan toplumunu reddetmedi, ancak yerel Mısırlı toprak sahiplerinden oldukça farklı bir aristokrasi toplumunu aradı - ilahi bilgeliğin uygulanmasında uzmanlar ya da öyle olduğuna inanıyordu. Aileyi, evliliği ve akrabaları reddetmiş olsa da, kendi nefesine hakim olmalarına hayran olduğu kişilere isteyerek tabi oldu ve onlardan biri olmaya çalıştı: "Birin in nezaketini, diğerinin duadaki kararlılığını, birinin alçakgönüllülüğünü, diğerinin nezaketini" ve her şeyden önce "onların Mesih'e olan bağlılıklarını ve birbirlerine olan sevgilerini" fark etti. ¹⁴ Anthony, sert çöle tek başına gitmeye cesaret edildiğinde medeniyetin sınırlarının ötesinde neler olduğunu keşfetmeye yola çıkan ruhi bir öncü olarak Hristiyanlar arasında ünlü olacaktı. Anthony - ve onun gibi diğerleri - kendisiyle doğrudan ve aralıksız karşılaşmaların dehşetini ve coşkusunu kabul etmeyi ve kendine hakim olarak Sonsuz Tanrı ile olan ilişkisini keşfetmeyi umarak kendi ruhunun şeklini aradılar. Bu tür çileyi veya manevi "egzersizi" seçenlerin sayısı, üçüncü yüzyılda kiliseleri giderek daha fazla dolduran inananların sayısı ile karşılaştırıldığında çok fazla değildi, ancak onların rolü önemlidir; çünkü bu münzeviler, diğer birçok Hristiyanın yalnızca hayalini kurduğu ideali yaşadılar. Klasik bilim adamı Ramsay Mac-Mullen, Konstantin'in din değiştirmesini takip eden yüzyılda Hristiyanların sayısının yaklaşık beş milyondan otuz milyona çıktığını,¹⁵ Mısır'daki keşişlerin sayısının ise yaklaşık otuz bine ulaştığını tahmin ediyor. ¹⁶ Bu münzevilere, Kalküta'da Rahibe Teresa'nın hâlâ onlara verdiği adla, Tanrı adına "sporcular" deniyordu ve bugün pek çok insanın, binlerce hayranının yalnızca hayalini kurduğu şeyleri başarmak için kendilerini disipline eden belirli sporculara, kadın ve erkeklere saygı duyduğu gibi saygı görüyorlardı. Anthony ve diğer münzeviler, atletik terimlerle öz kontrol mücadelelerinden, bedeni ve zihni kontrol etme ve her ikisini de görünüşte zahmetsiz bir ustalık içinde sürdürme çabası olarak bahsettiler. Belirli günlerde kendi sınırlı münzevi pratiklerini uygulayan birçok Hristiyan ve belki de hiçbir zaman beslenmelerini kontrol etme ve "sporcular" olarak kendilerini güçlendirme çabasını göstermemiş olan çok daha fazlası, yine de böyle bir disiplini başaranlara hayranlık duydular. Küçük Asya'da varlıklı bir aileden gelen evli bir Hristiyan olan Nyssa'lı Gregory, ailesinin ve arkadaşlarının beklentilerine ve sosyal ve politik yükümlülüklerin baskılarına rağmen "kendi hayatını dünyanın üstüne çıkarmaya" ¹⁷, kendisi ve yalnızca Tanrı için yaşamaya cesaret etmeyi dilediğini büyük bir üzüntüyle yazdı. Çünkü yazdığına göre, hiç şüphesiz kendi deneyimine dayanarak,

--- SAYFA 79 ---

Hayatı kendi içinde sınırlı olan kişi, ya [acılardan] tamamen kurtulur ya da dikkati dağılmayan, toplanmış bir zihne sahip olarak bunlara kolayca katlanabilir; Kendini karısı ve çocuğuyla paylaşan kişinin çoğu zaman kendi durumundan pişmanlık duyacak vakti bile olmaz, çünkü sevdikleri için duyduğu kaygı yüreğini doldurur. 18 Gregory ayrıca insanların çocuk sahibi olma konusundaki doğal arzuları nedeniyle nasıl acı çektiğini de anladı: Çocuklar doğsa da, asla beklenmese de her zaman acı vardır; yaşasalar da ölseler de. Bir kişinin çok sayıda çocuğu vardır ama onları geçindirmeye yetecek maddi imkanı yoktur; bir başkası uğruna çalıştığı büyük servetin varisinin eksikliğini hissediyor. . . bir adam çok sevdiği oğlunu kaybeder; bir başkasının fahişe bir oğlu hayatta; Her ikisi de eşit derecede acınası, her ne kadar biri oğlunun ölümüne, diğeri ise yaşamına üzüyor. Gerçek veya hayali nedenlerden kaynaklanan aile kıskançlıklarının ve tartışmalarının ne kadar üzücü ve feci bir şekilde sona erdiğinden bahsetmekten fazlasını yapmayacağım. 19 Gregory, insanların nasıl zenginlik, ayrıcalık, kamu görevi ve başkaları üzerinde güç peşinde koştuklarını, kendilerini "boşluğun köleleri" haline getirdiklerini ve tüm bunların yanılsamaların peşinde olduğunu anlatıyor. Ama sıradan hayatın zincirlerinden kurtulmayı seçen kişi, "evlilik yapmaktan kaçınarak bir anlamda kendini insan hayatından tamamen sürgün etmiş olur." 20 Birçok yükümlülüğüne bağlı bir adam olarak Gregory, antisosyal olma, her şeyden daha değerli olarak Tanrı'nın önünde kendi bekar yaşamını seçme özgürlüğünü özlemle yazıyor. O zamanlar pek çok insan - ve şüphesiz şimdi de pek çok kişi - çileci yaşam arzusunun bencilce olduğunu düşünmüş olabilir. Ancak Gregory, o yaşamda, Tanrı'nın başlangıçta insanoğlunun olmasını amaçladığı şeye dönüşme potansiyelini gördü: "Tanrı'nın benzerliğinde" yaratılmış, O'nun sevgisi ve ışığıyla ısıldayan varlıklar; "[keşişlerin] işi ve mükemmelliği, tüm saflığın Babasını düşünmek ve kendi karakterlerinin çizgilerini tüm güzelliğin Kaynağından güzelleştirmektir." 21 Gregory şunu ekliyor: "Kimse bunu söylerken evliliği küçümsediğimizi düşünmesin. Bunun Tanrı'nın lütfuna yabancı olmadığının çok iyi farkındayız"; ancak, diye devam ediyor, insanları evlenmeye teşvik etmek tamamen gereksizdir, çünkü "insanlığın ortak içgüdüleri onun adına yeterince destek sağlarken" bekaret "bu doğal dürtüleri engeller." 22 Böylece Hristiyanlar, Marcus Aurelius'un en yüksek erdem olarak kabul ettiği şeyi reddettiler; çünkü gördüğümüz gibi, Marcus dini kaderinin ailevi, toplumsal ve politik durumunda ve imparatorluk rolünün kendisine yüklediği görevlerde verildiğini gördü. Stoacı felsefe onu kaderini kucaklamaya, hatta sevmeye, onun taleplerine boyun eğmeye ve onun hayal kırıklıklarına sabırla katlanmaya teşvik ederken, Hristiyanlar bunun tersini arıyordu; kendilerini gelenek ve görenek bağlarından, dindar paganların kader dediği şeyden kurtarmaya. Muhtemelen imparator Marcus'un yakın çağdaşı olan anonim bir Hristiyan, kaderin hayatını yönettiğini inkar eden, ailesinin talep ve beklentilerini reddeden ve kendisini yalnızca Tanrı'nın hakikatine adanmak için kendi Yunan eğitiminin yanı sıra paganizmi de reddeden, Romalı aristokrat bir din değiştiren Clement'in kurgusal bir biyografisini yazdı. Ancak bu yolu seçen herkes gibi Clement de engellerin (tatmin için haykıran fiziksel ve duygusal içgüdülerin) kendi içinde olduğunu fark etti. Yalnızca bu iç ve dış talepleri reddetmeye cesaret edenler, iffetin özgürlüğe giden yol olduğunu iddia edebilirler.

--- SAYFA 80 ---

Clement'e göre Hristiyanlığın "iyi haberi" özerklik anlamına geliyordu: Bir Hristiyan aslında bedensel dürtülere hakim olarak kadere meydan okuyabiliyordu. Afrodit ve Eros gibi birçok insan aşğını alt eden güçler, artık kendilerini bir aslan terbiyecisinin önünde duran hayvanlar gibi rasyonel iradeye teslim etmek zorundadır. Clement'e göre, münzevi Hristiyanlar artık kontrol edilemeyen güçlerin -ne Stoacıların saygı duyduğu kaderin güçleri ya da kader güçleri, ne de içeriden doğan tutkuların- insafına kalmıştı. Hristiyanlığa geçme, çileciliğin "sporcuları" için öz kontrolde muazzam bir kazanç vaat ediyordu. 23 Clement elbette ki öz kontrolün Platoncu ve Stoacı filozofların pratik müjdesi olduğunu biliyordu. Ancak Platon, öz denetimi, yalnızca Sokrates'in elde ettiği, tüm başarılar arasında en nadir olanı olarak görüyordu; oysa Hristiyanlar, her din değiştirenin mükemmel bir bekarlığa ulaşamamasına rağmen, bu erdemin her din değiştiren kişinin ulaşabileceği bir şey olduğunu duyurdular. Hristiyan öğretmen Origen, pagan filozofların öğretisini, sofistike damaklar için hazırlanmış güzel yemekler olarak nitelendirdi, ancak "biz [Hristiyanlar] kitleler için yemek pişiriyoruz." Ancak Hristiyan öğretmenler bu tür felsefi tutumları yaygınlaştırırken, aynı zamanda bu filozofların öğrettiklerinin çoğunu da bir kenara attılar. Asya ve Yunanistan'daki Hristiyan kiliselerine piskopos olarak hizmet eden ve şehit olarak ölen (yaklaşık 260) bekar bir Asyalı Hristiyan olan Methodius, Yunan felsefesi ve eğitiminin "büyük yalanına", yani kaderin, kaderin ve zorunluluğun gerçek olduğu, evrendeki insan ilişkilerini kontrol eden dış güçler olduğu ve kader gibi cinsel arzunun da insan kontrolünün ötesinde olduğu inancına karşı ünlü bir polemik yazdı. Methodius'un polemiği, Platon'un büyük kozmik güçlerden biri olarak Eros'un - cinsel arzunun - gücünü övdüğü Sempozyumunun kasıtlı bir parodisiydi. Methodius'a göre Platon'un Sempozyumu sahte felsefi eğitimin somut örneği idi. Platon, Sempozyumu'nda, erotik - ve özellikle homo-erotik - aşkın ihtişamını överek bir gece önce akşamdan kalmalıkla mücadele eden bir grup erkeği gösterirken, Methodius anti-erotik On Bakire Sempozyumunu, bekaretini övmek için birbirleriyle yarışan on kadın münzevinin dramatis kişiliği aracılığıyla sunuyor! Ünlü münzevi Thecla, bekaretini öven konuşmasıyla defne tacını kazanan yıldız tartışmacıdır. Methodius'un diyalogunun ilk konuşmacısı Marcella, insanlık tarihinin tüm seyrini özgürlüğe doğru bir ilerleme olarak tanımlıyor. Her ne kadar evlilik ve üreme "başlangıçta" insan ırkını çoğaltmak için gerekli olsa da, bunlar artık yalnızca insan kökeninin kaba ve arkaik bir kalıntısını, gerçek insanın, bekârlığın evriminden önceki bir tür dinozor çağını temsil ediyor. 24 Ancak ikinci konuşmacı Theophila, Marcella'ya karşı çıkıyor ve bunun yerine evliliği ve üremeyi savunan ve her ikisinin de Tanrı'nın bereketini talep eden birçok Hristiyanın bakış açısını dile getiriyor. Theophila, başlangıçta Yaratıcının erkeği ve kadını yarattığını söylüyor; ama "şu anda... insanlık, dünya var olduğu sürece Tanrı'nın imajını oluşturmak için işbirliği yapmalıdır... çünkü 'Artın ve çoğalın' deniyor (Yaratılış K28)." 25 Teofila

--- SAYFA 81 ---

evliliği reddedenleri azarlıyor: "Bizim de varoluşumuzu sağlayan Yaratıcı'nın emrine gücenmemeliyiz." Theophila bitirdiğinde Thaelia şöyle yanıt verir: Eğer Hristiyanların Yaratılışı kelimenin tam anlamıyla almaları gerekseydi, Pavlus Adem'in Havva'yla birleşmesinden "Mesih ve Kilise" anlamına gelen "büyük bir gizem" olarak bahsetmezdi (Efesliler 5:32). Theophila'yı doğrudan suçlamadan, içlerindeki kontrolsüz şehvet dürtüleri nedeniyle disiplinsiz olan kişilerin, Kutsal Yazıları gerçek anlamlarının ötesine zorlamaya cüret ettiklerini ve bu nedenle "Çoğalın ve çoğalın" [Yaratılış 1:28] ve "Bu nedenle insan babasını ve annesini bıraksın" [Yaratılış 2:24] sözlerini kendi idrar tutamamalarını savunmak için çarpıtmakla suçluyor. . . . Thaelia'nın görüşüne göre, bu tür Hristiyanlar bu pasajları kendilerini cinsel açıdan tatmin etmek için kullanıyor, bir yandan da ilgilerinin üremeye ilgili olduğunu iddia ediyor. Pavlus'un bekarlığa gerek duymadığını kabul ediyor, ancak "insanlığı Cennete geri döndürmenin yolunu" başarabilen herkes için bunu kesinlikle tercih ettiğini söylüyor. 26 Son olarak Thecla, bekaretteki kız kardeşi Arete (adı Yunanca'da "erdem" anlamına gelir) tarafından "Paul tarafından evanjelik ve havarisel öğretilerde öğretildiği için evrensel felsefede hiç kimseye boyun eğmeyen" biri olarak tanıtılır. 27 Thecla, Thaelia'nın yanında yer alır ve felsefi eğitimin büyük yalanını kınamaya devam eder: "Kötülüklerin en büyüğü, bu hayatın kaderin kaçınılmaz zorunlulukları tarafından yönetildiğini söylemektir." 28 Thecla'nın kendisi, kişinin "kaderini kabul etmesi" gerektiğini söyleyenlere karşı canlı bir kanıt olarak duruyor - bu kader ister kişinin anatomisinden, ister kişinin doğumundaki ailesel ve sosyal koşullardan kaynaklansın. Thecla, insan özgürlüğünü överken, yalnızca iffet içinde yaşayanların kendilerine ve kaderlerine gerçekten hakim olabileceklerini ilan ediyor. Kız kardeşlerine "öğretmenimiz Paul'a göre mücadele eden ve güreşen kadın savaşçılar" olarak hitap ediyor. Çünkü şeytanı yenen, yedi büyük iffet mücadelesinden geçen kişi, yedi taca sahip olur. Bu savaşı kim kazanırsa, "kaderin ya da talihin kölesi olmadan, bizi memnun eden şeyleri efendiler gibi seçebilecek, zorunluluktan arınmış, erkeksi... ve gönüllü bir zihin" elde eder. 29 Arete, Thecla'nın bekaretini öven en iyi konuşma olduğuna karar verir ve bekaretin özgürlük olduğunu savunması nedeniyle ona taç verir. Thecla daha sonra onur yerinde durur ve diğerlerini bir ilahiyle gökteki damatları Mesih'i karşılamaya yönlendirir; kız kardeşleri koro halinde yanıt verirler: "Kendimi Senin için saf tutuyorum, ey Damat; ve yanan bir meşale tutarak seninle buluşmaya gidiyorum." 30 Bakireler arasındaki bu hayal ürünü diyalog yine de, kendilerini manevi disiplinlere ve duaya adanmak için, bu grubun yaptığı gibi, zengin üyelerin sağladığı evlerde ve bahçelerde toplanan, kendini çileciliğe adanmış Hristiyan kadınların gerçek faaliyetlerini yansıtmaktadır. Çünkü bu tür kadınlar çoğu zaman paganlarının inançlarını reddediyorlardı.

--- SAYFA 82 ---

Methodius, komşuları ve akrabalarının kendi kaderleri ve servetleri olarak gördükleri Hristiyan yaşamının gerçekte ne anlama geldiğini, yani insan özgürlüğünün gerçekleşmesini örneklediklerine inanıyordu. Yakın zamanda birçok kadın tarihçinin de gösterdiği gibi, kadınlar için bekarlık bazen cennette nihai ödüllerin yanı sıra yeryüzünde de doğrudan ödüller sunuyordu. Thecla'nın kendi öyküsünün, genç bir kadının bir "kutsal kadın", bir münzevi, müjdeci ve şifacı olarak özerklik başarısını nasıl kutladığını gördük; üçüncü ve dördüncü yüzyıllarda giderek artan sayıda Hristiyan kadın onun örneğini takip etmeye ve "yeni Theclas" olmaya karar verdi. 31 Bunlardan biri, asil Romalı ailesinden muazzam bir servetin mirasçısı olan Genç Melania'ydı. Biyografi yazarına göre Melania "gençliğinden beri Mesih'i özlemişti ve bedensel iffetin özlemini çekiyordu." Ancak ebeveynleri, "on dört yaşındayken ve eşi on yedi yaşındayken, onu konsolosluk ailesinden olan mübarek kocası Pinian ile zorla evlendirdi." 32 Melania önce Pinian'a kendisiyle bekar bir evlilik içinde yaşaması için yalvardı ve ardından "bedenini özgür bırakmayı" kabul etmesi halinde tüm servetini ve mal varlığını ona vermeyi teklif etti. Ancak Pinian, ailenin verasetini garanti altına almak için önce iki çocuk sahibi olmaları konusunda ısrar etti; bundan sonra "ikimiz birlikte dünyadan vazgeçeceğiz." 33 Önce bekaret yemini ettikleri bir kızları oldu; sonra bebekken ölen bir oğul. Melania'yı "aşırı derecede sıkıntılı ve... hayattan vazgeçmiş"34 görmek Pinian'ı üzdü ve ona aceleyle hayatlarının geri kalanını iffet içinde geçireceklerine söz verdi. Kısa bir süre sonra, küçük kızları da öldüğünde, Pinian ve Melania, altı yıllık evlilikten sonra, kendisi yirmi, kendisi yirmi dört yaşındayken, köylülerin kaba kıyafetlerini giydiler, olağan sosyal yükümlülüklerinden vazgeçtiler ve İsa'nın emirlerini yerine getirdiler. Yabancılar konukseverlik gösterdiler, fakirlere ve muhtaçlara para verdiler, hapishaneleri ve madenleri ziyaret ederek hangi mahkumların borç nedeniyle orada tutulduğunu araştırdılar ve serbest bırakılmaları için para sağladılar. Melania ve Pinian'ın artık daha da ileri gitmeye, İsa'nın sözleriyle, "sahip oldukları her şeyi satıp yoksullara vermeye" (Matta 19:21) hazır oldukları söyleniyordu. Bunun üzerine Roma mülklerindeki köleler isyan ettiler, çünkü açık köle pazarında muhtemelen ayrı ayrı satılmak istemiyorlardı, ancak Pinianus'un erkek kardeşine birlikte satılmayı tercih ediyorlardı. Melania'nın biyografi yazarı, kendisinin ve Pinian'ın erkek kardeşinin ayaklanmayı kışkırttığından şüphelendiğini çünkü "tüm mallarını kendisi için almak istediğini ve aslında tüm akrabalarının, kendilerini onlardan daha zengin kılmak için malları için plan yaptığını" söylüyor. 35 Pinian'ın babasının mallarını diğer çocuklarına vermeyi planladığından şüpheleniyorlardı. Melania ve Pinian "dünyadan vazgeçmek" isteseler de, zenginliklerini seçtikleri dini amaçlar doğrultusunda elden çıkarma haklarını korumak konusunda yoğun bir endişe duyuyorlardı. Melania, akrabalarının açgözlülüğüne karşı koruma istemek için imparator Honorius'un kayınvalidesi Serena'ya gitti. Kısa bir süre sonra imparator Honorius, mülklerinin hükümet görevlileri tarafından satılmasına ve gelirin Melania ve Pinian'a verilmesine karar verdi. Böylece genç çift, büyük bir beklentiyle Kutsal Topraklar'a gitmek üzere Roma'yı terk etti: "İnandıkları şeyleri yeryüzüne yaymayı sabırsızlıkla bekliyorlardı.

cennette saf hazineler biriktirebilirlerdi."36 Augustinus ve piskopos arkadaşları Afrika'ya gittiklerinde onları orada manastırlar kurup bağışlamaya ikna ettiler.

--- SAYFA 83 ---

Melania'nın doksan kadın için bir manastır inşa ettiği Mısır ve Kudüs'teki keşişleri ziyaret etti. Orada sade bir şekilde yaşadı, eski fahişelere sığındı, Kutsal Yazıları ve kilise babalarını inceledi ve kendi manastır topluluğunu kurmak için çabaladı. Kendisi kız kardeşlerinin, özellikle de hasta olanların fiziksel ihtiyaçlarını karşılarken, manastırı yönetmesi için başka bir kadını seçti. Pinian öldüğünde Melania, Zeytin Dağı'ndaki küçük bir hücreye yerleşti ve orada dua edip meditasyon yaptı. Orada merhum kocasının onuruna bir şapel, şehitler için bir türbe ve erkekler için başka bir manastır inşa etti. Melania ve Pinian, önceki ve sonraki pek çok kişi gibi, feragat etmeyi aile yükümlülüklerine göre daha yüksek bir alternatif olarak gördüler; dünyevi açıdan çok ayrıcalıklı oldukları için yükümlülükler daha da ağırdı. Tarihçi Elizabeth Clark'ın çok ustaca gösterdiği gibi, "dünyadan vazgeçmek" bazen Melania gibi zengin ve aristokrat kadınlara laik toplumda genellikle mahrum bırakılan pratik faydalar sağlıyordu. Kendi servetlerinin kontrolünü ellerinde tutabiliyorlardı, "kutsal hacılar" olarak dünyanın dört bir yanında özgürce seyahat edebiliyorlardı, kendilerini entelektüel ve manevi uğraşlara adayabiliyorlardı ve kişisel olarak yönlendirebilecekleri kurumlar kurabiliyorlardı. 37 Neredeyse tüm Hristiyanlar, çilecilerin, özellikle de bekarların, krallığa evli insanlardan daha yakın olduğu konusunda hemfikirdi; çünkü İsa, "cennetin krallığı uğruna kendilerini hadım edenleri" (Matta 19:12) övmemiş ve onları "meleklerle eşit" olarak adlandırmış mıydı (Luka 20:36); ve Pavlus, bekarların Mesih'e adanmasını bir tür ruhsal evlilik olarak tanımlamamış mıydı (1 Korintliler 6:17)? Çileci yaşama duyulan coşku, Pavlus'un ve Thecla'nın Elçileri gibi radikal Hristiyan edebiyatının kaynağı olan Suriye'de ve Küçük Asya'da hızla yayılmıştı; ve ayrıca Anthony ve diğerlerinin hikayelerinin, vahşi ve ıssız çöllerde güçlerini test etmeye istekli binlerce genç Hristiyanın ilgisini çektiği Mısır'da. Ancak herkes çileciliği üstün bir erdem olarak kabul etmiyordu. Roma'da, Melania ve Pinianus "dünyayı terk ettiklerinde" (c. 390), münzevi hareket, özellikle zengin ve aristokrat çevrelerde son derece tartışmalıydı. Melania'nın babası gibi Hristiyan ebeveynler bile, o zamanlar Roma piskoposu Damasus'un sekreteri olan Jerome gibi çilecilik tutkunlarının vaazlarına çocukları boyun eğdiğinde protesto ettiler. Jerome gençliğinde Suriye çölünde münzevilerle birlikte yaşamıştı; uygar yaşama döndükten sonra bile kendisini çilecilik konusunda uzman olarak görmekten hoşlanıyordu. Daha sonra bir mağarada yaşadığı deneyimlere baktı ve ıssız, ıssız bir çölde, yakıcı güneşle kavrulmuşken ne kadar sık kendimi Roma'nın zevkleri arasında hayal ettiğimi hatırladı! Yalnız oturdum çünkü yüreğim acıyla doluydu; uzuvlarım çirkin bir çuvalın içine sıkışmıştı, cildim bir Etiyopyalı'nın gibi siyahtı. . . Her gün ağladım ve iç çektim ve isteğim dışında uykuya daldığımda çıplak kemiklerim yere çarptı. Yeme-içme konusunda hiçbir şey söylemiyorum. Yalnızlar hasta olduklarında bile yalnızca soğuk su içerler ve pişmiş bir yemeğin aşırı olduğu düşünülür. Ve yine de, cehennem korkusuyla kendini bu hapisaneye sürgüne gönderen kişi, kendisini tekrar tekrar dans eden kızlarla çevrili buldu! Yüzüm açlıktan solmuştu ama soğuk bedenimde içimdeki tutkular parlamaya devam ediyordu. Bu insan canlıdan çok ölüydü; yalnızca yakıcı şehveti kaynamaya devam ediyordu. 38

--- SAYFA 84 ---

İki yıl sonra Jerome çölü terk ederek Antakya'ya gitti ve daha sonra Konstantinopolis ve Roma'ya gitti. Eski keşiş, burada papalık sekreteri ve daha sonra Damasus'un sözcüsü oldu; Konstantin sonrası dönemde Vatikan'ı karakterize eden görkemli törenlerle yaşayan ilk papaydı. Ancak Hristiyan hareketi üçüncü ve dördüncü yüzyıllarda sayıca ve nüfuz bakımından arttıkça ve sonunda yalnızca yasal olmakla kalmayıp imparatorluk tarafından himaye edilir hale geldikçe, Hristiyan piskoposların durumu kökten değişti. Artık tutuklanmanın, işkencenin ve infazın hedefi değillerdi; artık vergi muafiyetleri, altın bağışları, büyük prestij ve hatta bazı durumlarda imparatorluk sarayında nüfuz sahibiydiler. Artık Hristiyan olmak, Perpetua gibi Hristiyanlar için kahramanca bir seçim olmadığı için, Konstantin çağındaki en yoğun inananlardan bazıları, bağlılığın kanıtı olarak çileci yaşamın, bir tür kendi kendilerinin yaptıkları şehitliğin özlemini çekiyorlardı. Gördüğümüz gibi birçok kişi münzevi Hristiyanları ünlüler, "Tanrı'nın atletleri"nin yaşayan örnekleri olarak görüyordu. Roma'nın en güçlü Hristiyanları arasında hareket eden Jerome, ruhani danışman rolünü benimsedi ve kendisini özellikle, muazzam zenginliğe sahip bir dul olan Paula'nın da aralarında bulunduğu aristokrat kadınlardan oluşan bir çevreye adadı. Jerome, kızı Eustochium'a en ünlü mektuplarından birini yazdı ve onu yalnızca Mesih'i kucaklamaya teşvik etti: Her zaman kendi odanızın mahremiyetinin sizi korumasına izin verin: her zaman Damat'ın sizinle içeride oynamasına izin verin. Dua ediyor musun? Damatla konuşuyorsun. Okuyor musun? Seninle konuşuyor. Uyku seni yakaladığında arkandan gelecek, elini kapı deliğinden içeri sokacak, yüreğin onun için coşacak. 39 Jerome, Eustochium'u, bakire olarak, kendi evli kız kardeşi Blaesilla da dahil olmak üzere tüm evli kadınlar üzerindeki üstünlüğünü kabul etmeye teşvik etti: "Benden kutsal bir kibir öğrenin: bilin ki siz onlardan daha iyisiniz!" 40 Fakat yirmi yaşındaki Blaesilla, düğününden birkaç ay sonra birdenbire kendini dul ve acı içinde din değiştirmeye hazır halde buldu. Otuz gün boyunca yüksek ateşi vardı ama yine de Jerome'un radikal kemer sıkma programına itaat etti. Yerde uyudu, yemek yemeyi reddetti ve kendini tövbe duasına adadı. Arkadaşları ve akrabaları, ondaki değişim karşısında şok oldular ve onun aşırı uygulamalarını ve öğretmenini eleştirdiler veya alay ettiler. İki ay sonra tükenip öldüğünde birçok insan açıkça kırgındı. Jerome, Paula'yı şu sözlerle azarladı: Cenaze töreninden baygın bir halde dışarı çıkarıldığında, kalabalıkta buna benzer fısıltılar duyuluyordu: "Bizim sık sık söylediğimiz şey bu değil mi? Oruç yüzünden öldürülen kızı için ağlıyor. Torunları olsun diye yeniden evlenmesini istiyordu. Bu iğrenç keşişleri Roma'dan kovmaktan ne kadar uzak durmalıyız? Neden onları taşılamıyoruz veya Tiber Nehri'ne atmıyoruz? Onlar bu zavallı hanımı yanılttı; onun kendi isteğiyle rahibe olmadığı açık." 41 Ancak Jerome'u eleştirenler Blaesilla'nın ölümünden onu şiddetle suçladılar. Ruhani direktör olarak itibarı fena halde sarsılmıştı. Daha da kötüsü, patronu Papa Damasus ölmüştü

--- SAYFA 85 ---

birkaç hafta önce. Jerome aceleyle Kutsal Topraklar'a gitmek üzere Roma'yı terk etti; burada Blaesilla'nın hâlâ akıl hocalarına bağlı olan annesi ve kız kardeşi daha sonra ona katıldı. Yaklaşık beş yıl sonra, Roma'dan seyahat eden bir arkadaş, Jerome'un Beytüllahim'deki manastır hücrelerine, çileciliğin evlilik yaşamı üzerindeki üstünlüğüne meydan okuyan bir yazının bir kopyasını getirdi. Kendisi de bekar bir Hristiyan keşiş olan yazarı Jovinian, bekarlığın kendi başına evlilikten daha kutsal olmadığını savundu ve bazı fanatik Hristiyanları bu "doğaya karşı yeni dogmayı" icat etmekle ve daha sonra İsa ve Pavlus'a atfetmekle suçladı. 42 Jerome, Jovinianus'u ciddi bir tehdit olarak gördü ve "Hristiyanlığın Epikuros'unu evanjelik ve havarisel bir güçle ezmek" için yola çıktı. 43 Ancak Jerome, Jovinian'ın da bir zamanlar onun münzevi hareketine duyduğu heyecanı paylaştığını biliyordu. Yalınayak ve tıraşsız olan Jovinian kaba bir ceket ve kirli bir tunik giymişti, et yemeyi veya şarap içmeyi reddetmiş ve kadınlarla her türlü temastan kesinlikle kaçınmıştı. Ancak birkaç yıl süren bu kemer sıkma politikalarının ardından Jovinian'ın fikri değişti ve bunların ruhsal açıdan yararlı olup olmadığını sorguladı. Her ne kadar cinsel ilişkiden uzak dursa da, çok geçmeden Hristiyan çileciliğinin bazı öncüllerine dini ve özellikle de kutsal metinlere dayanarak meydan okudu. Jerome bize Jovinian'ın üreme (Yaratılış 1:28) ve evlilik (Yaratılış 2:24) ile ilgili "Tanrı'nın temel emirlerinden" başladığını söyler ve sonra, bunların yalnızca Eski Ahit'te gerçekleştiğine kimse itiraz etmesin diye Jovinian, bunun müjdede Rab tarafından onaylandığını söyler; "Tanrı'nın birleştirdiğini kimse ayırmaz" ve hemen şunu ekler: "Verimli olun, çoğalın ve dünyayı doldurun" (Matta 19:6; Yaratılış 1:28). 44 Bu nedenle Jovinian, bekar kişilerin evlenenlerden daha kutsal olduğu yönündeki yaygın inancı reddetti ve "bir zamanlar Hristiyan vaftizinden geçmiş bakireler, dullar ve evli kadınların, eğer diğer açılardan eşitlerse, eşit değere sahip olduklarını" ilan etti. 45 Üstelik yemekten, etten ya da şaraptan uzak durmak, kişiyi Yaratıcılarına şükran duyarak bunları yiyen bir kişiden daha kutsal yapmaz. Jovinian, vaftiz yeminlerine sadık kalan tüm Hristiyanların aynı göksel ödülü bekleyebilecekleri sonucuna vardı: Cennet, kişinin bu hayatta uyguladığı feragat derecesine göre birinci sınıf, ikinci sınıf ve üçüncü sınıf bölmelere göre düzenlenmemiştir. Bu tür öneriler, yazarlarının başına bir suistimal fırtınası getirdi. Kilisenin gelecekteki üç azizinin (Jerome, Ambrose ve onların genç çağdaşı Augustine) liderliğindeki Roma piskoposu Papa Siricius, Jovinian'ın scriptura horrida adını verdiği şeyi kınadı ve masum inananları bu "tehlikeli sapkınlık" olarak adlandırdığı şeyden korumak için onu aforoz etti. Jovinian aforoz edilmesini şiddetle protesto etti ve Kutsal Yazıların kendisinden yana olduğunu kanıtlamak için yorumlar yazdı. Jovinian, Tanrı'nın üreme ve evlilikle ilgili orijinal kutsamasına değinmenin yanı sıra, patriklerden havarilere kadar evli ve çocuk sahibi olan tüm İncil figürlerinin isimlerini verdi ve İsa'nın, suyu şaraba dönüştürdüğü Kana'daki evlilik kutlamalarına katıldığını ekledi.

--- SAYFA 86 ---

Evliliği savunmak için Pavlus'a başvurduğunda, iki yüzyıl önce Clement gibi Jovinian da ihtiyacı olan desteği deuterio-Pauline mektuplarında buldu: Pavlus'un şu sözlerini dinleyin: "Bu nedenle genç dulların evlenmesini ve çocuk sahibi olmasını arzuluyorum" [I. Timoteos 5:14] ve "evlilik herkes için onurludur ve evlilik yatağı kirlenmemiştir" [İbraniler 13:4]. 46 Jovinian, Pavlus'un orijinal mektuplarına atıfta bulunduğunda, içgüdüsel olarak bazı Protestanların daha sonra mükemmelleştirdiği seçici yorum tekniklerini takip etti. Pavlus'un bekarlığa yönelik dini tercihlerini ifade eden pasajları (1 Korintliler 7'nin çoğu dahil) göz ardı etti ve bunun yerine Pavlus'un cinsel perhiz için sadece pragmatik nedenler sunduğu pasajları benimsedi, örneğin "bakireler konusunda Rab'bin bana bir emri yoktur, ancak görüşlerimi bildiririm... 'Şu anki sıkıntıdan dolayı' bir kişinin olduğu gibi kalmasının iyi olduğunu düşünüyorum" (1 Korintliler) 7:25-26). "İşte" dedi Jerome, "rakibimiz heyecandan çılgına dönüyor: Bu onun bekaret duvarlarını sarstığı en güçlü koçu." 47 Pavlus'un bekarlığı tavsiye ettiği Jovinian'a göre, bunu ahlaki gerekçelerle değil, yalnızca pratik gerekçelerle tavsiye etti. Jovinian'ın kendisi de bu tür tavsiyeleri onayladı ve bunlara göre yaşadı. Kendisi bekaretini sürdürdü ama aynı seçimi yapan diğerlerini şöyle uyardı: "Gurur duymayın; siz ve evli kız kardeşleriniz eşit derecede aynı kilisenin üyelerisiniz." 48 Jerome, Jovinian'ın incelemesini okuduğunda, "yaşlı yılanın tıslamasını; bunun gibi bir öğütle ejderhanın insanı Cennetten kovduğunu" duyduğunu söyledi. 49 Jerome'u özellikle rahatsız eden şey, Jovinian'ın, aforoz edilmesine rağmen, Roma'nın önde gelen bazı Hristiyanları tarafından desteklenmesiydi - çileciliğin savunucusu Jerome'un artık istenmeyen adam olduğu Hristiyanlar. Jerome, herkesin bekarlığı övmesine rağmen, rahiplik için bir yeterlilik olarak bile herkesin bunu ciddiye almadığını kabul etti: Evli erkeklerin rahipliğe seçildiğini inkar etmiyorum; Bakirelerin sayısı ihtiyaç duyulan rahiplerin sayısı kadar fazla değil. Orduya en güçlü adamlar seçildiği için daha zayıf olanların da alınmaması gerektiği sonucu mu çıkıyor? . . . Peki nasıl oluyor da, rahipler atanırken, bir bakirenin atlanıp, evli bir adamın alındığını sıklıkla söylüyorsunuz? Belki de bekaretle uyumlu başka niteliklere sahip olmadığı için. 50 Jerome, birçok faktörün seçimleri kusurlu hale getirdiğini ekliyor: Bazen sıradan insanların yargıları hatalı olabilir; . . . İnsanların büyük bir kısmını oluşturan evli kişilerin, evli adayları onaylarken aslında kendilerini de onayladıkları sıklıkla görülür; ve evli bir kişiyi bir bakireye tercih etmelerinin, bakirelerden daha aşağı olduklarını kanıtladığı onların aklına gelmez. Jerome piskoposların bile

--- SAYFA 87 ---

Din adamlarının arasından en iyilerini değil, en akıllılarını seçin. . . ya da sanki dünyevi bir hizmette görev dağıtıyormuş gibi akrabalarına ya da akrabalarına veriyorlar; ya da paranın emirlerini dinliyorlar. Ve hepsinden kötüsü, kendilerine pohpohlama yağdıran din adamlarını teşvik ediyorlar. 51 Jerome, Jovinian'ı çürütmeye kalkıştığında, Jovinian'ın alıntı yaptığı kutsal metinlerden birçok pasajı inceledi ve bunların karşıt sonuçları desteklediğini iddia etti. Jerome, Kutsal Yazılar hakkındaki bilgisiyle ünlüydü ve hala da öyledir ve Yaradılış 2'nin düşüşten önceki evlilik kurumunu tanımladığını şüphesiz biliyordu; ancak evliliğin günahın ardından geldiğini ve dolayısıyla Tanrı'nın lanetine maruz kaldığını göstermek için ayetlerin sırasını kasıtlı olarak değiştirdi: Adem ile Havva'ya gelince, onların düşmeden önce Cennette bakire olduklarını ileri sürmeliyiz; fakat günah işleyip Cennetten kovulduktan sonra hemen evlendiler. Sonra şu pasajı görüyoruz: "Bu nedenle adam annesini babasını bırakıp karısına bağlanacak, ikisi tek beden olacak." 52 Jerome, İsa'nın kendisinin "beden bakımından bir bakire ve ruh bakımından tek eşli", tek gelini olan kiliseye sadık kaldığını beyan eder ve şunu ekler: "Her ne kadar başhemşire kalabalığının bana öfkeli olacağını bilsem de... elçinin [Pavlus'un] bana öğrettiği şeyi söyleyeceğim... gerçekten de Mesih'in bedeninin saflığı göz önüne alındığında, her türlü cinsel ilişki kirlidir." 53 Bu tür pasajlarda Jerome, kendisinin de itiraf ettiği gibi, geçmişteki cinsel davranışlarından utanan bir adamın tiksintisini, ete karşı duyduğu nefreti ifade eder. Bununla birlikte, Clement'ten, ilk yıllarında Tertullianus ve Nyssa'lı Gregory gibi evli Hıristiyanlara kadar, bekarlığın diğer savunucuları böyle bir tiksinti ifade etmiyorlar. Aslında, incelediğimiz kanıtların çoğu, bazılarının iddia ettiği gibi, bekarlığı savunmanın temeli etten nefret etmenin olmadığını gösteriyor; ancak Jerome'unki gibi durumlarda bu tür tepkiler, şüphesiz bekarlığa olan eğilimi yoğunlaştırdı. Sonra Jerome sonunda Paul'e döner: Bu yüzden tüm düşman ordusuyla savaşacağım. Elçi Pavlus'u ön saflara koyacağım ve o, generallerin en cesuru olduğundan, onu kendi silahlarıyla, yani kendi açıklamalarıyla silahlandıracağım. 55 Jovinian, deuterio-Pauline mektuplarına başvurmuştu, ancak Jerome öncelikle bilim adamlarının Pavlus'un gerçek mektupları olarak kabul ettiği mektuplardan yararlanıyor ve Pavlus'un sözlerini şiddetli bir abartıyla aşılayarak I Korintliler 7'yi vurguluyor: "Bir erkeğin bir kadına dokunmaması iyiye", birine dokunmak kötüdür. . .[Pavlus yalnızca evliliğe izin veriyor] "zina nedeniyle", sanki "en iyi buğday çiçeğini yemek iyidir" der gibi, ama yine de açlıktan ölmek üzere olan bir adamın dışkıyı yemesini önlemek için onun arpa yemesine de izin verebilirim. . . "Evlenmek daha iyidir" demesi, yanmanın daha kötü olmasıdır. . . Sanki "Tek gözün olması tamamen kör olmaktan iyidir; tek ayak üzerinde durup vücudu bastonla desteklemek, kırık bacaklar üzerinde emeklemekten iyidir." 56

--- SAYFA 88 ---

Son olarak Jerome, Jovinian'ı gizli ve kontrol edilemeyen şehvetle suçladı ve aynı zamanda keşiş arkadaşını kusursuz bir şekilde bekar kaldığı için alay etti: "Bekâret ve evliliğin eşit olduğunu kanıtlamak için kendisi evlenmeli; ya da evlenmezse, eylemleri bizim tarafımızdayken bizimle kavga etmesi onun için faydasız." 57 Pek çok önde gelen Romalı Hristiyanın Jovinian'ın öğretilerini memnuniyetle karşılaması, Jovinian'ın kendi zevklerine düşkün Hristiyanlardan oluşan popüler bir dinleyici kitlesine "kendini tutamamalarını teselli etmek için kutsal metinlere dayalı yetki" vererek onlara yaltakçılık yaptığını kanıtlamaktan başka bir şey değildi. Daha sonraki bir zamanın Püritenizminin habercisi olan Jerome, Jovinianus'u, bahçesinde her iki cinsiyetten de sevdiği kişilerle ahlaksızca dolaşan modern Epikuros'umuz olarak karikatürize etti. Ne zaman bir züppe ya da kuaföre yabancı olmayan, saçları güzelce yapılmış ve yanakları kızarmış bir adam görsem, o sizin sürünüzdendir, daha doğrusu domuzlarınızla uyum içinde homurdanır. Üzgünler, solgunlar ve kötü giyinenler bizim sürüye aittir. . . . Ordunuzda var. . . the full-bellied, the well-dressed, the luxurious . . . seni dişiyle tırnağıyla savunan. Aristokratlar size yol açıyor; zengin baskı yüzündeki öpücükler. 58 When Jerome's books Against Jovinian arrived in Rome, they set off an uproar. Bekaretin evliliği aştığı konusunda hemfikir olanlar bile Jerome'un öfkesinden utanıyordu. Jerome's influential friend Pammachius tried to withdraw his books from consideration but failed, for they were too sensational to suppress. Jerome, writing to thank Pammachius for his efforts, admitted that he never imagined that those on my own side would lay traps for me. Bekareti göklere kadar övüyorum, ona sahip olduğum için değil, ama ona sahip olmadığım için ona daha çok hayran olduğum için. Jovinian'la kavgası temel bir meseleyle ilgiliydi: O, evliliği bekaretle aynı seviyeye koyarken, ben onu ikinci planda tutuyordum; iki devlet arasında çok az fark olduğunu veya hiç fark olmadığını beyan ediyor; Çok büyük bir şey olduğunu iddia ediyorum. Nihayet . . . evliliği daimi iffetle eşit seviyeye koymaya cesaret etti. 59 Yirminci yüzyılın pek çok okuyucusuna Jovinian'ın argümanı, Jerome'un fanatizmine karşı sağduyu gibi görünebilir. Ancak Roma piskoposu Siricius, Milano piskoposu Ambrose, bizzat Jerome ve Augustine gibi Hristiyan liderler ve geleceğin azizleri, Jovinian'ı kınadılar ve onun adını giderek büyüyen sapkınlar listesine eklediler. Evliliği tamamen reddeden en radikal olanlar hariç çoğu Hristiyan, evlilik yeminlerini onurlu bir şekilde yerine getiren Hristiyanların bu şekilde Tanrı'yı memnun ettiğini kabul etti; even Paul urged those who could not refrain from marriage to marry "in the Lord." Ancak evliliğin, "cennetin krallığı uğruna" evliliği reddetmek kadar övgüye değer olduğunu iddia etmek, Hristiyanlığın geleneksel pagan değerlerine onay vermesi anlamına geliyordu; sanki aile ve sosyal yükümlülükler saygı duymak (Hristiyan kıyafetindeki eski pagan etik ideali) ahlaki açıdan feragatle eşdeğerdi. Sosyal ve politik karışıklıklardan özgür olmayı ilan eden Hristiyanlar, insan hayatına toplumsal katkısına göre değer verenlere meydan okudular ve bu süreçte, gördüğümüz gibi, özgür ve gönüllü tercihe dayalı yeni bir toplum tasavvur ettiler. Hristiyanların çoğunluğu evlendi ama yine de feragat etmenin önceliğini savunmaya devam ettiler. Geleneksel tanımlara karşı direnişlerinde

--- SAYFA 89 ---

Toplumsal katkıya dayalı insan değeri, bence, bireyin mutlak değeri -yoksullar, hastalar ve yeni doğanlar da dahil olmak üzere her insanın değeri- ile ilgili daha sonraki Batı düşüncesinin kaynağını, "kamu yararına" herhangi bir gerçek veya potansiyel katkıdan oldukça ayrı olarak görebildiğimizi düşünüyorum. 60 Vazgeçmeyi gerçekten seçenler, şüphesiz aradıkları özgürlüğü çoğu zaman buldular: "Dünyadan vazgeçen" kadınların -ister Melania gibi zengin ve aristokrat olsun, ister Thecla gibi maddi durumu olmayan kadınlar olsun- böylece seyahat etme, kendilerini entelektüel ve manevi uğraşlara adanmak, kurumlar kurmak ve onları yönlendirmek fırsatını nasıl talep ettiklerini gördük. Ancak literatürün çoğunu bekaretini övmek için yazan erkekler, şüphesiz, aradıkları özgürlüğün ödülleri de iffet ve feragatte buldular: imparatorluk yönetiminin, geleneğin, geleneğin, "kaderin" veya kaderin baskıcı ağırlığından ve tutkuların içsel zulmünden özgürlük. Bu çileci yaşamın çekiciliği hiçbir şekilde geçmişle sınırlı değildir: Dönüşümünün ardından bir Sistersiyen manastırına giren yirminci yüzyıl yazarı Thomas Merton, kuşkusuz şunları söylerken hem kendi kararlılığından hem de ilk çöl babalarının kararlılığından söz ediyordu: Babaların en çok aradıkları şey kendi gerçek kişilikleriydi, Mesih'te. Ve bunu yapabilmek için, "dünyadaki" toplumsal zorlamanın altında üretilen sahte, biçimsel benliği tamamen reddetmeleri gerekiyordu. 61 Gelecekteki Hristiyan kilisesinin en büyük öğretmeni olacak olan dördüncü yüzyıl ilahiyatçısı Augustine için, din değiştirmesinin doruk noktası, Anthony'nin hikayesinden esinlenerek, kendisine zenginlik ve sosyal statünün yanı sıra parlak bir gelecek vaat eden kariyer sağlayacak olan Hristiyan evliliğinden vazgeçerek münzevi yaşamı benimseme kararıydı. Augustinus sonunda özgürlük, cinsellik, günah ve kefaretle ilgili geleneksel Hristiyan öğretisini gelecek tüm Hristiyan nesiller için dönüştürecekti. Daha önceki nesil Yahudi ve Hristiyanlar Yaratılış 1-3'te insanın iyiyi veya kötüyü seçme özgürlüğünün onaylandığını görürken, Konstantin çağından sonra yaşayan Augustine aynı metinde insanın esaretinin öyküsünü buldu. Ancak Augustine büyüdükçe, en aziz çilecinin bile kendi başına kendi kendine hakim olma yeteneğine sahip olmadığını savundu; tüm insanlığın düştüğünü; ve insan iradesinin düzeltilemez derecede yozlaşmış olduğu. Hristiyan düşüncesindeki ahlaki özgürlük ideolojisinden evrensel yozlaşma ideolojisine doğru olan bu felaketli dönüşüm, birazdan göreceğimiz gibi, Hristiyan hareketinin zulüm gören bir mezhepten bizzat imparatorun dinine doğru evrimiyle aynı zamana denk geldi. (V) Cennetin Politikası

--- SAYFA 90 ---

İnsan kendi kendini yönetme yeteneğine sahip midir? Roma hükümeti tarafından suçlu olarak görülen inatçı Hristiyanlar bu soruya kesin bir dille evet yanıtını verdiler. Ancak dördüncü ve beşinci yüzyıllarda, bizzat imparatorlar Hristiyanlığın hamisi olduktan sonra, Hristiyanların çoğunluğu yavaş yavaş hayır demeye başladı. İlk Hristiyan sözcüleri, kendilerinden önceki Yahudiler ve çok sonraları Amerikalı sömürgeciler gibi, yozlaşmış ve keyfi olduğunu düşündükleri hükümetlerden bağımsızlıklarını ilan etmek için İncil'deki yaratılış anlatımında ilahi bir yaptırım bulduklarını iddia etmişlerdi. Yaratılış 1'in İbranice yaratılış anlatımı, Babil'deki benzerinden farklı olarak, Tanrı'nın dünyevi yönetimin gücünü Adem'e - krala veya imparatora değil, yalnızca "insanlığa" verdiğini iddia eder (ve hatta bazıları bunun kadınları da kapsayabileceğini düşünüyordu). 1 İlk üç yüzyıldaki Hristiyan savunucularının çoğu, Tanrı'nın dünyayı "gelecekteki kral için kraliyet ikametgahı olarak"²² yarattıktan sonra, onu "evrensel Kralın yaşayan imajı" olarak yaratarak "kraliyet yönetimini uygulamaya uygun bir varlık" olarak yarattığını açıklayarak haham geleneğini takip eden Nyssa'lı Gregory ile aynı fikirdeydi. 3 Sonuç olarak, Gregory şu sonuca varıyor: "Ruh, hiçbir efendiye sahip olmaması ve kendi kendini yönetmesi, kendi iradesiyle otokratik bir şekilde yönetilmesi bakımından özel konumun alçaklığından çok uzak olduğu için asil ve yüce karakterini hemen gösterir." 4 Bu egemenlik armağanı, yeryüzü ve hayvanlar üzerinde hakimiyet kurmanın yanı sıra, ahlaki özgürlüğün niteliğini de taşır: Hepsinin arasında en önemlisi, her türlü zorunluluktan özgür olmamız, hiçbir gücün kölesi olmamamız, ancak kendi gücümüzle istediğimiz gibi karar verebilmemizdir; çünkü erdem gönüllü bir şeydir, hiçbir tahakküme tabi değildir. Zorlama ve zorlamanın sonucu olan her şey erdem olamaz. 5 Sivil yetkililerin kiliseyi yıkıcı bir mezhep olarak gördüğü ilk üç yüzyıldaki pek çok Hristiyan, kendini yönetme ahlaki özgürlüğü olan [xxGreek char]'ın ilanını neredeyse "müjde" ile eşanlamlı olarak görüyordu. Ancak dördüncü yüzyılın sonlarında ve beşinci yüzyılın başlarında Augustine'le birlikte bu mesaj değişti. Seleflerinin çoğundan ve hatta kendi önceki inançlarından kökten koptuğu sonraki yıllarındaki çalışmaları, Hristiyan inancının öğretilerinin çoğunu etkili bir şekilde dönüştürdü. Augustinus, irade özgürlüğü ve insanlığın asli asil onuru yerine, insanlığın günaha köleleştirilmesini vurgular. İnsanlık hasta, acı çeken ve çaresizdir; düşüşten onarılamaz şekilde zarar görmüştür,⁶ çünkü Augustine bu "ilk günahın" Adem'in kendi özerk öz-yönetimini kurmaya yönelik gururlu girişiminden başka hiçbir şeyi içermediği konusunda ısrar eder. 7 Şaşırtıcı bir şekilde, Augustinus'un radikal görüşleri galip geldi ve Batılı Hristiyanların gelecek nesilleri için üç yüzyılı aşkın Hristiyan geleneğinin fikir birliğini gölgede bıraktı. Augustine olgunlaştıkça, coşkulu bir genç arayışçı olarak benimsediği Hristiyan doktrininin Maniheist versiyonunu, yaratılışın iyiliğini ve irade özgürlüğünü kategorik olarak reddeden bir doktrini reddetti. Augustine, ıslah edilmiş din değiştirmiş kişi, şimdi Katolik ortodoksluğunu kabul ettiğini iddia etti ve her ikisini de onayladı. Ancak kendi çalkantılı deneyimini anlamının yollarını ararken Augustine, yaratılışın bu orijinal durumunun niteliklerinin artık - en azından doğrudan - şimdiki insan deneyimine uygulanmadığı sonucuna vardı. İnsanlığa, bir zamanlar yaratılışın kusursuz görkemi ve yaşama özgürlüğü verilmişti.

--- SAYFA 91 ---

irade aslında bunlardan yalnızca Cennet'teki o kısa ilkel anlarda keyif aldı. Düşüşten bu yana, yalnızca ilham verici hayal anlarında ve o zaman bile kısmen yakalandılar. Tüm pratik amaçlar açısından tamamen kaybolmuşlardır. Tutkulu doğasını içeren yoğun iç çatışmalar ve itiraflar'da ortaya koyduğu cinsel dürtüleri kontrol etme mücadelesi göz önüne alındığında, Augustine'in seleflerinin özgür iradeye yaptığı vurgudan vazgeçme kararının bizi şaşırtmasına gerek yok. Aslında sonuç çok daha şaşırtıcı. Neden Latin Hristiyanların çoğunluğu, Augustinus'un kendine özgü görüşlerini marjinal olarak reddetmek ya da sapkın olarak reddetmek yerine, sonunda onları benimsedi? Neden onun "ilk günah" hakkındaki öğretisi batı Hristiyan geleneğinin merkezi haline geldi, yaratılış ve özgür iradeye dair önceki tüm görüşleri yerinden etti veya en azından tamamen yeniden şekillendirdi? Hristiyanların ilk yüzyıllardaki siyasi ve sosyal durumları Augustinus'un zamanına gelindiğinde kökten değişmişti. İsa karşıtlığının vücut bulmuş hali olarak imparatora meydan okuyan şehitler tarafından uydurulan geleneksel insan özgürlüğü beyanları, artık kendilerini Konstantin ve onun Hristiyan halefleri altında, imparatorun "Mesih'teki kardeşleri" olarak bulan Hristiyanların durumuna artık uymuyor. Ancak Augustinus'un teorisi bu yeni duruma uyum sağladı ve devlet, kilise ve inananlar arasındaki yeni düzenlemeyi, birçok kişinin kabul ettiği gibi, yeni siyasi gerçekliklere dini anlam kazandıracak şekilde yorumladı. Hem Augustinus hem de onun Hristiyan muhalifleri tartışmanın siyasi boyutlarının farkındaydı, ancak hiçbirisi hükümeti bizim tam anlamıyla siyasi terimler olarak kabul edeceğimiz şekilde tartışmadı. Bunun yerine, herkes Adem ile Havva'nın hikâyesinin insan toplumunu düzenlemek için temel bir paradigma sunduğu konusunda hemfikir olduğundan, hükümetin rolüne ilişkin tartışma çoğunlukla bu hikâyenin birbiriyle çelişen yorumları biçimini aldı. O halde Augustinus ve seleflerinin -temsilcileri John Chrysostom'u alarak- Cennet siyasetini nasıl farklı şekillerde okuduklarını ele alalım. Hem John Chrysostom hem de 354 yılı civarında doğan Augustine, sözde Hristiyan olan bir imparatorlukta büyümüşlerdi. Konstantin'in 313'te Hristiyanlığa geçmesinden bu yana geçen kırk yıl boyunca, Hristiyan imparatorlar yalnızca zulüm emirlerini tersine çevirmekle kalmamış, aynı zamanda Hristiyan kiliselerine cömert yardımlar da sağlamışlardı. John, imparatorun vergilendirme politikalarına karşı halk ayaklanması patlak verdiğinde ve öfkeli kalabalıklar imparatorun ve ailesinin heykellerini parçaladığında Antakya'da genç bir rahipti. İmparatorun öfkesine ve planladığı intikamın Antakya'ya dönüşünden önce söylentileri vardı. Ancak sürükleyici konuşmalarıyla o kadar ünlü olan John, daha sonra krisostom, yani "altın ağız" lakabını aldı, bu toplumsal kriz döneminde kalabalığa, hükümet hakkının yalnızca imparatora değil, bir bütün olarak insan ırkına ait olduğunu cesurca ilan etti: "Başlangıçta, Tanrı ırkımızı egemenlik ile onurlandırdı." Yuhanna retorik bir tavırla şunu sordu: Tanrı'nın bizi "kendi benzerliğinde" yaratması başka ne anlama gelir? "Kastedilen hükümet imgesidir [xxGreek char] ve göklerde Tanrı'dan üstün kimse olmadığı gibi, yeryüzünde de insanoğlundan üstün kimse yoktur." 9

--- SAYFA 92 ---

John'un acil siyasi krizden endişe duyan dinleyicileri, ilk başta onun belirli siyasi terimlerle ne demek istediğini merak etmiş olabilir. Rahip, Tanrı'nın Adem'e bahsettiği egemenliğin imparatorun kendisinde somutlaştığını mı söyleyecekti? Bazı Hristiyanların daha önce iddia ettiği gibi, imparator artık insanlığın geri kalanına Tanrı'nın yönetimini mi temsil ediyordu? John bu tür sorulara hayır cevabını verdi. Bunun yerine, "herhangi bir insan sınırlı olduğundan... insanlığın tüm bolluğu, Tanrı'nın kendi kraliyet imajına ilişkin iyi armağanına dahil edilmiştir" diye beyan eden Nyssa'lı Gregory ile aynı fikirdeydi: Çünkü imge bizim doğamızın bir parçası değildir, ne de tek bir kişideki ilahi armağandır. . . ancak bu güç tüm ırka eşit şekilde yayılmaktadır; ve bunun bir işareti de zihnin her şeye aynı şekilde yerleştirilmiş olmasıdır; çünkü herkesin anlama ve düşünme gücü vardır. . . aynı şekilde kendi içlerinde ilahi imgeyi taşırlar. 10 Yuhanna şunu yazdı: Hükümetlerden bazıları doğaldır [fyvcriKai] ve diğerleri yapaydır [xeipoTOVTjrai]: doğaldır, örneğin aslanın dört ayaklılar üzerindeki hakimiyeti veya kartalın kuşlar üzerindeki hakimiyeti gibi; üzerimizdeki bir imparator gibi yapay; çünkü o, köle arkadaşları üzerinde herhangi bir doğal otorite tarafından hüküm sürmez. Bu nedenle imparatorların sıklıkla egemenliklerini kaybetmeleri söz konusudur. 11 Yuhanna'nın gördüğü gibi, imparatorluk yönetimi günahın toplumsal sonuçlarına örnektir. Zulüm gören Hristiyan selefleri gibi John da devletin uyum, adalet ve özgürlüğe dayandığını iddia eden imparatorluk propagandasıyla alay etti. Tam tersine, devletin güç ve zorlamaya güvendiğini ve bunları çoğunlukla adaleti ihlal etmek ve özgürlüğü bastırmak için kullandığını söyledi. Ancak insanlığın çoğunluğu günah işlemede Adem'in örneğini takip ettiğinden, ne kadar yozlaşmış olursa olsun hükümet vazgeçilmez hale geldi ve bu nedenle ilahi olarak bile onaylandı: [Tanrı'nın kendisi, yargıçları güçle silahlandırmıştır. . . Tanrı güvenliğimizi onlar aracılığıyla sağlıyor. . . Eğer kamu mahkemesi sistemini ortadan kaldırırsanız, hayatımızdan tüm düzeni kaldırmış olursunuz. . . Şehri yöneticilerinden mahrum bırakırsanız, birbirini ısırarak, yiyen hayvanların hayatından daha az rasyonel bir hayat yaşamak zorunda kalırız. . . . Çünkü evlerde kirşiler neyse, şehirlerde de yöneticiler vardır ve nasıl ki ilkinin çıkarırsanız, duvarlar ayrılarak birbirinin üzerine çöker; aynı şekilde, eğer dünyayı yöneticilerden ve onlardan gelen korkudan mahrum bırakırsanız, evler, şehirler ve uluslar dizginsiz bir karışıklık içinde birbirlerinin üzerine çökerler; onları bastırarak, itecek veya ceza korkusuyla barışçıl olmaya ikna edecek kimse kalmaz. 12 Yuhanna, insanın günahı nedeniyle korku ve zorlamanın aileden şehre ve millete kadar insan ilişkilerinin tüm yapısını etkilediğine inanıyor. Her yerde bunun feci sonuçlarını görüyor: "Artık birbirimize zorla ve baskıyla maruz kalıyoruz ve her gün birbirimizle çatışıyoruz." 13 Emperyal sistemin toplumsal düzeni koruduğunu kabul ederken, onun adaletsizliğe, ahlaksızlığa ve eşitsizliğe hoşgörü gösterdiğini, hatta daha da kötüsü uyguladığını iddia ediyor. John, Roma yasalarının "çoğunlukla yozlaşmış, işe yaramaz ve gülünç" olduğunu söylüyor. İşkenceye maruz kalıyorlar ya da

--- SAYFA 93 ---

kıyafet ya da para çalan adamı idam ederler ama onlar daha kötü suçları görmezden gelirler: "Çoğu insan tarafından şehirler ve uluslar için yasa çıkarmaya layık görülen kişilerden daha akıllı kim düşünülebilir? Ama yine de bu bilge adamlara göre cinsel ahlaksızlık cezaya değmez; en azından pagan kanunlarının hiçbirisi... erkekleri bu nedenle mahkemeye çıkarmaz." 14 Chrysostom, aklında nasıl bir dava olduğunu özellikle açıklıyor: "Evli bir adam, bir kadın köleyle cinsel ilişkiye girerse, bu, pagan kanunları ve genel olarak insanlar için hiçbir şey gibi görünmüyor." 15 Çoğu insanın böyle bir davayı mahkemeye taşımaya çalışan herkese güleceğini ve yargıcın davayı reddedeceğini itiraf ediyor. Aynı şey, evli olmayan bir kadınla ya da bir fahişeyle birlikte olan evli bir adam için de geçerlidir. Roma hukuku bu gibi durumlarda yalnızca erkeğin haklarını koruyor, ancak Chrysostom şunu belirtiyor: "Roma yasalarına göre olmasa da, yine de Tanrı tarafından cezalandırılıyor." John şöyle devam ediyor: 16 Roma kanunu, satıcıların çocukları köleleştirmesine ve onları fahişe olarak satmak üzere cinsel uzmanlık konusunda eğitmelerine izin veriyor. Ve pagan geleneği, tiyatrolarda, fahişelerde ve fuhuşa maruz kalan çocuklarda ve spor alanlarında insanlarla vahşi hayvanlar arasındaki yarışmaların yer aldığı halka açık eğlenceler düzenledikleri için yasa koyucuları "şehrin ortak hayırseverleri" olarak övür: Bu yerler de anlamsız heyecanlarla dolu olup, insanları acımasız, vahşi ve insanlık dışı bir mizaç kazanmaya eğitir ve onlara parçalanmış insanları, akan kanları ve vahşi doğanın kötülüğünü görme konusunda alıştırtma yapar. canavarlar her şeyi altüst ediyor. Şimdi tüm bu bilge yasa koyucularımız baştan beri tanıtılmışlar - bir sürü bela - ve şehirlerimiz bunları alkışlıyor ve hayranlık duyuyor. 17 Kitleler için bu kadar; peki ya Adem'in günahının örneğiyle cezalandırılan ve vaftiz yoluyla günden kurtulan, kendilerine karşı uygun kısıtlamayı uygulayan az sayıdaki kişi hakkında ne düşünüyorsunuz? Chrysostom, bu tür kişilerin, yozlaşmış çoğunluğun üzerine düşen cezadan muaf olduklarını, aslında bir bütün olarak insan hükümetinin kısıtlamalarından muaf olduklarını beyan eder: "Dindarlık halinde yaşayanlar için, yargıçların herhangi bir düzeltme yapmasına gerek yoktur, çünkü 'yasa dürüst bir adam için yapılmamıştır.' Ama sayıları fazla olanlar, eğer üzerlerine bulaşanlardan korkmasalardı, şehirleri sayısız kötülüklerle doldururlardı." 18 Dış hükümetin tiranlığı, özerk özyönetim yeteneğine sahip olanların, özellikle de Hristiyan vaftizi yoluyla özyönetim kapasitesini yeniden kazanmış olanların sahip olduğu özgürlükle keskin bir tezat oluşturuyor. 19 Chrysostom, özür dileyenler gibi, ilkinin Roma İmparatorluğu ile, ikincisini ise Hristiyan kilisesini oluşturan yeni ortaya çıkan toplumla özdeşleştiriyor: "Orada her şey korku ve kısıtlama yoluyla yapılıyor; burada ise özgür seçim ve özgürlük yoluyla." 20 İmparatorluk toplumunun itici gücü olan güç kullanımı, kilise yönetimine tamamen yabancıdır: Günah işleyenlerin hatalarını güç kullanarak düzeltmeye tüm insanlardan daha çok, Hristiyanlara izin verilmez. Aslında laik yargıçlar, kanuna aykırı davranışları yakaladıklarında, onları kendi istekleri dışında bile olsa kendi arzularının peşinden gitmekten alıkoyarak otoritelerinin büyük olduğunu gösterirler; fakat bizim durumumuzda hatalı olan kişi çoğunlukla zorla değil, ikna yoluyla düzeltilir. 21

--- SAYFA 94 ---

Kilise liderlerinin imparatorluk hakimleriyle aynı yetkiyi kullanmasını engelleyen şeyin güç eksikliğiyle, hatta aşağı statüyle hiçbir ilgisi olmadığını açıklıyor. Tam tersine, bir rahibin otoritesinin imparatorunkinden çok daha üstün olduğunu söylüyor. Ancak bir rahibi böyle bir yetkiyi kullanmaya teşebbüs etmekten alıkoyan şey dini prensiptir: Çünkü ne günahkarları dizginlemek için bu türden bir yetki kanun tarafından bize verilmiştir, ne de verilmiş olsaydı, gücümüzü uygulayabileceğimiz bir yerimiz olmazdı, çünkü Tanrı kötülükten kaçınanları zorunluluktan değil, kendi seçimlerinden dolayı ödüllendirir. . Bir insan doğru yoldan saparsa, büyük bir çaba, sebat ve sabır gerekir; çünkü zorla geri çekilemez, korkuyla zaptedilemez; başlangıçta saptığı gerçeğe ikna yoluyla geri döndürülmelidir. 22 Hristiyan lider, yalnızca güç kullanmaktan değil, aynı zamanda korku ve baskı gibi daha ince baskılardan da kaçınarak, her üyenin gönüllü katılımını teşvik etmelidir. Bunu başaramadığı takdirde, her ne kadar yanlış yolda olduğunu düşünse de, her bir üyenin seçim ve eylem özgürlüğüne saygı duymalıdır: Bizim "inancınız üzerinde otoritemiz" yok, sevgililer, ne de sizin efendileriniz ve efendileriniz olarak bu şeyleri emretmiyoruz. Bizler, güç ya da mutlak yetki için değil, sözü öğretmek için görevlendirildik. Size tavsiyelerde bulunacak danışmanların yerini tutuyoruz. Danışman, dinleyicisini zorlamadan, kendi fikirlerini söyler, ancak onu ne söyleneceği konusunda kendi seçiminin tam hakimiyetine bırakır. Ortaya çıkan şeyleri söylememesi halinde ancak bu açıdan kınanabilir. 23 Kilise yönetimi, Roma hükümetinin aksine tamamen gönüllü olmaya devam eder ve hiyerarşik olarak yapılanmasına rağmen esasen eşitlikçidir ve aslında Cennet'in orijinal uyumunu yansıtır. Ancak Chrysostom, Antakya ve Konstantinopolis'te bildiği gerçek kiliselerin bu tür göksel uyumdan çok uzak olduğunun rahatsız bir şekilde farkındadır. Kiliseye ilişkin vizyonunu Justin, Athenagoras, Clement ve Origen gibi kahraman seleflerden miras alan Chrysostom, kendi zamanının kilisesini onlarınkiyle karşılaştırarak, alternatif olarak yas tutuyor ve öfkeyle saldırıyor: Anlatılmamış kötülüklerle dolup taşan salgın hastalıklar kiliselerin üzerine geldi. Ana ofisler pazarlanabilir hale geldi. Bu nedenle sayısız kötülük ortaya çıkıyor ve onları düzeltecek, azarlayacak kimse yok. Aslında bu bozukluk kendine has bir yöntem ve tutarlılık kazanmıştır. 24 Chrysostom, aşırı zenginlik, muazzam güç ve lüksün kiliselerin bütünlüğünü bozduğunu iddia ediyor. "Otorite hırsı" hastalığına yakalanmış din adamları, adaylar için aile şöhreti, zenginlik veya partizanlık temelinde savaşıyorlar. Diğerleri arkadaşlarının, akrabalarının veya dalkavuklarının adaylığını destekliyor, "ancak hiç kimse gerçekten nitelikli olan adama bakmıyor." Chrysostom'a göre onlar, tek geçerli nitelik olan "karakter mükemmelliği"ni görmezden geliyorlar. 25

--- SAYFA 95 ---

Paganlar haklı olarak bu olayla dalga geçerler: "'Hristiyanlar arasında her şeyin nasıl da kibirle dolu olduğunu görüyor musun? Aralarında hırs ve ikiyüzlülük var. Onları sayılarından arındırırsan bir hiç olurlar' diyorlar.'" 26 Kiliseyi yolsuzluk okyanusunda bir saflık adası olarak gören, eski zamanların güç durumundaki Hristiyanları tarafından oluşturulan vizyon, imparatorluğun takdirine, zenginliğine ve gücüne kavuşmuş bir kilise olan devlet dininin koşullarına uygun olabilir mi? Chrysostom kilisesinin hala güçlü rakiplerle mücadele ettiğini düşünüyordu. 27 Yaklaşık dört asırlık bir gelenek tarafından onaylanan kilise görüşünün artık beşinci yüzyılın başındaki Hristiyan kardeşlerinin durumuna uymayabileceği ihtimalini hesaba katmamıştı. Artık dünya kiliseyi ve kilise de dünyayı istila ettiğine göre, yeni sorular ortaya çıkmıştı: Örneğin, Hristiyanlar, Hristiyan bir imparatorun yeni rolünü ve onun yönetiminin sadece asi paganlar üzerinde değil, bizzat Hristiyanlar üzerinde de (özellikle giderek artan sözde din değiştirenler de dahil olmak üzere) meşruiyetini nasıl tasavvur edeceklerdi? Ve Hristiyanlar, artık piskopos olmanın bir kişiye vergi muafiyetini, büyük ölçüde artan geliri, sosyal gücü ve hatta muhtemelen saraydaki nüfuzu garanti ettiği kiliselerin rahatsız edici yeni şöhretini nasıl açıklayacaklardı? İktidar sorununa verilen geleneksel Hristiyan yanıtları, yalnızca Konstantin'in değil, Büyük Theodosius da dahil olmak üzere birçok başkasının Hristiyan imparatorlar olarak hüküm sürdüğü dördüncü yüzyılın sonlarında artık uygulanmıyordu. Augustinus'un Cennet politikasına ilişkin karşıt yorumu - ve özellikle, kurtarılanlar da dahil olmak üzere tüm insan ırkının kendi kendini yönetme konusunda tamamen aciz olduğu yönündeki ısrarı - Hristiyanlara bu benzeri görülmemiş durumu yorumlamak için kökten yeni yollar sundu. Chrysostom insanın özgürlüğünü ilan ederken, Augustine aynı Yaratılış öyküsünden tam tersini okur: insanın esareti. Kendini yönetme gücüne [xxGreek char] gelince, Augustine bırakın tüm insanlığı, kendi deneyiminde bile bunu bir gerçeklik, hatta gerçek bir iyilik olarak kabul edemez. Ve Augustine hükümet hakkındaki düşüncelerine karakteristik olarak iç gözlemle başlıyor. İtiraf'lar'da kendi deneyimini hatırlatan Augustine, içgüdüsel olarak özyönetim sorununu cinsel dürtüler üzerindeki rasyonel kontrol ile özdeşleştirir. İffetli olmak için verdiği mücadeleyi anlatan Augustine, "beden yaşımda on altıncı yılında... öfkeli şehvet çılgınlığının üzerimde en üstün egemenliğini uyguladığını" hatırlıyor. 28 Augustine güçsüzdü, tutsak ve kurbandı. Cinsel arzu aracılığıyla "görünmez düşmanım beni ezdi ve baştan çıkardı" diyor. 29 Cinsel ilişkileriyle ilgili olarak şunu itiraf ediyor: "Prangalarımı da yanımda çektim, kırılmalarından korktum." 30 Arkadaşının "köleliğime hayran kaldığını" kabul eden Augustine, "beni bunun kölesi yapan şey, doyumsuz bir şehveti tatmin etme alışkanlığımdı [consuetudo]" diye düşünür. 31 Augustine, John Chrysostom gibi bir ruhani danışmana bu kadarını itiraf etmiş olsaydı, kendisini kötü alışkanlıklara bağlayan zincirleri çözmesi ve ihmal edilmiş ahlaki seçim kapasitesini, kullanılmayan kaslar gibi toparlayıp güçlendirmesi istenirdi. Ancak Augustine İtiraf'lar'ında doğrudan bu tür varsayımlara meydan okuyordu. Özgür irade yalnızca bir yanılsamadır - Augustine'in de bir zamanlar paylaştığı bir yanılsama: "Kendini tutma konusuna gelince, ben

--- SAYFA 96 ---

bunun kendi gücümüzün özgürlüğünde olduğunu hayal ettim, ben ise buna sahip olmadığımı hissettim."32 Augustine yaşlandıkça fikrini değiştirdi. Özgür iradenin gücüne olan inanç eksikliğini suçlamak yerine, Augustine yanlışlıkla böyle bir güce sahip olduklarını varsayanlara sert çıktı: "Kendi zayıflığının farkında olan, iffetini ve masumiyetini kendi erdemine atfetmeye cesaret eden kim var orada?"33 Yaşlanan Augustine kendi deneyimini tüm insan deneyimi için örnek olarak alır - aslında Adam için: "Esaret altında olmak" diyor, "sahte bir özgürlük gösterisi yaptım"34 ki, kendisinin ve soyunun üzerine bir çığ gibi günah ve ceza getirerek bunu yaptığını söylüyor. O halde, yaşadığı çaresizlik duygusunu "açıklayan" Maniheist insanın kökeni teorisinin ilk başta Augustine He'yi cezbetmesine şaşmamalı. Maniheistlerin günah işleme eğilimini sadece insanın zayıflığı olarak değil, (hahamların "kötü dürtü", yetser hara' hakkında öğrettiği gibi) Tanrı'nın iradesine aktif olarak direnen içsel bir enerji olarak yorumlayışlarıyla da özdeşleşmiştir. Augustine, Maniheist teolojiiyi terk ettiğinde, Hristiyanlığın özgür irade öğretisini anlamakta güçlük çektiğini itiraf etmiştir. istediğimi yapmıyorum ama nefret ettiğim şeyi yapıyorum... Doğru olanı yapabilirim ama yapamam"; bkz. Romalılar 7:15-25). O zamandan bu yana pek çok Hristiyan - ünlü Augustinusçu keşiş Martin Luther de dahil olmak üzere - Augustinus'un Pavlus'un sözlerine ilişkin yorumunu ikna edici bulacaktır. Ancak Peter Gorday'in çalışması gibi son zamanlardaki bilimsel araştırmalar, Augustinus'un Pavlus'un sözlerinin bu yorumunu vaftiz edilmiş Hristiyan uygulamaya cesaret ederek etkili bir şekilde icat ettiği izlenimini doğrulamaktadır. 35 John Chrysostom ve Ori-gen de dahil olmak üzere Augustine'in Hristiyan selefleri, Pavlus'un iradenin yetersizliği hakkındaki açıklamalarının yalnızca Hristiyan vaftizinin lütfundan yoksun olanlar için geçerli olduğunu varsaymışlardı. Augustinus'un kendisi de bunu kabul etti ve (kendi sözleriyle) "kötülük yapmamızın nedeninin özgür irade olduğunu" söyleyen Katolik öğretisini anlamak için çok çalıştı. . . . Ama bunu net bir şekilde anlayamadım." Kendi iradesinin gücünü anlamaya başladığında şöyle der: "Bir iradem olduğunu biliyordum... ve herhangi bir şeyi irade ettiğimde ya da boşa çıkardığımda, bundan daha çok emindim, ben ve başka hiç kimse irade etmedim ya da hiç yapmadım; ve algıladığım kadarıyla günahımın nedeni buradaydı." 36 Yine de kurban rolünden tamamen vazgeçmek şöyle dursun, Augustine şöyle der: "Ama kendi isteğim dışında yaptığım şey, yapmaktan ziyade acı çekiyordum gibi görünüyordu. Bunu benim hatam değil, cezam olarak görüyordum." 37 Augustinus, dönüşümünün acı verici süreci boyunca, kendi iradesi içindeki çatışmayla bağlı olduğunu keşfettiğini iddia ediyor: Ben başka bir adamın zincirleriyle değil, kendi demir irademle bağlıydım. Düşman irademi elinde tuttu ve gerçekten de onu benim için zincirledi ve beni kısıtladı. Sapkın bir irade yüzünden arzu oluştu; ve arzunun (libido) kölesi olduğumda bu alışkanlık haline geldi; ve kısıtlanmayan alışkanlık zorunluluk haline geldi. Hangi bağlantılarla. . . çok sert bir esaret beni büyüledi. 38

--- SAYFA 97 ---

O zaman Augustine kendi iradesinin bölünmüş ve sonuç olarak güçsüz olduğunu görmeye başladı: "Bunu kendim istedim ve kendim boşa çıkardım: o bendim. Ne tamamen istedim, ne de tamamen boşa çıkardım. Bu nedenle kendimle çelişiyordum ve... kendi benliğim tarafından dikkatim dağılmıştı." 39 Böyle bir çatışmayı nasıl açıkladı? Augustine, bunun büyük bir kısmını "kendi isteğim dışında" çektiği için ısrar ediyor: "Bu nedenle, bunun nedeni ben değildim, ama 'içimde yaşayan günah'tım: daha gönüllü bir günahın cezasıydı, çünkü ben Adem'in oğluydum." 40 Edward Cranz'ın işaret ettiği gibi, daha önceki yazılarında Augustine, insan özgürlüğü ve özyönetime ilişkin, Chrysostom gibi seleflerinin görüşlerini hemen hemen yansıtan görüşler ifade eder. 41 Ama Tanrının Şehri'nin on dördüncü bölümünde Augustinus, Adem'in bir zamanlar özgür iradesi olsa bile kendisinin bu iradeye hiç sahip olmadığını kanıtlamaya kararlı görünüyor. Augustinus, Adem'in davasına ilişkin anlatımında bile kendi kararsızlığını ya da aslında insan özgürlüğü ihtimaline yönelik açık düşmanlığını ele verir. Daha önceki savunucuların Tanrı'nın insanlığa en büyük armağanı olarak övdüğü şeyleri -özgür irade, özgürlük, özerklik, özyönetim- Augustinus şaşkıncı derecede olumsuz terimlerle nitelendiriyor. Adem özgürlüğü doğuştan hakkı olarak almıştı, ancak yine de, Augustine'in söylediği gibi, ilk insan "özgürlük arzusuna kapılmıştı" 42 ve onun arzusu, Augustinus'un gözünde, Tanrı'yı küçümsemekten başka bir şey ifade etmeyen günahın kökü haline geldi. Kişinin iradesine hakim olma arzusu, Origen, Clement ve Chrysostom'un rasyonel varlıkların gerçek doğası olarak kabul ettiği şeyi ifade etmek şöyle dursun, Augustine için büyük ve ölümcül bir ayartmaya dönüşür: "İyi ve kötüyü bilme ağacının meyvesi, kişinin kendi iradesi üzerindeki kişisel kontrolüdür" (proprium voluntatis arbitrium). 43 Augustinus bu özyönetim arzusunu tam ve inatçı bir sapkınlık olarak okumaktan kendini alamaz: "Öyleyse, kötülük yapma özgürlüğünün tadını çıkaran ve Tanrı'ya hizmet etmeyi küçümseyen ruh... yüksek efendisini kasten terk etti." 44 Bu özerklik arzusunun cazibesine kapılan Adem, "arzuladığı özgürlük yerine zalim ve sefil bir kölelik yaşamına" girdi. 45 Argümanındaki bir çelişkinin rahatsızlık verici bir şekilde farkında olan Augustine, Adem'in gerçek şerefine özerklik değil itaat olması gerektiğini açıklar, "çünkü insan doğal olarak öyle yaratılmıştır ki itaatkar olmak onun için avantajlıdır, ancak yaratıcısının iradesini değil kendi iradesini takip etmesi onun için felakettir." 46 "Bunun aslında bir paradoks gibi görüldüğünü" kabul eden Augustine, 47 Tanrı'nın nasıl "kendisi için özgür köleliğin [libera servitus] uygun olduğu bu yaratığa kendisinin Rab olduğu izlenimini vermeye çalıştığını" anlatmak için paradoksal bir dil kullanır. 48 Bununla birlikte Augustine, Adem'in özgürlüğü üzerindeki kısıtlamalar ne olursa olsun, ilk insanın kendi soyundan gelenlerin hepsinden daha özgür olduğu konusunda ısrar eder, zira kendi içinde keşfettiği çelişkileri, kendi iradesinin sürekli çatışmaya yakalandığını, "çoğuna kendi irademle değil, kendi iradem dışında acı çektim" çelişkilerini yalnızca Adem'in özgür iradesini kötüye kullanmasının öyküsü açıklayabilir. 49 Augustine, Hristiyan çağdaşlarının çoğunun bu iddiayı sapkın olmasa bile inanılmaz bulacağını biliyor. Aslında John Chrysostom, korkak kişileri kendi günahlarından dolayı Adem'i suçlamamaları konusunda uyarıyor. "Ne yapayım? Onun yüzünden mi ölmeliyim?" diye soran birine şöyle cevap verir: "Onun yüzünden değil; çünkü sen kendin ölmedin.

günahsız kaldı. Aynı günah olmasa da, en azından başkalarını işlediniz." 50 Adem'in günahının en çok insanoğluna acı ve ölüm getirdiği.

--- SAYFA 98 ---

Yahudi selefleri ve çağdaşları gibi Hristiyanlar da bunu doğal karşıladılar. Ancak çoğu Yahudi ve Hristiyan, Adem'in soyundan gelenlerin her birini kendi iyi veya kötü seçimini yapma konusunda özgür bıraktığı konusunda da hemfikir. Çoğu Hristiyan, Adem'in öyküsünün tüm amacının, onu duyan herkesi, ilahi olarak verilen özgür seçim kapasitesini kötüye kullanmamaları konusunda uyarmak olduğunu varsayıyordu. Ancak Augustine, bunun tersini kanıtlamak niyetiyle, Adam'ın, Chrysostom'un hayal ettiği tek birey olmaktan çok uzak, kurumsal bir kişilik olduğunu zahmetli bir şekilde göstermeye çalışır. Augustine, Adem'in topraktan doğuşunun, onun doğum yoluyla doğan herhangi bir soyundan temel olarak farklı olduğuna işaret ederek şunları beyan eder: Kadından çocuk sahibi olacak olan tüm insan ırkı, evli çift kendilerini cezaya mahkum eden ilahi hükmü aldığı anda ilk erkekte sınırlıydı ve insanlık, insanlığın yaratıldığı zamanki halini değil, günah işleyerek cezalandırıldığı zamanki halini yarattı. 51 Augustine, cezanın kendisinin "orijinal doğasında daha kötüye doğru bir değişime yol açtığını" sürdürür. Augustinus bu değişikliğin doğasını Romalılar 5:12'nin kendine özgü bir yorumundan türetmiştir. Yunanca metinde şöyle yazıyor: "Günah bir adam aracılığıyla (ya da "tek bir adam yüzünden", xxYunanca char) dünyaya girdi ve günah aracılığıyla ölüm; ve böylece ölüm tüm insanların üzerine geldi, [bu xxGreek char'da] hepsi günah işledi." John Chrysostom, çoğu Hristiyan gibi, bunu, Adem'in günahının dünyaya ölüm getirdiği ve ölümün "hepsi günah işlediği" için herkese geldiği anlamına geliyordu. Ancak Augustinus pasajı Latince okudu ve bu nedenle ya görmezden geldi ya da Yunanca orijinalin çağrışımlarından habersizdi; bu nedenle son cümleyi Adem'e atıfta bulunacak şekilde yanlış okudu. Augustinus bunun "ölümün, herkesin günah işlediği tüm insanların başına geldiği" anlamına geldiğinde ısrar etti; o "tek adam" Adem'in günahı, insanlığa yalnızca evrensel ölüm değil, aynı zamanda evrensel ve kaçınılmaz günahı da getirdi. Augustinus bu pasajı, Yahudilerin ve Hristiyanların geleneksel olarak "Tanrı'nın suretinde" yaratılmış insanlığın doğuştan hakkı olarak gördükleri özgür ahlaki seçime sahip olduğunu inkar etmek için kullanır. Augustinus, tam tersine, tüm insan ırkının Adem'den günah nedeniyle geri dönülemez şekilde zarar görmüş bir doğayı miras aldığını belirtir. "Çünkü hepimiz o tek adamdaydık, çünkü hepimiz ondan yaratılan kadın aracılığıyla günaha düşen tek adamdık." 52 Henüz doğmamış milyonlarca bireyin "Adem'de" olduğu veya herhangi bir anlamda "Adem" olduğu nasıl düşünülebilir? Augustine, iddiasını saçmalığa indirgeyecek itirazları önceden tahmin ederek, muzaffer bir edayla şunu beyan eder: "Henüz bireyler olarak yaşayabileceğimiz bireysel olarak yaratılmış ve paylaşılmış biçimlere sahip olmasak da", zaten var olan şey, "üreyeceğimiz meninin doğası"ydı. 53 Augustinus'a göre, zaten "ölüm bağıyla zincirlenmiş" olan meni, günahın yol açtığı zararı aktarır. 54 Dolayısıyla Augustinus, meni yoluyla dünyaya gelen her insanın zaten günahla kirlenmiş olarak doğduğu sonucuna varır. 55 Augustine bu şaşırtıcı argümanla her insanın yalnızca esaret altında olmadığını kanıtlamayı amaçlıyor.

--- SAYFA 99 ---

doğumdan itibaren ama aslında gebe kalma anından itibaren. Ve Augustinus, Adem'i kurumsal bir kişilik olarak kabul ettiğinden, Adem'in ilk günah nedeniyle kesintiye uğrayan deneyimine ilişkin açıklamasını soyundan gelenlerin her birine uygular (tabii ki, Augustinus'un ustalıklı menî olmadan tasarladığı Mesih hariç). Augustine, Adem'de ilk günahın başlangıcını anlatırken politik dili, özellikle de cinsel politika dilini seçiyor. 56 Tutku deneyimini siyasi metaforlarla, zihnin yönetimine karşı "isyan" olarak tanımlıyor. Çünkü başlangıçta, dünyada yalnızca tek bir insan varken, Adem kendi içinde ilk hükümeti keşfetti; rasyonel ruhun, "insanın daha iyi kısmı"nın, beden üzerindeki "aşağı kısmın" yönetimi. Hiç şüphesiz Platoncu felsefe çalışmalarından etkilenen Augustinus, bunların ilgili rollerini siyasi terimlerle karakterize eder: Ruh, ilahi hakla, "alt düzey hizmetkarı" olan bedenin her üyesini kendi iradesinin egemen gücüne tabi kılmalıdır. Havva'da olduğu gibi Adem'de de hem ruh hem de beden başlangıçta rasyonel iradenin otoritesine itaat ediyordu: "Her ne kadar bir hayvan bedeni taşısalar da, yine de bu bedende kendilerine karşı hareket eden bir itaatsizlik hissetmiyorlardı... Her biri bedeni bir hizmetçi olarak kabul etti... ve beden Tanrı'ya itaat etti... uygun bir kölelik içinde, direnmeden." 57 Ancak ilk çift çok geçmeden kendi içlerinde yalnızca dünyadaki ilk hükümeti değil, aynı zamanda ilk devrimi de deneyimledi. Augustine, Adem'in kendi özerkliğine ilişkin iddiasının Tanrı'nın yönetimine isyanla eşdeğer olduğu konusunda ısrar eder. Augustine, bu ayaklanmanın cezasının suça uygunluğunu takdir ediyor: "İtaatsizliğin cezası itaatsizlikten başka bir şey değildi. Çünkü insanın sefaleti, insanın kendine itaatsizliğinden başka bir şey değildir." 58 Bununla birlikte Augustinus, günahın cezasının zihne isyan eden bedensel dürtülerden daha fazlasını içerdiğini vurgular. Bunun yerine, "zihnin yasasına" karşı savaşılan "beden"in "kişinin doğal varlığının bütünü" içerdiğini söylüyor. 59 En yaygın hayal kırıklığı deneyimleri -zihinsel çalkantı, bedensel acı, yaşlanma, acı ve ölüm- sürekli olarak bize irademizin kuralını uygulama konusundaki yetersizliğimizi kanıtlar; çünkü doğamız "her şekilde ve her parçası irademize itaat ederse" Augustine, bunlardan herhangi birine kimin maruz kalacağını sorar. 60 Ama Tanrı'ya karşı isyanımızı özetleyen şey, her şeyden önce, "bedendeki isyan"dır; deyim yerindeyse, "itaatsiz üyeler" arasında kendiliğinden bir ayaklanma: Adem ve Havva itaatsizlik ettikten sonra. . . Tanrı'ya itaatsizliklerinin bir tür cezası olarak ilk kez bedenlerinde bir itaatsizlik hareketi hissettiler. . . Kendi özgürlüğünden sapkın bir zevk alan ve Tanrı'ya hizmet etmeyi küçümseyen ruh, artık beden üzerindeki asıl hakimiyetinden yoksun kalmıştı. 61 Augustine özellikle şu sonuca varır: "İtaatsiz üyelerimizin cinsel arzusu (libido), bu ilk insanlarda itaatsizlik günahının bir sonucu olarak ortaya çıktı... ve utanmaz bir hareket [impudens motus] onların iradesinin yönetimine direndiği için, utanç verici üyelerini örttüler." 62 İlk başta, Tanrı'nın yarattığı Adem ve Havva üreme süreci üzerinde zihinsel hakimiyete sahipti: Vücudun diğer kısımları gibi cinsel üyeler de üreme işini kasıtlı bir irade eylemiyle "bir yaratık gibi" gerçekleştiriyorlardı.

--- SAYFA 100 ---

Ancak Augustine, Aden'den bu yana kendiliğinden oluşan cinsel arzusun, ilk günahın etkisinin en açık kanıtı olduğunu ileri sürer: bu, her şeyden önce tutkunun zaferini gösterir. Augustine'i en çok etkileyen şey, bu tür uyarılmaların iradenin haklı kuralından bağımsız olarak işlev görmesidir: "Bundan dolayı, bu üyelere haklı olarak pudenda (utanç parçaları) adı verilir çünkü onlar, efendileri olan zihne karşıt olarak, sanki kendilerininmiş gibi kendilerini istedikleri gibi heyecanlandırırlar. ustalar. " 63 Augustine, cinsel heyecanın diğer tutku biçimlerinden farklı olduğunu ileri sürer; çünkü öfke ve diğer durumlarda, bedenin herhangi bir bölümünü hareket ettiren dürtü değil, kontrolü elinde tutan ve harekete rıza gösteren iradedir. Öfkeli bir adam vurup vurmama kararını verir; ancak cinsel açıdan uyarılmış bir erkek ereksiyonun endişe verici bir özerklikle gerçekleştiğini görebilir. Augustine bu reddedilemez kanıtı şehvetin (libido) cinsel organları kontrolden çekip almış olduğu olarak kabul eder. İradenin gücü artık "onları o kadar tamamen kendi egemenliği altına almıştır ki, eğer bu tek duygu (libido) eksikse hareket edemezler." 64 İrade arzudan o kadar kopuktur ki, cinsel olarak uyarılmayı isteyen bir adam bile libidonun kendisini terk ettiğini görebilir. Bu tuhaf yolla arzu, yalnızca üreme arzusuna değil, aynı zamanda ahlaksızlık arzusuna da hizmet etmeyi reddeder; her ne kadar çoğunlukla zihnin emirlerine katı bir şekilde karşı çıksa da, diğer zamanlarda kendi içinde bölünür ve zihni uyandırdıktan sonra bedeni uyandırmayı başaramaz. 65 Herhangi bir eylem dışında uyarılma deneyiminin kendisinin günah olduğu konusunda ısrar eder Augustinus: heyecan, etkili olmasına izin verilmese bile ilk erkek ve kadında mevcut değildi." 66 Ancak Augustine, irade tarafından kontrol edilen tutkusuz bir üreme hipotezindeki sorunun, benim burada öne sürdüğüm gibi, hiçbir zaman deneyimlerle, hatta bunun mümkün olduğunu kanıtlayabilecek olanların deneyimleriyle bile doğrulanmamış olmasından kaynaklandığını kabul eder. Aslında onlar çok erken günah işlediler ve kendilerini Cennet'ten sürgüne sürüklediler.67 Ancak Augustine, her insanın deneyimden yola çıkarak Kendi içsel kargaşasının onu sürüklediği radikal sıçrama - cinsel arzusun kendisini ilk günahın kanıtı ve cezası olarak tanımlayan sıçrama. Augustine, her birimizin arzuyu irademiz dışında deneyimlememiz anlamına geldiğini varsayar, dolayısıyla cinsel arzusun doğal olarak utanç içerdiğini varsayar: "Bir erkek doğası gereği cinsel arzudan utanır." 69 Tabii ki şu açık soru sorulabilir: Arzuyu iradeye uygun olarak deneyimlemek mümkün değil midir (örneğin üreme amacıyla cinsel ilişkiye girerken)? Chrysostom evet derdi; ancak Augustinus'un cinsel arzu tanımı, insan deneyimine iradeye karşı bir isyan eylemi yoluyla girmiş olduğundan, deyim yerindeyse, irade ile hiçbir zaman işbirliği yapamaz.

--- SAYFA 101 ---

koalisyon hükümeti. Augustine'e göre "şehvet, iradenin gücüne meydan okuyan ve insanın cinsel organlarına zulmeden bir gaspçıdır." 70 Augustinus, kendiliğinden oluşan cinsel arzuyu ilk günahın kanıtı ve cezası olarak tanımlayarak, elbette İsa dışında tüm insan ırkını bu duruma dahil etmeyi başardığına inanıyor. Augustine, tüm insanlık arasında yalnızca İsa'nın libido olmadan doğduğunu, onun etkilerini ileten meninin müdahalesi olmadan doğduğuna inandığını açıklar. Ancak insanlığın geri kalanı, Adem'den bu yana çılgınca kontrolden çıkan ve tüm insan doğasını bozan bir üreme sürecinden çıkıyor. O halde insanın sefaletine ne çare olabilir? Erkek ile kadın, erkek ile erkek arasında sosyal ve politik uyumu sağlamak şöyle dursun, iç dengeyi nasıl sağlayabiliriz? Augustinus'un düşüğe ilişkin tüm teolojisi, hiçbir insan gücünün böyle bir restorasyonu etkileyemeyeceği yönündeki radikal iddiasına dayanmaktadır. Bununla birlikte, felsefi düşünceye sahip pek çok insanın (Justin Martyr'den Chrysostom'a kadar felsefi eğitim almış Hristiyanlar dahil) ona karşı durduğunu ve kendi kendini kontrol etmeyi başarılı bir şekilde uygulayan herkesin (hem pagan filozoflar hem de Hristiyan münzevileri) kanıtlarına dayanarak onun argümanına karşı çıkacağını bilen Augustine, saldırıya geçer. Kendilerini kontrol ederek tutkularını dizginleyen, ılımlı, adil ve kutsal yaşamlar sürdüren birkaç kişinin var olduğunu kabul ediyor. Ancak diğerleri bu tür insanları başarılarından dolayı onurlandırırken, Augustine onları aslında nevrozla suçluyor: "Bu kesinlikle doğadan kaynaklanan sağlıklı bir durum değil [sanitas ex natura], suçluluktan kaynaklanan bir hastalıktır [languor ex culpa]." 71 Çünkü yalnızca "sıradan insan kitlesi değil, aynı zamanda en dindar ve dürüst olanlar bile" günahın harap ettiği ve tutkunun hakimiyeti altında olduğu konusunda ısrar eder. Stoacı apatheia'ya (tutku hakimiyetine) ulaşma girişimini, uygulayıcılarını "huzura değil" kibire ve insanlığın geri kalanından soyutlanmaya yönlendirdiği için reddediyor. 72 Böylece iradenin gücünü yeniden öne çıkarmaya yönelik bu tür çabaları alaya alan Augustine, "üyelerimiz arasındaki isyanın,... insanın Tanrı'ya karşı isyanının kanıtı ve cezasının" yalnızca evrensel değil, aynı zamanda ortadan kaldırılamaz olduğu sonucuna varır. Doğamızın bir kısmı, filozoflar arasında, vaftiz edilmişler ve azizler arasında bile "zihnin yasasına" karşı sürekli isyan halindedir. Ve herkesin, hatta en gelişmiş münzevinin bile kendi içinde aynı sürekli isyanla karşı karşıya olduğu konusunda ısrar ettiğinden, Augustine insanlığın orijinal özyönetim kapasitesini tamamen kaybettiği sonucuna varır. Augustinus, Adem'in günahının etkilerinin o kadar çarpıcı bir resmini çiziyor ki, zalim olsa bile insan yönetimini, günahın insan doğasında serbest bıraktığı güçlere karşı vazgeçilmez savunma olarak benimsiyor. Onun iç çatışmaya ilişkin analizi aslında doğrudan genel olarak toplumsal çatışmaya ilişkin görüşüne yol açmaktadır. İçimizdeki savaş bizi birbirimizle savaşa sürüklüyor ve ister pagan ister Hristiyan olsun hiç kimse muaf kalmıyor. Dolayısıyla şöyle açıklıyor: "İyi bir adam mükemmelliğe doğru ilerlerken, onun bir parçası diğer parçasıyla savaşıyor; dolayısıyla iki iyi adam birbiriyle savaşıyor." Başlangıçta Augustine, politikanın evde başladığı konusunda Chrysostom'la aynı fikirdedir: Erkek ve dişinin birliği, deyim yerindeyse, şehrin büyümesi gereken tohum yatağıdır. . . . O halde, bir insanın evinin (hominis domus) şehrin başlangıcı veya temel unsuru olması gerekir ve her başlangıç, kendi sonuna hizmet eder ve

--- SAYFA 102 ---

Her parça, parçası olduğu bütünün bütünlüğüne hizmet ediyorsa, buradan yeterince açık bir şekilde aile içi barışın sivil barışa hizmet ettiği, yani bir evde birlikte yaşayanlar arasındaki düzenli komuta ve itaat anlaşmasının vatandaşlar arasındaki düzenli emir ve itaat anlaşmasına hizmet ettiği sonucu çıkar. 73 Adem ile Havva'nın başlangıçta, ruh ve beden gibi, otorite ve itaat, üstünlük ve tabiiyetten oluşan uyumlu bir düzen içinde birlikte yaşamak üzere yaratıldıklarını kabul ederek, "ruhun bedene hükmettiği gibi, bir kocanın da karısına hükmetmesi gerektiği sonucuna varmalıyız" diyor Augustine. Ancak ilk çiftin her bir üyesi, bedensel tutkuların ruha karşı yükseldiği o ilk içsel isyanı deneyimlediğinde, birbirleriyle olan ilişkilerinde de benzer bir bozulma yaşadılar. Her ne kadar başlangıçta rasyonel ruh bakımından erkekle eşit yaratılmış olsa da, kadının Adem'in kaburga kemiğinden oluşması onu "insan çiftinin daha zayıf kısmı" haline getirmiştir. 74 Bedensel tutkularla yakından bağlantılı olan kadın, erkeğin yardımcısı olmak için yaratılmış olmasına rağmen, onun baştan çıkarıcısı olmuş ve onu felakete sürüklemiştir. 75 Yaratılış kaydı sonucu şöyle açıklıyor: Tanrı, erkek egemenliğinin sosyal, yasal ve ekonomik mekanizmasına ilahi yaptırımlar koyarak, kocanın karısı üzerindeki otoritesini bizzat güçlendirdi. Bununla birlikte, cinsiyetler arasındaki ilişkinin dışında Augustine, Chrysostom ile bir kez daha aynı fikirdedir: "Tanrı, kendi suretinde yaratılmış rasyonel bir varlığın, irrasyonel yaratıklar dışında herhangi bir şey üzerinde hakimiyet kurmasını istemedi; insanın erkekler üzerinde değil, insanın hayvanlar üzerinde hakimiyet kurmasını istemedi." 76 Erkeğin kadın üzerindeki egemenliğinin aksine, erkeğin diğer erkekler üzerindeki egemenliği onların başlangıçtaki eşitliğini ihlal eder; dolayısıyla "kölelik gibi bir durum ancak günahın bir sonucu olarak ortaya çıkmış olabilir." 77 Augustinus, ilk ebeveynlerden cinsel üreme yoluyla aktarılan günahın onların yavrularına nasıl bulaştığının izini sürerken Chrysostom'dan keskin bir şekilde ayrılıyor; öyle ki, artık "kötü bir soydan gelen herkes, Adem aracılığıyla zorunlu olarak kötü ve bedenseldir." 78 Böylece Kabil, dünyevi arzunun başka bir biçimi olan kıskançlık, rasyonel muhakemesini aştığında, kardeşini öldürdü; bu, artık insan ilişkilerinin tüm yapısına hakim olan ve onu çarpıtan güç arzusunun bir örneğiydi. Augustinus'un günahın feci sonuçlarına ilişkin görüşünü paylaşanların, evrensel düşmüş doğamızın kaçınılmaz bir gerekliliği olarak bir adamın diğerleri üzerindeki egemenliğini (köle üzerinde efendi, tebaa üzerinde hükümdar) kabul etmeleri gerektiğine inanıyor: Barışın düzeni, insanların şimdi olduğu gibi. Bazıları diğerlerine tabidir ve alçakgönüllülük hizmet edenlere yardım ederken, gurur iktidardakilere zarar verir. Ama bir zamanlar insanlar olduğu gibi, doğaları da Tanrı'nın yarattığı gibiyken, hiç kimse ne insanın ne de günahın kölesiydi. Ancak kölelik artık cezai niteliktedir ve doğal düzenin korunmasını emreden ve onun bozulmasını yasaklayan yasaya göre planlanmaktadır. Augustine, insan doğasının içgüdüsel olarak toplumsal uyumu arzuladığını açıklar: "İnsan, tabiatının kanunları gereği, deyim yerindeyse, diğer insanlarla mümkün olduğu ölçüde toplumsal ilişkilere ve barışa [societatem pacemque] zorlanır." 80 Ancak günah bunu çarpıtır

--- SAYFA 103 ---

evrensel dürtüyü, onu "dünyevi barışı" oluşturan zorunlu düzene dönüştürüyor. Bazı akademisyenler, Augustinus'un seküler hükümeti onaylamasını ne kadar dikkatli bir şekilde nitelendirdiğini - oldukça haklı olarak - vurguladılar. İkinci Dünya Savaşı sırasında yazan Hollandalı bilgin Henrik Berkhof, Augustine'in, devletin çıkarlarını kilisenin çıkarlarına tabi kılan "teokratik" görüşü temsil ettiğini düşünüyor. Savaşın sonra Almanya'da yazan Wilhelm Kamlah, Augustinus'un teorisinin devleti nihai dini değer iddiasından yoksun bıraktığını ve devleti aslında "gerekli bir kötülük" olarak gördüğünü beyan eder. 81 R. Markus, Augustinus olgunlaştıkça, devletin ve onun gücünün insanlığın nihai iyiliğine hizmet ettiği yönündeki -daha önce "Hristiyan imparatorluğuna" aşık olan Hristiyanlar tarafından bile paylaşılan- klasik inancı kararlı bir şekilde reddettiğine işaret ediyor. Augustinus, yöneticilerin barışı dayatma amaçları konusunda kesinlikle hiçbir yanılsama ifade etmiyor. Tek başına yaşayan bir suçlu bile, diyor, "kendi evinde barış talep eder ve gerekirse bunu katıksız bir vahşetle elde eder. Barışın bedelinin herkesin tek bir kafaya, bu durumda kendisine, tabi olması olduğunu bilir." 82 Böyle bir adam daha büyük bir toplum üzerinde güç kazanırsa, diye devam eder Augustine, aynı acımasız dürtüyle yönetecektir: Yani bütün insanlar kendi toplumlarında barışı isterler ve hepsi bunu kendi şartlarına göre isterler. Savaş gittiklerinde istedikleri şey, eğer yapabilirlerse, düşmanlarını kendilerine mal etmek, galibin iradesini onlara dayatmak ve buna barış adını vermektir. . . Günahkar insan, Tanrı'nın altındaki tüm insanların eşitliğinden nefret eder ve sanki kendisi Tanrı'ymış gibi, kendi egemenliğini hemcinslerine dayatmayı sever. 83 Hükümetin işlevine ilişkin bu tür pragmatik ve olumsuz değerlendirmeler elbette ki Augustinus'a özgü değildir. Gördüğümüz gibi Justin Martyr, iki buçuk yüzyıl önce imparatorlar Antoninus Pius, Marcus Aurelius ve Lucius Verus'a hitap ederken, felsefi gelenekten⁸⁴ bir görüntü ödünç alarak kaba kuvvetle yönetenlerin "çöldeki soyguncular kadar güce sahip olduğunu" söylemişti. 85 Marcus Aurelius aynı imgeyi kendi Meditations'ında ⁸⁶ kullanmıştı - tıpkı Augustine'in bir başka ünlü pasajında yaptığı gibi: "Adalet olmadan, krallıklar büyük soygunlardan başka nedir ki? Soygunların kendisi de küçük krallıklardan başka nedir ki?" 87 Augustinus'un, siyasi otoritenin insan için doğal olmadığı, günahkâr durumunun bir sonucu olduğu yönündeki ısrarı bundan daha orijinal değildir. Justin'in genç meslektaşı Irenaeus, Tanrı'nın insanoğluna nasıl insan korkusunu empoze ettiğini, çünkü onlar Tanrı korkusunu kabul etmediklerini, böylece insan otoritesine tabi olduklarında ve kendi kanunları tarafından kısıtlamalar altında tutulduklarında bir dereceye kadar adalete ulaşabildiklerini anlatmıştı. . . . Bu nedenle dünyevi yönetim, ulusların yararı için şeytan tarafından değil, Tanrı tarafından atanmıştır. . . Öyle ki, insan yönetimi korkusu altında insanlar birbirlerini balıklar gibi yutmasınlar. 89 Irenaeus da çok daha eski geleneklerden yararlanıyordu; aslında Pavlus'un Hristiyanlara hükümet baskısının olumlu yararları hakkındaki uyarısını yorumlamak için hahamlara ait bir imge kullanıyordu (Romalılar 13:1-6).

--- SAYFA 104 ---

Ancak Augustinus'un öncülleri Justin ve Irenaeus, zorlayıcı hükümetin yalnızca "dışarıdakiler" için gerekli olduğunu doğrulamışlardı. Her ikisi de, Chrysostom gibi, dışarıdakiler için gerekli olan zorlayıcı hükümet ile kilisenin iç yönetimi arasında açıkça ayırım yapıyor. Justin ve Irenaeus, vaftiz edilmiş Hristiyanların aslında günahın yol açtığı zarardan kurtuldukları konusunda hemfikirdir. Vaftiz, din değiştirenleri eski durumlarından "zorunluluğun ve cehaletin çocukları... seçimin ve bilginin çocukları haline" dönüştürüyor, günahlardan arınıyor, aydınlanıyor ve Justin'in dediği gibi "eylemlerimiz sayesinde de iyi vatandaşlar ve emirlerin uygulayıcısı oldukları görülüyor." 90 Augustine, biri tahakküm ve teslimiyet dürtüleriyle, diğeri karşılıklı olarak sevgiyi karşılıklı olarak onaylayarak motive edilen iki farklı ilişki tarzının tanımlanması konusunda öncülleriyle aynı fikirdeydi. Ancak Augustine'in olgun konumunu seleflerinkinden farklı kılan şey, onun birincisini devletle, ikincisini ise kiliseyle özdeşleştirmeyi reddetmesidir. Onları yeniden tanımlarken, "insanın şehri" ve "Tanrının şehri" her iki kategoriyi de kesiyor. Vaftiz edilmiş Hristiyanlar bile çatışan dürtülerin savaşımdan ya da dış hükümet ihtiyacından muaf değildir. Augustinus, tam tersine, tüm hükümetin, günahın hem pagan hem de Hristiyan herkesin içinde kışkırttığı iç isyana dayatılan bir üst yapı olarak kaldığında ısrar eder. Sonuç olarak vaftiz edilmiş Hristiyanın durumunun Chrysostom'un hayal ettiğinden çok daha karmaşık olduğuna inanıyor. Hristiyan, tıpkı kâfir gibi, kendi iradesi üzerinde güç sahibi olan içindeki düşmanla mücadele etmek zorundadır; dolayısıyla onun da dış disiplinin yardımına ihtiyacı var. Augustine, ev yaşamında bile, her ne kadar Hristiyan başka insanlara emir verme ihtiyacının olmayacağı cenneti özlese de, diyor. . . Bu arada, hanedeki herhangi birinin itaatsizlik yoluyla huzurunu bozması durumunda, sözle, kırbaçla ya da insan toplumunda yasal ve yasal olan diğer cezalarla ve kendi iyiliği için terk ettiği barışa yeniden uyum sağlaması için disipline edilir. 91 Eğer Hristiyanların kendi kendilerini yönetmelerine bile güvenilemiyorsa, onlar kilise yönetimine nasıl yaklaşacaklar? Augustine, hayatının ilerleyen dönemlerinde, Chrysostom'un reddettiği laik hükümetin emirler, tehditler, baskı, cezalar ve hatta fiziksel güç gibi tüm cephaneliğini hem kilise hem de devlet adına onaylamaya başladı. Chrysostom kendi rolünü hükümdar değil danışman olarak tanımlamışken, Augustine, Antakyalı Ignatius gibi, piskoposu "Tanrı'nın yerine" yöneten kişi olarak görüyor. Augustinus'un kilise liderleri için en sevdiği imgelerden biri, kendi modeli olan İsa'ya gelince, vaftiz edilmiş ama kendisi gibi hâlâ hasta olan ve her birine ilk günah yoluyla kapılmış aynı ortadan kaldırılamaz hastalığa yakalanmış kişilere hizmet eden doktor imgesidir. 92 Augustine sonuç olarak hastaların görüşlerini dikkate almama eğilimindedir. Hasta ve acı çeken insanlığa sadece kutsal törenlerin hayat veren ilacını vermek değil, aynı zamanda gerektiğinde bir tür ameliyat gibi disiplin prosedürlerini uygulamak da hekimin sorumluluğundadır.

--- SAYFA 105 ---

Augustine'in yakın arkadaşı ve piskopos arkadaşı Alypius gibi başkaları tarafından savunulan bu kilise vizyonu, bir anlamda Augustine'in kendi deneyimine karşılık gelmektedir. İtiraflarında, kilise aracılığıyla kendisine dışarıdan nüfuz edecek ve iyileşmesini sağlayacak lütfun açığa çıkmasını beklerken, iradesinin ahlaki açıdan felç olacağına inanarak kendini ne kadar çaresiz, hasta ve çaresiz hissettiğini itiraf ediyor. 93 Fakat diğer Hristiyanlar kesinlikle onun anlatımında kendi deneyimlerini fark etmezlerdi. Örneğin İngiliz keşiş Pelagius, Augustine'in İtirafı'nı bir tür dindar zevke düşkünlüğü yaygınlaştırdığı için eleştirerek sert bir şekilde itiraz etti. O halde Augustinus'un ilk günahın etkilerine ve dolayısıyla kilise ve devlet politikalarına ilişkin kendine özgü görüşleri nasıl oldu da beşinci ve altıncı yüzyıllarda önce Katolik kilisesinin önderliği, sonra da kilise üyelerinin çoğunluğu tarafından kabul edildi? Soru elbette son derece iddialı; ama bir cevabın başlangıcını özetlemeye çalışalım. Öncelikle Chrysostom ve Augustine'in çatışan görüşlerinin çağdaşlarına nasıl gelebileceğini düşünelim. Beşinci yüzyılın başlarında Katolik Hristiyanlar, artık yabancı olarak kabul edemeyecekleri bir imparatorluğun tebaası olarak yaşadılar; hatta tamamen kötüydü de. Yaklaşık iki nesil önce geleneksel tanrıların himayesini reddeden imparatorlar, artık bazen pagan ibadetini ortadan kaldırmak için askeri güç kullanıyorlardı. Dahası, Büyük Theodosius'un 395'teki ölümünden bu yana Doğu ve Batı'nın imparatorları olarak hüküm süren iki oğlu, babalarının Ariusçu Hristiyanların himayesini geri çekme ve kendilerini Katolik piskoposlar ve din adamlarıyla tamamen ittifak içine yerleştirme politikasını sürdürdüler. Caesarea'lı Eusebius da dahil olmak üzere, tanık oldukları olaylardan derinden etkilenen ve tarihin bir dönüm noktasında yaşadıklarına inanan daha önceki nesil Hristiyan piskoposlar, Konstantin ve onun haleflerini Tanrı'nın seçilmiş yöneticileri olarak selamlamışlardı. Augustine, Hristiyan kardeşlerinin çoğu gibi, bir zamanlar bu inancı paylaşmıştı. Ancak iki nesil sonra Hristiyan imparatorluğu ve onun yöneticileri, artık yabancı olmasalar da, birçok bakımdan fazlasıyla insani kaldılar. Beşinci yüzyılın başlarında hükümetle ilk elden ilgilenen çok az kişi (kesinlikle Chrysostom ve son olarak Augustinus da değil) bunu Tanrı'nın yeryüzündeki hükümdarlığıyla özdeşleştirebiliyordu. 94 Olgun Augustinus, rakiplerinden çok daha karmaşık ve zorlayıcı bir siyaset teolojisi sunuyor. Chrysostom, imparatorluk yönetiminin inananlar için gereksiz olduğunu iddia etti, ancak Augustine, Tanrı'nın, ister pagan ister rahip olsun, herkesi eşit şekilde dış hükümete tabi kıldığı konusunda ısrar ediyor. Ancak Augustinus'un muhakemesi, Konstantin'in saray ilahiyatçısı Eusebius'un naif tasdikinden keskin biçimde ayrılıyor. Augustine'in, ilk günahın harap ettiği ve güç arzusunun istila ettiği insan doğasına ilişkin karanlık vizyonu, eleştirisiz övgüyü dışlıyor ve onun imparatorluk yönetimini onaylamasını şart koşuyor. 95 Aynı karanlık vizyon, onu, Chrysostom'un paganlar için emperyal gücün gerekli olduğu, ancak aslında dindar vatandaşların yaşamlarında gereksiz olduğu yönündeki daha iyimser varsayımını reddetmeye sevk ediyor. Augustine ise tam tersine laik hükümeti, üyelerinin en iyileri için olduğu kadar en kötülerini için de vazgeçilmez olan insan toplumunun merkezine yerleştirir. Bir Hristiyan için yurttaşlık yükümlülükleri, kişinin Tanrı'ya karşı yükümlülüklerinden (ya da, genellikle pratikte bu anlama geldiği gibi) sonra ikinci sırada yer alır.

kilise). Ancak doğrudan çıkar çatışmasının dışında, piskoposun bile laik otoriteye uygun şekilde itaat etmesi gerekir. 96

--- SAYFA 106 ---

Augustine, imparatorun yönetiminin, ne kadar sınırlı (ya da ne kadar acımasız) olursa olsun, yine de, en azından bu dünyada, ilk günahın etkileri kadar kalıcı ve ortadan kaldırılamaz olduğunu kabul eder. Augustinus'un teorisi, bir yandan Eusebius'tan ya da diğer yandan Chrysostom'dan daha etkili bir şekilde, çağdaşlarının hem Hristiyan imparatorluğu gerçeğiyle hem de onun inatçı insan doğasıyla uzlaşmasını sağladı. Çünkü beşinci yüzyıl devleti artık eskisi kadar kötü görünmüyorsa, kilise de artık o kadar kutsal görünmüyordu. Artık esasen mezhepçi olan teorisini sürdüren Chrysostom, imparatorluğun lütfu ilk kez Hristiyanların üzerine düştüğünden beri kilisenin başına gelenlerden üzüntü duyuyordu: birincisi, nominal olarak din değiştirenlerin büyük akını; ve ikincisi, emperyal ayrıcalıklar yağmurunun dini siyasetin dinamiklerini kökten değiştirmesi ve riskleri artırması. Ancak Chrysostom'un yalnızca kınayabildiği şeyi Augustine yorumlayabiliyordu. Geleneksel kilise modeline ve onun dayandığı varsayıma (özgür irade) meydan okuyan Augustinus'un ilk günah teorisi, yalnızca devletin kusurlarını değil aynı zamanda kilisenin kusurlarını da teolojik olarak anlaşılır hale getirebilirdi. İkinci olarak, Augustinus'un teorisi, Katolik Hristiyanların özgürlüğün (libertas) psikolojik ve dini anlamını anlama biçimini değiştirirken, aynı zamanda onların siyasi özgürlük anlayışını ve onunla ilişkilerini de değiştirme potansiyeli taşıyordu. Roma cumhuriyeti boyunca zengin ve iktidar sahibi insanlar, libertas'ın "iyi bir valinin", yani senatonun onayladığı bir imparatorun yönetimi altında yaşamak anlamına geldiği konusunda hemfikir idi. 97 Bununla birlikte, diğerlerinin yanı sıra bazı Hristiyanların, soyluların özgürlük versiyonunu küçümsediklerini, bunu köleliğin - yani daha sonraki Sezarların totaliter yönetiminin yol açtığı siyasi boyun eğdirmenin - örtmecesi olarak gördüklerini gördük. Bazı insanlar için özgürlük, üstün otoriteden ve kısıtlamalardan kurtulmak anlamına geliyordu; örneğin ifade özgürlüğü de dahil. Hristiyanların zulüm gören, yasa dışı ve azınlık bir mezhep olarak kaldıkları sürece nasıl ikinci görüşten yana olduklarını da gördük. Minucius Felix'in nasıl yazdığını hatırlıyoruz c. MS 200'de, inancı uğruna işkenceye maruz kalan ve özgürlüklerini koruyan bir Hristiyan'ı retorik olarak şöyle tarif ediyordu: "Bir Hristiyan acıyla savaştığında, tehditlerle, cezalarla ve işkenceyle karşı karşıya kaldığında; ölümün gürültüsüyle alay ederek celladın dehşetini ayaklar altına aldığında; krallara ve prenslere karşı özgürlüğünü yükselttiğinde ve yalnızca Tanrı'ya teslim olduğunda ... Tanrı'nın gözünde ne kadar güzeldir... ve galip geldiğinde kendisine ceza veren kişiyi ayaklar altına alır." 98 Hristiyanların batıl nedenlerle pagan kurban sunmaktan korktukları suçlamasını reddeden Minucius Felix, "bunun bir korku itirafı değil, gerçek özgürlüğümüzün iddiası olduğunu" ilan etmişti. 99 Minucius'un çağdaşı Tertullianus, "[bireyin] hakkı olan özgürlük"100 adına imparatorluk otoritesine meydan okuduğunda, bu terimin üstün otoriteden özgürlük anlamına geldiğini varsaymıştı. 101

--- SAYFA 107 ---

Augustine ise tam tersine, insanların özgür irade konusunda herhangi bir kapasiteye sahip olduğunu reddederek, kendisini tüm kalbiyle özdeşleştirdiği güçlü ve etkili insanlar için çok daha uygun bir özgürlük tanımını kabul eder. Augustinus'un söylediği gibi, özgürlüğün baştan çıkarıcı cazibesıyla Adem'i baştan çıkaran yılandır. Yasak meyvenin "kişinin kendi iradesi üzerindeki kişisel kontrolünü" simgelediğini açıklıyor. 102 Augustine şunu ekler: "Bunun kendi içinde kötü olduğu anlamına gelmez, ama ona temel erdemi" yani itaati öğretmek için bahçeye konulmuştur. Dolayısıyla, yukarıda da belirttiğimiz gibi Augustine, insanlığın hiçbir zaman gerçekten özgür olamayacağı sonucuna varıyor. Tanrı, kendi deneyimlerimize dayanarak "gerçek iyiliğimizin özgür kölelik"¹⁰³ olduğunu bize kanıtlamak için günah işlememize izin verdi; ilk etapta Tanrı'ya ve ikinci olarak onun vekili olan imparatora kölelik. Her ne kadar kendine özgü görünse de Augustinus'un paradoksu, çağdaşlarının siyasi retoriğinde bir paralellik buluyor. Stilicho ve Batı'nın Hristiyan imparatoru Honorius'un hizmetinde olan pagan saray şairi ve propagandacı Claudian, imparatorun yönetimini kölelik (servitium) olarak adlandıranlara meydan okuyor: "Özgürlük hiçbir zaman iyi bir kralın yönetimindeki kadar takdir edilmemiştir!" 104 Sonraki yüzyıllarda benzer bir görüş imparatorluk Katolik kitlesinde de benimsendi; bu görüş rahibi "barışın düşmanları devrildiğinde, Roma özgürlüğü güvenlik içinde Sana hizmet edebilir" (secura tibi serviat Rotnana libertas) diye dua etmeye yönlendirdi. 105 Son olarak, iki piskoposun kariyerleri arasındaki zıtlığı gözlemleyen herhangi biri, Augustinus'un Cennet politikasına ilişkin versiyonunun beşinci yüzyıl Roma İmparatorluğu'nun politikalarıyla başa çıkmada etkili olduğu, oysa Chrysostom'un versiyonunun başarısız olduğu sonucuna varabilir. Hem 354'te Kuzey Afrika'nın Tagaste şehrinde doğan Augustinus hem de aynı yıl ya da birkaç yıl önce Antakya'da doğan John Chrysostom¹⁰⁶ bir nesilden fazla bir süre Hristiyan imparatorlar tarafından yönetilen bir dünyada büyüdüler; bu ardıllık yalnızca Julian'ın iki yıl boyunca paganizmin emperyal himayesine aniden dönmesiyle kesintiye uğradı. Ancak Augustinus'un emperyal gücün yeni oluşumuna tepkisi Chrysostom'unkinden çok farklıydı. Chrysostom babasını genç yaşta kaybetti, kız kardeşinin yanında Hristiyan annesi tarafından büyütüldü, on sekiz yaşında vaftiz edildi ve keşiş oldu. Dünyanın, imparatorluk sarayının ve kilisenin benzeri görülmemiş şekillerde birbirine karıştığı bir dönemde yazdığı ilk yayınlarından biri olan Bir Kral ile Bir Keşiş Arasındaki Karşılaştırma'da Chrysostom, hayatı boyunca onu meşgul edecek bir tema olan laik güce karşı kutsalı tutkuyla savundu. Yaklaşık on iki yıl sonra, daha önce de belirttiğimiz gibi, Antakya halkının imparatoru protesto etmek için ayaklanıp imparatorluk heykellerini parçalamasından sonra, John Chrysostom, imparatorluğun misillemelerinden dehşet içinde bekleyen bir dinleyici kitlesine hitap etti ve Augustinus'un yapabileceği gibi, Hristiyanın bile imparatora tabi olduğunu değil, imparatorun kendisinin rahibe ihtiyacı olduğunu ve rahibin üstün otoritesine tabi olduğunu ilan etmeye cesaret etti: "O kendisi bir hükümdardır ve diğerinden daha onurlu bir hükümdardır; elleri kraliyet kafasını bile." 107 Piskopos, krizi çözmek için imparatora müdahale ettiğinde John, bu olayların inanmayanlara "Hristiyanların şehrin kurtarıcıları olduğunu; onların koruyucuları, patronları ve koruyucuları olduklarını" kanıtladığını söyledi.

onun öğretmenleri. . . . Tüm inanmayanlar, Mesih korkusunun her türlü otoritenin dizginleri olduğunu öğrensinler." 108 397 yılında Chrysostom, imparatorluğun doğu başkenti Konstantinopolis'e beklenmedik bir çağrı aldı. Oraya gizlice aceleyle gittiğinde, kendisinin bu göreve atandığını görünce şaşırıldı.

--- SAYFA 108 ---

Konstantinopolis piskoposu, dini gücün zirvesine yakın bir mevki. 391 tarihli kanon kanununa göre Konstantinopolis piskoposu, Roma piskoposunun ardından ikinci sırada yer alıyordu; ancak imparatorun, imparatorluk ailesinin ve tüm sarayın baş ruhani danışmanı olarak bu konumdaki bir adam, fiili etki bakımından çoğu zaman diğer herkesi geride bırakırdı. İmparator Arcadius'un etkisiz genç sorumlusu için saray siyasetinin çoğunu kontrol eden parlak ve güçlü hadım Eutropius, atamayı ayarlamıştı. Eutropius muhtemelen dindar ve güzel konuşan Chrysostom'un saray siyaseti konusunda ne zevki ne de yeteneği olduğunu tahmin etmişti. Eutropius haklıydı; Chrysostom o kadar siyasetsezdi ve güçlülerin ahlaki danışmanı, yoksulların ve ezilenlerin savunucusu ve dini disiplinin sert koruyucusu olarak sorumluluklarıyla o kadar meşguldü ki, üç yıl içinde bir zamanlar atanmasını memnuniyetle karşılayan hemen hemen herkesi gücendirmişti. Onun sosyal vicdanı, saraydaki ve din adamlarındaki güçlü kişileri ona karşı kıskırttı. Ve şehir surlarının hemen dışında cüzamlılar için bir hastane inşa etme girişimi, görevden alınmasıyla sonuçlanan bir protesto "savaşını" başlattı. 109 Bir tarihçi, Chrysostom'un "aptalca idealizmi nedeniyle, yalnızca piskoposluğunun yüksek konumunun dayandığı sarayın iyiliğini gururla küçümsediği" sonucuna varıyor. 110 Bir başkası onun bir aziz ve şehit olarak saygı görmeyi mi hak ettiğini yoksa "comme un idealiste depourvu de finesse diplomatique, un zelote sans tact, ou un fanatique incapable de nuances et kurban de son emportement" olarak kınanmayı mı hak ettiğini merak ediyor. 111 Yahya'nın hayranları, piskoposun eylemlerini onun derin dini inançlarına ve uzlaşmaz ahlaki bilincine bağladılar. Ancak onlar bile bu niteliklerin nasıl "sertlik ve kabalık" ve onun konumundaki bir adam için dayanılmaz kibir suçlamalarına yol açtığını ve böylece düşmanlarının ekmeğine yağ sürdüğünü görebiliyorlardı. Altı yıllık görevden sonra Chrysostom, düşmanlarının eski destekçilerine galip geldiğini öğrendi: piskoposluk görevinden alındı, belki de ölümden kıl payı kurtuldu, ağır korumalar altında zorlu sürgün yolculuğuna başladı. Hasta ve yalnız, birkaç sadık arkadaşı tarafından savunulup teselli edilen o, yalnızca üç yıl daha uzun yaşadı. Ancak Chrysostom'un inançları hiçbir zaman değişmedi: laik ve manevi güçler birbirine zıttır ve birbirini dışlar. Sürgünden yakın kadın arkadaşı ve destekçisi papaz Pentadia'ya, hem kendisinin hem de onun acıları hakkındaki düşüncelerini şüphesiz ifade eden şu sözleri yazdı: Seviniyorum. . . ve yalnızlığımda en büyük teselli, bu kadar erkeksi ve kararlı olman ve kendine yanlış yapmana izin vermemiş olman gerçeğinde bul. . . Bu nedenle sevinin ve zaferinizin sevincini yaşayın. Çünkü sana karşı ellerinden geleni yaptılar. Yalnızca kiliseyi ve manastır hücrenizi tanıyan siz, oradan mahkemeye, mahkemeden hapisaneye halkın gözü önünde sürüklendiniz. Yalancı tanıklar getirdiler, iftira attılar, öldürdüler, kan döktüler. . . Seni korkutmak ve senden yalan elde etmek için hiçbir şeyi yarım bırakmadım. . . Ama sen hepsini utandırdın. 112 Şimdi Augustine'i düşünün. Patrici olmayan bir ailede doğan Augustine, Augustine'in annesine sadakatsizlik alışkanlığı olan pagan babası Patricus'un, oğlundaki "şehvet dikenlerini kökünden söküp atmakta" başarısız olmakla kalmayıp, ergenlik çağındaki oğlundan duyduğu memnuniyeti dile getirdiğini anlatır.

oğlunun cinsel iştahı. (Belki de Augustine'in aklında bir şekilde çabuk sinirlenen babası vardı.

--- SAYFA 109 ---

Augustine, "geleneksel eğitim bana Jüpiter'in kötülerini yıldırımlarıyla cezalandırdığını, ama kendisinin de zina yaptığını öğretti!" diye şikayet ettiğinde) Hristiyan annesi Monica, kocasının sadakatsizliklerine sabırla katlandı, diyor Augustine ama "zina yapmamam için bana en içten şekilde yalvardı." Genç bir adam olsaydı, bu tür "kadını" tavsiyeleri almaktan utanırdı; çok sonra geriye dönüp baktığında, Tanrı'nın kendisiyle annesi aracılığıyla konuştuğuna ve "onu göz ardı ettiğimde, [Tanrı'yı] göz ardı ettiğime" inanmaya başladı. Augustine yoğun bir hırsıyla dünyevi bir kariyer arayışına girdi ve kendini şehrin yaşamına kaptırdı: tiyatro gösterileri, akşam yemeği partileri, retorik yarışmaları ve pek çok dostluk. Daha önceki çeşitli cinsel ilişkilerinden sonra, tutkularını meşgul eden ve ona bir erkek çocuk doğuran alt sınıftan bir kadınla yıllarca yaşadı, ancak daha sonra annesinin kendisi için ayarladığı sosyal açıdan avantajlı bir evlilik uğruna onu terk etti. Ancak başarılı bir hatip haline geldikten sonra Augustine kendini bölünmüş halde buldu. Felsefi ve dini düşüncelere ilgi duymasına rağmen evlilikten ve kariyerdan vazgeçmek istemiyordu. Daha sonra, otuz iki yaşındayken çölde yalnız yaşayanlarla ilgili hikayelerin etkisiyle dünyadan vazgeçti ve vaftiz edildi. Üç yıl sonra, "bu dünyadaki tüm umudunu kaybetmiş" olan Augustine, girmeyi planladığı komünal manastır yaşamını kurmak için Hippo'ya gitti. Daha sonra cemaatine, kilisede görev almak gibi bir niyetinin olmadığını söyleyerek protesto etti ve başarılı dini kariyeri hakkında kararsızlığını dile getirdi: "Yakalandım, rahip yapıldım... ve oradan piskoposunuz oldum." 113 Augustine'in katılmayı seçtiği kilise, Peter Brown'un işaret ettiği gibi, "eski Kıbrıslı kilisesi değildi" - yani, zulüm ve ölümü göze almaya istekli veya şehitlik fırsatı olmadığı için dünyayı terk etmeye hevesli kutsalların seçilmiş topluluğu değildi; bu, Roma dünyasının üzerinde "parlaklığında büyüyen bir ay" gibi yükselen, yeni, genişleyen Ambrose kilisesiydi. Bu, Hristiyan imparatorların saygısıyla kurulmuş, soylular ve aydınlar tarafından aranan, bilinen uygar dünyanın kitlelerine Platon'un felsefesinin ezoterik gerçeklerini ulaştırma kapasitesine sahip, artık topluma meydan okumak için değil, ona hakim olmak için kurulmuş, kendinden emin, uluslararası bir yapıydı. 114 Augustinus'un görevlerini Ambrose'dan öğrenerek anladığı gibi, kilise liderleri ilahi olarak emredilen hükümet çalışmalarına katılırlar: "Siz krallara halklarının yararına yönetmeyi öğretirsiniz ve insanları krallarına itaat etmeleri konusunda uyaran da sizsiniz." 115 Augustinus'un vaftizi sırasında Katolik kilisesi, imparatorluk yönetimiyle özdeşleşmesini pekiştirme sürecindeydi. İmparator Honorius'un desteğiyle silahlanan batı kilisesinin liderleri, rakip bir Hristiyan grubunun tekrar lehine dönmesini engelleme niyetiyle kendilerini imparatorluk otoritesini uygulama politikasına adadılar ve böylece bu süreçte Katolikliğin tüm Hristiyan rakiplerine üstünlüğünü iddia edip pekiştirdiler. Augustine'in bir Kuzey Afrika şehrinin piskoposu olarak konumu, Chrysostom'un üç yıl sonra doğu imparatorluğunun başkentinde çok daha belirgin olan konumuyla pek karşılaştırılmaz. Yine de piskoposluğu kabul eden Augustine de tanınmış bir kişi ve bir topluluğun yöneticisi haline geldi. Rakip tarafından otoritesine meydan okunduğunda

--- SAYFA 110 ---

Augustine, Donatistler Kilisesi'nin baskıcı gücüyle ittifakının avantajlarını takdir etmeye ve manipüle etmeye başladı. Rakipleri, 311'de Kartaca piskoposu seçilen Caecilian'ın piskoposluğunu kabul etmeyi reddeden Hristiyanlardı; bunun nedeni, Caecilian'ın, 303-304 Büyük Zulüm sırasında Roma hükümeti yetkililerinin kilisesinin Kutsal Yazı kopyalarına el koymasına ve yok etmesine izin vermesiydi. Liderlerinden biri olan Casae Nigrae'li Donatus'un anısına Donatistler olarak anılan bu Hristiyanlar, kendilerini "şehitlerin kilisesi" ile özdeşleştiriyorlardı. Donatist Hristiyanlar, Katolik Hristiyanlar ile Roma devleti arasındaki "kutsal olmayan ittifakı" kınadılar. Chrysostom'un ilkesini tekrarlayarak, kilisenin güç yerine yalnızca manevi yaptırımlar uygulaması gerektiğinde ısrar ettiler. Ancak Augustinus, Kartaca'nın önceki piskoposunun uyguladığı hoşgörü politikasını terk etti ve Donatistlere yönelik saldırının peşine düştü. Chrysostom gibi o da kilisenin güç yerine ikna yöntemini kullanmasını övdü; yine de kendisi polemik ve propagandayla başladıktan sonra giderek şiddete yöneldi. İlk olarak Katolik olmayan Hristiyanların sivil haklarını reddeden yasalar geldi; daha sonra cezalar, para cezaları verilmesi, kamu görevinden ihraç edilmesi; ve son olarak özgür tartışmanın reddedilmesi, Donatist piskoposların sürgüne gönderilmesi ve fiziksel baskının kullanılması. Katolik tarihçilere göre, Donatist dava giderek şiddet patlamaları da dahil olmak üzere otoriteye karşı aktif direnişle özdeşleştirilmeye başlandı. 116 Daha önceki şüphelerine rağmen Augustine, Donatistleri bastırmak için askeri gücü "vazgeçilmez" buldu ve "ilk kilise tarihinde devletin Katolik olmayanları baskı altına alma hakkının tek tam gerekçesini yazdı." 117 Chrysostom'un yalnızca dışarıdakileri yönetmek için gerekli olduğunu düşündüğü korku ve baskının kilise içinde de gerekli olduğunu fark etmeye başladığını açıkladı; Pek çok Hristiyanın ve paganların yalnızca korkuya tepki verdiğini üzülenek belirtti. 118 Augustine otuz yılı aşkın bir süre Donatistlerle savaştıktan sonra, birçok farklılığa rağmen, Bölüm 6'da göreceğimiz gibi, Donatistlerle hem kiliseye ilişkin mezhepçi bir görüşü hem de özgür irade konusundaki ısrarı paylaşan Pelagyalılar adını verdiği Hristiyanlarla yüzleşmekten dehşete düşmüştü. Hristiyan sinodlarında kendi partisinin oyları boşa çıkınca Augustine, Pelagius'u savunan din adamlarına karşı tereddüt etmeden imparatorluk yetkilileriyle ittifak kurdu. 416'da Roma piskoposu Innocentius, Afrika sinodlarından Pelagius fikirlerine ilişkin iki kınama aldı; bunların yanı sıra Augustine ve en yakın arkadaşlarından gelen uzun kişisel bir mektup ve Augustine'den Pelagius'a meydan okuyan bir açık mektup vardı. Belgeler Pelagius ve takipçilerini kınamanın ötesine geçiyordu. Peter Brown'un sözleriyle, [Pelagian] fikirlerin nihai sonucunun piskoposluk otoritesinin köklerini keseceği konusunda uyarmaya devam ettiler. . . Belgeler, Pelagiusçuları yatıştırmak suretiyle Katolik kilisesinin, insanları kendilerinden "özgürleştirebilecek" tek güç olarak kullanmaya başladığı geniş otoriteyi kaybedeceğini iddia ediyordu.119 Pelagius'un destekçileri, kilise ve insan doğasıyla ilgili eski geleneği -en son bizzat John Chrysostom tarafından savunulan geleneği- takip ettikleri yönünde (ve haklı olarak) karşı iddiada bulunacaklardı. Ancak öncelikle Augustine ve arkadaşları tarafından tasarlanan Afrika sinodlarının beyanları büyük bir dönüm noktasına işaret ediyordu.

--- SAYFA 111 ---

Batı Hristiyanlığının tarihinde önemli bir nokta. Roma piskoposuna ve onun imparatorluk patronlarına Augustinus'un düşüş doktrininin siyasi etkililiğini açık bir şekilde göstermeyi teklif ettiler. Günahın harap ettiği insanlığın artık çaresizce dış müdahaleye ihtiyaç duyduğunda ısrar eden Augustine'in teorisi, yalnızca laik gücü doğrulamakla kalmadı, aynı zamanda kilise otoritesinin -gerekliyorsa güç kullanarak- insanın kurtuluşu için zorunlu olduğu dayatılmasını da haklı çıkardı. Sürgün edilen ve gözden düşen meslektaşından yirmi yedi yıl daha uzun süre hayatta kalan Augustine, John Chrysostom'un aksine, 28 Ağustos 430'daki ölümüne kadar Roma dünyasında olağanüstü bir güç ve nüfuz sahibi bir konuma ulaştı. Augustine'in fikirleri kesinlikle anında veya evrensel kabul görmedi. Sonraki yüzyıl boyunca, 529'daki Orange Konsili'ne kadar, Augustine'in görüşleri hararetle tartışıldı. Augustine'in görüşlerini onaylayan bu konseyi takip eden yüzyıllarda bile birçok teolog "yarı-Pelagian" görüşlere sahipti veya sahip olmakla suçlanıyordu. Yine de, Augustinus'un öğretisinin, yaşamının çok ötesinde, hatta bir buçuk bin yıl boyunca, Batı Hristiyanlığı üzerindeki etkisi, diğer kilise babalarınınkini aşmıştır. Bunun pek çok nedeni var ama ben bunların arasında öncelikli olarak şunu öneriyorum: Katolik kiliseleri ile imparatorluk gücü arasındaki huzursuz ittifakı kabul edilebilir - sadece haklı değil aynı zamanda gerekli - kılan, Augustinus'un düşüş teolojisidir. Katolik Hristiyanların çoğunluğu için. Augustinus'un doktrini elbette ne kendisi ne de takipçilerinin çoğunluğu için salt bir çıkar meselesi değildi. Siyasi avantajla ilgilenenlerin yanı sıra öncelikle teolojinin daha derin sorunlarıyla ilgilenen ciddi inananlar, Augustinus'un teolojik mirasında, kilise ve devletin ayrılmaz bir şekilde birbirine bağımlı hale geldiği bir durumdan anlam çıkarmanın yollarını bulabilirlerdi. Ancak Augustinus'un teolojisinin nihai zaferi, bir zamanlar geniş çapta Hristiyan müjdesinin kalbi olarak kabul edilen insan özgürlüğüne ilişkin klasik bildiriye bağlı kalan herkesin teslim olmasını gerektirdi. Beşinci yüzyılın başlarında hâlâ bu tür arkaik geleneklere bağlı olanlar -özellikle Donatistler ve Pelagyalılar olarak adlandırılan Katolikler dahil- kafir olarak mahkum edilmeye başlandı. Augustinus'un Adem'in düşüşüne ilişkin teorisi, bir zamanlar yalnızca marjinal Hristiyan gruplar tarafından daha basit biçimlerde benimsenmişti, şimdi bunu ilan eden imparatorluk tarafından desteklenen Katolik kilisesiyle birlikte batı tarihinin merkezine taşındı. (VI) Doğanın Doğası Hristiyanların durumu zulüm gören mezhepçilerden imparatorun dindaşlarının durumuna dönüştükçe, Hristiyanların özgürlüğe ve irade gücüne bakış açılarının nasıl değiştiğini gördük. Bu bölümde başka bir unsura dikkat çekmek istiyorum.

--- SAYFA 112 ---

Augustinus'un bu muazzam dönüşüme eşlik eden teolojisi: Hristiyan düşüncesine egemen olmaya başlayan ve ilk prensibi, insanların doğa üzerinde büyük bir güce sahip olduğu -ya da bir zamanlar Adem aracılığıyla bunu yaptığı- olan bütüncül doğa görüşü (Augustine'in, ortak ataları doğayı dönüştürme gücüne sahip olan insanların artık bu dönüşümün sonuçlarından kaçma konusunda güçsüz oldukları yönündeki inancı göz önüne alındığında, bariz bir paradoks). Binlerce yıldır Yahudiler ve Hristiyanlar, insanın çektiği acıların gizemini, Adem ile Havva'nın günahının bedeli olan ahlaki yargı olarak açıklamaya çalıştılar. Neden acı çekiyoruz ve neden ölüyoruz? sorusuna yanıt veren Yaratılış öyküsü, ölümün tüm yaşamların doğal sonunu oluşturmadığı, yalnızca Adem ve Havva'nın yanlış seçim yapması nedeniyle türümüze izinsiz girdiği yönünde ampirik açıdan saçma bir iddiada bulunuyor. Yaratılış'a göre Tanrı kadına şöyle dedi: "Çocuk doğurma sırasında çektiğin acıyı çok artıracam; acı çekerek çocuk doğuracaksın, ama arzun kocana olacak ve o seni yönetecek." Ve Adem'e şöyle dedi: "Karının sözünü dinlediğin ve sana 'Ondan yemeyeceksin' diye emrettiğim ağaçtan yediğin için, toprak senin yüzünden lanetlendi; hayatının tüm günleri boyunca emekle ondan yiyeceksin; o sana dikenler ve çalılar çıkaracak; ... toprağa dönene kadar yüzünün teriyle ekmek yiyeceksin; çünkü ondan alındın; sen topraksın ve toza dönüşeceksin. geri dön." (Yaratılış 11.0pt;3:16-19) Dolayısıyla acı, baskı, emek ve ölüm bizim (veya nihai atalarımızın) kendimize verdiğimiz cezalardır. "Başlangıçta" ilk erkek ve kadının kasıtlı seçimi doğanın doğasını değiştirdi ve bundan sonra tüm insanlık acı çekti ve öldü. Belki de Hristiyanların bir ahlaki sistem çıkardığı bu arkaik hikayenin gücünün bir kısmı, günlük deneyimlerle apaçık çelişmesinde ve bazı insanlara doğaüstü güç atfetmesinde yatmaktadır. Pavlus, Adem'in doğaüstü gücünün bir kez etkilediği şeyi yalnızca Mesih'in doğaüstü gücünün geri alabileceğini belirtir: "Çünkü ölüm bir insan aracılığıyla geldi, ölümlerin dirilişi de bir insan aracılığıyla geldi. Çünkü herkes Adem'de öldüğü gibi, aynı şekilde herkes Mesih'te yaşama kavuşturulacaktır" (I Korintliler 15:21-22). İnciller, İsa'nın tek sözünün sadece fırtınayı dindirmek ve hastalıkları iyileştirmekle kalmayıp, aynı zamanda ölümleri hayata geri çağırdığını iddia eder. Dağdaki Vaaz'da İsa, takipçilerinden, eylemlerinin ahlaki sorumluluğunu üstlenerek ve öfke ve cinsel arzu gibi içgüdüsel tepkilere hakim olarak kendi doğalarını kontrol etmelerini talep etti (Matta 5:21-22, 27-28). İlk birkaç yüzyılın gayretli Hristiyanları, gördüğümüz gibi, kendi cinsellikleri üzerindeki güçlerini göstererek insan erdeminin (Latince erdem, kelimenin tam anlamıyla "güç") aşırı sınırlarını sınıdılar. İlk Hristiyanların birçoğu, eğer doğal dürtülerin, her şeyden önce de cinsel arzunun gücünü kırabilirlerse, yalnızca gelecekteki dirilişte değil, burada ve şimdi ölüme karşı bile zafer kazanabileceklerine inanıyorlardı. 1 Luka İncili'ne göre bizzat İsa şunu söylemişti:

--- SAYFA 113 ---

"Bu çağın çocukları evlenir ve evlendirilirler; ancak gelecek çağa ve ölümden dirilmeye layık sayılanlar ne evlenir, ne evlendirilir, ne de artık ölebilirler; çünkü onlar gökteki meleklerle eşittirler ve Tanrı'nın çocukları oldukları için dirilişin çocuklarıdır." (Luka 20:34-36) Bu sözlerden ilham alan birçok Hristiyan, doğal olmayan, ya da kendi deyimiyle doğaüstü yaşamın peşine düştü. Ancak, Jerome'un himayesi altındaki genç dul Blaesilla'nın çilecilik girişimi sırasında ölmesi de dahil olmak üzere, kahramanca çilecilerle ilgili hikayeler, hem Hristiyanlar hem de onları eleştirenler arasında bariz soruları gündeme getirdi. İnsan tercihinin kapsamı ve sınırları nelerdir? Neyi kontrol edebiliriz ve bizim dışımızda ne var? Gerçekten cinsel arzuyu, acıyı ve ölümü yönetebilir miyiz, yoksa bu koşullar doğanın yapısına mı ait? Bunlar "Tanrı'nın fiilleri" midir ve dolayısıyla bizim gücümüzün ötesinde midir, yoksa bu güç bir derece meselesi midir? Ölüm özellikle doğal mıdır? Yoksa doğal değil midir, Pavlus'un dediği gibi (I Korintliler 15:26), Adem'in günahı nedeniyle insan hayatına izinsiz giren bir düşman mı? Gördüğümüz gibi Hristiyan geleneğinin oluşum döneminde birçok düşünceli Hristiyan yalnızca evrenin doğasını değil, özellikle de insan doğasını anlamaya çabaladı. Dördüncü ve beşinci yüzyıllarda, Yunan bilimi ve felsefesinden etkilenen Britanyalı dindar bir Katolik münzevi Pelagius da dahil olmak üzere bazı Hristiyanlar, daha sonraki öğretilerinde insan arzularının ve insan iradesinin kendi başlarına doğal olaylar üzerinde hiçbir etkisinin olmadığını, insanlığın ne ölümü kendi başına getirdiğini ne de bir irade eylemiyle ölümü yenebileceğini savundu: Yaratılış'ta aksi yöndeki açık ifadeye rağmen ölüm, şeylerin doğasında vardı. Ancak Pelagius'un çağdaşı Augustinus bu doğa görüşünü şiddetle reddetti ve Hristiyanların çoğunluğu bundan sonra bin yıldan fazla bir süre onun örneğini takip etti. Daha sonraki yıllarda, gördüğümüz gibi, Augustinus, John Chrysostom² ile aynı fikirde olanlara ve daha sonra Pelagius'un takipçilerine karşı çıktı; her ikisi de Hristiyanların vaftiz yoluyla ahlaki seçimler yapmakta özgür olduğu konusunda ısrar etti; irademiz doğanın gidişatını etkileyemese de ahlaki kararlarımızı etkileyebilir ve etkilemelidir. 417'ye gelindiğinde, Roma şehri Pelagius'un destekçileri ve muhalifleri arasında o kadar bölünmüştü ki, her iki tarafın partizanları sokaklarda isyan çıkarmıştı. İki yıl önce, Filistin'deki iki piskopos konseyi Pelagius'u ortodoks ilan etmişti; ancak Augustine ve meslektaşlarının liderliğindeki Afrikalı piskoposlardan oluşan iki karşıt konsey onu kınadı ve Roma piskoposu Papa Innocent'i kendi taraflarını tutmaya ikna etti. Innocentius öldüğünde, halefi Papa Zosimus ilk başta Pelagius'un öğretisinin ortodoks olduğunu ilan etti; ancak Augustine ve diğer Afrikalı piskoposların şiddetli protestolarını aldıktan sonra geri adım attı ve Pelagius'u aforoz etti. 3

--- SAYFA 114 ---

Bu dönemde Hristiyan piskoposlar sadece dini kınamayı değil aynı zamanda imparatorluk gücünü de kendi amaçları için kullanmayı öğrenmişlerdi. 4 Pelagius ve birçoğu etkili Romalılarından oluşan savunucularına karşı yapılan savaş sırasında, 5 Augustinus ve meslektaşları açıkça imparatorun desteğine başvurdular. Augustine'in arkadaşı ve Afrikalı piskopos arkadaşı Alypius, imparatorluk sarayına rüşvet olarak seksen Numidian aygırını getirdi ve orada Pelagius'a karşı başarılı bir şekilde lobi yaptı. Sonuç Augustine'i memnun etti: Nisan 418'de sadece papa Pelagius'u aforoz etmekle kalmadı, imparator Honorius da yeni ilan edilen kafiri kınadı ve para cezasına çarptırılmasını, görevden alınmasını ve uzlaşmaz destekçileriyle birlikte sürgüne gönderilmesini emretti. Sürgün edilen Pelagius kısa süre sonra öldü; ancak takipçilerinin en enerjik olanı boyun eğmeyi reddetti. Açık sözlü ve entelektüel bir genç İtalyan piskopos olan Eclanumlu Julian, Pelagius'un görüşlerini benimsedi ve genişletti. Julian, zamanının en ünlü ilahiyatçısı olan güçlü Augustine'e meydan okumaya bile cesaret etti ve yaşlanan piskoposu, Augustine'in hayatının son on iki yılı boyunca takıntı haline getiren bir savaşa soktu. Augustine, tüm belagatini ve öfkesini toplayarak, bilimsel natüralizme tamamen aykırı bir doğa görüşünü savundu. İnsan ırkına ölümlülüğü ve cinsel arzuyu getiren ve bu süreçte Adem'in soyunu günah işlememeyi seçme özgürlüğünden mahrum bırakan şey, insanın tercihiydi - Adem'in günahı. Augustine, Opus Imperfectum Contra Julianum ("Julian'a Karşı Bitmemiş Çalışma") adlı altı ciltlik eserinde argümanını güçlendirdi. Augustine belki de kilisenin en büyük öğretmenini olmasına rağmen, onun bu son eseri şu ana kadar İngilizceye tercüme edilmedi. Augustine'in görüşleri galip geldi ama soru şu: Neden? Belagatli, tutkulu ve politik açıdan yetenekli Augustinus, on yılı aşkın bir mücadelenin ardından, Pelagius'un çoğu keşiş, rahip, piskopos ve din dışı Hristiyan kişilerden oluşan güçlü destekçileri ve dostlarının kafir olarak mahkum edilmesini, sürgüne gönderilmesini ve tahttan indirilmesini neden nihayet başardı? Augustinus Hristiyanların çoğunluğunu cinsel arzu ve ölümün aslında "doğal olmayan" deneyimler olduğuna, insan günahının bir sonucu olduğuna nasıl ikna etti? 6 Kesinlikle ne Pelagius ne de Augustinus bu kelimeye bizim anladığımız anlamda "bilimsel" olmaya kalkışmadı; Sanıyorum ikisi de bu terimi bir iltifat olarak görmezdi. Bunun yerine, her ikisi de doğal evren hakkındaki düşüncelerine, Yaratılış 1-4'ten başlayarak ortak bir dini bakış açısıyla başladılar ve her biri bundan çok farklı sonuçlar çıkardı. Doğanın Tanrı'nın yarattığı haliyle iyi olduğu ve insanlığın Tanrı'nın suretinde yaratıldığı için ahlaki açıdan özgür olduğu yönündeki ortak Hristiyan inancını paylaşan Pelagius, Augustine'in İtirafı'nı ilk okuduğunda dehşete düşmüştü. Pelagius, Augustine'in çalışmasına, özellikle de Augustine'in genç bir adam olarak yazdığı, insan özgürlüğünü öven Özgür İrade Üzerine adlı eserine yıllarca saygı duymuştu. Ancak Augustine yetişkinlik yıllarında İtirafı'nı yazdığında, insan özgürlüğünün gücünü abarttığını ilan etti. Artık insanların günaha direnme konusunda Adem gibi özgür olmadıklarını anladığını söyledi. Günah işlememeyi seçme gücümüz yok, hatta cinsel dürtülerimizi bile kontrol edemiyoruz. Daha da kötüsü,

--- SAYFA 115 ---

"bedensel arzu" - concupiscentia carnis - onları kontrol etmeye yönelik en iyi girişimlerimizi şaşırtan, şaşırtan ve yenilgiye uğratan daha derin dürtülerin yalnızca bir belirtisi olan yüzeysel tezahürlerinden çok daha fazlasını içerir. 7 Ancak Augustinus'un iddia ettiği gibi, herkes cinsel arzu yoluyla hamile kaldığından ve cinsel arzu herkese döllenmeyle ilgili meni yoluyla aktarıldığından, gördüğümüz gibi, tüm insanlığın "anne rahminden itibaren" günahla lekelendiği sonucuna varır. Augustinus'un teorisi, daha önce de gördüğümüz gibi, daha önceki Hristiyan doktrininin radikal bir ayrılıktı ve birçok Hristiyan onu tehlikeli buldu. Birçok geleneksel Hristiyan, bu "ilk günah" teorisinin (Adem'in günahının doğrudan kendi soyuna aktarıldığı fikri) Hristiyan inancının ikiz temellerini reddettiğine inanıyordu: Tanrı'nın yaratımının iyiliği; ve insan iradesinin özgürlüğü. Her halükarda çoğu Hristiyan, vaftizden önce günahla lekelenmiş olsak bile - Adem'in ve kendimizin günahı - vaftizin inanılıy tüm günahlardan arındırdığı konusunda hemfikir, böylece Mısırlı öğretmen Kör Didymus'un sözleriyle, "şimdi bir kez daha ilk yaratıldığımızdaki gibi bulunduk: günahsız ve kendimizin efendisi." 8 Augustine ile tartışmalarında Pelagius ve takipçileri, ikinci yüzyılda Justin, Irenaeus, Tertullianus ve İskenderiyeli Clement'ten dördüncü yüzyılda John Chrysostom'a kadar kilisenin saygı duyulan babalarının desteğini talep edebildiler. Biyografisini yazan Georges de Plinval'e göre Pelagius, bir zamanlar Yahudi ve Hristiyan çağdaşlarının çoğuyla ve hatta Augustine'in kendisiyle, ölümün Adem'in günahını cezalandırmak için insan ırkına geldiği konusunda hemfikir. Ancak Augustinus kendi görüşünü insanın ahlaksızlığına ilişkin bir teori haline getirirken, Pelagius'un takipçileri bunun tersini iddia etmeye başladılar. 9 Evrensel ölümlülük, Adem'in cezasının sonucu olamaz, çünkü Tanrı, adil olduğundan, yalnızca Adem'in yaptığından dolayı Adem'den başka kimseyi cezalandırmazdı; kesinlikle tek bir adamın ihlali nedeniyle tüm insan ırkını kınamaz. Bu nedenle ölümlülük doğanın yapısına ait olmalıdır: İnsanların diğer tüm türlerle paylaştığı ölümlülük, hiçbir insanın seçme veya reddetme gücü dahilinde değildir ve hiçbir zaman da olmamıştır. Augustine'in piskopos arkadaşlarından birinin oğlu ve kendisi de güney İtalya'daki bir taşra kasabasının piskoposu olan Eclanumlu Julian, Pelagius ile Augustine arasındaki anlaşmazlığın Roma'dan Afrika'ya kadar Hristiyanları meşgul ettiğini gördü. Bir zamanlar Augustine'in öğrenimine ve öğretmesine neredeyse evrensel bir hayranlık duyan Julian, yaşlanan piskoposun doğa meselesinde kesinlikle hatalı olduğuna ikna oldu. Ayrıca Pelagius'un muhaliflerinin onun mahkumiyetini mahkemede kişisel nüfuz, rüşvet ve asılsız suçlamalar yoluyla tasarladıklarını da iddia etti. Kendisi, Pelagius'un görüşlerini, hak ettiklerine inandığı ciddi teolojik tartışmalar yoluyla savunmayı amaçladı. Böylece Julian, Augustinus'un ilk günah fikrini saçmalığa indirgemek için daha önce John Chrysostom ve diğer Hristiyan öğretmenler tarafından ifade edilen fikirleri savundu ve genişletti. Julian, Augustine'in en büyük hatasının, mevcut doğa durumunu bir ceza olarak görmesi olduğuna inanıyordu. Çünkü Augustinus bu konuda hemfikir olan Yahudi ve Hristiyanlardan daha ileri gitti.

--- SAYFA 116 ---

Adem'in günahı insan ırkına ölüm getirdi: Adem'in günahının aynı zamanda evrensel ahlaki yozlaşmaya da yol açtığı konusunda ısrar etti. Julian buna "doğal günah"ın var olmadığı şeklinde yanıt verdi:¹¹ Fiziksel olarak aktarılan hiçbir kalıtsal durum insan doğasını etkilemez, genel olarak doğayı da. Julian, insanlığın durumunu anlamak için, doğal olanı isteğe bağlı olandan ayırt ederek işe başlamamız gerektiğini söylüyor.¹² Hangi koşullar doğanın yapısına aittir ve dolayısıyla bizim gücümüzün ötesindeki "Tanrı eylemlerine" aittir ve hangileri insan seçimine bağlıdır? Doğal olan ve dolayısıyla irademizin ötesinde olan nedir ve isteğe bağlı olan nedir? Bu tür sorular hem Julian'ı hem de ve Augustine Yaratılış'a geri dönmüş ve her biri kendi otoritesini öne sürmüştü ve Julian, Cennet'te ne ölümün ne de cinsel arzusun sorun yarattığı konusunda ısrar etmişti, çünkü hem ölüm hem de arzu "başlangıçtan beri" doğaldı: Tanrı bedenleri yarattı, cinsiyetleri ayırdı, cinsel organları yarattı, bedenlerin birleştirilmesini sağlayan şefkat verdi, meniye güç verdi ve meninin gizli doğasında faaliyet gösterdi - ve Tanrı hiçbir şeyi kötü yaratmadı.¹³ Peki ya ölüm günahın cezası olduğunu öğretmiyor mu? Julian kesinlikle yanıt verir, ancak Adem'in günahının cezası olarak acı çeken ölümün, tüm canlı türleri için doğal olan evrensel ölümlülükten farklı olduğu konusunda ısrar eder. Her ne kadar Yaratılış kaydı, Tanrı'nın Adem'i günah işlediği "günde" "kesinlikle öleceksin" diye uyardığını söylese de, Julian, Adem'in günah işlemeyi seçtiği günden itibaren ahlaki ve ruhsal olarak ölmeye başladığını söylüyor. her insana Adem'e verdiği şeyi - kişinin kendi ahlaki kaderini seçme gücü, manevi yaşam tarzını seçme gücü veya manevi kendini yok etme gücü. İlk günaha gelince, "tek bir kişinin erdemi, evrenin yapısını değiştirebilecek nitelikte değildir."¹⁴ Ancak Augustine, Adem ve Havva'nın bir irade eylemi yoluyla evrenin yapısını değiştirdikleri konusunda ısrar eder; onların tek, kasıtlı eylemi, genel olarak doğayı olduğu gibi, insan doğasını da kalıcı olarak bozar. Augustine'e göre, neredeyse sınırsız bir güç atfediyor, ancak bu gücü telafisi mümkün olmayan bir geçmişle - kayıp bir cennetle - sınırlandırıyor. Augustine'e göre, bizi, bu gücü tamamen kaybettiğimiz mevcut durumumuza indirgeyen tek şey, manevi olarak ihtiyacımız olan şey, ilahi lütuftur ve pratik olarak ihtiyacımız olan şey, hem kiliseden hem de devletten gelen dış otorite ve rehberliktir. kadınların ağrısız çocuk doğurma ve baskı ya da zorlama olmadan evliliğin tadını çıkardıkları bir durum "olması gerekir." ¹⁵ Ama şimdi Havva ceza altındadır, çünkü Tanrı ona şöyle demişti: "Çocuk doğurma sırasında çektiğin acıları büyük ölçüde artıracam; acı içinde çocuk doğuracaksınız, yine de arzunuz kocanıza olacak ve o sizi yönetecek" (Yaratılış 3:16). Bunun sonucunda Augustinus, kadınların mide bulantısı, hastalık ve hamilelik sancılarının yanı sıra normal doğuma eşlik eden ağırlı doğum kasılmalarından da acı çektiğini söylüyor. Birçok kadın düşük yapmanın daha büyük acılarını veya "işkencenin neden olduğu işkenceleri" yaşıyor.

--- SAYFA 117 ---

doktorlar ya da ölü doğmuş ya da ölmek üzere olan bir bebek doğurmanın şoku ve kaybı." 16 Augustine'e göre bu acılar doğal değildir, ancak şu anda deneyimlediğimiz şekliyle doğanın kendisinin hastalıklı olduğunu kanıtlar: İlk insanın zarar gördüğü doğa perişandır... Kadına geçen, Havva'nın doğurganlığının yükü değil, onun ihlaliydi. Artık doğurganlık, Tanrı'nın lütfundan uzaklaşarak bu yük altında faaliyet göstermektedir.17 Kadının doğurganlığı da beraberinde getirir. istemsiz acı çekmek de cinsel arzuyu da etkiler: erkek egemenliğinin felaketi tüm cinsel ilişkilerin yapısına çökmüştür.18 Kadınlar, çocuklarıyla çektikleri acılarda olduğu gibi, düşüşün sonuçlarını da deneyimlerler. Augustine bu acıları, bunları hisseden ve bunlara tanık olan bir adam gibi listeler: Bazı bebeklerin kör, sağır, sakat veya uzuvlarını kullanmadan doğduğunu ve diğerlerinin şeytani delilik veya kronik ve ölümcül olarak doğduğunu söyler; Augustine, normal ve sağlıklı doğan çocuklar gibi şanslı olanların bile doğayı saran korkunç kırılma ortamına koyduğunu söylüyor: Her bebek cahil doğar, tamamen tutkulara ve duygulara tabidir, akıldan veya açık konuşmadan yoksundur, tamamen çaresizdir. 19 Yaratılış 3:17-19'a göre Havva'nın günahı kadınlara acı getirdiği gibi, Adem'in günahı da erkeklere acı getirdi: Toprak senin yüzünden lanetlidir; hayatınızın tüm günleri boyunca dikenler ve çalılar üretecek; ve tarladaki bitkileri yiyeceksiniz; toprağa dönünceye kadar ekmek yiyeceksiniz; çünkü siz topraksınız ve toprak, Tanrı'nın ilk yarattığı gibi, muhteşem bir yiyecek bolluğu sağladı, sonra Adem günah işledi ve "tüm doğa değişti. daha da kötüsü"; 20 bir zamanlar verimli olan topraklardan aniden dikenler ve dikenler bitmişti. Tanrı insanı Adem'e "onu işlemek ve ekip biçmek için" yerleştirmişti ve günah işlemekten önce Adem "yalnızca emek harcamadan değil, aslında ruhun zevkiyle" çalışıyordu.21 Ama Augustine'e göre şimdi her erkek, her kadının kendi işinde yaptığı gibi, işinde acı, hüsrana ve zorluk yaşıyor: insan doğasının sefaletleri artık "bebeklikten itibaren her iki cinsiyeti de kuşatıyor" mezara kadar." 22 En kötüsü, sonunda bizi bekleyen şeydir - "son düşman, ölüm." Başlangıçta, Tanrı "yaşama gücü verdi, ölme zorunluluğunu değil."23 Ölüm hiçbir anlamda doğal değildi; ancak Adem günah işlemeyi seçtikten sonra ortaya çıktı ve "insanları ölüme götüren sayısız hastalık biçiminin" yanı sıra bu korkunç ıstırapı kendisine ve tüm soyuna getirdi.24 Adem'in tek keyfi iradesi, insan iradesinin sonraki tüm eylemlerini geçersiz kıldı. Bir zamanlar uyumlu, mükemmel ve özgür olan insanlık, şimdi Adem'in seçimiyle ölümlülük ve arzu tarafından harap edilirken, mahsul kıtlığı, düşük, ateş ve delilikten felç ve kansere kadar tüm acılar, Havva ve Adem'in Augustine'den beri yarattığı ahlaki ve ruhsal bozulmanın kanıtıdır.

--- SAYFA 118 ---

Orijinal günahın kalıtsal aktarımı Katolik kilisesinin resmi doktrini olmuştur. Augustinus bu nedenle doğanın - doğa bilimcilerin bize algılamayı öğrettiği şekliyle doğanın - varlığını inkar eder, çünkü doğal dünyayı insan arzusunun ve iradesinin bir yansıması dışında düşünemez. Acının olduğu yerde kötülük ve suçluluk da olmalı, çünkü Augustine ısrar ediyor, Tanrı önceden bir hatanın olmadığı yerde acı çekmeye izin vermez. Augustine, Julian'a meydan okuyor: Eğer ebeveynlerden ceza gerektiren hiçbir şey alınmamışsa, adil ve her şeye gücü yeten bir Tanrı, bu geçici yaşamda neredeyse tüm bebeklerin çektiği kötülöklere bebeklerin de maruz kalmasına nasıl izin verebilir? Bir bakış atmadan o kötölökleri atlarsınız. . . hepimiz onların acı çektiğini görüyoruz. "İnsan doğası, yaşamın başlangıcında masumiyet armağanıyla süslenmiştir" diyorsunuz. Kişisel günahlar konusunda aynı fikirdeyiz, ancak orijinal günah konusunda aynı fikirde değiliz. . . . Bu kadar büyük bir masumiyetin neden bazen kör ya da sağır doğduğunu açıklamamız gerekir. Ebeveynlerden çocuklara cezayı hak eden hiçbir şey geçmiyorsa, Tanrı'nın bazen gerizekalı olarak doğduğunu görmeye kim dayanabilir, çünkü bu ruha da zarar verir? Açık gerçekleri düşünün; Bazı bebeklerin neden bir cin yüzünden acı çektiğini düşünün. 25 Yanıt olarak Julian, Yeni Ahit Yuhanna İncili'nden alıntı yapar; bu İncil'de İsa'ya, bir adamın günah işlediği için mi, yoksa ebeveynleri günah işlediği için mi kör doğduğu sorulur. İsa şöyle cevap verdi: "İkisi de, ama Tanrı'nın yüceliği onda açığa çıksın diye" (Yuhanna 9:3) ve adamı iyileştirmeye devam ederek görme yeteneğini geri kazandırdı. Augustine için bu hikayenin konuyla alakası yok; İsa'nın iyileştirdiği bir adam hakkında söyledikleri genel olarak insanlara uygulanamaz: Bu sözler çok çeşitli fiziksel ve zihinsel engellerle doğan sayısız bebeğe uygulanamaz. Çünkü birçoğu hiçbir zaman iyileşmez, engelleri nedeniyle sakat kalır ve ölür. . . . bebeklik döneminde bile. Bazı bebekler doğuştan sahip oldukları engelleri korurken bazıları daha da fazlasına maruz kalıyor. 26 Acı çekmek, günahın ana-babadan çocuklara aktarıldığını kanıtlar: "Eğer günah olmasaydı, o zaman hiçbir kötölöğe bağlı olmayan bebekler, adil Tanrı'nın büyük gücü altında bedenleri ve ruhları zararlı hiçbir şeye maruz kalmazlardı." 27 Augustine, bebeklerin masum olduğunu ama yine de acı çektiğini söylemenin ilahi adalete olan inancı terk etmek anlamına geldiğine inanır. Augustine, Julian'la alay ediyor: "Tüm sapkınlığının bebeklerin sefaletiyle battığını görüyorsun!" 28 Augustine'e göre doğal ve ahlaki kötölöklükler birbirine karşıdır. Ancak Julian "doğal olana kötölöklük denemez" diyerek itiraz eder ve Augustine şöyle yanıt verir: "Vücudu etkileyen diğer birçok doğal kusurdan bahsetmek gerekirse, doğal sağırlıklı bir kötölöklük olarak görebiliriz." 29 Böyle bir kötölöklük algısı ister istemez herkesi kapsar; çünkü sağırlılık gibi rahatsızlıklar herkesin deneyiminin bir parçasıdır. Artık doğa dediğimiz şeyi ancak kronik hastalık durumunda öğrendik. Julian tahmin edilebileceği gibi bu görüşe karşı çıkıyor ve Augustine'in Maniciler gibi "Katolik inancının hakikatine karşı... doğal kötölöğü savunduğunu" söylüyor. 30 Julian'ın görüşüne göre Hristiyan inancı, kendisinin beş övgü olarak adlandırdığı şeye dayanır: yaratılışın övgüsü; övgüsü

--- SAYFA 119 ---

evlilik; yasanın övgüsü; azizlerin övgüsü; iradenin övgüsü. Augustine'in acı çekmeyi kötülük ve suçlulukla eşleştirmesini reddediyor ve doğanın iyi olduğunda ısrar ediyor - ancak "iyi"nin fiziksel acıyı da içerdiğini kabul ediyor. Julian, Augustinus'un Yaratılış okumasına 3 maddelik yanıt vererek, bu şeyleri Kutsal Yazıların sağlam tanıklıklarından açıkladığını iddia ederek, Augustinus'un argümanlarından ve önermelerinden çürütülmemiş hiçbir şey kalmadığını iddia ediyor. . . Onun icadındaki birçok şeyin yanlış, birçoğunun aptalca ve birçoğunun da saygısızlık olduğunu kanıtladım. 31 Augustinus'un, Havva'nın cezasının tüm kadınlara düştüğü yönündeki iddiasına gelince, "Doğum sancılarının günah nedeniyle ortaya çıkması gerçekten de deliliktir." 32 "Cinsiyetlerin durumu"nın bir parçasını oluşturan doğum sancılarının günahla hiçbir ilgisi yoktur. 33 Sığır, koyun ve kedi gibi masum hayvanlar da fetüsleri rahimden atmak için benzer kasılmalar yaşarlar. Doğum sancıları günaha işaret ediyorsa, neden günahattan kurtulan vaftiz edilmiş kadınlar da diğer kadınlar gibi bu acıları yaşıyor? Ayrıca Julian şöyle devam ediyor: Doğum sancılarının şiddeti önemli ölçüde değişiklik gösteriyor. Doğumdaki aşırı acının yalnızca evrensel bir "verilen" olarak kabul edilemeyeceğini savunan Julian, fiziksel çabaya katlanmaya alışkın olan bazı barbar kadınların ve göçebelerin, yolculukları sırasında öylesine kolaylıkla doğum yaptıklarını, hiç durmadan yavruları için yiyecek toplamak için dışarı çıktıklarını ve rahimlerinin yükünü omuzlarına aktararak yollarına devam ettiklerini gözlemliyor; ve genel olarak köy kadınları doğum için hekime ihtiyaç duymuyor. . . hatta lüksün ve yumuşaklığın arttığı yerde doğum sırasında daha fazla kadın ölüyor. 34 Peki Tanrı neden Havva'ya şöyle diyor: "Çocuk doğurma sırasında çektiğin acıyı çok artıracam; acı çekerek çocuk doğuracaksın; yine de arzun kocana olacak ve o seni yönetecek" (Yaratılış 3:16)? Julian pasajın tam olarak söylediği anlama geldiğinde ısrar ediyor. Kadınların da hayvanlar gibi yaşadığı ağırlı kasılmalar doğum sürecinin doğal bir parçasıdır (naturaliter instituta). 35 Fakat bu doğal sürecin içerdiği acılar, Havva'nın durumunda onun itaatsizliğini cezalandırmak için daha da arttı. Julian, erkeğin kadın üzerindeki egemenliğinin doğa düzeninin bir parçasını oluşturduğunu, "günahın cezası değil, doğanın bir kurumu" olduğunu ekliyor. 36 Ancak hem Julian hem de Chrysostom, doğum sancıları gibi erkek egemenliğinin, Tanrı'nın "iyi" yaratılışından kaynaklansa da, günah yoluyla hem acı verici hem de bunaltıcı hale gelebileceğini kabul etmektedir. Peki ya adam? Julian, Yaratılış 3:17-19'un dilini anımsayarak Adem'in doğa deneyimine gönderme yapan kelimeleri vurguluyor: İşlerinizde zemin lanetlidir; ömrünün bütün günleri acı içinde ondan yiyeceksin; o senin için dikenler ve çalılar çıkaracak ve tarlanın ürününü yiyeceksin; toprağa dönene kadar alınının teriyle ekmek yiyeceksin; çünkü oradan alındın; çünkü sen topraksın ve toprağa döneceksin.

--- SAYFA 120 ---

Her ne kadar pasaj, dikenlerin, deve dikenlerinin ve terin gûnahtan önce yeryüzünde var olduğuna dair hiçbir ipucu vermese de, Julian şunu soruyor: Peki bunlar, Augustine'in iddia ettiğİ gibi, Adem'in gûnahından sonra Adem'i ve soyunu cezalandırmak için mi ortaya çıktı? Julian, gûnahtan önce bile, Havva'nın işinin çocuk doğurmak olduğU gibi (Yaratılış 1:28), Adem'in görevinin de bahçeyi işlemek olduğU (Yaratılış 2:15) belirtiyor. Julian, kasılmaların zaten bir kadının doğumunun doğa bir parçası olduğU söylüyor; terleme, efor ve fiziksel acı da erkeğİN doğumunun bir parçasıydı. "Ter, fiziksel efor sarfetmeye doğa bir yardımcıdır"³⁷, gûnahı cezalandırmak için getirilen bir yenilik değİldir. Üstelik Julian, tıpkı kadınlarda olduğU gibi, bir erkeğİN işinden dolayı çektiğİ acının derecesinin fiziksel durumuna, sosyal konumuna ve kültürel durumuna göre değİştİğini söylüyor. Tarlalarda bütün erkekler terlemez; zenginler çalışmaz ve çalışan herkes ter dökmez: "Bazıları ağır emekle çalışır, diğİerleri ise sorumluluklarla." Bazıları işlerini düşünerek ve yazarak başarır ya da felsefe ve öğrenimle meşgul olur; diğİerleri tek "egzersiz" (askesis) olarak münzevi bir mesleğİ seçerler. Peki gûnahtan sonra gerçekte ne değİştİ? Julian'a göre Yaratılış pasajı ne doğada, hatta insan doğasında evrensel ve kalıcı bir değİşime işaret ediyor ne de bu pasaj nesnel bir gerçeğİ ifade etme niyetinde. Tanrı, insanın gûnahından dolayı masum dünyayı lanetleyip mahveder mi? Augustinus'un, daha önce var olmayan türler olan dikenli çalıların ve deve dikenlerinin bize eziyet etmek için birdenbire yeryüzünde ortaya çıktığına mı inanacağız? Hayır, diye savunuyor Julian; bunun yerine pasaj, gûnah işleyen kişİNİN öznel deneyimini ifade eder. Dünyanın "[Adem'in] işlerinde lanetli" olarak adlandırılması, ruhsal olarak ölmekte olan bir kişİNİN bakış açısını, "kendi olanaklarını geliştirmede başarısız olan" birinin kendi kayıp duygusunu dünyaya yansıtan kişİNİN boşluğU ifade eder. Böyle bir kişi aptalca bir şekilde dünyanın kendisini, hatta tüm doğayı lanetli ve sıkıntılı olarak görür. Ancak Julian, belki de karamsar Augustine'e atıfta bulunarak şunu ekliyor: "Bu yalan, bu lanetle ne doğaya ne de dünyaya zarar verebilir, yalnızca kendi kişiliğİne ve kendi iradesine zarar verebilir." O halde ruhsal olarak ölmekte olan kişi, doğayı dirençli, düşmanca, neredeyse dayanılmaz hayal kırıklıklarının ve felaketlerin kaynağı olarak deneyimler. Yani aynı insan doğasını paylaşan ancak iradelerini kullanma konusunda farklı olan Kabil ve Habil, doğayı tamamen farklı şekillerde deneyimlediler. Habil tarlaları başarıyla işledi ve bereketli hasadı için Tanrı'ya şükretti. Kendisi doğanın elinde hiçbir kötölüğü deneyimlememişti, yalnızca kardeşİNİN ellerinde: "Bu ilk ölüm, ölmenin kötü bir şey olmadığını açıkça gösterdi, çünkü ilk ölen doğru kişiydi." Ama tam tersine, Kabil, kardeşİNİN kanıyla toprağı kirleterek gûnah işlemeyi seçtiğİnde, kendi eylemi onu dünyayla düşmanca bir ilişkiye soktu, "sanki topraktan gelen bir lanetmiş gibi, şöyle yazıldığı gibi: 'yeryüzünden lanetlendin' (Yaratılış 4:11).³⁸ Julian için bu tür acılar, kişİNİN kendi öfkesİNİN, kederİNİN ve dehşetİNİN dünyaya yansıtılmasından daha fazlasıdır. Kabil'in hikayesi Julian'a gûnahın, aslında gûnahkarın deneyimini dönüştürme gücüne sahiptir. Önce gûnah işlemeyi seçen ve sonra gûnahın tuzağına düşen kişi, aslında hayatı aralıksız bir sefalet olarak deneyimler.

kendi inatçı gûnahkârlığı. Böyle bir kişi Augustinus'un gördüğü gibi bedensel ölümü de görecektir.

--- SAYFA 121 ---

bunu en son ve en kötü musibet, bir tür ceza olarak nitelendiriyor. Buna Augustine öfkeyle yanıt verir: "Son düşmanımızı" başka nasıl tasavvur edebilirsin ki? Julian, ölümle ilgili cümlelerin ("geldiğiniz dünyaya dönene kadar; çünkü siz topraksınız ve dünyaya geri döneceksiniz") Tanrı'nın gazabını değil merhametini gösterdiğini söyleyerek yanıt verir: "Acıların sona ermesi vaadiyle insanlığı teselli eder." Herkes "doğal duyular yoluyla" acıya karşı savunmasız kalır, ancak Tanrı, insanoğlunun bildiği her acının "belirli bir zaman aralığına göre hafifletileceğini, sanki Tanrı'nın 'Gerçekten, buna sonsuza kadar acı çekmeyeceksin', sadece 'dünyaya dönene kadar' dediğini söylüyormuşçasına" vaat ediyor: "Ölümümüz günahın değil, doğanın sonucudur! Yaratılış neden 'günah işlediğin ve kurallarımı çiğnediğin için' demiyor? Eğer bedensel tasfiye bir suçla bağlantılı olsaydı bunun söylenmesi gerekirdi. Ama hatırlayın, ne diyor? 'çünkü sen topraksın.' Elbette insanın dünyaya dönmesinin nedeni budur, 'çünkü sen oradan çıkarıldın.' O halde Tanrı'nın verdiği sebep buysa, o kişinin topraktan olmasıysa, sanırım kişinin günahı suçlayamayacağı varsayılabilir. Şüphesiz bu günahın değil, ölümlü doğamızdan kaynaklanmaktadır. . . vücutun tekrar elementlere dönüşmesi. 39 Ölümün insan varlığının doğal ve gerekli bir koşulu olduğunu bizzat İsa doğrulamaktadır; çünkü Julian, Tanrı'nın, ölümlülük yüzünden tükenen olan "dünyayı yenilemek" için günahın önce bile insan doğurganlığını yarattığını ve kutsadığını öğrettiğini söylüyor. Fiziksel ölüm bize yalnızca sonsuz yaşama gerekli geçişi sunar, " öyle ki, kutsalların çürüyebilen bedenlerinde sonsuz yücelik hüküm sürsün, 'çünkü bu çürüyebilen çürümezliği ve bu ölümlü de ölümsüzlüğü giymeli" (I Korintliler 15:53). Julian Aziz Paul'dan alıntı yapmaya devam ediyor: "Ölüm, zaferin nerede? Mezar, iğnen nerede? Ölümün acısı günahıdır..." Yani sen, günahın acısını çeken, adaleti terk edenleri yaralayan sonsuz ölüm, eğer bu iğneyle, yani gönüllü günahla silahlanmış olmasaydın, kimseye zarar vermezdin! 40 Günah nedeniyle yaralanmalarına izin veren ve bunun sonucunda suçluluk, öfke, dehşet ve umutsuzluk içinde yaşayanlar, kendi hataları nedeniyle, tarif edilemez bir ıstırapla "ölümün acısını" yaşayabilirler. Ancak Julian şunu ekliyor: "Bize zaferi veren" Tanrı aracılığıyla günaha direnen inançlı insanlar tarafından bu günahın ve bu acının parçalandığını görüyorsunuz. Bu tür kişiler yeryüzündeki yozlaşmış yaşamdan Tanrı ile birlikte sonsuz yaşama geçerler. Julian, "Tanrı, tamamen masum doğaları, kendi istekleri doğrultusunda erdeme sahip olan insanları yarattı"41 diyor, sadece Cennet'te değil, şimdi de. İnsan doğası - ölümlü, cinsel ve savunmasız olduğu haliyle - orijinal yaratılışın bütünlüğüne ve iyiliğine katılır.

--- SAYFA 122 ---

Augustine doğaya baktığında tam tersini görüyor. Augustine'e göre, kendi deneyiminin (ve herkesin deneyiminin de öyle olduğuna inanıyor) gerçeği, her şeyden önce insanın çaresizliğini içeriyor. Üç temel deneyimin (bebeklik, cinsellik ve ölümlülük) bu tür bir çaresizliğin reddedilemez kanıtlarını sunduğuna inanıyor. Ancak Julian, "bebeklerdeki insan doğası bütün ve sağlamdır ve yetişkinlerde [iyiyi veya kötüyü] seçme yeteneğine sahiptir" şeklinde yanıt verir. Ancak Augustine, acı çekmenin önceden yaşanan suçluluk duygusundan kaynaklandığına inandığından, bebeklerin ahlaki masumiyetini reddeder ve onların çaresizliği, kendi başlarına hayatta kalma yetenekleri şöyle dursun, konuşma veya akıl yürütme konusunda yetersiz olduklarında ısrar eder. Çünkü Augustine, bebeklerin ilk günahın kanıtı olabilecek öfkeyi, ağlamayı ve kıskançlığı bulur ve doğrulamak için kendi çocukluğunu hatırlar. Augustine, bu "aptal yeni sapkınları" ve özellikle de onların sözcüsü Julian'ı ("Ah, iğrenç ve lanet olası ses!"), günah bir yana, doğal insanlık durumunun sadece ölümlülüğü değil, ona eşlik eden tüm hastalık ve sakatlık biçimlerini de içerdiğini söylediği için azarlıyor. "İşte o halde," diye dalga geçiyor Augustinus, "Pelagialıların Cenneti": Öyleyse oraya, iffete adanmış, cinsel arzuya karşı mücadele eden kadın ve erkekleri yerleştirelim; midesi bulanık, solgun, beslenmeye tahammül edemeyen hamile kadınlar; diğerleri doğum yapıyor, düşük yaparak olgunlaşmamış fetüsler doğuruyor; diğerleri doğum sırasında inliyor ve çığlık atıyor; ve bir an ağlayarak ya da gülererek doğan, sonra konuşup gevezelik eden, daha sonra kendilerine okumayı öğretmek için okula getirilenler, kırbaç tehdidi altında, ustaca çeşitli cezalar yüzünden kızlar gibi ağlayanlar; ve hepsinden önemlisi sayısız hastalık; iblislerin saldırıları ve çeşitli darbelerle saldırılar; bazıları onlara işkence eder, bazıları onları tüketir; ve aslında sağlıklı olanlar, acı dolu zor zamanlar boyunca ebeveynlerinin ilgisiyle beslenirler, çünkü her yerde yas ve yas vardır. . . Ancak bu hayatta ne kadar çok kötülüğün bulunduğunu anlatmak uzun bir görevdir. 42 Daha sonraki yaşamında Augustinus, cinsel arzuyu her insanın ifade edebileceği veya yüceltebileceği doğal bir enerji olarak görenleri, başka bir deyişle kişinin cinsel dürtülerinin kişinin iradesine tabi olduğunu savunanları küçümsedi. Augustine'e göre bu varsayımlar basitti ve kendi deneyimine aykırıydı. Bunun yerine onun inandığı şey, cinsel arzuyu kontrol etmekte çaresiz olduğumuzdu; "cinsel organların bu şeytani heyecanı" 43 herkesin içinde korkunç bir şekilde kontrolden çıkmış olarak ortaya çıkıyor. Evlilikte bile "sınırsız şehvet ve lanet olası arzu izleri" buluyor. 44 Hristiyan evliliğinin dayattığı kısıtlamalar olmasaydı, "insanlar köpekler gibi ayırım gözetmeksizin cinsel ilişkiye girerdi." Julian cinsel arzuyu "hayati ateş" olarak adlandırıyor; ama Augustinus bizi uyarıyor: Bakın, ruhun kararına uymayan, çoğunlukla düzensiz ve çirkin hareketlerle ruhun arzusuna karşı yükselen "hayati ateş". 45 Julian, Augustinus'un cinsel aşırılığı arzusun kendisiyle karıştırdığına inanıyor; bu arzuyu nasıl ifade edeceğimizi seçmemiz gerektiğini söylüyor. Augustine öfkeyle yanıt verir: İştahı uyandığında bunu kim kontrol edebilir? Hiç kimse! Demek ki bu iştahın hareketinde, iradenin kararlarına yanıt veren bir "tarz" yoktur. . . Ne evli

--- SAYFA 123 ---

İnsan ihtiyaç duymadığı sürece iştahının uyanmasını mı seçiyor? Hangi dürüst bekâr iştahın uyanmasını seçer? Ancak dilediği şeyi gerçekleştiremez. . . İştahın hareketinde iradenin kararına karşılık gelen bir tarz yoktur. 46 Augustine acı bir şekilde şunu ekler: "Evlilerde bu dürüstçe uygulanır; iffetlilerde ise erdemle kısıtlanır" diyorsunuz. Bu sizin deneyiminiz mi? , . . Gerçekten de, çok hoş olduğundan, evliler ne zaman heyecanlansa coşkuyla ve dürtüsel olarak birbirlerini arasınlar. . . "Doğal iyiliğiniz"in kendiliğinden ortaya çıktığı her yerde, bedenlerin birliği meşru olsun! 47 Julian'ın cinsel konularda ölçülü olduğu açıktı ve muhtemelen Augustine'in tanımladığı tutkular konusunda çok az deneyimi vardı. Ancak Augustine'in sorusu yürekten geliyordu; çünkü bekar Augustine, kendi itirafına göre doyumsuz, hiç evlenmemiş ve cinsel zevk deneyimleri yasa dışı ve suçluluk uyandıran bir adamdı. Augustine, hüsrana uğramış arzusun evrensel, sonsuz ve her şeyi tüketen bir şey olduğunu varsayar. Bir aile dostunun Adem ile Havva'nın masumiyetini tazelemek amacıyla kutladığı bir törende bir piskoposun kızıyla bir zamanlar -ve muhtemelen kısa süreliğine de olsa- evlenmiş olan Julian'ın, açıkça farklı türde bir deneyime dayanarak yazdığını görüyoruz. Julian'a göre cinsel arzu masumdur, ilahi olarak kutsanmıştır ve bir kez tatmin edildiğinde tamamen sonludur. Julian'a göre cinsel arzu bize ahlaki seçim kapasitemizi kullanma fırsatı sunuyor. Augustine, yalnızca bebeklik döneminde çaresiz ve cinsel tutkuya karşı savunmasız olmakla kalmayıp, aynı zamanda ölüm karşısında da aynı derecede çaresiz olduğumuz sonucuna varır. Biz ölürüz; bu nedenle günahattan suçlu olmalıyız. Çünkü eğer hepimiz günahkar değilsek, o zaman Tanrı hepimizin, hatta günah işleme fırsatı bulamamış prematüre doğan bebeklerin bile aynı şekilde ölmesine izin vererek adaletsiz davranıyor demektir. Bedensel ölüm karşısında çaresiz olduğumuz gibi, ruhsal ölüm karşısında da çaresiziz. Bu bir paradokstur; Augustine ruhsal ölümün kötülüğü seçmekten kaynaklandığını söyler; ama "özgür irademizle" bile kötülükten kaçınamayız. Kötülüğü istemeden seçiyoruz, hatta "daha iyi muhakeme gücümüze rağmen". İyilik yapmak istesek de yapamayız. "O halde kişi tutsak bir irade tarafından mı yönlendiriliyor?" diye sordu Julian. Evet, diye yanıtıyor Augustine. "Eğer bir kişi '[bedensel] azaların kanunu'nun farkındaysa ve Pavlus'la birlikte 'Ben iyi olanı yapamam' diye bağıırıyorsa, o kişinin tutsak bir irade tarafından kötülüğe sürüklendiğini söylemeniz gerekmez mi?" 48 Böylece Augustine, fiziksel ölüm ile ruhsal ölümün tek bir noktada toplandığı sonucuna varır: her ikisi de kayıp bir insanlığa hükmeder. Ancak Julian'a göre Augustinus burada da fizyolojiyi ahlakla karıştırıyor. Ölüm, günahın cezası değil, cinsel uyarılma ve doğum sancıları gibi, tüm canlı türleri için doğal, gerekli ve evrensel olan doğal bir süreçtir. Bu tür süreçlerin insan tercihiyle ve günahla hiçbir ilgisi yoktur: Doğal olanın gönüllü olmadığı gösterilir. Eğer [ölüm] doğalsa, isteğe bağlı değildir. Gönüllü ise bu doğal değildir. Bu ikisi tanım gereği zorunluluk ve irade gibi karşıtlardır. . . İkisi aynı anda var olamaz, birbirlerini iptal ederler. 49

--- SAYFA 124 ---

Julian, fiziksel ölüm karşısında çaresiz olsak da ruhsal ölümün bir seçim meselesi olduğunu söylüyor. Burada bizler sadece hayvanlar değiliz, Tanrı'nın yaratılıştaki insanoğluna bahsettiği özgür seçimi kullanabiliriz. Özgür irademiz bizi gönüllülük alanına ve bireysel seçime açık çoklu olasılıklara dahil eder: "Naturalia ergo necessaria sunt; possibilita autem voluntaria" ("Doğal şeyler bu nedenle gereklidir; olası şeyler isteğe bağlıdır"). 50 Ölüm gerekli ve evrensel olmasına rağmen, her birimiz ölümlü durumumuza vereceğimiz tepkiyi seçme olanağına ve aslında sorumluluğa sahibiz. Julian, ölümcül bir düşman olarak ölüme direnmek yerine, günahkarın ölümü hoş karşılayacağını veya hatta onu günahın yol açtığı acılardan bir kurtuluş olarak arayabileceğini, azizin ise ölümü ruhsal bir zafer olarak kabul edebileceğini söylüyor. Hiç kimse, aziz ya da günahkar, doğada kaçınılmaz olan acıdan kaçamaz. Ancak her birimiz, yaptığımız seçimlere bağlı olan manevi kaderimizi elimizde tutuyoruz. On iki yılı aşkın bir süre boyunca Augustine ve Julian, Augustine ölene kadar tartıştılar ve kendi görüşlerini ileri geri haykırdılar. Önemli tartışmalardan sonra, beşinci yüzyıl kilisesi onun meseleye ilişkin görüşünü kabul etti ve Julian'ın görüşünü reddetti; geleceğin azizi Augustine'in Kutsal Yazıları sapkın Julian'dan daha doğru okuduğu sonucuna vardı. Ancak son zamanlarda birçok bilim insanı, Augustinus'un kutsal metinlerden pasajları sıklıkla metinlerdeki ince noktaları, hatta dilbilgisini göz ardı ederek yorumladığını belirtti. Augustinus, ilk günahla ilgili iddiasını, örneğin Romalılar 5:12'deki bir edat ifadesine dayandırmaya çalışıyor ve Pavlus'un ölümün tüm insanlığa, "herkesin günah işlediği" Adem yüzünden geldiğini söylediğinde ısrar ediyor. Ancak Augustinus bu ifadeyi yanlış okur ve yanlış tercüme eder (başkaları bunu "bununla [yani, çünkü] herkes günah işledi" olarak tercüme eder) ve sonra muhtemelen kendi versiyonunun kendi deneyimine dair sezgisel bir anlam ifade etmesi nedeniyle hatalarını sonsuza dek savunmaya devam eder. 51 Julian onu bu ilk günah görüşünü icat etmekle suçladığında, Augustine öfkeyle onun yalnızca Pavlus'un kendisinden önce söylediklerini tekrarladığını söyledi. "Büyük havari" kendisinin bile istediğini yapamayacağını itiraf etmemiş miydi? İstediyimi yapmıyorum ama nefret ettiğim şeyi yapıyorum. . . O halde bunu yapan artık ben değilim, içimde yaşayan günahıdır. Çünkü içimde, yani bedenimde iyi hiçbir şeyin bulunmadığını biliyorum. İyi olanı isteyebilirim ama yapamam. (Romalılar 7:15-18) Augustinus'un iddiası batılı Katolik ve Protestan ilahiyatçıların çoğunu onunla aynı fikirde olmaya ikna etti; ve pek çok Batılı Hristiyan onun bu pasajla ilgili yorumunu olduğu gibi kabul etti. Ancak, Peter Gordan'ın gösterdiği gibi, 52 Augustinus'un yorumunu Origen, John Chrysostom ve Pelagius gibi çeşitli teologların yorumlarıyla karşılaştırdığımızda, Augustinus'un Romalılar 7'de başkalarının orada görmediği şeyleri bulduğunu görebiliriz: günahın cinselleştirilmiş bir yorumu ve günah hastalığına dölleme süreci yoluyla yakalandığımıza dair kendine özgü inancına dayanan "beden"den tiksinti. Diğer ilahiyatçılar Pavlus'un bu sözleri dramatize etmek için kullandığını varsaydılar.

--- SAYFA 125 ---

hâlâ vaftiz edilmemiş ve günahlarından arındırılmamış, umudu olmayan birinin durumu; Pavlus, Mesih'te bulunan kendi özgürlüğü için Tanrı'ya şükretmeye devam ediyor: Rabbimiz İsa Mesih aracılığıyla Tanrı'ya şükürler olsun. . . Çünkü Mesih İsa'daki yaşam ruhunun yasası beni özgür kıldı. (Romalılar 7:25; 8:2)

Önceki pasajdaki umutsuz ifadeleri vaftiz edilmiş Hristiyanı yalnızca Augustinus uyguladı; diğer okuyucular, bölümün geri kalanındaki muzaffer ve neşeli notanın Pavlus'un Mesih'teki yaşamına ilişkin deneyimini ifade ettiğini varsaydılar. Julian çoğu kez anlatım ve bağlam konusunda Augustine'den daha dikkatli davranır, ancak o da kendi deneyimini -Augustine'inkinden çok farklı bir deneyimi- Kutsal Kitap metinlerinde okur. Augustine ve Julian arasındaki tartışma, Alman bilim adamı Bruckner'in söylediği gibi, "iki farklı dünya görüşü" arasındaki çatışmaya varıyor. Bruckner, "Augustine'in görüşünün gücünün onun 'daha derin yaşam deneyiminde' olması gerektiğini" iddia ederek Augustine'in yanında yer alır (Bruckner bunun derinliğini detaylandırmaz). 53 Augustine'in argümanı keyfi olabilir, ancak Bruckner onun "daha derin dini deneyiminin... Julian'ın yüzeysel rasyonalizminden ziyade Kutsal Yazıların içeriğini daha yeterli şekilde yorumladığını" ileri sürer. 54 İngiliz bilim adamı John Ferguson aynı fikirde değil ve arkadaşı Briton Pelagius'un yanında yer alıyor. Bruckner'in Augustine'in "daha derin dini deneyiminin" kanıtı olarak aldığı şeyi Ferguson, onun sıradan deneyim verilerini kabul etmeyi inatla reddetmesi olarak görüyor: Deneyimimizin eşit geçerliliğe sahip başka bir yanı daha var ve bu da kendi özgür irademize ilişkin bilgimizdir. Augustinus'un mantıktan ve ortak insan deneyiminden aynı şekilde uzaklaştığı yer burasıdır. 55 Ve böylece 1600 yıl sonra da tartışma devam ediyor. Julian'ın argümanı basit görünüyorsa - yalnızca sağduyuya dayalı - bu basitlik aldatıcıdır. Aslında dini açıdan bir Kopernik devrimini öngörüyor. Acı çekmemiz ve ölmemiz, ne Adem'in ne de bizim suçumuza ortak olduğumuz anlamına gelmez. Acı çekmemiz ve ölmemiz, yalnızca doğamız gereği (ve aslında Julian'ın ilahi niyetle ekleyeceğini) ölümlü varlıklar olduğumuzu, diğerleri arasında yalnızca yaşayan bir tür olduğumuzu gösterir. Ölümün cezai yorumuna karşı çıkan Julian şöyle diyor: "Eğer bunun bir irade meselesi olduğunu söylerseniz, doğaya ait değildir; eğer bir doğa meselesiye, bunun suçlulukla hiçbir ilgisi yoktur." Augustine'in, Adem'in günahının doğayı değiştirdiği yönündeki temel varsayımını reddeder. Tek bir insanın böyle bir güce sahip olduğunu iddia etmek, insanın doğaüstü önemine sahip olduğu varsayımını yansıtır. Augustinus, Adem'in iradesinin tek bir eyleminin "evrenin yapısını değiştirdiğini" iddia ederken, ölümlülüğümüzle yüzleştirmizi reddediyor.

--- SAYFA 126 ---

insan gücünün ötesinde doğal bir düzen. 57 Çünkü Augustinus, yalnızca bir irade eylemiyle ölüme duyarlı hale geldiğimizde ısrar ediyor: "Ölüm bize zorunlulukla değil, iradeyle gelir." 58 Katolik Hristiyanlığı neden Augustinus'un paradoksal -bazılarına göre mantıksız- görüşlerini benimsedi? Bazı tarihçiler bu tür inançların kilisenin otoritesini geçerli kıldığını öne sürmektedir; çünkü eğer insanlığın durumu bir hastalıksa, İyi Hekim olarak hareket eden Katolik Hristiyanlık, bu durumu iyileştirebilecek tek şey olan ruhsal ilacı ve disiplini sunar. Önceki bölümde göstermeye çalıştığım gibi, Augustinus'un görüşlerinin yeni ortaya çıkan imparatorluk kilisesinin ve Hristiyan devletinin çıkarlarına hizmet ettiğine şüphe yok. Augustine'in söylediği en basit ifadeyle şudur: Kendi doğamız - aslında tüm doğa - Adem'in günahının sonucu olarak yozlaştığı için insanlara kendi kendilerini yönetmeleri konusunda güvenilemez. Dördüncü yüzyılın sonlarında ve beşinci yüzyılda Hristiyanlık artık şüpheli ve zulüm gören bir hareket değildi; artık geniş ve dağınık bir nüfusu yönetmek zorunda olan imparatorların diniydi. Bu koşullar altında, gördüğümüz gibi, Augustinus'un insanın ahlaksızlığı teorisi - ve buna bağlı olarak bunu kontrol etmenin siyasi yolları - daha önceki insan özgürlüğü ideolojisinin yerini aldı. Ancak otoriter bir devletin gereksinimleri tek başına bu öğretinin yüzyıllar boyunca kalıcılığını açıklayamaz. Günahın sonucu olarak çekilen acıların bu şekilde yorumlanmasının, Katoliklik şöyle dursun, hiçbir şekilde Hristiyanlıkla sınırlı olmadığını da görebiliriz. Yahudi geleneği de kişisel trajediyi benzer şekilde yorumlamış, örneğin bir bebeğin ani ölümünü, çocuğun ebeveynlerinin ya kocanın sadakatsizliği ya da karısının itaatsizliği nedeniyle kötü niyetliliğine maruz bıraktıkları iblis Lilith'e atfetmiştir. Eski zamanların bazı hahamları da genç bir dul kadına, cinsel ilişkinin zamanlaması ile ilgili ritüel düzenlemeleri ihmal ederek kocasının ani kalp krizine kendisinin sebep olduğunu açıklarlardı. 59 Hem Yahudilikten hem de Hristiyanlıktan uzak dinler sıklıkla benzer varsayımları dile getirir. Hopi çocuğu, deliğinin yakınında oynarken zehirli bir örümcek tarafından ısırılır. Çocuk yaşamla ölüm arasında gidip gelirken büyücü, çocuğun babasının kabilenin koruyucusu Örümcek Kadın için ritüel süsler hazırlamayı ihmal ettiğini öğrenir ve bunun oğlunun hastalığına yol açtığını iddia eder. 60 İngiliz antropolog Evans-Pritchard, bir tahıl ambarının gölgesinde dinlenen ve aniden çökerek onları öldüren birkaç Azande kabilesi üyesinin ölümünün ardından yapılan bir büyücülük soruşturmasının öyküsünü anlatıyor. Azande bizim "doğal nedenler" diyebileceğimiz şeyin tamamen farkındaydı: ahşabın çürümeye ve ufalanmaya başladığını, çivilerin çöktüğünü, desteklerin haftalarca yağın yağmur nedeniyle zayıfladığını. Sorun, tahıl ambarının neden çöktüğü değil, tam da bu insanların altında sıkışıp kalabileceği bir anda neden çöktüğüydü. 61 Azande, bu felaketin nedenini insanın kötülüğünde bulmayı umuyordu ve bulduğunu iddia ediyordu. Ancak Nasıralı İsa, oldukça benzer bir felakete değinerek, Yahudi kardeşleri arasındaki benzer varsayıma şu soruyu sorarak karşı çıktı: "Şiloam'daki kulenin üzerlerine düşüp onları öldürdüğü o on sekiz kişi, onların Yeruşalim'de yaşayan herhangi bir insandan daha kötü olduğunu mu düşünüyorsunuz?" ve "Sana söylüyorum, Hayır..." diye cevap veriyordu. 62 Fakat İsa'nın muhalefeti bir anormallikti.

Geleneksel Yahudi ve Hristiyan öğretisinin ezici ağırlığı ve belki de

--- SAYFA 127 ---

İnsanın acı çekmenin kişisel suçunu kabul etme eğilimi, acı çekmenin ve ölümün günahın bedeli olduğunu ima eder. Eğer Augustinusçu teoloji ya da acı çekmeyi günaha atfeden hahamların ya da şamanların teolojisi yalnızca bir sosyal kontrol aracı olarak hizmet ediyorsa, insanlar neden böyle bir safsatayı kabul etsinler ki? Neden dini toplulukların dışında kalan insanlar, sanki kendi acılarına sebep olmuşlar ya da bunu hak etmişler gibi, sanki kendiliğinden, aynı soruları kendilerine sorup benzer cevaplar veriyorlar, güçleri dışındaki olaylardan dolayı kendilerini suçluyorlar? "Sosyal kontrol" açıklamaları, saf bir çoğunluğu başka türlü tiksindirici bir disiplini kabul etmeye kandırmak için suçu icat eden manipülatif bir dinsel elitin varlığını varsayar. Ancak insanın talihsizliklerin suçunu üstlenme eğilimi, dini inançtan bağımsız olarak - hatta öncesinde - Hopiler veya eski Yahudiler ve Hristiyanlar arasında olduğu kadar günümüzün agnostikleri arasında da gözlemlenebilir. Pek çok insan, siyasi koşullar dışında, çektiği acıların sebeplerini bulmaya ihtiyaç duyuyor. Augustinus'un teorisi böyle bir ihtiyacı karşılamasaydı -eğer insanlar çoğu zaman çaresiz olmaktansa suçlu hissetmeyi tercih etmeseydi- ilk günah fikrinin beşinci yüzyıldan beri varlığını sürdürmeyeceğinden, hatta 1600 yıl boyunca Hristiyan doktrininin temeli haline gelmeyeceğinden şüpheleniyorum. Şu anda, suçluluğun uygun olabileceği vakalardan bahsetmiyorum; insanların belirli riskler almayı veya kendilerine veya başkalarına, öngörülebilir sonuçlarla acı vermeyi seçtikleri vakalardan. Bunun yerine, suçluluğun acıya karşı açıklanamaz, mantıksız ve uygunsuz bir tepki gibi görüldüğü durumlardan bahsediyorum. Peki neden biri kendini suçlu hissetmeyi seçsin ki? Doğal afetler, tuhaf kazalar ve yaşamı tehdit eden hastalıklarla ilgili istatistiksel olasılıklar çok iyi bilinebilir ve bunlara -en azından teorik olarak- tamamen doğal olaylar gözüyle bakılabilir. Ancak bu tür olaylar aniden kişinin kendi hayatını tehdit ettiğinde (veya kurtardığında), tabiri caizse birinci şahısta sorular ortaya çıkar. Azande gibi, depreme, yangına veya hastalığa neyin sebep olduğu sorulmaz (çünkü bu yeterince açık olabilir), "Bu neden şimdi bu şekilde bu kişinin başına geldi?" Suçluluk yönündeki bu tuhaf tercih konusunda ne yapmamız gerektiğini merak ediyorum. Sanıyorum Augustinus bunu insan doğasının kendisinin "hastalıklı" ya da çağdaş terimlerle nevrotik olduğunun kanıtı olarak kabul edecektir. Bunun yerine, ne kadar acı verici olursa olsun, bu tür suçluluk duygusunun, bu tür olayların rastgele gerçekleşmediği, belirli nedensellik yasalarını takip ettiği konusunda güvence sağladığını düşünüyorum; ve bunların sebepleri veya önemli bir kısmı ahlaki alanda ve dolayısıyla insanın kontrolündedir. Augustinus, Yaratılış 2-3'ün İbrani yazarı gibi, insanlığın rastgele acı çekmediği ve ölmediği, ancak belirli nedenlerle öldüğü inancına dini bir ifade verir. Kişinin acı çektiği için kendi suçunu öne sürmesi aynı zamanda kişiyi spesifik, belki de çok gecikmiş değişiklikler yapmaya teşvik edebilir. Suçluluk, acı çeken kişiyi geçmiş tercihlerini gözden geçirmeye, davranışını değiştirmeye, ihmali telafi etmeye ve belki de bu yollarla hayatını iyileştirmeye davet eder. Psikolojik olarak basit ve zorlayıcı olan Augustinus'un görüşü, birçok insan için sanki acı karşısında içgüdüsel olarak ortaya çıkan tepkilerle uyum sağlıyor: Bu neden oldu? Peki neden ben? Augustine'in cevabı aynı anda insanın çaresizliğini hem kabul ediyor hem de reddediyor; Gücünün bu paradoksta yattığından şüpheleniyorum.

--- SAYFA 128 ---

Augustine, acı çeken kişiye aslında şunu söylüyor: "Başınıza gelenlerden kişisel olarak siz sorumlu değilsiniz; suç babamız Adem'e ve annemiz Havva'ya aittir." Augustine, acı çeken kişiye, acının doğal olmadığı, ölümün bir düşman olduğu, uzaylıların normal insan varlığına davetsiz misafirler olduğu konusunda güvence verir ve böylece insanın acıdan kurtulmaya yönelik derin özlemine hitap eder. Ama aynı zamanda acı çekmenin ne anlamsız, ne de belirli bir nedeni olduğuna dair bize güvence veriyor. Ona göre acı çekmenin hem nedeni hem de anlamı, doğada değil, ahlaki seçim alanında yatmaktadır. Eğer doğa üzerinde kontrol sahibi olduğu yanlışsamasının ödenmesi gereken bedeli suçluluksa -eğer bu tür bir kontrol, Julian'ın iddia ettiği gibi, aslında bir yanlışsamaysa- pek çok insan bunu ödemeye istekli görünüyordu. Buna karşılık Julian, doğa üzerinde çok daha azaltılmış bir güç duygusu sunuyor. İnsan atalarımız artık Yahudi efsanesinde kutlanan efsanevi, yarı büyümlü varlıklar değil; örneğin ayağının topu güneşten daha muhteşem parlayan, ısıtılı varlığı evreni ışıkla dolduran Adem. . . . bedeni kıtalara yayılan ve parlayan yüzü melekleri kıskançlık ve korkuyla dolduran. 63 Protestan Hristiyan ressam ve gravürcü Dürer, geleneğin kendisine öğrettiği gibi, Adem ile Havva'nın müthiş gücünü canlı bir biçimde tasvir etti. Onlar o yasak meyvenin ölümcül ısırığını almaya hazır beklerken, ayaklarının dibinde bir kedi, hiçbir şeyden haberi olmayan farenin üzerine atlamak için hazır bekliyor. Onun ve tüm canlıların öldürücü şiddet kapasitesi, insan günahı yüzünden açığa çıkmak üzere. 64 Julian, insan iradesinin doğa üzerinde bu güce sahip olduğunu reddeder: "Bir insanın doğadan sahip olduğu her şey... zorunluluktan kaynaklanır" . . . Çünkü doğadaki her şey "değişmez bir düzene" bağlıdır. 65 Özgür irade, Augustine'in iddia ettiği gibi iktidarsız değildir, ancak "ya yanlış yapmaya razı olmamızı ya da ondan kaçınmamızı" sağlar. Özgür irade ahlaki eylem olanağını sağlar. Julian, "tüm yaşam acı çeker" şeklindeki gnostik veya Budist öğretiyi aynı fikirde olabilir, ancak bunu, sanki sıradan yaşam bir yanlışsama, bir "düşüş"ün sonucu veya bir tür ruhsal ölümmüş gibi, insan varoluşunun bir suçlaması olarak almaz. Bunun yerine Julian, yaratılmış dünyanın temel iyiliğini onaylayan Yahudi ve Hristiyan geleneğini savunuyor: "Doğal olan, kötülükle nitelendirilemez." 66 Ancak acı çekmek gerekli ve normalse, sefalet isteğe bağlıdır. Augustine'in acı çekmekle eş tuttuğu sefalet, Julian'a göre insanın seçimini içerir: kişinin doğal koşullarla başa çıkmak için seçtiği belirli - ve özellikle günahkar - yolları içerir. Bir insan, ölümcül bir hastalığı sabırla, imanla, sevgiyle kabul eder ve bunu ruhsal gelişime vesile olarak görür; bir başkası Tanrı'ya ve doğaya karşı öfkeleniyor, kendine acıma ve dehşetle ağlıyor, kaçınılmaz acıyı neredeyse dayanılmaz bir sefaletle dönüştürüyor. Julian, her birimiz ölecek olsak da şunu açıklıyor: "Ölüm her zaman kötü değildir; çünkü örneğin şehitler için ölüm şans uğrunadır." 67 Julian, Pavlus'un sözleriyle "son düşman" olarak ölümle ilgili olağan Hristiyan görüşünü açıkça reddeden Budist öğretmenle aynı fikirdeydi. Aydınlanma yolunda olanlar için "ölüm... yenilmesi gereken bir düşman değil, şefkatli bir dosttur." Ama öfkeye, kıskançlığa, gurura kapılmayı seçenler ve

--- SAYFA 129 ---

Julian, inancı boğan korkuları tüketenlerin, türümüzün ortak fiziksel zayıflıklarını yaşadıklarını ve acılarının kendi hatalarından dolayı "büyük ölçüde arttığını" söylüyor. O halde Augustinus'un bütüncül, doğa karşıtı doğa görüşü -Adem'in iradesinin doğal olayları doğrudan etkilediği ve acının yalnızca insan hatasından kaynaklandığı bir görüş- suçluluk pahasına bile olsa kontrolün bizde olduğunu hayal etme insanın ihtiyacına hitap ediyor. Julian'ın alternatifi, bilimsel doğa görüşüyle daha uyumlu olmasına rağmen, kendi içinde bilimsel değil dinseldir; bu görüş, dünyanın başlangıçta yaratıldığı şekliyle iyi olduğu ve her insanın ahlaki seçim konusunda sorumluluk taşıdığı yönündeki eski tasdike dayanmaktadır. Augustinus'un teolojisi birçok kültürde ortaya çıkan acıya ilişkin ahlaki görüşlere benzemektedir, ancak bir farkla. Çünkü diğer tüm görüşlerin aksine, Augustinus'un ilk günah teorisi, ahlaki kapasitemizin, bildiğimiz haliyle insan doğasına güvenilemeyecek kadar ölümcül bir şekilde etkilendiğini iddia eder. Sonuç olarak Augustine, Hopi şamanının yaptığı gibi insanları durumlarını düzeltmeye teşvik etmez veya bir haham gibi onları ahlaki reforma çağırmaz; çünkü insanlığın ahlaki hastalığı yalnızca evrensel değil, aynı zamanda ilahi lütuf dışında tedavi edilemez. Batı tarihi boyunca, ilk günah doktrininin bu aşırı versiyonu, siyasi yapıların temeli olarak alındığında, her ne sebeple olursa olsun, insanın güdülerinden ve insanın kendi kendini yönetme kapasitesinden şüphelenenlere hitap etme eğiliminde olmuştur. İster ütöpik ve romantik versiyonlarda ister Thomas Jefferson'un ciddi düzyazısında ifade edilmiş olsun, insanlığın ahlaki dönüşüm kapasitesi umuduyla ifade edilen ilk günah fikrine karşıt görüş, tam tersine, daha iyimser mizaçlara hitap etti. Ancak gördüğümüz gibi, ilk yüzyıllardaki Hristiyanlar, özgürlük ve adaletle karakterize edilen bir toplum vizyonunun siyasi bir gündemin temeli olabileceğini hayal edemezlerdi. Bunun yerine, birçok Yahudi gibi Hristiyanların çoğu da bu tür bir özgürlüğü ve ezilenlerin yüceltilmesini Tanrı'nın Krallığında (Luka'nın İsa'nın söylediği gibi) beklenen nimetler olarak gördü. Yahudiler arasında Esseneler, gelecek krallığın bir modeli olarak bu eşitlikçi fikri kendi manastır topluluklarında yaşamaya çalıştılar; ve Yeni Ahit'in Elçilerin İşleri kitabının yazarı gibi bazı Hristiyanlar da, havariyel kilisenin "altın çağı" sırasındaki erken Hristiyan hareketine benzer bir ideal yansıttılar. Bu tür vizyonların gerçek siyasi özelemleri ve kurumları bilgilendirmeye başlaması için yüzyıllar, hatta bin yıllar geçmesi gerekecekti; ve aramızda yalnızca en iyimser olanlar bu tür vizyonların bir gün siyasi gerçekliğe ulaşacağını hâlâ umut edebilir. Bu arada, Hristiyanlığın cinsellik, politika ve insan doğasına ilişkin uygulama ve algılarının birinci yüzyıldan dördüncü yüzyıla kadar nasıl değiştiğini gördük; İsa'nın insanları yaklaşan Tanrı'nın Krallığına hazırlanmaya çağırmasından ve Pavlus'un onun hem yakın olduğunu hem de radikal taleplerini ilan etmesinden sonra, sonraki nesillerdeki bazı yoğun münzevi Hristiyanların öğretilerini radikal uygulamaya koymaya çalışırken, diğerleri Hristiyan öğretisini mevcut sosyal ve politik yapılara uydurmaya çalıştıklarını. Devlet zulmü Hristiyanları imparatorlara ve tanrılara hürmet etmeye zorladığında, Perpetua ve arkadaşları gibi aralarında en cesur olanların, onlara meydan okuduğunu da gördük.

--- SAYFA 130 ---

hükümet yetkilileri özgürlük adına ve Roma'ya ihanetten dolayı çarmıha gerilen İsa'ya "ilahi Kralları" olarak bağlılıklarını sürdürdüler ve Justin gibi diğerleri imparatorları ve onların tüm tanrılarını şeytanların ordusu olarak suçladılar. Güç durumdaki bu Hristiyanlar, Tertullian'ın övündüğü yeni "Hristiyan toplumu" olarak adlandırdığı, zorlamadan kurtulma, tüm üyelerin refahı için gönüllü katkılar, karşılıklı sevgi ve ortak inançla öne çıkan bir vizyon oluşturdular. Hristiyan hareketi, zulme rağmen büyüdükçe ve kendi iç organizasyonunu giderek geliştirdikçe, liderleri, gnostik Hristiyanlar da dahil olmak üzere, uyumsuzları saflarından kovdu. Mesih'in gerçek müjdesini, yani yaratılıştan verilen ve vaftizle onarılan ahlaki özgürlük mesajını yalnızca Ortodoks Hristiyanların vaaz ettiğinde ısrar ettiler. "Dünya" ile herhangi bir uzlaşmayı reddeden en yoğun Hristiyanlardan bazıları, "Tanrı'nın sureti ve benzerliğinde" yaratılan insanlığın orijinal ihtişamını geri kazanmak için ailevi, sosyal ve politik yükümlülükleri reddederek bu özgürlüğü münzevi yaşam yoluyla gerçekleştirmeye çalıştılar. Zulümler sona erdikten sonra çilecilik, tavizsiz "tanıklık" için yeni bir yol sundu; kendi seçtiği şehitliğin yeni bir biçimi. Son olarak, artık zulüm gören bir hareket olmayan Hristiyanlığın imparatorların dini haline gelmesiyle Hristiyanların özgürlük görüşlerinin nasıl değiştiğini gördük. Augustinus yalnızca İsa ve Pavlus'un mesajlarını okumakla kalmadı, aynı zamanda Yaratılıştan kendi orijinal günah teorisini bulduğunu da iddia etti. Augustine, Pelagyalılara karşı verdiği son savaşta, birçok piskopos ve birkaç Hristiyan imparatoru, daha önceki Hristiyan özgürlüğü geleneklerine bağlı olanları kiliselerden "kafir" olarak kovmaya yardım etmeye ikna etmeyi başardı. Beşinci yüzyıldan itibaren, Augustinus'un cinsellik, siyaset ve insan doğası hakkındaki kötümser görüşleri, hem Katolik hem de Protestan Batı Hristiyanlığı üzerinde baskın etki haline gelecek ve o zamandan beri, Hristiyan olsun ya da olmasın, tüm Batı kültürünü renklendirecektir. Böylece Adem, Havva ve yılan (atalarımızdan kalma hikayemiz) genellikle Augustinusçu biçiminin bir versiyonuyla günümüze kadar yaşamlarımızı etkilemeye devam edecekti. Sonsöz O zaman sen ne diyorsun?" diye sordu, kendisi de erken Hristiyanlık konusunda seçkin bir bilgin olan bir arkadaşım. "Kimin tarafındasın? Gerçek Hristiyanlığın Augustinus'tan çok John Chrysostom ve Pelagian'lara (Allah korusun) benzediğini mi söylüyorsunuz? Yoksa sadece hepsinin müjde olarak kabul ettikleri şeylere ilginç ve farklı, ancak politik ve motivasyonel olarak karışık ve biraz çılgınca tepkiler verdiklerini mi söylüyorsunuz?" Ondan gelen bu soru beni şaşırttı, çünkü kendi deneyiminden tarihsel araştırmanın dini araştırmadan ne kadar farklı olduğunu kesinlikle biliyordu. Ancak sorusu bana Harvard'da yüksek lisans öğrencisiyken ve çevremde gördüğüm Hristiyanlığın temsilcilerinden memnun olmadığımda, "gerçek Hristiyanlığı" bulmak istediğimi hatırlattı.

--- SAYFA 131 ---

- ve bunu ilk Hristiyanlara dönerek bulabileceğimi varsaydım. Daha sonra araştırmamın pek de benzersiz olmadığını gördüm: Hristiyanlığın kökenlerini araştıran insanların çoğu, Hristiyanlık hareketinin yeni olduğu zaman aynı zamanda daha basit ve daha saf olduğunu varsayarak, gerçekten de "gerçek Hristiyanlığı" arıyorlardı. Bulduğum şey beklediğim tam tersiydi, çünkü profesörlerim Yeni Ahit'in inşasının karmaşık tarihini araştırıyorlardı ve en şaşırtıcısı, gnostik İncilleri ve İsa'nın öğrencilerine atfedilen diğer yazıları araştırıyorlardı - 1945'te Yukarı Mısır'da Nag Hammadi yakınlarında keşfedilen eski papirüs metinleri. Bu yazılardan büyülenerek, bu metinlerin "gerçek Hristiyanlık" arayışını basitleştirmek yerine, onu daha da kolaylaştırdığını fark ettim. şaşırtıcı; ilk iki yüzyılda Hristiyan hareketinin bugüne göre çok daha çeşitli olabileceğini öne sürdüler. Bugün için neredeyse tüm Hristiyanlar, Hristiyan yazılarının aynı kanonuna saygı duyuyorlar: Yeni Ahit adını verdiğimiz yirmi altı kitaptan oluşan koleksiyon; çoğu ortak bir inancı paylaşıyor; ve çoğu aynı ritüelleri (vaftiz ve komünyon) çeşitli şekillerde kutlar. Ancak birinci ve ikinci yüzyıllarda, Roma'dan Asya'ya, Afrika'ya, Mısır'a ve Galya'ya kadar dünyanın dört bir yanına dağılmış Hristiyanlar oldukça farklı gelenekleri okuyup saygı duydular ve çeşitli Hristiyan grupları İsa'yı ve onun mesajını çok farklı algıladılar. Bu kitapta Hristiyanların Yaratılış'ın yaratılış anlatımlarını nasıl yorumladıklarını görmeye çalıştım. Ancak beni özellikle ilgilendiren şu soruydu: Justin'den Irenaeus'a, Tertullianus'a, Clement'e ve Origen'e kadar Hristiyan ortodoksluğunun temsilcileri, ahlaki özgürlük adına Yaratılış'ın gnostik yorumlarını kınadıklarına göre, Augustinus'un Adem'in günahına ilişkin yeniden yorumunu takiben beşinci yüzyıldaki Hristiyanların çoğunluğu Hristiyan doktrininin bu ana temasından vazgeçmeye - ya da en azından onu kökten değiştirmeye - nasıl ikna edilebilirdi? Bu kitap bu sorunun beni nereye götürdüğünü gösteriyor. Bu araştırma sürecinde bulmadığım şey, bulmaya başladığım şeydi: daha saf ve daha basit erken Hristiyanlığın "altın çağı". Bunun yerine keşfettiğim şey, "gerçek Hristiyanlığın" -tarihsel araştırmaların ortaya çıkarabildiği kadarıyla- yekpare ya da şu ya da bu tarafın yetki alanı olmadığı, azizler (Augustine ve Chrysostom'a tanık olun!), ayrıca Valentinus'tan Julian'a kafir olmakla itham edilenler arasında ve hatta gördüğümüz gibi Yeni Ahit yazılarının kendisinde bile çeşitli sesleri ve olağanüstü bakış açılarını içerdiğiydi. O halde katı bir tarihsel bakış açısından bakıldığında tek bir "gerçek Hristiyanlık" yoktur. Yine de bunu söylerken, Varieties of Religious Experience (Dini Deneyimin Çeşitleri) adlı eserini yazan William James'in, dini deneyime ilişkin psikolojik analizi ile kişinin böyle bir deneyim hakkında yapabileceği -olumlu veya olumsuz- değer yargıları arasında nasıl bir ayrım yaptığını hatırlıyorum; aynı ayrım tarihsel analiz için de geçerlidir. James herhangi bir şeye ilişkin iki araştırma tarzını birbirinden ayırır: Birincisi, onun doğası nedir? . . . Anayasası, kökeni ve tarihi nedir? İkincisi, bir zamanlar burada olduğuna göre şimdi önemi, anlamı veya önemi nedir? Bu sorunun cevabı varoluşsal bir yargı ya da önermede verilmektedir. sorusunun cevabı

--- SAYFA 132 ---

diğeri bir değer önermesidir. . . eğer istersek bunu manevi bir yargı olarak adlandırabiliriz. Hiçbir yargı diğerinden hemen çıkarılamaz. James'in işaret ettiği gibi: Eğer vahiy değeri teorimiz, herhangi bir kitabın ona sahip olması için otomatik olarak yazılmış olması gerektiğini doğruluyorsa. . . ya da hiçbir bilimsel ve tarihi hata sergilememesi ve hiçbir yerel ya da kişisel tutkuyu ifade etmemesi durumunda, İncil muhtemelen bizim elimizde başarısız olacaktır. Ancak öte yandan teorimiz, bir kitabın hatalara, tutkulara ve kasıtlı insan kompozisyonuna rağmen bir vahiy olabileceğine izin veriyorsa, eğer sadece kaderlerinin krizleriyle boğuşan yüce ruhlu kişilerin içsel deneyimlerinin gerçek bir kaydıysa, o zaman karar çok daha olumlu olacaktır. Görüyorsunuz ki varoluşsal gerçekler tek başına değer belirlenmesinde yetersiz kalıyor. . . Önlerinde aynı olgu sonuçları varken, değer temeline ilişkin manevi yargıları farklı olduğundan, bazıları Kutsal Kitap'ın vahiy olarak değeri konusunda bir görüşe sahip olurken, bazıları da başka bir görüşe sahip oluyor. Aynı durum Hristiyanlığın İncil sonrası tarihi için de geçerlidir. Bu kitabın bazı okuyucuları, Hristiyan tarihinin ilk dört yüz yılı boyunca Hristiyanların Yaratılış kitabını farklı şekillerde yorumladıkları üzerinde düşünerek, bazı teologların - örneğin Augustinus ya da Pelagiusçuların - oportünist ya da hatalı oldukları sonucuna varabilirler; diğerleri ise tam tersi sonuca varacaktır. Kendi adıma, Hristiyanlığın kökenlerini araştırmak için tarihsel araçları kullanmanın çoğunlukla dini sorunları çözmediğini ancak bu sorulara yeni bakış açıları sunabileceğini fark ettim. Örneğin, Augustinus'un İtiraflar'ındaki kendi deneyimine ilişkin anlayışlı ve samimi gözlemlerinden ve Tanrının Şehri ve Üçlü Birlik Üzerine gibi eserlerinde ifade ettiği psikolojik ve teolojik içgörülerin çoğundan uzun süredir etkilenmiştim. Yüksek lisans eğitimimden bu yana, Pelagius ve takipçilerinin Augustinus teolojisinin daha derin gerçeklerine inatla ve açıklanamaz bir şekilde direnen yüzeysel rasyonalistler olduğu yönündeki geleneksel ortodoks görüşü de hafife almıştım. Ancak Augustinus'un Pelagius tartışmasındaki ve muhaliflerinin görüşlerini araştırdıktan sonra, bu kitabın da gösterdiği gibi, hayranlarının bile Augustinus'un Batı Hristiyan tarihinin büyük bölümündeki benzersiz hakimiyetini yeniden değerlendirip nitelendirmesinin iyi olacağı sonucuna vardım. Sonunda, benim için bu tür spesifik konularda taraf olmaktan daha önemli olduğunu fark ettim - özellikle de bakış açım ve durumum değiştikçe kendi konumum da değiştiği için - insan deneyimindeki manevi boyutun tanınmasıdır. Ne de olsa bu tanınma, Hristiyan geleneğinin tüm katılımcılarının, ne kadar aynı fikirde olmasalar da, ortak olarak paylaştıkları ve bu bağlamda, Hristiyan geleneğine yalnızca yüzeysel olarak dahil olan ya da hiç dahil olmayan birçok insanla paylaştıkları şeydir. NOTLAR

--- SAYFA 133 ---

GİRİŞ 1 C. Geertz, alıntılanan: D. Tracy, *The Anagoical Imagination: Christian Theology and the Culture of Pluralism* (New York, 1981), 7, n. 18.2 Örneğin bkz. R.M. Grant, *Erken Hristiyanlık ve Toplum* (San Francisco, 1977); G. de Ste. Croix, *Arkaik Çağ'dan Arap Fetihlerine Kadar Antik Yunan Dünyasında Sınıf Mücadelesi* (New York, 1981); R. MacMullen, *Roma İmparatorluğunun Hristiyanlaştırılması (MS 100-400)* (New Haven, 1984); W. Meeks, *İlk Kentli Hristiyanlar: Havari Pavlus'un Sosyal Dünyası* (New Haven, 1983); P. Veyne, Bölüm 1'de alıntılanan makaleler, aynı zamanda 'Roma İmparatorluğu', *A History of Private Life 1: From Pagan Rome to Byzantium*, ed. P. Veyne (Cambridge, Mass./London, 1987), 9-233. 3 Tertullian, *Apology* 39. 4 P. Gorday, *Princes of Patristic Exegesis: Romans 9- / in Origen, John Chrysos-tom ve Augustine* (New York/Toronto, 1983). Bu materyalin daha teknik ve bilimsel bir tartışması için bkz. E. Pagels, "Adam and Eve, Christ and the Church: A Survey of Second-Century Controversies Concerning Marriage", *The New Testament and Gnosis: Essays in Honor of R. McL Wilson*, ed. A.J.M. Wedderburn (Edinburgh, 1983), 146-175. 1 Helenistik döneme ilişkin mükemmel bir tartışma için bkz. V. Tcherikover, *Helenistik Medeniyet ve Yahudiler* (Philadelphia, 1961); İsa'nın zamanı hakkında bkz. S. Safrai ve M. Stern, *The Jewish People in the First Century* (Philadelphia, 1974, cilt 1 ve 1976, cilt 2); M. Smith, "Zealots and the Sicarii", *Harvard Theological Review* 64 (1971), 1-19; J. Gager, *Kingdom and Community: The Social World of Early Christian* (New Jersey, 1975); A. Segal, "Society in the Time of Jesus", *Rebecca's Children: Judaism and Christian in the Roman World* (Cambridge, Mass., 1986).

--- SAYFA 134 ---

2 MS 37'de doğan Yahudi tarihçi Josephus, Herodlar'ın ve bizzat katıldığı Yahudi savaşının ayrıntılı ve polemik dolu bir tarihini yazdı: bkz. *The Jewish War*, çev. G.A. Williamson, Penguin serisinde (Middlesex, İngiltere, 1959, 1972'de yeniden basıldı). 3 Josephus, *Yahudi Savaşı* 2,5,2; *Yahudi Eski Eserleri* 17,10; M. Hengel, *Antik Dünyada Çarmıha Gerilme ve Haç Mesajının Çılgınlığı*, çev. J. Bowden (Philadelphia, 1977), özellikle bölümler. 4 ve 7. Bu referansı bana gösterdiği için meslektaşım Profesör Thomas Boslooper'a minnettarım. 4 A. Segal, *Rebecca's Children*, 39. 5 Josephus, *Antiquities* 18,136. Yahudi geleneğine göre Hirodes'in yengesiyle evliliğinin meşruiyeti tartışmalıydı. 6 Markos 1:4-7'deki açıklamalara bakın; Luka 3:1-20. 7 Josephus, *Antiquities* 20,107-112; bkz. ayrıca *Yahudi Savaşı* 2,224. Diğer antik tarihçilerinki gibi Josephus'un rakamları da mutlaka doğru değildir. 8 Bkz. A. Segal, "İsa, Yahudi Devrimci", bölüm. 3, *Rebecca's Children*, 68-95-9 J. Neusner, *From Politics to Piety: The Emergence of Pharisaic Judaism* (Englewood Cliffs, N.J., 1973); ayrıca bkz. E. Rivkin, /! *Gizli Devrim: Ferisilerin İçerideki Krallığı Arayışı* (Nashville, Tenn., 1978); M. Smith, "Birinci Yüzyılda Filistin Yahudiliği", M. Davis, ed., *Israel: It's Role in Civilization* (New York, 1986); A. Segal, *Rebecca'nın Çocukları*, bölüm. 5: "Rabbini Hareketin Kökenleri", 117-41.

--- SAYFA 135 ---

10 M. Smith, "Birinci Yüzyılda Filistin Yahudiliği", *İsrail'de: Medeniyetteki Rolü*, ed. M. Davis (New York, 1956); J. Neusner, *Politikadan Dindarlığa: Ferisi Yahudiliğinin Ortaya Çıkışı*; Segal, "Rabbini Hareketin Kökenleri", *Rebecca'nın Çocukları*, 117-141. 11 Peter Brown'ın yakında çıkacak olan kitabı *The Body and Society: Men, Women, and Cinsel Feragat in Early Christian'da* çarpıcı bir şekilde belirttiği gibi, 12 P. Veyne, "La Famille et l'amour sous le Haut-Empire romain," *Annales* 33>! (1978), 35-63; "L'homoseksüelite a Rome", *Communications* 35 (1982), 26, "The Roman Empire" içinde özetlenmiştir, *A History of Private Life I: From Pagan Rome to Byzantium*, ed. P. Veyne (Cambridge, Mass./London, 1987), 9-49 (evlilikle ilgili bölüm) ve 51-69 (kölelikle ilgili bölüm). 13 P. Veyne, "The Roman Empire", 217, *A History of Private Life* içinde. 14 Athenagoras, *Legatio pro Christianis* 11. 15 Justin, 1 Özü 14-16; 27-29; 2 Özü; Tertullian, Özü 3. 16 Özellikle Konstantin döneminde din değiştirmenin farklı bir değerlendirmesi için bkz. R. MacMullen, *Christianising the Roman Empire* (New Haven, 1984). 17 L.M. Epstein, *İncil ve Talmud'da Evlilik Kanunları* (Cambridge, Mass., 1942). 18 Josephus, *Hayatı*, 75; 426-428. Josephus'un gerçekten çok eşli olup olmadığı metinden açık değildir.

--- SAYFA 136 ---

19 Josephus, *Jewish Antiquities* 17,1,2; 15. 20 Mişna *Yebamot* 6,6. 21 *Jübileler Kitabı* 3,8-14. 22 Aynı eser, 3,26-31. 23 Mişna *Gittin* 9,10. 24 Göreceğimiz gibi, Matta İncili'nin yazarı görünüşe göre bu görüşü değiştirmiştir; tartışma için, s. 22-23. 25 Bu pasaj pek çok tartışmaya yol açtı: örneğin bkz. H. Conzelmann'ın 1 Korintliler hakkındaki yorumları, *Der erste Brief an die Korinther* (Gottingen, 1969); R. Scroggs, "Paul and the Eschatological Woman", *American Academy of Religion* 40 (1972), 283-303 dergisi ve E. Pagels'in yanıtı, "Paul and Women: A Response to Contemporary Discussion", *Journal of the American Academy of Religion* 42 (1974), 538-549. 26 G.B. Shaw, "The Monstrous Imposition on Jesus", W. Meeks, ed., *The Writings of Saint Paul* (New York, 1972), 296-302'de yeniden basılmıştır. 27 İskenderiyeli Clement'in de ifade ettiği gibi; *Stromata* 3,74.

--- SAYFA 137 ---

28 Pavlus ve Thecla'nın İşleri, 7. 29 Age., 6. 30 Age, 8-9. 31 Age., 20. 32 R. Soder, Die apokryphen Apostelgeschichten und die romanhafte Literatur der Antike (Stuttgart, 1932); L. Radermacher, Hippolytus und Thecla: Studien zur Geschichte von Legende und Kultus (Viyana, 1916); J.D. Kaestli, "Les Presidentes Orientations de la recherche sur les Actes apocryphes", Les Actes apocryphes des Apotres, ed. F. Bor (Cenevre, 1981). 33 Tartışma için bkz. D. MacDonald, The Legend and the Apostle: The Battle for Paul in Story and Canon (Philadelphia, 1983), 21,90-96. 34 "Kilisenin Anneleri: Geç Patristik Çağda Çileci Kadınlar", Spirit of Women'da, ed. R.R. Ruether ve E. McLaughlin (New York, 1979), 74; ayrıca bkz. "Kilisenin Babalarında Virjinal Feminizm", Din ve Cinsiyetçilik, ed. R.R. Ruether (New York, 1974), 150-183; ve ayrıca S. Davies'in kışkırtıcı monografisi, The Revolt of the Widows (Carbondale, 111., 1980). 35 Thomas'ın İşleri 9,83-87. 36 Age., 9,88.

--- SAYFA 138 ---

37 Bakınız, örneğin, Andrew'un İşleri 5-7 ve E. Pagels'deki tartışma, "Adam and Eve, Christ and the Church", 151-158; ayrıca G. Theissen, Erken Filistin Hristiyanlığının Sosyolojisi, çev. J. Bowden (Philadelphia, 1978). 38 Diognetus'a Mektup 5,6. 39 Barnaba Mektubu 10,1-12; 19,4. 40 İskenderiyeli Clement, Stromata 3,49. 41 Afrikalı Hristiyan Tertullian (c. 200), Hristiyanların "ormanlarda yaşayan ve kendilerini sıradan insan hayatından sürgün eden Hintli Brahminler veya jimnastikçiler" olmadığını beyan eder. Özür 42. 42 Tartışma için bkz. H. Koester, History and Literatür of Early Christian (Berlin/New York, 1980), cilt. 2, 97-146, 261-307; M. Dibelius ve H. Conzelmann, The Pastoral Epistles (Philadelphia, 1972); D. MacDonald, Efsane ve Havari. 43 Bkz. W. Meeks, "Paul: Evcilleştirilmiş Havari", The Writings of Saint Paul (New York, 1972). 44 Mükemmel ve ayrıntılı bir tartışma için bkz. D. MacDonald, "The Pastoral Epistles Against 'Old Wives' Tales", bölüm. Efsane ve Havari'de 3, 54-77. 45 Son zamanlarda, Elizabeth Fiorenza ve diğer akademisyenler, bu tür geleneksel ataerkil tutumların getirilmesinin, antik çağlardan günümüze kadar Hristiyan kadınların durumunu nasıl derinden etkilediğini gösterdiler. Örneğin bkz. In Memory of Her: A Feminist Theological Reconstruction of Christian Origins (New York, 1983).

--- SAYFA 139 ---

46 Clement'in yorumuna ilişkin daha ayrıntılı bir tartışma için bkz. E. Pagels, "Adam and Eve, Christ and the Church", 153-155. Clement'in kendi sözleri için bkz. Stromata, cilt. 3, J. Oulton ve H. Chadwick tarafından güzel bir İngilizce çevirisiyle yayınlandı, Alexandrian Christian, cilt. 2, 40-92, The Library of Christian Classics'te (Philadelphia, 1954). 47 Clement, Stromata 3,49. 48 Aynı eser, 3,49-50. 49 Age., 3,53. 50 Age., 3,51,85. 51 Aynı eser, 3,84. 52 Aynı eser. 3,81-82; Irenaeus, Libris Quinque Adversus Haereses 3,28,8. Bundan sonra AH olarak anılacaktır. 53 Clement, Stromata, 3,102. 54 Aynı eser.

--- SAYFA 140 ---

55 Clement, Paidagogos 2,83. 56 Irenaeus, H. 3,22,4. 57 Clement, Stromata 3,94; 103. 58 Irenaeus, AH 3,23,5. 59 Bu tür görüşler kesinlikle Clement'e özgü değildi; Bazı Stoacı filozoflar, Clement'in burada Hristiyan kıyafetiyle ortaya koyduğu benzer görüşleri ileri sürmüştü. Tartışma için bkz. P. Veyne, "La Famille et l'amour sous le Haut-Empire romain", Annales 33,1 (1978), 35-63; R.L. Fox, "Living Like Angels", Pagans and Christians (New York, 1987), 336-374. 60 Clement, Stromata 3,57-58. 61 Clement, Paidagogos 2,95. 62 Age., 2,97f. 63 Clement, Stromata 6,100. 64 Clement, Stromata 7,12. 65 Clement, Stromata 7,64.

--- SAYFA 141 ---

66 Paul'un kararsızlığı hakkında bkz. E. Pagels, "Paul and Women: A Response to Contemporary Discussion", yukarıda 25. notta alıntılanmıştır. İKİNCİ BÖLÜM 2. Bölümde yer alan materyalin daha teknik ve bilimsel bir tartışması için bkz. E. Pagels, "Christian Apologists and the Fall of the Angels': An Attack on Roman Imperial Power?" Harvard Theological Review 78,3-4 (1985), 301-325'te. 1 Tertullianus, Özür 1. 2 Age., 2.3 Felsefi düşünceye sahip bir eleştirmen olan Celsus'un şikayet ettiği gibi; Origen, Contra Celsum 3,44. 4 Yakın zamanda birçok seçkin bilim insanının işaret ettiği gibi: bkz. R.M. Grant, Erken Hristiyanlık ve Toplum (San Francisco, 1977); R. MacMullen, Roma İmparatorluğunun Hristiyanlaştırılması (New Haven/London, 1984); W. Meeks, İlk Hristiyanların Ahlaki Dünyası (Philadelphia, 1986). Hristiyan konaklamasına ilişkin büyüleyici bir çalışma için bkz. D. Balch, Le/ Eşler İtaatkar Olsun: I Peter'da Ev Yasası (California, 1981). 5 Hristiyanlara ilişkin pagan görüşleri için P. de Labriolle'ün La Reaction païenne adlı klasik çalışmasına bakınız. Etudes sur l'apocryphe antique et l'apocryphe moderne, 2. baskı. (Paris, 1948); R. MacMullen, Roma İmparatorluğu'nda Paganizm (New Haven, 1981); R.L. Wilken, Romalıların Gördüğü Gibi Hristiyanlar (New Haven, 1984). Son zamanlarda seçkin bilim adamı R.M. Grant, Early Christian and Society, 13-43'te "Monarşiye Hristiyan Bağlılığı" olarak adlandırdığı şeyin kanıtlarını topladı.

--- SAYFA 142 ---

6 Passio Sanctarum Perpetuae ve Felicitas 3, çev. H. Musurillo, The Acts of the Christian Martyrs (Oxford, 1972), 106-131. Bundan sonra Passio Perpetuae olarak anılacaktır. 7 Tartışma için bkz. W. Meeks, The Moral World of the First Christians, 22-28. 8 Passio Perpetuae 3. 9 Passio Perpetuae 5. 10 Aynı eser, 6. 11 Aynı eser, 10. 12 Aynı eser, 15. 13 Aynı eser, 16. 14 Aynı eser, 18. 15 Aynı eser, 20.

--- SAYFA 143 ---

16 Age., 21. 17 Lyons Şehitleri, 60, The Acts of the Christian Martyrs, 81. 18 Justin, 2 Özür 12. 19 Justin, 1 Özür 25. Vurgu eklenmiştir. 20 Justin, Trypho ile Diyalog, 2. 21 Age. 22 Bkz. G.E.M. de Ste. Croix, "İlk Hristiyanlara Neden Zulmedildi?" Past and Present 26 (1963), 6v.; "Büyük' Zulmün Yönleri," Harvard Theological Review 47,2 (1954), 75-114. 23 Justin, 2 Özür 3. 24 R.M. Grant, Early Christian and Society, "Christian Devotion to the Monarchy", 13-43. Profesör Grant, kitabının girişinde (benim de bu kitabın girişinde yaptığım gibi), ilk kilisenin kapsamlı bir tarihini yazmayı amaçlamadığını, bunun yerine "erken dönem Hristiyan pratikliğinin yeniden inşasına yönelik bir girişim" (ix) olduğunu ve bunu birçok yönden takdire şayan bir şekilde sağladığını kabul eder. 25 Justin, 2 Özür 2.

--- SAYFA 144 ---

26 Clement, Protreptikos Logoları 10,92. 27 Age., 11,114. 28 Tartışma için L.R.'nin klasik çalışmasına bakınız. Taylor, Roma İmparatorunun İlahiyatı (New York, 1975). 29 Lucian, Peregrinus'un Hayatı 13. 30 Marcus Aurelius, Meditasyonlar 2,3-5. 31 İmparatorluk kültürünün siyasi önemine ilişkin mükemmel tartışmalar için bkz. J. Beaujeu, La Religion romaine à l'apogée de l'Empire (Paris, 1955) ve S.R.F. Fiyat, Ritüeller ve Güç (Cambridge, İngiltere, 1984). 32 Beaujeu, La religion romaine, 327. 33 S.R.F. Fiyat, Ritüeller ve Güç. 34 İmparatorluk kültürüne ilişkin pagan görüşlerin tartışılması için yukarıya bakınız; ayrıca G.W. Bowersock, "Greek Intellectuals and the Imperial Cult in the Second Century A.D." ve F. Miller, "The Imperial Cult and the Persecutions", her ikisi de W. den Boer, ed., Le Culte des souverains dans l'empire romain (Cenevre, 1973), 179-211; 145-75- 35 Justin, 2 Özür 5.

--- SAYFA 145 ---

36 Justin, 1 Apology 5. 37 Age., 10. 38 Age., 5. 39 P. Brown, The Making of Late Antiquity (Cambridge, Mass., 1978), 75. 40 Tatian, Oratione ad Graecis 22. 41 Athenagoras, Legatio pro Christianis 34. 42 Clement, Protreptikos Logos 4,60. 43 Suetonius, The Caesars, "Tiberius", 44. 44 Clement, Protreptikos Logos 2,37. 45 Clement, Protreptikos Logoları 4,47. 46 Justin, 1 Özür 13; bkz. R. MacMullen, "Roma'nın Soyguncu-Takipçi Kavramı", Revue Internationale des Droits de l'Antiquité 3 (1983), 221-226.

--- SAYFA 146 ---

47 Justin, 1 Özür 14. 48 Justin, 2 Özür 4. 49 Justin, 1 Özür 17. 50 Age., 12. 51 Justin, 2 Özür 4. 52 Justin, 1 Özür 17. 53 Justin, 1 Özür 12. 54 Irenaeus, AH 5,24,2. 55 Athenagoras, Legatio pro Christianis 32. 56 Age, 25. 57 Justin, 1 Özür 5.

--- SAYFA 147 ---

58 Aynı eser, 9. 59 A. Birley, Marcus Aurelius (Boston, 1960), 122. 60 Şehit Justin ve Sahabelerinin İşleri B,2, Hristiyan Şehitlerinin İşleri, 49. 61 Aynı eser, 5,53. 62 Justin, 1 Özür 12. Yukarıda belirtildiği gibi (not 4), bkz. R.M. Grant'in Hristiyan vatanseverliği konusundaki argümanı. 63 Tacitus, Tarihler 5,4. 64 Age, 5,5. 65 Tacitus, Yıllıklar 15,44,3-8. 66 Tertullianus, Özür 50.

--- SAYFA 148 ---

67 Age., 39. 68 Age. 69 Clement, Protreptikos Logoları 10,98. 70 Clement, Stromata 4,8. Walter Burghardt'ın mükemmel tartışması, S.J., The Image of God in Man By Cyril of Alexandria'ya (Washington, D.C., 1957)> özellikle bölüm. 4, "Özgürlük" ve bölüm. 5, "Hakimiyet", 40-64. 71 Clement, Paidagogos 3,3. 72 Justin, 1 Özür 27. 73 Minucius Felix, Octavius 30. 74 Age, 16. 75 Clement, Stromata 4,8. 76 Minucius Felix, Octavius 38.

--- SAYFA 149 ---

77 E. Gibbon, The History of the Decline and Pall of the Roman Empire 3 (New York, 1984), 70. Vurgu eklenmiştir. 78 M. Hammond, The Antonine Monarchy (Roma, 1959), 211. 79 N. Lewis, Life in Egypt Under Roman Rule (Oxford, 1983), 207. 80 Age. 81 G.E.M. de Ste. Croix, The Class Struggle in the Ancient Greek World (Ithaca, N.Y.), 435. 82 Age, 439. 83 Bakınız örneğin Tertullian, Apology 10; Minucius Felix, Octavius 29. 84 Tertullianus, Özür 25. 85 Age. 86 Minucius Felix, Octavius 25.

--- SAYFA 150 ---

87 Bkz. R. MacMullen'in mükemmel çalışması, Enemies of the Roman Order: Treason, Unrest, and Alienation in the Empire (Cambridge, Mass., 1966); G.E.M. de Ste. Croix, The Class Struggle, 368. 88 Minucius Felix, Octavius 37. Vurgu eklenmiştir. 89 Bkz. W.H.C. Frend, Erken Kilisede Şehitlik ve Zulüm (Oxford, 1965). 90 Tertullianus, Özür, 28,1. Vurgu eklendi. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Bu bölümde tartışılan kaynaklara ilişkin daha bilimsel ve teknik bir tartışma için bkz. E. Pagels, "Exegesis and Exposition of the Genesis Creation Accounts in Selected Texts from Nag Hammadi", Nag Hammadi, Gnostisizm ve Erken Hristiyanlık, ed. C. Hedrick ve R. Hodgson (Peabody, Mass., 1986), 257-286. Gnostik kaynaklara ilişkin daha genel bir tartışma E. Pagels'in The Gnostic Gospels (New York, 1979) adlı eserinde yer almaktadır. Uzman olmayanlara kolaylık olması açısından, Nag Hammadi metinlerini tek ciltlik İngilizce tercümesinde yer aldığı şekliyle listeledim, ed. J.M. Robinson, İngilizce Nag Hammadi Kütüphanesi (New York, 1977). Öğrenciler ve akademisyenler muhtemelen Leiden'de Brill Press tarafından Nag Hammadi serisinde yayınlanan metinlerin teknik baskılarına başvurmak isteyeceklerdir. 1 Terim için bkz. M. Smith, "The History of the History of the 'Gnostikos'", The Rediscovery of Gnosticism (Proceedings of the International Conference on Gnosticism at Yale), ed. B. Layton (Leiden, 1981), cilt. 2, 796-807. 2 Ignatius, Romalılara Mektup 5,1. 3 Ignatius, Magnesialılara Mektup 6,1; Trallyalılar 3,1; Efesliler 5,3. Tartışma için bkz. E. Pagels, "The Demiurge and His Archons: A Gnostic View of the Bishop and Presbyters?" Harvard Theological Review 69,3-4 (1976), 301-324'te.

--- SAYFA 151 ---

4 Örneğin bkz. H. von Campenhausen, *Ecclesiastical Authority and Spiritual Power*, çev. J.A. Baker (Stanford, 1969), 96-106. 5 Bkz. G. Theissen, *Erken Filistin Hristiyanlığının Sosyolojisi*, çev. J. Bowden (Philadelphia, 1978). 6 Özellikle bkz. W. Meeks, *The First Urban Christians* (New Haven, 1983). 7 Galen, *De Platonis Rei Publicae Summariis*, ed. Kraus-Walzer, 1. parça. Hristiyanlara karşı çeşitli pagan tutumları hakkında tartışma için bkz. R.L. Wilken, *The Christians as the Romans Saw Them* (New Haven/London, 1984). 8 Justin, 1 Özür 14. 9 Theodotus, İskenderiyeli Clement'in Exerpta ex Theodoto 78,2'sinde alıntılanmıştır. 10 Gnostik Hristiyanların taraftarlarını tanımlamak için sıklıkla kullandıkları, burada "olgun" (rektioc) olarak tercüme edilen Yunanca sözcük, aynı zamanda "tamamlanmış", hatta "başlatılmış" anlamına da gelebilir. 11 Tartışma için bkz. E. Pagels, *The Gnostic Gospels*, xviii-xix. 12 Bkz. Irenaeus, AH 4,33,7. Burada Irenaeus, amaçlarının kiliseleri arındırmak ve ıslah etmek olduğunu kabul ediyor, ancak bu girişimin kiliseyi bölmek ve zarar vermekle suçlandığını söylüyor. H. 13, Praefatio.

--- SAYFA 152 ---

14 Tartışma için bkz. Morton Smith, "The History of the Terim 'Gnostikos'", yukarıdaki not 1. 15 Tertullianus, *Adversus Valentinianos*, 4. 16 İskenderiyeli Clement, *Stromata* 7,7. Valentinianus öğretisinin yeniden yapılandırılması için bkz. G. Quispel, "The Original Doctrine of Valentine", *Vigiliae Christianae* 1 (1947), 43-7 3-17 Tartışma için bkz. E. Pagels, *The Gnostic Gospels*, giriş ve pasim. 18 Bkz. E. Pagels, *Gnostik İnciller*, xix-xx; 119-141. 19 Justin, 1 Özür 61. 20 Vaftizle ilgili Valentinianus'un görüşü için bkz. örneğin Philip'in İncili 64,23-40; 74,12-20; E. Pagels, "Vaftiz ve Efkaristiya'nın Valentinianus Yorumu - ve 'Ortodoks' Kutsal Teoloji ve Uygulamanın Eleştirisi", *Harvard Theological Review* 65 (1972), 153-170. 21 Hippolytus, *Refutatio Omnium Haeresium* 6,42. 22 Gnostik yorumun açıklaması için bkz. E. Pagels, *The Johannine Gospel in Gnostic Exegesis* (Nashville, Tenn., 1973) ve *The Gnostic Paul: Gnostic Exegesis of the Pauline Letters* (Philadelphia, 1975); ayrıca K. Koschorke'nin güzel çalışması, *Die Polemik der Gnostiker gegen das kirchliche Christentum* (Leiden, 1978) ve daha yeni makalelerinden biri olan "Paulus in den Nag-Hammadi-Texten", *Zeitschrift für Theologie und Kirche* 78 (1981), 177-185.

--- SAYFA 153 ---

23 E. Pagels, *Gnostik Yorumda Johannine İncili ve Gnostik Pavlus: Pauline Mektuplarının Gnostik Yorumu*. 24 Tertullian, *De Cultu Feminarum* 1,12. Vurgu eklendi. 25 Tertullian, *De Jejuniis* 3. 26 Tertullian, *De Exhortatione Castitatis* 5. 27 Bu tür tefsirlere ilişkin referanslar ve tartışmalar için bkz. E. Pagels, "Exegesis and Exposition of the Genesis Creation Accounts", bu bölümün notlarının başında alıntılanmıştır. 28 Jerome, *Mektup* 22,18. 29 Irenaeus, H. 1,18,1. 30 Irenaeus, H. 3,11,9. 31 Philo, *Opificio Mundi* 66; *Baklagil Allegoricum* 1,31; 1,90; 3,161. 32 Philo, *Legum Allegoricum* 3,161; 2,2; 2,6. 33 Philo'nun Erkek ve Kadın Kategorilerini Kullanımı (Leiden, 1970), passim.

--- SAYFA 154 ---

34 R.B. Blakney, ed. ve çev., Meister Eckhart (New York, 1941), 135. 35 Aynı eser, 14. 36 Bu formülasyonu, elbette ortodoks bir öz-tanımlamayı düşünen arkadaşım ve meslektaşım Profesör Theodor H. Gaster'a borçluyum. Bununla birlikte, tüm bu geleneklerden, kendi deneyimleri ve inançları temelinde Eckhart'la aynı fikirde olan ruhsal eğilimli insanlar olduğuna şüphe yok. 37 Philip'in İncili 71,55-72,3. 38 Aynı eser. 39 *The Exegesis on the Soul* (veya *Interpretation of the Soul*), 133,6-9, *The Nag Hammadi Library*, ed. J.M. Robinson (New York, 1977), 184. 40 Daha detaylı bir tartışma için 27. notta alıntılanan makaleye bakınız. 41 *The Hypostasis of the Archons* 89,13-17, *The Nag Hammadi Library in English*, 152-160. Aynı çevirmen B. Layton, metni notlarla birlikte iki makalede yayınlamıştır: "The Hypostasis of the Archons, or the Reality of the Rulers", *Harvard Theological Review* 67,4 (1974), 351-426; ve *Harvard Theological Review* 69,1-2 (1976), 31-102'de "Arkonların Hipostasisi, Bölüm II". 42 Arhontların Hipostası 89,31-90,12.

--- SAYFA 155 ---

43 Thunder: Perfect Mind 13,16,16,14, Nag Hammadi Kütüphanesi, 271-277. Bu dikkat çekici metnin tartışması için bkz. G. MacRae, "The Thunder: Perfect Mind", The Center for Hermeneutical Studies, Fifth Colloquy (Berkeley, Kaliforniya, 1975), 18, B. Pearson ve T. Conley tarafından yapılan aşağıdaki tartışma; ayrıca B. Layton'un ince ve anlayışlı çalışması, "The Riddle of the Thunder (NHC VI,2): The Function of Paradox in a Gnostic Text from Nag Hammadi", Nag Hammadi, Gnostisizm ve Erken Hristiyanlık, 37-54. 44 Yuhanna Apocryphon 31,1-6, Nag Hammadi Kütüphanesi, 98-116. 45 Özellikle The Hypostasis of the Archons, Thunder: Perfect Mind gibi metinlere ve burada her ikisi için de belirtilen ikincil kaynaklara bakın. Bkz. E. Pagels, Gnostik İnciller, bölüm. 3 ve 22, 27 ve 43. notlarda alıntılanan makaleler. Daha güncel çalışmalar için bkz. J. Jacobson-Buckley, Female Fault and Fulfillment in Gnosticism (Chapel Hill/London, 1986) ve Claremont, Kaliforniya'daki 1985 konferansından çıkan "Images of the Feminine in Gnosticism" başlıklı cilt, ed. K. King (Philadelphia, 1988). 46 Philip'in İncili 70,10. 47 Age., 68,25. 48 Irenaeus, H. 2,27,2. 49 Gerçeğin Tanıklığı 45,30-47,10, Nag Hammadi Kütüphanesi, 406-416. 50 Age., 47,15-48,4. 51 age,

--- SAYFA 156 ---

33,25. 52 Age., 33,21. 53 Irenaeus, H. 1,6,2. 54 Aynı eser. 55 Clement, Stromata 3,1. 56 Philip İncili'ndeki 69,1-70,22 gibi pasajlara bakınız. Tartışma için bkz. R.M. Grant, "Philip'in İncili'nde Evliliğin Gizemi", Vigiliae Christianae 15 (1961), 129-50; D.H. Tripp, "Philip İncili'nin 'Ayin Sistemi'", Studia Patristica, cilt. xvii I, ed. E.A. Livingstone (Oxford, 1982), 251-260. 57 G. Quispel, "Birth of the Child", Eranos Lectures 3'te, Jewish and Gnostic Man, (Princeton, 1966), 22-26. 58 M.A. Williams, "'Gnosis' and 'Askesis'", Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt: Geschichte und Kultur Roms im Spiegel der Neueren Forschung 2,22. 59 Philip'in İncili 53,14-19. 60 Age, 53,24; Tartışma için bkz. K. Koschorke, "Die 'Namen' im Philippusevangelium", Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft 64 (1973), 307-322.

--- SAYFA 157 ---

61 Philip'in İncili 74,5-12. 62 Age., 80,23-81,7. 63 Age., 77,20-25. 64 Age., 77,25-29. 65 Age., 83,18-29. Vurgu eklendi. 66 Age, 83,29-84,13. 67 Irenaeus, 3,2,2; 3,15,2; 1,13,6. 68 Methodius, Sempozyum, pasim; Referanslar ve tartışmalar için bkz. 4. 69 Nyssa'lı Gregory, De Hominis Opificio 4,1. 70 Irenaeus, AH 4,37,1. 71 Bu, Thomas'ın İşleri'nde (82-83) öne sürülmekte ve John Chrysostom (De Genesi 4,1; Homiliae in Epistola ad Ephesios 22,2) ve Augustine (City of God 19,5) tarafından açıkça ifade edilmektedir.

--- SAYFA 158 ---

72 Bkz. Yeni Ahit'te Philemon; 1 Korintliler 7:20-24. R.L. Fox, Pagans and Christians (New York, 1987), 295-299 ve R.M. Grant, Early Christian and Society (New York, 1977), 89-95, her ikisi de kategorik olarak Pavlus'un sosyal hareketliliğe ve özellikle de Hristiyan öğretisi temelinde özgür kölelere yönelik herhangi bir ilgiye karşı olduğunu belirtmektedir. 73 ovroq ve i^ovcrCa'nın birebir çevirisi. 74 Valentinianusçu bir öğretmenin kurtuluşa ve kefarete giden farklı yollara ilişkin görüşü için bkz. E. Pagels, The Johannine Gospel in Gnostic Exegesis, 83-97. 75 Irenaeus, H. 1,1,1. 76 Age., 1,2,2. 77 Age., 1,4-5: Bu öğretinin yeniden yapılandırılması için bkz. G. Quispel'in Vigiliae Christianae'deki "Original Doctrine of Valentine". 78 Irenaeus, H. 1,1,1. 79 Hakikat İncili 18,30-35. 80 Irenaeus, H. 3,4,1-3. 81 Bkz. E. Pagels, The Gnostic Gospels, 48-69.

--- SAYFA 159 ---

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM Bu bölümün bölümleri, *Entrigue in the Garden: Genesis 1-3, A History of Exegesis*, ed. G. Robbins (Lewiston/New York, 1988) içindeki "'Freedom from Necessity': Philosophical and Psychological Dimensions of Christian Conversion" makalesi olarak daha teknik bir biçimde yayınlanacaktır. 1 Marcus Aurelius, *Meditations*, 8,23; 9,23. 2 Age., 8,12. 3 Nyssa'lı Gregory'nin söylediği gibi: *De Virginitate* 4. Bir Sistersiyen keşişi olmak için "dünyayı terk eden" yirminci yüzyıl yazarı Thomas Merton, kararını benzer terimlerle açıklamıştır: *The Wisdom of the Desert*'in girişine bakınız (New York, 1960), 3-23. 4 Bu ifade Jerome'a aittir (Mektup 22,18). dördüncü yüzyılda Romalı bir keşiş bu görüşe karşı çıktı ve Yaratılış 1'den başlayarak evliliğin bekaret kadar kutsal olduğunu savunmak için Kutsal Yazıları kullandı; ancak onun görüşleri Ambrose, Jerome ve Augustine tarafından kınandı ve Papa Siricius tarafından sapkınlık olarak kınandı: bkz. yukarı, s. 91-96 ve D. Chitty'nin klasik çalışması, *The Desert a City* (New York, 1966), ayrıca P. Rousseau; Jerome ve Cassian Çağında Çileciler, Otorite ve Kilise (Oxford, 1978). 5 Nyssa'lı Gregory, *De Virginitate* 12. 6 P. Brown, *The Body and Society* (ayrıca Markos 8:36).

--- SAYFA 160 ---

8 P. Brown'ın *The Body and Society*'de (yakında çıkacak) gösterdiği gibi. 9 Matta 19:21. 10 Athanasius, *Life of Saint Anthony* 2, *Early Christian Biographies*'te yayınlanmış ve tercüme edilmiştir, ed. R.J. Deferrari, *Kilisenin Babaları* 15 (Washington, D.C., 1952), 133-224'te. 11 Aynı eser, 3. 12 Aynı eser. 13 Aynı eser, 5. 14 Aynı eser, 4. P. Rousseau'nun dördüncü yüzyıl Mısırlı Tabennesis rahipleri hakkında söylediği gibi, "Kendini Tabennesis'in yeniden dirilen ekonomisine dahil etmek... toplumu terk etmek değil, kişinin bağlılığını... bir kırsal topluluktan diğerine aktarmaktı." Pachomius: *The Making of a Community in Fourth-Century Egypt* (Berkeley/Los Angeles/London, 1985), 13. 15 R. MacMullen, *Christianizing the Roman Empire (MS 100-400)* (New Haven/London, 1984), 86. 16 G. Dix ve diğerleri, manastır hareketini, manastırın artan dünyeviliğine karşı bir tepki olarak tasvir ediyor. *Kiliseler; Ayinin Şekli* (Glasgow, İskoçya, 1945).

--- SAYFA 161 ---

17 Nyssa'lı Gregory, *De Virginitate* 4. 18 Age, 3. 19 age. 20 Age., 4. 21 Age.; Düşünceye dayalı yaşamın hedefi olarak "Tanrı imgesinin" kurtarılması hakkında bkz. Nyssa'lı Gregory, *De Hominis Opificio* 4-9. 22 Gregory of Nyssa, *De Virginitate* 8. 23 Clementine Homilies'deki, özellikle de Homilies 4-6'daki Clement hikâyesinin önemi ve dinamikleri hakkında tartışma için bkz. E. Pagels, "'Freedom from Necessity': Philosophical and Psychological Dimensions of Christian Conversion", *Intrigue in the Garden: Genesis 1-3, A History of Exegesis*, ed. G. Robbins (Lewiston/New York, 1988). 24 Methodius, *Sempozyum* 1,1-4. 25 Aynı eser, 2,1. 26 Age, 4,1. 27 Age., 7,9.

--- SAYFA 162 ---

28 Age., 8,13- 29 age, 11,2. 30 /W. 31 R. Ruether, "Kilisenin Anneleri: Geç Patristik Çağda Çileci Kadınlar", *Spirit of Spirit: Yahudi ve Hristiyan Geleneklerinde Kadın Liderler*, ed. R. Ruether ve E. McLaughlin (New York, 1979), 71-98; ayrıca E. Clark'ın *Ascetic Piety and Women's Faith: Essays on Late Ancient Christian* (Lewiston/Queenston, 1986) adlı mükemmel araştırmalarına bakınız. Şu anki noktada özellikle değerli olan makalesi "Ascetic Renunciation and Feminine Advancement: A Paradox of Late Ancient Christian", 175-208. Ayrıca bkz. R. Kraemer, "Kadınların Hristiyanlığın Asketik Formlarına Dönüşümü", *Signs* 6 (1980/81), 298-307; A. Rousselle, *Porneia: De la Maitrise du corps a la privation senseielle, He-IVe siecles de l'ere chretienne* (Paris, 1983). Çok farklı bir bakış açısı için, E. Castelli'nin *Journal of Feminist Studies in Religion* 2,1 (1982), 61-88'deki "Virginity and its Anlamı for Women's Sexinity in Early Christian" adlı ilgi çekici makalesine bakın. 32 Vita Melaniae Junioris 1, E. Clark tarafından *The Life of Melania the Younger*'da (Lewiston, N.Y., 1984) tanıtılmış ve çevrilmiştir. 1,27-28. 33 Aynı eser. 34 Aynı eser, 6. 35 Aynı eser, 10-12.

--- SAYFA 163 ---

36 Aynı eser, 14. 37 E. Clark, "Ascetic Renunciation and Feminine Advancement" ve diğer makaleleri, not 31'de alıntılanmıştır. 38 Jerome, Letter 22, To Eustochium, 7. 39 Age., 24. 40 Age., 16. 41 Jerome, To Paula, 6. 42 Jerome, Adversus Jovinianum 1,41: Jovinian'a ilişkin bir çalışma için bkz. W. Haller, Jovinianum: Die Fragmente seiner Schriften, die Quellen zu seiner Geschichte, sein Leben und seine Lehre, Texte und Untersuchungen 17,2 (Leipzig, 1897). Jovinian'ın papa tarafından kınanan yazıları yok edildiğinden beri, Jerome'un ona karşı polemiklerinde onun incelemelerinden yalnızca parçalar kaldı. 43 Jerome, Adversus Jovinianum 1,1. 44 Aynı eser, 1,5.

--- SAYFA 164 ---

45 Age, 1,3. Robert Wilkin'e, beni David Hunter'ın Theological Studies 48 (1987) dergisindeki "Resistance to the Virginal Ideal in Late-Dördüncü Yüzyıl Roması: The Case of Jovinian" adlı makalesine yönlendirdiği için minnettarım. 46 Jerome, Adversus Jovinianum 1,5. 47 Age., 1,1,12. 48 Aynı eser, 1,5. 49 Age., 1,4. 50 Age., 1,34. 51 Aynı eser, 1,16. 52 Jerome'un yorumlarına ilişkin güzel bir tartışma için bkz. E. Clark, "Heresy, Asceticism, Adam, and Eve: Interpretations of Genesis 1-3 in the Later Latin Fathers", Ascetic Piety and Women's Faith, 353-385

--- SAYFA 165 ---

53 Jerome, Adversus Jovinianum 1,10; 20. 54 Montanist harekete katıldıktan sonra Tertullian'ın evliliğe ilişkin görüşleri çok daha katı ve olumsuz hale geldi. Örneğin, D. Barnes'ın mükemmel biyografisi Tertullian: A Historical and Literary Study'e (Oxford, 1971) bakınız. 55 Jerome, Adversus Jovinianum 1,6. 56 age, 1,7. 57 Age., 1,40. 58 Age., 2,36. 59 Jerome, Mektup 48, Pammachius'a, 2. 60 Bununla birlikte, Snowmass, Colorado'daki Aziz Benedict Manastırı'nın Sistersiyen rahibi Peder William Meninger'in bana hatırlattığı gibi, kendisi gibi birçok keşiş, tefekkürle dua ederek geçen en kapalı yaşamın bile aslında insanlığın refahına katkıda bulunduğuna inanır. 61 T. Merton, Çölün Bilgeliği (New York, 1970), 5-6. BEŞİNCİ BÖLÜM

--- SAYFA 166 ---

Bu tartışmanın daha teknik bir versiyonu için bkz. E. Pagels, "The Politics of Paradise: Augustine's Exegesis of Genesis 1-3 Versus the John Chrysostom", Harvard Theological Review 78, 1-2 (1985), 67-95. 1 Vita Adae ve Evae 22.1-2; Yubil 2:14; bkz. Jacob Jervell, Imago Dei: Gen. i,26f. im Spdtjudentum, in der Gnosis, und in den paulinischen Briefen (Göttingen, 1960), 40-41. 2 Nyssa'lı Gregory, De Hominis Opificio 2,1. 3 age, 4,1. Bunun tersi olan tema - genellikle Romalılar 13:1'e atıfla desteklenen, imparatorun Tanrı'nın yeryüzündeki egemenliğinin tek temsilcisi olduğu teması - özellikle Bizans döneminin ilahiyatçıları arasında G.E.M. de Ste. Croix not ediyor: Arkaik Çağ'dan Arap Fetihlerine Kadar Antik Yunan Dünyasında Sınıf Mücadelesi (Ithaca, N.Y., 1981), 397-400. 4 Nyssa'lı Gregory, De Hominis Opificio 4,1. 5 Aynı eser, 16,11. 6 Her iki tema da elbette ataerkil teologların eserlerinde görülür; Genel bir bakış için bkz. Lewis Spitz, "Man of This Isthmus", Carl S. Meyer, ed., Luther for an Ecumenical Age: Essays in Memoriam of the 450th Anniversary of the Reform (St. Louis, Mo., 1967), 23-66. 7 Alıntılar ve tartışmalar için aşağıya bakınız.

--- SAYFA 167 ---

8 Bkz. C. Baurjohn Chrysostom and His Time, M. Gonzaga (Londra, 1960) tarafından Fransızca orijinalinden (1907) çevrilmiştir. J. Quasten, Patrology'de (Utrecht/Antwerp, 1960), cilt. 3, 424, 344 ile 354 arasında bir tarih önermektedir. 9 Chrysostom, Homiliae de Statuis ad Populum Antiochenum 7,3. Bundan sonra Horn, ad Pop olarak anılacaktır. Karınca. 10 Nyssa'lı Gregory, 16, De Hominis Opificio 16,17. Vurgu eklendi. 11 Chrysostom, Horn, reklam Pop. Karınca. 7,3. 12 Aynı eser, 6,1-2. 13 Chrysostom, Homiliae in Epistolam Secundam ad Corinthios 17,3. 14 Chrysostom, Homiliae in Epistolam Primam ad Corinthios 12,9. Bundan sonra I Cor.'da Horn olarak anılacaktır. 15 Aynı eser, 12,10. 16 Chrysostom, Homiliae in Epistola Primam ad Tbessalonicos 5,7. 17 Chrysostom, Horn, I Kor. 12,10.

--- SAYFA 168 ---

18 Chrysostom, Horn, reklam popu. Karınca. 6,2. 19 Kör Didymus, vaftizin bizi yaratılışımızın orijinal durumuna nasıl geri getirdiğini etkili bir şekilde anlatır: "İlahi hava yoluyla [çapraz başvuru Yaratılış 2:7] Kutsal Yazıların bahsettiği Tanrı'nın suretini ve benzerliğini aldık ve günah aracılığıyla onu kaybettik, ancak şimdi bir kez daha ilk yaratıldığımızdaki gibi bulunduk: günahsız ve kendimizin efendisi" {De Trinitate 2,12}. 20 Bakınız, örneğin Tertullianus, Özür 4,39; Justin, 1 Özür 12,42. 21 Chrysostom, De sacerdotis 2,3. 22 Aynı eser. Vurgu eklendi. 23 Chrysostom, Homiliae in Epistola ad Epbsios 11,15-16. Bundan sonra Epb'de Horn olarak anılacaktır. Vurgu eklendi. 24 Age., 6,7. 25 Chrysostom, De sacerdotis, 3,15. 26 Chrysostom, Epb'de Boynuz. 11,15-16. 27 Bkz. R.L. Wilken'in son kitabı, John Chrysostom and the Jewish: Retic and Reality in the Late Fourth Century (Berkeley, 1983), 29-33.

--- SAYFA 169 ---

28 Augustine, İtiraflar 2,2. Burada kullanılan çeviriler, St. Augustine's Confessions (Cambridge: Harvard University Press, 1977), 69'daki William Watts'ın (1631) çevirileridir. 29 Age, 2,3. 30 Aynı eser, 6,12. 31 Aynı eser. 32 Age., 6,11. Augustinus'un teolojisinin Chrysostom ile ilişkilerinin tartışılması için bkz. Pier Franco Beatrice, Tradux peccati: Alle fonti della dottrina agostiniana del peccato orijinale (Studia Patristica Mediolanensia 8, Milan, 1978), bölüm. 5: "Crisostomo, Agostino ve ben pelagiani." Augustine'in fikir değişikliği hakkında bkz. Paula Fredricksen Landes, Augustine on Romalılar (California, 1982), ix-xii. 33 Augustine, İtiraflar 2,7. 34 Age., 2,6. 35 Bkz. P. Gorday, Princes of Patristic Exegesis: Romans 9-11, Origen, John Chrysostom ve Augustine (New York/Toronto, 1983). 36 Augustine, İtiraflar 7,3. 37 Age. Vurgu eklendi.

--- SAYFA 170 ---

38 Age, 8,5. 39 Age., 8,10. 40 Aynı eser. Vurgu eklendi. 41 F. Edward Cranz, "The Development of Augustine's Ideas on Society before the Donatist Controversy", Harvard Theological Review 47 (1954), 254-316. 42 Augustine, De Civitate Dei 14,15. Alıntı yapılan çeviri genel olarak Philip Levine'in St. Augustine, The City of God Against the Pagans (LCL, 1966) adlı eserindeki çevirisini takip etmektedir. 43 Age., 13,21: Lignum scientiae boni et mali proprium voluntatis arbitrium. M. Harl'ın analizine göre ("Adam et les deux Arbres du Paradis [Gen. II — III] chez Philon d'Alexandrie," Recherches de Science Religieuse 50 [1962], 321-387), Philo da iyi ile kötü arasında seçim yapan insan özerkliğini gerçek dindarlığın alternatifi ve karşıtı olarak gördü. Eğer öyleyse Philo, düşüşün sonucunun "kişinin kendi iradesi üzerinde kişisel kontrol sahibi olması" olduğu konusunda Augustine ile aynı fikirde olabilir. Ancak Augustine'den farklı olarak Philo, felsefi eğilime sahip bir kişinin günlük yaşamını sürekli bir etik karar ve eylem mücadelesi olarak görür (374) ve insanlığın iyiyi seçme kapasitesine sahip olduğunu varsayar (377). 44 Augustine, De Civitate Dei 15,15. Vurgu eklendi. 45 Age., 14,15. 46 age,

--- SAYFA 171 ---

14,12. 47 Age, 14,13. 48 Aynı eser, 14,15. 49 Augustine, İtiraflar 7,3. 50 Chrysostom, Horn, I Kor. 17,4. 51 Augustine, De Civitate Dei 13,3. Vurgu eklendi. 52 Age., 13,14. Çeviri konusunun tartışılması için bkz. 6, not 51. 53 Age. 54 Aynı eser. 55 Bunu Augustinus bütünüyle icat etmedi; örneğin bkz. Kör Didymus, Contra Manichaeos 8.

--- SAYFA 172 ---

56 Bkz. Wilhelm Kamlah, Christentum und Geschichtlichkeit: Untersuchungen zur Entstehung des Christentums undzu Augustins "Bürgerschaft Gottes" (2nd ed., Stuttgart, 1951)> 322: "Wo Augustin iiber die politische Herrschaft spricht, verweist er immer sogleich auf diese ursprüngliche Herrschafts- und Schöpfungsordnung ve auf die Scheinherrschaft derer, libido hakimiyetinde Knechtschaft'ta ölmek." 57 Augustine, De Civitate Dei 2,36. 58 Age., 14,15. 59 Age., 14,3. 60 Age, 14,15. 61 Age., 13,13. 62 Age., 13,24. 63 Augustine, De Peccatorum Mentis ve Remissione 2,2; bkz. Augustine, De Civitate Dei 14,17-

--- SAYFA 173 ---

64 Augustine, De Civitate Dei 14,19-20. 65 Age, 14,16. 66 Augustine, De Peccatorum Meritis ve Remissione 2,22. 67 Augustine, De Civitate Dei 14,26. 68 Age, 14,17. 69 Augustine, İtiraflar 8,5. 70 Augustine, De Civitate Dei 14,20. Origen de cinsel ilişkiyi safsızlıkla ilişkilendirdi, ancak Henri Crouzel'in işaret ettiği gibi, "cinsellik uygulamasının doğasında olan kirlilik, daha da derin bir kirliliğin, yani bedensel durumun yoğunlaşmasından başka bir şey değil" ("Evlilik ve Bekaret: Hristiyanlık Evliliğin Değerini Düşürdü mü?" in idem, Mariage et boşanma, celibat et caracteresacerdotaux dans l'eglise ancienne: Etudes Differentes [Torino, 1982], 57). 71 Augustine, De Civitate Dei 14,19. 72 Age., 14,9. Tartışma için bkz. Margaret Ruth Miles, Augustine on the Body (Amerikan Din Akademisi Tezi Serisi 31; Missoula, Mont., 1979), özellikle 1-98.

--- SAYFA 174 ---

73 Augustine, De Civitate Dei 15,16; 19,13. 74 Age., 14,11. 75 Bkz. Kari Elizabeth B(|>rrensen, Suborder and Equivalence: The Nature and Role of Women in Augustine ve Thomas Aquinas, çev. Charles H. Talbot (Washington, D.C., 1981), 15-34. 76 Augustine, De Civitate Dei 19,15. 77 Age. 78 Age, 15,1. 79 Age., 19,15. Vurgu eklenmiştir. 80 A.g.e. 19,12. 81 Henrik Berkhof, Kirche und Kaiser: Eine Untersuchung der Entstehen und der theokratischen Staatsauffassung im viertenjahrhundert, Gottfried W. Locher (Zürich, 1947); Geschichtlich-

--- SAYFA 175 ---

Keit. 82 Augustine, De Civitate Dei 19,12; bkz. R.A. Markus, Saeculum: St. Augustine Teolojisinde Tarih ve Toplum (Cambridge, İngiltere, 1970), 22-153. 83 Augustine, De Civitate Dei 19,12. 84 Görüntünün ve tarihinin tartışılması için bkz. R. MacMullen, "The Roman Concept Robber-Pretender", Revue Internationale des Droits de l'Antiquite, seri 3,10 (1965), 221-225. 85 Justin Martyr, 1 Özür 12. 86 Marcus Aurelius, Meditasyonlar 10,10. 87 Augustine, De Civitate Dei 4,4. 88 R.A. Markus haklı olarak şunu belirtiyor; Onun tartışmasına bakınız: Saeculum, 84-86. 89 Irenaeus, AH 5,24,2. 90 Justin, Özür 65. 91 Augustine, De Civitate Dei 19,16.

--- SAYFA 176 ---

92 Bkz. P.R.L. Brown, "Saint Augustine'in Dini Baskıya Karşı Tutumu", *Journal of Roman Studies* 54 (1964), 107-116. Bu imgenin Roma ayinlerine dahil edilmesine dair etkileyici bir açıklama için bkz. G.M. Lukken, *Roma Ayini'nde Orijinal Günah: Roma Kutsal Ayini ve Erken Vaftiz Ayini'nde Orijinal Günah Teolojisi Üzerine Araştırma* (Leiden, 1973). 93 Sadece İtiraf 8,12'de Augustinus'un kendi kurtuluşunun aracını, önce Kutsal Yazıları "almaya ve okumaya" yönlendirdiğine inandığı çocuğun sesi (bathkol'un Hristiyan versiyonu) ve ardından Tanrı'nın bu ses aracılığıyla aracılık eden Tanrı'nın emrine itaat ettiğinde "Havari'nin kitabı"nın açıldığı Romalılardaki pasaj (13:13) olarak tanımladığını hatırlamamız yeterli. 94 Ayrıntılı bir tartışma için bkz. Markus, *Saeculum*. Markus'un yeniden yapılandırmasına göre, 390'daki Augustine, on ya da on beş yıl boyunca "Hristiyanlığın zaferi karşısındaki muzaffer sevinçlerinde çağdaşlarının korosuna katılmış gibi görünüyordu" (31). "On yıl veya daha uzun bir süre boyunca onun tarihsel düşüncesine bu motif hakim oldu" (32). Ancak 410'dan itibaren Augustine "Hristiyan imparatorluğundan bahsetmeye çok daha az hazır hale geldi. ... çok daha çekingen hale geldi" (36). 95 Markus, Augustine'in teorisinin takdire şayan bir dengeye sahip olduğunu düşünüyor: "İmparatorluk, ne Eusebi geleneğinin mesih imgesi açısından ne de Hippolytan geleneğinin Deccal'i olarak kıyamet imgesi açısından görülmemelidir. İmparatorluk inişli çıkışlı bir kariyere sahip tarihsel, ampirik bir toplumdaki başka bir şey haline gelmemiştir. ... Teolojik açıdan tarafsızdır" (ibid., 559). Markus'un daha da ileri giderek ve Augustine'in kiliseyi "teolojik açıdan tarafsız" gördüğünü iddia ederek iddiasını abarttığına inanıyorum. 96 Örneğin bkz. Hans Joachim Diesner'in Ambrose hakkındaki tartışması, "Kirche und Staat im ausgehenden vierten Jahrhundert: Ambrosius von Mailand", *Kirche und Staat im Spätromischen Reich: Aufsätze zur Spätantike und zur Geschichte der Alten Kirche* (Berlin, 1963), özellikle 28-34. 97 Ancak İngiliz tarihçi G.E.M. de Ste. Croix şunu gözlemliyor: "Geç Cumhuriyet'te tamamen farklı türde bir libertas vardı ve onu benimseyenlere göre libertas'ın en uygun versiyonu, Cicero & Co.'nun, servitus (kölelik, siyasi tabiiyet) idi; oysa onların libertası, Cicero tarafından salt licentia ('lisans,' kanunsuzluk) olarak damgalanmıştı - tek kelimeyle,

--- SAYFA 177 ---

Romalı retorikçi Cornificius tarafından da ifade özgürlüğü anlamına gelen standart Yunanca sözcük olan parrhesia'nın eşdeğeri olarak kullanılmıştır. " G.E.M. de Ste. Croix, *Class Struggle*, 368. 98 Minucius Felix, *Octavius* 37,1. Vurgu eklendi. 99 Age., 38,1. 100 Tertullian, *Apology* 28. 101 Bir başka favori Hristiyan sloganı olan özgür irade de benzer çağrışımlar taşıyordu. Augustine'in çağdaşlarının çoğu, Hristiyanların özgür iradeyi (libero arbitrio) savunduğunu işiterek, bunu devrimi veya en azından Roma yönetimine direnişi savunanlarla ilişkilendirebiliriz. Bkz. J.N.L., "Pelagius and the End of Roman Rule in Britain", *Journal of Roman Studies* 50 (1960), 21-36, 102 Augustine, *De Civitate Dei* 103 age, 104 Claudian, *Stilicho*. 3,113-115. Claudian'ın bakış açısına ilişkin bilgilendirici ve etkileyici bir tartışma için bkz. Alan Cameron, *Claudian: Poetry and Propaganda of the Court of Honorius* (Oxford, 1970).

--- SAYFA 178 ---

Yatırım Yarışmasının Zamanı, çev. R.F. Bennett, *Ortaçağ Tarihi Çalışmaları* 3 (Oxford, 1959), 14-18. 106 Tarihlendirme konusunda bkz. yukarıdaki not 8. 107 Chrysostom, *Horn*, reklam popu. Karınca. 3,6. 108 Age, 6,6. 109 Ayrıntılı ve faydalı bir analiz için bkz. Florent van Ommeslaeghe, "Jean Chrysostome et le peuple de Constantinople," *AnBoll* 99 (1981), 329-349: "Il est kesin qu'une des raisons de l'attachement du peuple de Constantinople a son chef Spirituel fut sa bonte, son amour des pauvres, de nos dirait'te jours: oğul sosyalleşiyor" (348). Ayrıca bkz. J.H.W.G. Liebeschütz, "John Chrysostom'un Dostları ve Düşmanları", Ann Moffatt, ed., *Maistor: Robert Browning için Klasik, Bizans ve Rönesans Çalışmaları* (Byzantina Australiensia 5, 1984), 85-111. 110 Otto Seeck, *Geschichte des Untergang der antiken Welt* (6 cilt, 8; Berlin, 1897-1920), 5.336-337. 111 Florent van Ommeslaeghe, "Jean Chrysostome en conflit avec l'impera-trice Eudoxie: Le dossier et les Origines d'une legende," *AnBoll* 97 (1979), 131-159-112 Chrysostom, *Epistola* 94. 113 Augustine, *Sermo*, 355,2, alıntalandığı gibi Peter Brown, *Augustine of Hippo* (Berkeley, 1969), 138.

--- SAYFA 179 ---

114 Age., 225. 115 Augustine, De Moribus Ecclesiae Catabolika ve De Moribus Manichaeorum 1.30,63. 116 Örneğin bkz. F. Cayre, Manual of Patrology and History of Theology (Roma, 1935), cilt. 1, 625-629. Güncel ve kapsamlı bir tarihsel çalışma için bkz. W.H.C. Frend, Donatist Kilisesi: Roma Kuzey Afrika'sında Bir Protesto Hareketi (Oxford, 1952). 117 P. Brown, Augustine, 235. 118 Augustine, De Baptismo 1,15,23-24. 119 P. Brown, Augustine, 358. Vurgu eklenmiştir. ALTINCI BÖLÜM 1 H.C. Van Eijk, "Evlilik ve Bekaret, Ölüm ve Ölümsüzlük", Melanges Jean Danielou (Paris, 1972), 209-235. 2 Pelagian tartışmasında John Chrysostom ve Augustine'e farklı bir bakış açısı için bkz. F.J. Thonnard, "Saint Jean Chrysostome et Saint Augustin dans la Controverse Pelagienne", Melanges Venance Grumel (Paris, 1967), 189-218. Thonnard, Augustine'in orijinal günah hakkındaki görüşünün "ne manque ni de valeur scientifique ni de vraisemblance historique" (217) olduğu sonucuna varır. 3 Ayrıntılı bir tartışma için bkz. G. de Plinval, Pelage: Ses Ecrits, Sa Vie, et Sa Reforme (Lozan, 1943); ayrıca O. Wermelinger, Rom und Pelagius'un daha yeni çalışması (Stuttgart, 1975).

--- SAYFA 180 ---

4 Bkz. N.Q. Kral, İmparator Theodosius ve Hristiyanlığın Kuruluşu (Philadelphia, 1960). İlk Hristiyan imparator olan Konstantin, ruhani üstleri konusunda din adamlarına güvenmişti; Yaklaşık altmış yıl sonra, Augustine'in saygın öğretmeni, Milano'nun güçlü piskoposu Ambrose, kelimenin tam anlamıyla imparatora diz çöktürdü. Ambrose, Büyük Theodosius'u Selanik'te insanların katledilmesi emrini vermekle suçlamış ve imparatorun açıkça tövbe edene kadar komünöyona katılmasına izin vermemiştir. 5 Bkz. P. Brown, "Pelagius and His Supporters: Aims and Environment", Journal of Theological Studies, New Series, 19,1 (1968), 93-114; ve "Pelagius'un Patronları: Doğu ve Batı Arasındaki Roma Aristokrasisi", Journal of Theological Studies, New Series, 21,1 (1970), 56-72. 6 Pelagius'un kınanmasına ilişkin sosyal ve tarihsel olayların tartışılması için yukarıda belirtilen kaynaklara, özellikle de Plinval, Wermelinger ve Brown'un çalışmalarına bakın. 7 G.I.'nin mükemmel tartışmalarına bakın. Bonner, "St. Augustine'de Libido ve Concupiscentia", Studia Patristica 6 (Berlin, 1962), 303-314 ve P. Brown, "Sexuality and Society in the Fifth Century A.D.: Augustine and Julian of Eclanum", Tria Corda: Scritti in Onore de Arnaldo Momigliano (Como, 1983), 49-70; ayrıca E. Clark, "Vitiated Seeds and Holy Vessels: Augustine's Manichaean Past", E. Clark, Ascetic Piety and Women's Faith: Essays on Late Ancient Christian (New York, 1986), 291-352. 8 Kör Didymus, De Trinitate 2,12. 9 de Plinval, Pelage, 344. 10 Julian hakkında bkz. A. Bruckner, Julian von Eclanum: Sein Leben und Seine Lehre. Ein Beitrag zur Geschichte des Pelagianismus, Texte und Untersuchungen, 15,3 (Leipzig, 1897).

--- SAYFA 181 ---

11 Augustine, Opus Imperfectum Contra Julianum, 4,91. Bundan sonra Opus Imperfectum olarak anılacaktır. 12 Aynı eser. 4,92-93: "Quidquid enim naturale est, voluntarium non esse manifestum est. . . . Istae duae definiuntur contrariae sibi sunt, quam contrarium est necessitas et voluntas, quarum teyitatio ex mutua negatione generatur. Nam sicut nihil est aliud voluntarium, quam non coactum; ita nihil est aliud coactum, quam non voluntarium." Julian'ın öncelikle libido ile ilgilendiği konusunda de Plinval'le (Pelage, 360) aynı fikirde olan Bonner'ın aksine, ben F. Refoule'ye katılıyorum; onun mükemmel makalesi "Julien d'Eclane: Theologien et Philosophe" (Recherches de Science Religieuse 52 [Paris, 1964], 42-74), Julian'ın her şeyden önce doğa ve irade sorunuyla ilgilendiğini gösterir. Refoule açık ve kesin bir şekilde şunu belirtir: "C'est... par sa notion de tabiat que Julien d'Eclane separe fondamentalement d'Augustin. Toute sa polemique contre [l'interpretation d'Augustin du peche Originel se fonde sur une Difference rigoureuse entre tabiat et volonte, etrangere a Augustin" (67). 13 Augustine, Opus Imperfectum 4,40. 14 Aynı eser. 6,30: Bu, doğal bir kurum olarak evrensel bir değere sahip bir şey değil. Vurgu eklendi. 15 Aynı eser. 6,26. 16 Aynı eser. 4,114. 17 Aynı eser. 6,25. Vurgu eklendi. 18 Aynı eser. 6,26.

--- SAYFA 182 ---

19 P. Brown'un Augustine of Hippo: A Biography (Berkeley, 1969), 397; birkaç referans için bkz. Contra Julianum 3>3-6; 9; Opus Imperfectum 3,159; 198. 20 Augustine, Opus Imperfectum 6,27. 21 Aynı eser. 22 Aynı eser. 23 Aynı eser. 6,30: "...potestas vivendis, nee nulla moriendi necessitas." 24 Aynı eser. 6,27. 25 Augustine, Contra Julianum 3,3-5. 26 Aynı eser. 3,6. 27 Augustine, Opus Imperfectum 6,23,5. 28 Augustine, Opus Imperfectum 3,109. Augustinus'un orijinal günahla ilgili ilahi adalet görüşünün güzel bir tartışması için bkz. Y. de Montcheuil, "La Polemique de Saint Augustin contre Julien d'Eclane d'apres VOpus imperfektum", Recherches de Science Religieuse 44,2 (Paris, 1956), 193-218.

--- SAYFA 183 ---

29 Augustine, Opus Imperfectum 5,22. 30 age. 1,1-2. 31 Aynı eser. 1,14. 32 Aynı eser. 6,26. 33 Aynı eser. 34 / ila. 6,29. 35 Aynı eser. 6,26; Julian'ın cevabı için, 6,26-29. 36 Chrysostom'un tutumuna ilişkin güzel ve ayrıntılı bir tartışma için bkz. E. Clark, "The Virginal Politeia and Plato's Republic: John Chrysostom on Women and the Sexual Relation", E. Clark, Jerome, Chrysostom ve Friends (New York, 1971), 1-22. 37 Augustine, Opus Imperfectum 6,27. 38 Aynı eser.

--- SAYFA 184 ---

39 Aynı eser. 40 Aynı eser. 6,40. 41 Aynı eser. 3,82. 42 Aynı eser. 3,154. 43 / ila. 2,33. 44 Augustine, Contra Julianum 3,14. 45 / ila. 3,13. Vurgu eklendi. 46 Age. Vurgu eklendi. 47 Age. 3,14. Vurgu eklendi. 48 Augustine, Opus Imperfectum 3,109. 49 Aynı eser. 4,92. Vurgu eklendi.

--- SAYFA 185 ---

50 age. 5,45. 51 Tefsir konularına ilişkin bazı tartışmalar için bkz. G. Bonner, "Augustine on Romans 5,12", Studia Evangelica 2 (Berlin, 1968), 242-247; S. Lyonnet, "Le PecheOrigineletl'Exegese de Rom. 5,12-14", Recherches de Science Religieuse 44,1 (Paris, 1956), 63-84; ayrıca Lyonnet tarafından, "Le Sens de £(>' o> en Rom. 5,12 et l'Exegese des Peres Grecs", Biblica 36 (Roma, 1955), 427-456; A. d'Ales, "Julien d'Eclane, Exegete", Recherches de Science Religieuse 6 (Paris, 1916), 311-324; H. Wolfson, "Pelagian Tartışmasının Felsefi Etkileri", Proceedings of the American Philosophical Society 103 (Philadelphia, 1959), 554-562; A. Bruckner, Julian von Eclanum, 114-123; 1-135. 53 A. Bruckner, Julian von Eclanum, 100. 54 A.g.e., 123-127. Vurgu eklendi. 55 J. Ferguson, A Historical and Theological Study (Cambridge, İngiltere, 1966). Eğer günah işlemeseydi ölmek onun elindeydi." 58 Age. 6,35. Vurgu eklendi.

--- SAYFA 186 ---

59 Midraş Rabbah, Sayılar 9, 4-10. 60 Sun Chief: Bir Hopi Kızılderilisinin Otobiyografisi, ed. Leo W. Simmons (New Haven: Yale University Press, 1942), bölüm. 1. 61 E.E. Evans-Pritchard, "Cadılık Kavramı Talihsiz Olayları Açıklar", Witchcraft, Oracles, and Magic Among the Azande (Oxford, 1976), 18-32. 62 Luka 13:4-5. 63 Midraş Rabbah, Yaratılış 12,6; 21,3; 24,2, şifre; L. Ginzberg, Legends of the Jewish (Philadelphia, 1925), I, 49-101; V, 63-142. 64 Dürer'in Cennet hikâyesi tasvirlerine ilişkin araştırmasını benimle paylaştığı için Dr. Zephirah Gitay'a minnettarım. 65 Augustine, Opus Imperfectum 5,49; bkz. 3,103. 66 Age. 3,109. Daha fazla referans ve tartışma için bkz. Refoule, "Julien d'Eclane", 66-72. 67 Augustine, Opus Imperfectum 6,40. DİZİN

--- SAYFA 187 ---

kürtaj, 10, n, 29, 81 cinsel ilişkiden uzak durma, cinsel, bkz. bekarlık; evlilik: içeriden uzak durma; kısıtlama, cinsel; bekaret kaderin kabulü, 84 acı çekme, 76 Pavlus ve Thecla'nın Elçileri, 18-20, 24, 89 Thomas'ın Elçileri, 20 Adam Augustine, kurumsal kişilik olarak, 108-9 lanet (Yaratılış 3), 127-28, 134, 137-38 günah: itaatsizlik olarak, xxiii, 27-28, 110-11; ve özgür irade, 73, 107, 108; cinsel olarak, xxiii, 27-28; ayrıca bkz. Adem ve Havva, günah da bkz. Adem ve Havva; yaratılış hikayesi Adem ile Havva'nın alegorik yorumları, 64-65 Dürer'in tasviri, 148 Cennetten kovuluşu (Yaratılış 3), 27, 63, 69, 79, 94 (Yaratılış 2), bkz. Adem ile Havva'nın bakire olarak evlenmesi, 63, 79, 94 ayrıca bkz. Adem; Havva; yaratılış hikayesi Adem ile Havva, günahın sonuçları, 75, 108-9, 127-28, 130, 134; ölüm, xvi, xvii, 73, 108, 109, 127-28, 130, 134;

--- SAYFA 188 ---

ağrı, 127-28, 133, 134, 136-37; acı çekmek, 108, 127-28, 134, 140 cinsel olarak, xxiii, 27 ayrıca bkz. Adem: günah; orijinal günah Adem, Havva ve yılan, bkz. yaratılış hikayesi zina, 29 Akiba, haham, 13, 14 İncil'in alegorik yorumu, xxiv, 64-65 Alypius, piskopos, 117, 129 Ambrose, Milano piskoposu, 92,95, 123, 172n4 Anthony, aziz, 81-82, 89 Antoninus Pius, Roma imparatoru, 38, 40-41, 45, 53 Aristoteles, 55, 73, 80 çilecilik, xxv, 82-97, 128, 150 Anthony ve, 80-81 için atletik imgeler, 83, 84-85 Clement ve, 31 Nyssa'lı Gregory, 83-84 etkisi, 82-83 Jovinian soruları, 91-93; Jerome'un reddi, 93-95 ve şehitlik ihtiyacı, 90'a karşı tepki, 21; Clement,

--- SAYFA 189 ---

26-31; dötero-Pauline mektuplarıyla, 23-26; Jerome, 89-95 kadınlar ve 87, 88-89 ayrıca bkz. bekarlık; kısıtlama, cinsel; bekaret Athenagoras, 10, 44, Justin'e karşı Roma'ya karşı, 47-50 Augustine, Hippo piskoposu, aziz, 99-100, 105-26, 130-53, Donatus ve Pelagians'a karşı, 124-25, 126, 129-30 erken yaşam, 79, 105-6, 122-23'ün temeli olarak deneyimi teoloji, 105-6, 117, 140, 143 ve özgürlük (insan), xxv-xxvi, 97, 107, 120, 126, 131, 144, 145; ayrıca bkz. Batı kültüründe özgür irade etkisi, xix, xxvi, 97, 99, 117, 126-27, 130, 143, 145, 149, 150 ve John Chrysostom'un karşılaştırması, 100, 118, 120, 125 ve Jovinian, 95-96 vs. Julian, 130-31, 133-35.140-45 ve Maniheizm, xxvi, 99,106 orijinal günah hakkında, bkz. orijinal günah düşmüş insanlığın kötümser görüşü, xxvi, 97, 99, 105, 113, 118, 144, 149 dünyadan vazgeçer, 79, 97 Baer, Richard, 65 Vaftiz tüm günahları temizler, 131, 136, 168-89 gnostikler, xxv, 62, 77 Justinus, 62, 116 ve doğum sancıları, 136 tarafından verilen güçler, 54-55,103, 116, 129 Barnabas, Joses, 21 Beaujeu, Jean, 40 Berkhof, Henrik, 115 İncil. N.T. 1

--- SAYFA 190 ---

Corinthians, xxii, 72, 128, 129, 139, bekarlık ve evlilik hakkında, 16-18, 26, 30, 89, 92, 94 İncil. N.T. Efesliler, 25, 86 İncil. N.T. İbraniler, 25, 92 İncil. N.T. John, 62, 135 İncil. N.T. Luka, 5, 6, 14, 15,22, 26, 89, 128 İncil. N.T. Markos, 5, 6, 7, 15 İncil. N.T. Matta, xxii, 5, 6,13, 14, 22, 88, 89, 128 İncil. N.T. Romalılar, 8, 106, 109,116, 143 İncil. N.T. 1 Timoteos, 23, 24,92 İncil. O.T. Yaratılış 1-3 metni, xi-xiv ayrıca bkz. Adem ve Havva; yaratılış hikayesi İncil. O.T. Yaratılış 1, 98 verimli olmayı emret, 12,85-86, 91 İncil. O.T. Yaratılış 2 ilk evlilik, 12-13, 27, 63, 66, 79, 91, 93-94 İncil. O.T. Yaratılış 3 Adem ile Havva'nın Cennetten kovulmaları, 27, 63, 69, 79, 94 Adem'in laneti, 127-28, 134,137-38 yasak meyve yeme, 27, 120 Havva'nın laneti, 63, 127, 133-34,136-37 İncil. O.T. Yaratılış 4 Kabil ve Habil, 114, 138 İncil. O.T. Yaratılış 6 düşmüş melek, xxiii, 42 İncil. O.T. Yaratılış 22, 11 İncil yorumu alegorik, xxiv, 24-25 ortodoks ve gnostik, 62-66 siyasi ve dini gerekçeler, xxvii-xxviii piskoposlar ve gnostikler, 59-6i, 77; Irenaeus, 61-62, 68-69, 7°> 72-73; Valentinianusçular, 72 imparatorluk kilisesinde himayesi, 62, 90, 105, 129 Hristiyan imparatorluğuyla ilişkisi, 118 ilk kilisedeki rolü, 57, 58,117 ayrıca bireysel piskoposlar Blaesilla (Romalı dul), 90-91,128 Blake, William, 62 Brown, Peter, 43, 80, 123 Bruckner, A., 144 Buber, Martin, 65 Caecilian, Kartaca piskoposu,124 Kabil ve Abel, 114, 138 Cassianus, Julius, 27

--- SAYFA 191 ---

bekarlık, xviii, xxv, 78-97 Augustine ve, 79, 97 İskenderiyeli Clement, 21, 94 deuterio-Pauline mektupları, 23-26, 92-93 ilk Hristiyanlar, 8, 78-97 özgürlük olarak, 78, 80, 96 Jerome, 93-95 İsa, xxii, 14, 17, 18, 26,89 Jovinianus, 91-92 Mygdonia ve 21 Pavlus, bkz. Pavlus, havari, azizlerin kutsallığı vs. evliliğin kutsallığı, xxv, 29-30, 31, 89, 91-92,93, 95-96, i65n4 Thecla ve, 18-20 kadınlar ve, 87, 88-89 ayrıca bkz. cinsel kısıtlama; bekaret, iffet, evlilik içinde, 8, 18,21, 29-30, 87 doğum ve çocuk doğurma Yahudi gelenek ve tutumları,12 ağrısız, kayıp Cennette, 133 acı, Adem ve Havva'nın günahının sonucu olarak, 127-28, 133, 136-37 çocuk ilk günah, 140 fahişe olarak, 51, 102 acının kaynağı olarak, 133-34 acı çekme, 135 ayrıca bkz. doğum; bebek öldürme seçim(ler)i, ahlaki vaftiz mümkün kılar, 129 Tanrı'nın verdiği kapasite, 133 sınırlamalar, 128, 132 ve sefalet, 148 Ortodoks Hristiyanlar onaylar, 73 ve doğayla ilişki, 149 sorumluluk, xxiii, 108, 109, 128 ve cinsel arzu (Julian), 142 ayrıca bkz. özgür irade Mesih, bkz. Nasıralı İsa Hristiyan hareket, erken (MS 331'e kadar) din adamları, 57, 58 din değiştirenler, bkz. Hristiyanlığa geçenlerin çeşitliliği, 151-52 kurumsallaşma, 58, 59, 77 PS. Yahudi ve pagan cinsel tutumları, xvii-xviii, 8, 9-11 ahlaki katılık ve coşku, 58 zulüm, bkz. şehitler, Hristiyan; Hristiyanlara yönelik zulüm Hristiyan hareketi, imparatorluk

--- SAYFA 192 ---

(MS 331'den sonra) devletle yeni ilişki, 62, 97,100, 104-5, 119. 123-24, 125, 126; Augustine on, 115-17, 120, 126 yeni cinsel tutumlar ve uygulamalar, xviii, xxi, xxv-xxvi,9 ve orijinal günah kavramı, 117-19, 134, 143, 145 ayrıca bkz. imparatorlar (Romalı), Hristiyan Hristiyanlar, Arian, 118 Hristiyanlar, Katolik (ve imparatorluk devleti), 104-5, 118, 119, 123-24, 125, 126 Hristiyanlar, Valentinianus, 60-62 ve Ortodoks Hristiyanlar, 70-77 Chrysostom, Yuhanna, bkz. John Chrysostom, Augustine'deki aziz kilise hükümeti, 117-19 yolsuzluk, 104 ve laik hükümet, zıt (Yuhanna Chrysostom), 103-5 ayrıca bkz. piskoposların sünneti, 8, 11 Clark, Elizabeth, 88 Claudian, 120 Clement (hayali Romalı dönüşüm), 84-85 İskenderiyeli Clement bekarlık üzerine, 21, 94 ilk günah hakkında, xxiii, 27-28 özgürlük (ahlaki), 73-74 insan eşitliği üzerine, xxiii-xxiv,39, 51 içteki Tanrı imgesi üzerine, 51 etkisi, 28, 29 pagan hakkında ahlaksızlık, 44, 45,51 ve Pavlus, çilecilik, evlilik ve bekarlık hakkında, Valentinianus'lar hakkında 26-31, 70 din adamları, erken Hristiyan hareketi hiyerarşisinde, 57, 58 ayrıca piskoposlara bakınız; rahipler Commodus, Roma imparatoru, 38, 45, 47 ortak mülkiyet ve paylaşım, Hristiyan, 50, 58-59 Roma imparatoru I. Konstantin'in din değiştirmesinin Hristiyan hareketi üzerindeki etkisi, xviii, 9, 61-62, 97, 100, 119, 127, 145, 150; piskoposlar hakkında, 62, 90, 105, 129

--- SAYFA 193 ---

ayrıca bkz. Hristiyan hareketi, imparatorluk doğum kontrolü, 10, 81 Hristiyanlığa ve çileciliğe geçiş, 89 mülksüzler arasında, 59 evli ve bekar, 30 ahlaki ve cinsel tutumlar, 8-11, 58-59 nominal, 119 organizasyon modelleri, 58 Orange Konseyi (MS 529),125 Craz, Edward, 107 yaratılış hikayesi (Gen. 1-3), xi-xiv alegorik yorumlar, xxiv, 64-65 tarihleme, xxii gnostik yorumlar, xxiv-xxv, 63-68 İsa ve, 8 ortodoks yorumlar, 62-63 politik/sosyal yapılar için paradigma olarak, 100, içinde iki açıklama yok, xxi-xxii ayrıca bkz. Adem; Adem ve Havva; Havva; Cennet; yılan, yaratılış hikayesinde Crouzel, Henri, 169-70 Damasus I, papa, aziz, 89, 91 papazlar, 57, 58 Adem'in ölümünün nedeni olarak günah, xxvi, xxvii, 73, 108, 109, 127-28, 130,134 kökenine ilişkin gnostikler, 68 doğal veya cezai olarak, xxvii, 129, 130, 131, 132, 134, 138-39, 142, 144, 148-49 yanıtları: kültürel ve dini, 145-47; Julian on, 142-43 Bağımsızlık Bildirgesi (ABD), xx, 55 çöl babaları, 89, 96 Anthony, 82 arzu, cinsel Adam ve, 28 Augustine on, xviii, III — 12, 130, 134, 140-41 Julian on, 141-42 tabiiyet, bkz. kısıtlama, cinsel kadınların, Havva'nın lanetinden, 133, 136-37 Kurtarıcı'nın Diyaloğu, 61 Didymus

--- SAYFA 194 ---

İskenderiye, "kör" 131, 168-79 itaatsizlik, Adem'in Augustinus ve Chrysostom'u, 108'i günah olarak, xxiii, 27-28, 110-11 boşanma, xvii İsa'yı, xxii, 8, 13, 14, 22; Clement şu yorumu yapıyor: 29 Yahudi, 11, 13-14 pagan ve Hristiyan, xviii, 10 egemenlik, siyasi (ilk günahın sonucu olarak), 114, 115, 116 dünya üzerinde egemenlik, 98-99; ayrıca bkz. erkeklerin ayrıcalığı olarak kadınlar üzerindeki doğa hakimiyeti, bkz. kadınların erkeklere tabi kılınması Donatus ve Donatists, 124, 126 Dürer, Albrecht, 148 Eckhart, Johannes, Meister, 65 Eliezer, haham, 13 imparatorun (Roma) Hristiyanlara karşı tutumu, 33, 39, 44-45, 47-50, 53-54, 56 ilahi olarak, 40-41, 47 John Chrysostom, 101 imparator (Roma), Christian Augustine ve, 117, 118-19, 120, 126, 170n95 Katolik Hristiyanlar ve, 118, 125.126 Hristiyan ve, 105, 121 John Chrysostom, 121 eşitlik, yaratılış hikayesine dayalı insan, xx, xxiii-xxiv, 39 Hristiyanlar vaaz veriyor, 52, 55 Clement, xxiii-xxiv, 39, 51 eşitlik, insan (devam) Nyssa'lı Gregory, 101 ayrıca bkz. Essenes'in (mezhep) bireysel, içsel değeri, 4, 16, 17, 149 Eusebius, Caesarea piskoposu, 118 Eustochium, 90 Evans-Pritchard, E. E., 145 Düşmenin sorumlusu Havva, 68

--- SAYFA 195 ---

lanet olsun (Yaratılış 3), 63, 127, 133-34, 136-37'nin gnostik görüşü, 68, 77 ayrıca bkz. Adem ve Havva; yaratılış hikayesi kötü gnostikler (Valentinianus) üzerinde, 72 doğal ya da cezalandırıcı olarak, 135-36 evlilik dışı cinsel uygulamalar, xvii ilk Hristiyanlar ve, 8 Yahudiler ve, 10 ayrıca bkz. zina; eşcinsellik; fuhuş; köleler: cinsel kullanım ve istismarın düşmesi, teolojisi, bkz. Adem ve Havva'nın günahı; orijinal günah düşmüş melekler, xxiii, 42-43 aile yükümlülüklerinden bağımsızlık, 20 İsa, 15-16, 22, 81 reddedilmesi, 21, 22, 52, 81, 88, 96; Anthony, 82; Augustine, 79; Nyssa'lı Gregory, 83-84; ayrıca bkz. çilecilik Felicitas (Perpetua'nın kölesi), 33,34-35, 39-40 Ferguson, John, 144 et, Augustine'den nefret etme ve, 105-6, 111-12, 143, 150 Jerome ve, 94 Paul ve, 17 yasak meyve, 27, 120 güç ve şiddet, devletin kullanımı, 101, 102, 116 Augustine ve, 115, 125 Katolik Hristiyanlar ve, 118, 124,125 Hristiyanların reddi, 50, 59, 103, ahlaki Augustine vs., xxv-xxvi, 97, 107, 120, 126, 131, 144, 145 Clement on, 73-74 Irenaeus vs. gnostikler, 60, 73-74 Justin, 73, 76 egemenlik ve hakimiyet ve, 98-99

--- SAYFA 196 ---

yaratılış hikâyesinin teması olarak xxiii, xxv, 76, 97; gnostikler inkar eder, xxiv-xxv, 74, 75-76 özgürlük, siyasi münzevi Hristiyanlar diğer Hristiyanlara karşı, 96 Augustine ve, xxvi, 119 temel olarak yaratılış hikayesi, xxv hükümet zulmünden, xxv, 73, 102-3 özgür irade Augustine, 99, 105-7, 130, 131; Julian ve, 133, 142, 148, xxiv-xxv, 73-76 ve doğaya ilişkin gnostik ve ortodoks görüşler, 129, 132, 134, 148, 173 Pavlus, 106, 143 Galen, 58 Cennet Bahçesi, bkz. Cennet Yaratılış, bkz. İncil. O.T. Genesis Gibbon, Edward, 53-54 gnostik Hristiyanlar, 57-77, 150 piskoposlara karşı, 59-61, 77; Irenaeus, 61-62, 68-69, 70, 72-73 arasındaki çeşitlilik, 60, 70 özgürlük (ahlaki) ve özgür irade üzerine, xxiv-xxv, 73-76, 77 yaratılış öyküsünü yorumlama, xxiv-xxv, 63-68 kutsal metinlerin yorumları, 63-65 ve gizli öğretiler, 61, 62 ruhsal coşku, 59 Valentinianus'lara karşı Ortodoks Hristiyanlar, 70-77 tanrılar, Roma Hristiyanlarının Yahudilere karşı tutumları, 33, 39-44, 47-50, 52, 54, 56 Yahudiler ve, 49 Gorday, Peter, 106, 143 Mecdelli Meryem İncili, 61 Philip İncili, 65, 66, 68,70-72 Thomas İncili, 61 Gerçeğin İncili, 76 Augustine hükümeti, 113-17, 118 paradigma olarak yaratılış hikayesi,100, 110 zulmünden kurtuluş, xxv, 73,102-3 Irenaeus, 116 John Chrysostom, 100-103

--- SAYFA 197 ---

meşru rol, düzeni koruma, 47, 101 Tanrı'nın buyurduğu şekliyle, 47, 101 ayrıca bkz. Roma İmparatorluğu; imparatorlar (Roma) Grant, Robert, 38 Gregory, Nyssa piskoposu, çilecilik üzerine aziz, 83-84, 94 özgürlük (ahlaki), 73 Tanrı imgesi ve eşitlik üzerine, 101 yaratılış öyküsünü yorumlar, evlilik üzerine xxv, 79-80 egemenlik (insan), 98-99 suçluluk, 141, 149 ve orijinal günah kavramı, 135, 136, 142, 144, 146-47 Hadrianus, Roma imparatoru, 40-41, 45, 53 Hammond, Mason, 53 keşiş, bkz. çilecilik; çöl babaları Herod Antipas, Yahudiye prensi, 4-5 Büyük Herod, Yahudiye kralı, 3, 11 Hillel, haham, 14 eşcinsellik, xvii Clement, 29 Yahudiler ve, 11 paganlar ve Hristiyanlar, xviii, io, 81 Honorius, Roma imparatoru, 88, 120, 123, 130 insan değeri, içsel, xix-xx, xxiv, 55, 81, 96 Ignatius, Antakya piskoposu, aziz, 57, 117 Tanrı Clement'in görüntüsü, 51 Nyssa'lı Gregory, 101 John Chrysostom, 100 ve bireylerin değeri, xix-xx, xxiii-xxiv, 56, 101 ensest, 11 bireysel, içsel değer, xix-xx, xxiv, 55, 81, 96 çocuk öldürme, xviii, 10, 11, 29, 51, 81 Masum I, Roma piskoposu, aziz, 125, 129 Ruhun Yorumu, xxiv, 66 Irenaeus, piskopos

--- SAYFA 198 ---

Lyons ilk günah olarak itaatsizliği, 27-28 gnostiklere karşı, 61-62, 68-69, 70.72-73 hükümete, 47, 116 etkisi, 28 ve ahlaki standartlara, 59 Hristiyanlığın evrenselliğine, 77 Bilgelige (Sophia), 75 Issi, haham, 13 James, William, 152-53 Jerome, aziz, 89-95 ve Blaesilla, 90-91 Adem ile Havva'nın evliliği hakkında, 63 Jovinian'ı çürütür, bekarlık hakkında, 93-95 Nasıralı İsa'nın tutuklanması ve infaz edilmesi, 7 acı nedenleri hakkında, 135, 146 bekarlık hakkında, xxii, 14, 17, 18, 26,89 boşanma hakkında, xxii, 8, 13, 14, 22, 29 ve evlilik, 13, 14, 16, 29, 92 ölümlülüğün doğal olduğu üzerine, 139'un peygamberlik rolü, 7'nin radikal mesajı, 5-6; ilk Hristiyanlar tarafından değiştirilmiştir, 26, 29, 30-31; kamusal yaşam hakkında, 80 sorumluluk (ahlaki), 128 "gizli öğretiler", 61 cinsel kısıtlama hakkında, 128 günahsızlık (Augustine günü), 109, 112 Yahudilerin bekarlığa karşı cinsel tutumları ve uygulamaları, 16 Hristiyanlar vs., xvii ve yaratılış hikayesi, xxi-xxii, xxv, 11-14 vs. pagan, 10-11 Yahudi geleneği ve kültürü vs. pagan, 3-4 acı ve ölüm hakkında, 145, 146 John Chrysostom, aziz, 100-105 ve Augustine, karşılaştırıldığında, 100, 118, 120, 125 Konstantinopolis piskoposu olarak, 121-22 Hristiyan imparatorlar hakkında, 121 kilise yönetimi hakkında, 103-5 hükümet hakkında, 100-103 yaşam ve kariyer, 120-22 Vaftizci Yahya, 4-5

--- SAYFA 199 ---

Yuhanna'nın müjdesi, bkz. İncil. N.T. John Josephus, Flavius, 4, 6, 7, 11 Jovinian, xxv, 91-93 aforoz edilmiş, 92 Jerome yalanlıyor, 93-95 Julian, Eclanum piskoposu, xxvi, 130, 131-45 Augustine'e karşı, 130, 132-33, 135-45, 148 Justin, şehit, aziz, 36-39, 41-43, 45-53, 55-56 vaftiz hakkında, 62 Hristiyan etiği hakkında, 58-59 din değiştirme ve ahlak hakkında, 10 din değiştirme, 36-37 imparatorlara mektup, 38, 42,45-46, 58 şehitlik, 48-49, 76 siyasi ve ilahi bağlılık hakkında, xxiii, 46, 48-50 Kamlah, Wilhelm, 115 Adem'in günahının sonucu olarak emek. 127-28, 134, 137 Lewis, Naphtali, 54 özgürlük Augustine ve, 119, 120 Hristiyan ve pagan görüşü, 52-53, 54-56, 171-97 yaratılış öyküsünde, 73, 120 ayrıca bkz. özgürlük, ahlaki Lilith, 145 Luka'nın müjdesi, bkz. İncil. N.T. Luke Luther, Martin, 106 MacDonald, Dennis, 24 MacMullen, Ramsay, 82 Maniheizm (Augustine ve), xxvi, 99, 106 Marcus Aurelius, Hristiyan itaatsizliği konusunda Roma imparatoru, 46, 51 sivil hayata karşı özel hayat, 78-79, 84 adil hükümet üzerine, 115 Justin ve, 38, 40, 41, 45 özgürlük hakkında, 53 Roma dini hakkında, 40, 41 Markos'un müjdesi, bkz. İncil. N.T. Mark Markus, R., 115, 170^194, 95 evlilikten kaçınma, 8, 18, 21, 29-30, 87 gnostikler (Valentinianus) ve, 70,71

--- SAYFA 200 ---

Yunan ve Roma kültüründe,80 Nyssa'lı Gregory, 79-80, 84 İsa ve, 13, 14, 16, 29, 92 Methodius, 85 Pavlus ve, bkz. evlilik ve bekar evlilik, reddi, 20 Anthony ve, 82 Augustine ve, 79 Nyssa'lı Gregory, 83 Thecla ve, 18-20 ayrıca bkz. bekarlık Adem ile Havva'nın evliliği (Yaratılış 2), 12, 27, 66, 79, 91 Hieronymus, 63, 93-94 evlilik ve bekarlık Clement, 27-31 deuterio-Pauline mektupları ve, 23-26, 92-93 ilk Hristiyanlar ve 8, 78-97 Jovinian, 91-93 Pavlus, xxii-xxiii, 16-18,30-31, 92-95 göreceli kutsallığı, xxv, 29-30, 31, 89, 91-92, 93, 95-96, Valentinianusçular (gnostikler), 71 şehit, Hristiyan, 38, 39, 48, 50, 52, 56, 77 gnostikler ve, 69-70 Justin, 48-49, 76 hürriyet, 55, 56, 119-20 Origen, 76, 85 Perpetua ve Felicitas, 33-36 kendini empoze eden (münzevi olarak), 90 Matta İncili, bkz. İncil. N.T. Matthew Melania genç, 87-88, 96 Meninger, William, 167 Merton, Thomas, 96 Methodius, piskopos, aziz, 73 On Bakire Sempozyumu, 85-87 Minucius Felix, 52-55, 119-20 Monica, aziz, 122, 123 Mygdonia, 20-21, 24 Nag Hammadi (Mısır) metinleri, 61, 62, 151 çıplaklık, tutumlar, 12 kötülüğün doğal ve cezalandırıcı yorumları, 135-36 erkek egemenliği, 133, 137 ölümlülük, xxvii, 129, 130, 131, 132, 134, 138-39, 142, 144, 148-49

--- SAYFA 201 ---

cinsel arzu, xxvii, 134, 140-41 acı çekme, 127, 135, 140, 144, 145, 148 doğa Augustine, 129, 130, 133, 136, 138, 140, 144, 149 üzerinde hakimiyet, 98-99, 127 insan iradesi ve, 128-29, 132, 134, 148, 173 Julian on, 132, 136, 137-38, 144-45, 148, 149, 173 Pelagius on, 129, 130 Neusner, Jacob, 7 Yeni Ahit, bkz. İncil. N.T. Origen, 76, 85, 143, 169^0 orijinal günah kavramının kabulü, Katolik kilisesi tarafından, 117-19, 134, 143, 145 Augustine, xxvi, 99, 109-10, 114, 130, 131, 133, 134, 143-44, 149, 150; çocuklarda 140; ve ölüm, 142; Julian, 132-33'e karşı; ve laik ve kilise hükümeti, 119; 111-12 diğer kültürlerin ve dini geleneklerin kanıtı olarak cinsel arzu ve, 145-46 pagan kültürü düzenlenmiş evlilikler, 80 ilk Hristiyan ve 41 Yahudi'ye karşı, 3-4 pagan cinsel tutum ve uygulamaları Hristiyanlara karşı, xvii-xviii, 9-10 Yahudi'ye karşı 10-11 ahlaksızlık, 44-45 acı, Adem ve Havva'nın günahının bir sonucu olarak, 127-28, 133, 134, 136-37 Cennetten kovulma (Yaratılış 3), 27, 63, 69, 79, 94 kayıp, insan iradesi, 99, 107-8,133 Pavlus, havari, evlilik ve bekarlık konusunda aziz, xxii-xxiii, 16-18; Clement ve, 26, 30-31; Jerome ve, 94-95; Jovinian ve, 92-93; Methodius on, 86 "gizli öğretiler", 61 Pavlus, özgünlük mektupları, 23

--- SAYFA 202 ---

"deuterio-Pauline", 23-25,92-93 gnostik Hristiyanlar ve, 62 Jerome ve, 94-95 Jovinian ve, 92-93 ayrıca İncil'in altına bakınız. N.T. özel harfler için Paula (Romalı dul), 90-91 Pelagius ve Pelagians, 117, 124-26, 129-31, 132, 143, 144 Perpetua Vibia, 33-36, 39-40, 44, 53, 150 Hristiyanlara yönelik zulüm resmi Roma yaptırımına dönüştü (MS 313'ten sonra), xviii, 9, 61-62, 97, 100,119, 127, 145, 150; piskoposlar ve 62, 90, 105, 129 ayrıca bkz. Hristiyan hareketi, imparatorluk; şehitler, Hristiyan Ferisiler, 4, 6, 7 İskenderiyeli Filo, 168 Alegorik Yorum, 64-65 Pinian ve Melania, 87-88 Platon, 85 (Augustine'den itibaren) cinsellik suçundan zevk, 141 üremeye karşı, xvii, 28, 29,30-31 Plinval, Georges de, 131 Plutarch, 10, 53 siyasi gündem, Hristiyan, 55 Augustine ve 100, 113-17,149-50 çokeşlilik, xvii, 11, 13, 29 rahip(ler)in otoritesine karşı imparatorun otoritesi, 103 dini hiyerarşide, 57 evli ve bekar (Jerome on), 93 üreme Clement, 27 Deuterio-Pauline mektupları, 27 gnostikler, 69 İsa diğer öncelikleri vurguluyor, 15-16 Yahudi geleneği, 11, 12-13 Jovinian, 91 Methodius, 85 Pavlus ve, 16-18 cinsiyetin amacı olarak, xvii, 28, 29, 30-31 propaganda, imparatorluk, 43, 46, 51

--- SAYFA 203 ---

fuhuş, xvii çocuklar, 51-52, 102 Yahudi tutumları, 11 pagan ve Hristiyan tutumları, xvii, 10, 81 Adem'in günahının cezası, bkz. Adem ve Havva, günah; doğal ve cezalandırıcı yorumlar Quispel, Gilles, 70 Yöneticilerin Gerçekliği, 74 sorumluluk, ahlaki Augustine, 109 İsa, 128 yaratılış öyküsünün teması olarak, xviii, 108 kısıtlama, cinsel, xvii Augustine, 112-13, 140-41 ilk Hristiyanlar ve, 8-9, 29, 58-59, 128 özgürlük olarak, 78, 80, 96 evlilikten daha kutsaldır, 31; ayrıca bkz. bekarlık: evliliğin kutsallığına karşı İsa, 128 Julian ve, 141-42 evlilik içinde, 8, 18, 21, 29-30, 87 (Justinianus), 92-93'te erdem yok, 92-93 ayrıca bkz. bekarlık; bekaret Roma İmparatorluğu Hristiyanlığına sosyal/etik bir tehdit olarak, 32-33, 46, 48, 49-50, 51 Hristiyanların itaati, 46-50, 56 dine, bkz. tanrılar, kullanılan Roma şiddeti, 50, 59, 103 ayrıca bkz. imparatorlar (Roma) Romalı cinsel tutum ve uygulamalar, xviii; ayrıca bkz. pagan cinsel tutum ve uygulamaları Ste. Croix, G. de, 54 Secret Book of John, 67-68 kendi kendine hakimiyet vaftizi ve, 131 kahramanca, çilecilerin, 83, 84-85, 86 nevrotik olarak (Augustine), 112-13 özgürlüğün kaynağı olarak, xxv, 78, 80, 96 ayrıca bkz. kısıtlama, cinsel menî, insan (Augustine'in orijinal günahdaki rolü üzerine), 109, 112, 131 yılan, yaratılış hikayesinde,

--- SAYFA 204 ---

69, 120 cinsel ilişkinin kirli olduğu, 94, 169^0 üreme veya zevk için, xvii, 28, 29, 30-31 günah olup olmadığı, 27 "doğal olmayan", 29 utanç, cinsel arzu, 112 Shammai, haham, 14, 22 Shaw, George Bernard, 17 günah Adem ve Havva'nın, bkz. Adem ve Havva, günah olarak doğal veya gönüllü, 132 orijinal, bkz. orijinal günah evrensel (Augustine'de), 109 Sirius, papa, aziz, xxv, 91, 95 kölelik, 73, 114 köle Hristiyan mesajı ve, 51-52, 59, 73 sivil hakların reddedilmesi, 51 efendilerle "eşit" olarak, 39, 56 cinsel kullanım ve istismar, xviii, 51, 81 Sokrates, 42, 43, 47 Sophia (Bilgelik), 74-75 egemenlik, insan, 98-99, 127 Stoacılık üzerine kaderin kabulü, 84 alegorik yorum, 64 evlilik, 28 özdenetim, 85, 113 Suetonius, 44 acı çekme, insanın kabulü, 76 Adem'in günahının nedeni olarak, 108, 127-28, 134, 140 çocuk, 135 kültürel ve dini yorum, 145-47 çocuk arzusundan, 83 Havva'nın lanetinden, 133-34, 136-37 özgür irade ve, 74, 75-76 suçluluktan ve, 144, 146-47 kaynak, 135-36 Tacitus, Tarihler, 49-50 Tatian, Suriyeli, 27, 44 Tertullian

--- SAYFA 205 ---

din değiştirmesi, 36'sı din değiştirme ve ahlak, 10'u Havva, 63 ve gnostikler, 61'i özgürlük (dini), 56'sı Hristiyanlığın pagan eleştirileri, 32, 50 Roma dindarlığı, 54 ve Hristiyanların katledilmesi, 44'ü gönüllü paylaşım, 50 Gerçeğin Tanıklığı, 69-70 Thecla, aziz, 18-20, 24, 87, 96 Methodius'un polemiği, 85-87 Theodosius I ("Büyük"), Roma imparatoru, 62, 105, 118, 172 Therapeutae, 16 Thomas, havari, aziz, 20-21 Thunder: Perfect Mind, xxiv, 67 Trajan, Roma imparatoru, 53 Valentinus, 60-62 takipçileri, ortodoks Hristiyanlara karşı, 70-77 Veyne, Paul, 9, 10 Hristiyanlığın şiddeti reddetmesi, 50, 59, 103; ayrıca bkz. güç ve şiddet, devletin bekaret kullanması, Adem ve Havva'nın 84, 85, 86, 91'i, İsa'nın 63, 79, 94'ü (Jerome üzerinde), 94 ayrıca bkz. bekarlık; iffet, evlilik içi irade, insan, bkz. özgür irade Williams, Michael, 70 Bilgelik (Sophia), 74-75 Kadın ve münzevi yaşam, 20, 87, 96; Mygdonia, 20-21; Thecla, 18-20 ve bekarlık, 87, 88-89 eşitlik (doğuştan gelen), 55, 56 ve Havva'nın laneti, 63, 133 gnostik topluluklarda, 77 ve yönetme gücü, 98 öğretme ve vaftiz etme hakkı, 20, 24 Tertullianus, 63 kadınların erkeklere tabi olması Augustine, 113-14, 133 deuterio-Pauline mektubu, 24, 25

--- SAYFA 206 ---

Julian on, 137 Paul on, xxii-xxiii, 24 Havva'nın günahının cezası olarak, 68 Zosimus, Roma piskoposu, aziz, 129 YAZAR HAKKINDA Elaine Pagels, 1970 yılında Harvard Üniversitesi'nden doktorasını aldıktan sonra, Din Bölümü başkanlığını yaptığı Barnard College'da ve Columbia Üniversitesi'nde ders verdi. Halen Princeton Üniversitesi'nde Harrington Spear Paine Din Profesörüdür. Profesör Pagels diğer akademisyenlerle birlikte Nag Hammadi'deki metinlerin birçoğunun düzenlenmesinde yer aldı ve daha önce üç kitap yazdı: The Johannine Gospel in Gnostic Exegesis, The Gnostic Paul: Gnostic Exegesis of the Pauline Letters ve 1980'de Ulusal Kitap Eleştirmenleri Birliği Ödülü'nü ve Ulusal Kitap Ödülü'nü kazanan The Gnostic Gospels. 1981'de MacArthur Ödülü Bursu'na layık görüldü. O, bilim adamı ve yazar kocası Heinz Pagels ve kızları New York'ta yaşıyor. Taranmış ve Yarı Kanıtlanmış: Cozette Ayrıca Elaine Pagels tarafından Gnostik Tefsirde Johannine İncili Gnostik Pavlus: Pauline Mektuplarının Gnostik Tefsiri Gnostik İnciller Adem, Havva ve Yılan ELAINE PAGELS RASTGELE EV New York Telif Hakkı 1988

--- SAYFA 207 ---

Yazan: Elaine Pagels Tüm hakları Uluslararası ve Pan-Amerikan Telif Hakkı Sözleşmeleri kapsamında saklıdır. Amerika Birleşik Devletleri'nde Random House, Inc., New York tarafından ve aynı zamanda Kanada'da Random House of Canada Limited, Toronto tarafından yayınlanmıştır. Daha önce yayınlanmış materyalin yeniden basımına izin veren aşağıdaki yayınlara minnettarlıkla teşekkür ederiz: Harvard Theological Review: "Hristiyan Apologları ve 'Meleklerin Düşüşü': Roma İmparatorluk Gücüne Bir Saldırı mı?" kitabından alıntılar Elaine Pagels tarafından, Harvard Theological Review 78, 3-4 (1985), s. 301-325'te yayımlanmıştır; ve Elaine Pagels'in yazdığı "The Politics of Paradise: Augustine's Exegesis of Genesis 1-3 Versus That of John Chrysostom", Harvard Theological Review 78, 1-2 (1985), s. 67-95'te yayımlanmıştır. Telif hakkı © 1985, Harvard College Başkanı ve Üyelerine aittir. İzin alınarak yeniden basılmıştır. Hendrickson Publishers, Inc.: Elaine Pagels'in "Exegesis and Exposition of the Genesis Creation Accounts in Selected Texts from Nag Hammadi" adlı eserinden alıntılar, Nag Hammadi, Gnostisizm ve Erken Hristiyanlık, C. Hedrick ve R. Hodgson tarafından düzenlenmiştir, s. 257-286. Hendrickson Publishers, Inc., Peabody, Mass. T&T Clark Ltd.'nin izniyle kullanılmıştır: The New Testament ve Gnosis'ten Elaine Pagels tarafından alıntılar: R. McL Wilson Onuruna Yazılar, A.H.B. Logan ve A.J.M. Wedderburn (Edinburgh, İskoçya, 1983), s. 146-175. ABD'deki İsa Kiliseleri Ulusal Konseyi: Kutsal Yazılardan yapılan alıntılar İncil'in Gözden Geçirilmiş Standart Versiyonundan alınmıştır. Telif hakkı 1946, 1952, © 1971, ABD'deki İsa Kiliseleri Ulusal Konseyi Hristiyan Eğitimi Bölümü tarafından izin alınarak kullanılmıştır. Kongre Kütüphanesi Yayında Veri Sayfalarını Kataloglama, Elaine H., 1943-Adem, Havva ve Yılan. 1. Seks – İncil öğretisi. 2. İncil. N.T. — Eleştiri, yorum vb. 3. Cinsiyet — Dini yönler — Hristiyanlık — Doktrinlerin tarihi — İlk kilise, yak. 30-600. I. Başlık. BS2545.S36P34 1988 ALTI BUÇUK YIL BOYUNCA VARLIĞIYLA HAYATIMIZI ZENGİNLEŞTİREN SEVGİLİ OĞLUMUZ MARK'A

--- SAYFA 208 ---

26 Ekim 1980 – 10 Nisan 1987 Anita Karl ve Jim Kemp tarafından tasarlandı Amerika Birleşik Devletleri'nde üretildi BOMC, kayıtlar ve kompakt diskler, kasetler ve plaklar sunuyor. Bilgi ve katalog için BOMR, Camp Hill, PA 17012 adresine yazın. TEŞEKKÜR Bu kitap, büyük ölçüde orijinal olarak bilimsel yayınlarda sunulan (her bölümün dipnotlarının başında alıntılanmıştır) araştırmalara dayanmaktadır ve daha genel olarak erişilebilir hale getirmek için revize edilmiştir. Sekiz yıllık araştırma ve yazma sürecim boyunca birçok akademisyene ve arkadaşıma danıştım. Taslağın tamamını okuyan ve düzeltmeler, eleştiriler ve teşviklerle bana yardımcı olan kişilere özellikle minnettarım: Thomas Bos-looper, Peter Brown, Elizabeth Clark, Linda Hess, Martha Himmelfarb, Bentley Layton, Wayne Meeks, William Meninger, O.C.S.O., Alan Segal, S. David Sperling ve Robert Wilken; ve çalışmanın devam eden bölümleri hakkında yorum ve eleştiri sunanlara, özellikle de Harry Attridge, Glen Bowersock, Bernadette Brooten, Mary Douglas, Theodor H. Gaster, John Gager, Marilyn Harran, Dennis MacDonald, Birger Pearson, Gilles Quispel, Morton Smith ve Lewis Spitz'e. Eski tez danışmanım olan Helmut Koester, pek çok kişi için olduğu gibi benim için de saygı duyulan ve sevilen bir akıl hocası ve arkadaş olmaya devam ediyor. Çalışmanın sürecinde bir dereceye kadar paylaşımda bulunmakla kalmayıp aynı zamanda taslağı okuyup eleştirileriyle bana yardımcı olan dostlarıma ve yazar arkadaşlarıma da özel teşekkür borçluyum: Lydia Bronte, Elizabeth Diggs, Nick Herbert, Ralph Hiesey, ağabeyim Emily McCulley, Richard Ogust ve Sharon Olds. Bu kitap için araştırmaya başladıktan kısa bir süre sonra, John D. ve Catherine T. MacArthur Vakfı, bana tüm zamanların en hoş ve beklenmedik armağanını, araştırma ve yazma zamanını veren MacArthur Ödülü Bursu ödülüyle beni şaşırttı. Bunun için ve diğer bağış sahipleri adına vakfın devam eden çalışmaları için her zaman minnettar olacağım. Barnard College başkanı Ellen Futter ve o zamanki fakülte dekanı Charles Olton, tam zamanlı öğretmenlik ve Din Bölümü başkanlığından ilk yıl izin almamı nezaketle ayarladılar, böylece bu araştırmaya zaman ayırabildim. Princeton Üniversitesi Din Bölümü'ndeki mevcut meslektaşlarıma, hem sürece büyük katkı sağlayan sohbetleri hem de araştırma ve yazma yılları boyunca gösterdikleri hatırı sayılır nezaket için ve aynı zamanda bu metinler üzerinde benimle birlikte çaba gösteren hem lisans hem de lisansüstü öğrencilerime teşekkür etmek istiyorum. Katılımları olmadan bu kitabı yazdığımı hayal bile edemeyeceğim bazı insanlar var. Editör olarak Jason Epstein'la çalışmaktan keyif aldım ve bu sürece kattığı içgörüyü, zekayı ve netlik tutkusunu derinden takdir ediyorum.

--- SAYFA 209 ---

çoşkulu destek. Meslektaşım Tom Boslooper tüm araştırma sürecine ve metnin hazırlanmasına beni her zaman şaşırtan bir soğukkanlılık, cömertlik ve bilgelikle katıldı. John Brockman ve Katinka Matson projeyi başından beri gördüler ve bilgece tavsiyeler ve teşviklerle sayısız şekilde katkıda bulundular. New York'un gürültülerinden uzak bir sığınak olduğu kanıtlanan bir ofisten araştırma ve yazma için yararlanmamı bana sağlayan William T. Golden'a çok minnettarım: Bu kitabın büyük bir kısmı orada yazıldı. Araştırma materyallerinin bulunmasında hızlı ve giderek uzmanlaşan yardımları için Richard Lim'e ve taslağın bazı kısımlarını titizlikle daktilo etmeleri için Dotty Holliger ve Carol Shookhoff'a da teşekkür etmek istiyorum. Son olarak, varlıkları ve kişisel destekleri her biri tarafından bilinen yollarla bu yılları atlatmamı yardımcı olan ve özellikle ebeveynlerim Louise ve William M. Hiesey'i anan birçok arkadaşına minnettarım; Edith Davis; Jean Da Silva; Lita A. Hazen ve Joseph H. Hazen; Betsy Herbert; Rahip Jane Henderson ve Rahip Hugh Hildesley; Lucy ve Robert Mann, Barbara Munsell, Richard Olney ve Katy Smith. Kocam Heinz Pagels'a kişisel teşekkürlerimi borçluyum; yalnızca müsveddeyi okuduğu ve kendisi en son kitabı üzerinde çalışırken mükemmel eleştiri yaptığı için değil, elbette çok daha fazlasını, oğlumuz Mark'ın yaşamı, ölümü ve kızımız Sarah'nın gelişini de kapsayan bu yıllar boyunca sürekli ve sevgi dolu varlığı için.